วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘ ISSN 2286-9301

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ISSN 2286-9301
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๙๙๙ หมู่ ๖ ถนนพวงทอง ตำบลนครสวรรค์ อำเภอเมือง
จังหวัดนครสวรรค์ รหัส ๖๐๐๐๐
โทรศัพท์ : ๐๕๖-๒๑๙-๙๗๐ โทรสาร : ๐๕๖-๒๑๙-๙๙๘

http://www.nbc.mcu.ac.th, E-mail : mcu.nakhonsawan@gmail.com

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

JOURNAL OF Graduate Review Nakhon Sawan Buddhist College

ISSN : 2286-9301

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘ Vol.3. No.2 May – August 2015

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยทางพุทธศาสตร์และสังคมศาสตร์ รวมทั้งแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องที่เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อสาธารณชน

คณะกรรมการที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.
พระวิสุทธิภัทรธาดา,ดร. ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม
พระศรีคัมภีรญาณ, รศ.ดร. รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู่
พระราชวรมุนี,ดร. ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

บรรณาธิการ: ผศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง

กองบรรณาธิการ

พระราชวชิรเมธี,ดร. พระครูสิริคีรีรักษ์,ดร.
พระศรีสมโพธิ,ดร. ผศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง
พระครูนิวิฐศีลขันธ์,ดร. ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข
ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน ดร.อดิศัย กอวัฒนา
ดร.อัครเดช พรหมกัลป์ ดร.ศิริโรจน์ นามเสนา
ดร.สิ้นศึก มุงคุณ ดร.สามารถ สุขุปราการ

ศิลปกรรม

ชาคริต เถื่อนนก

พิสูจน์อักษร: อาจารย์วัฒนะ กัลยาณ์พัฒนกุล
นายดิเรกด้วงลอย
นางสาวธัญณิชา ทศไกร

พิมพ์ : กันยายน ๒๕๕๘ จำนวนพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม

จำนวนหน้า : ๒๓๐ หน้า

สำนักงาน : ห้อง ๒๑๐๘ อาคารหลวงพ่อคูณ ปริสุทฺโธมจร วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
เลขที่ ๙๙๙ ม.๖ ถ.พวงทอง ต.นครสวรรค์ออก จ.นครสวรรค์ รหัส ๖๐๐๐๐

พิมพ์ที่:โรงพิมพ์ธัญญา๘๖๗/๔ ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมืองนครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์ รหัส ๖๐๐๐๐ โทรศัพท์-๐๕๖-๒๒๘-๔๓๒, โทรสาร ๐๕๖-๒๒๘-๔๓๒,
E-mail :Tanya_copy@hotmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ (Peer Review)

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิชาการและบทความวิจัย
สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา

๑.	พระราชวชิรเมธี,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒.	พระมหาสุทิตย์ อาภากโร.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓.	รศ.บุญเรือง อินทวรันต์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๔.	ผศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๕.	ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิชาการและบทความวิจัย
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๑.	ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒.	รศ.ดร.สมาน งามสนิท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓	ผศ.ดร.ไพศาล สรรสรวิสุทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๔.	ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕.	อ.ดร.สนั่น กัลปา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิชาการและบทความวิจัย
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษาและการบริหารการศึกษา

๑.	ศ.ดร.กาญจนา เงารังษี	มหาวิทยาลัยนเรศวร
๒.	รศ.ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๓.	รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๔.	รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕.	ผศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ฉบับนี้ ย่างเข้าสู่พัฒนาการเป็น**ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนพฤษภาคม– สิงหาคม ๒๕๕๘** ซึ่งคณะบรรณาธิการได้รับเกียรติจากผู้บริหารระดับสูงของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์หลายท่าน ได้ให้ความสนใจและกรุณาส่งบทความวิจัยและบทความวิชาการมาลงตีพิมพ์ อีกทั้งบทความวิชาการของนิสิตระดับปริญญาเอก ส่วนกลาง พร้อมทั้งบทความวิทยานิพนธ์ของนิสิตสาขาต่างๆ ที่เปิดสอนในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในนามบรรณาธิการขอกล่าวถึงเนื้อหาที่เป็นส่วนต่างๆ ของวารสารโดยสังเขป ดังนี้

ภาค ๑ เป็นบทความวิชาการของผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ที่สนใจส่งบทความวิชาการเข้าตีพิมพ์เผยแพร่ โดยยกตัวอย่างบทความวิจัยเรื่องแรกชื่อว่า **พุทธธรรมกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีสาเหตุของความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน โดย..พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์** ซึ่งบทความนี้ผู้เขียนประสงค์ที่จะนำเสนอถึงสาเหตุของความขัดแย้งคือเป็นการนำเสนอที่แยกประเด็นประเภทหรือองค์ประกอบของความขัดแย้งได้แก่ความขัดแย้งด้านข้อมูลด้านผลประโยชน์ด้านความสัมพันธ์ด้านโครงสร้างและด้านค่านิยมซึ่งในแต่ละประเภทของความขัดแย้งจะแยกเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอก

ภาค ๒ เป็นบทความวิชาการและบทความวิจัยของนิสิตระดับปริญญาเอก คณะครุศาสตร์และพุทธศาสตร์ ส่วนกลาง ที่นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยทางด้านคุณภาพภาคสนาม ซึ่งจะขอยกตัวอย่างบทความวิจัยแรกในภาคนี้ชื่อว่า**การพิจารณาเสนาสนะในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดย.*พระกฤษฎิ์ณวัช ปภากโร (เกษกิจ)*** ซึ่งผู้เขียนบทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เรื่องการพิจารณาเสนาสนะในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณวิเสส ฎีกาปกรณวิเสส และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดระบบเป็นหมวดหมู่ และสรุปผลการศึกษาพร้อมกับนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า เสนาสนะ คือที่อยู่อาศัยของพระ ในชั้นเดิมหมายถึงโคนไม้ ต่อมาทรงอนุญาตเสนาสนะที่เป็นอดิเรกลาภ ได้แก่ วิหาร เพิงพัก เรือนชั้น เรือนโล้น (อาคารมีดาดฟ้า) และถ้ำ ตลอดถึงของใช้ในอาคารจำพวก โต๊ะ เก้าอี้ หมอน มุ้ง เตียง ตั่ง ก็จัดเป็นเสนาสนะ หลักที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการพิจารณาเสนาสนะในพระพุทธศาสนานั้น ท่านได้แบ่งออกเป็น ๓ กาล ดังนี้ (๑) ปฏิลาภกาล ธาตุปฏิกูลปัจจเวกขณ์ คือ พระภิกษุสงฆ์จะใช้ในการพิจารณาในช่วงเวลาของการรับประเคนหรือก่อนการบริโภคใช้สอย (๒) ปริโภคกาล

ตังขณิกปัจจเวกขณ์ คือ พระภิกษุสงฆ์จะใช้ในการพิจารณาในเวลาบริโภคใช้สอยหรือในขณะนั้น ๆ (๓) อดีตกาล อตีตปัจจเวกขณ์ คือ พระภิกษุสงฆ์จะใช้ในการพิจารณาในเวลาล่วงไปแล้วหรือหลังจากบริโภคใช้สอย

ภาค ๓ เป็นบทความวิจัยของนิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ที่นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเชิงคุณภาพและภาคสนาม ซึ่งจะขอยกตัวอย่างบทความวิจัยแรกในภาคนี้ชื่อว่า**บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี โดย..*พระอธิการเชือน เขมธมฺโม (แย้มหนองเต่า)*** ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษาคณะสงฆ์ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ทั้ง ๓ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐, S.D. =0.504) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘, S.D. =0.623) ส่วนในด้านด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆของวัด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔, S.D. =0.509) และด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘, S.D. =0.564) และบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษาคณะสงฆ์ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษาคณะสงฆ์ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ภาค ๔ เป็นบทความวิจัยของนิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ที่นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยทางด้านเชิงปริมาณ ซึ่งจะขอยกตัวอย่างบทความวิจัยแรกในภาคนี้ชื่อว่า**ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม โดย..พระครูศรีรัตนวิเชียร (ยอดเพชร เขมาสโย)**ผลการวิจัยพบว่า ๑) พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตาม หลักสัปปุริสธรรม โดยภาพรวมพระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๒) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม อายุ พรรษา การศึกษาแผนกธรรม และการศึกษาสามัญพบว่าพระสงฆ์ที่มี อายุ มีระดับคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษา การศึกษา

แผนกธรรม และการศึกษาสามัญมีระดับคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม พระสงฆ์ที่เป็นผู้นำยังขาดความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการวางแผนการทำงาน การคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำควรจะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้และสร้างโอกาสในการบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เท่าทันกับยุคสมัยใหม่ และการบริหารงานจะต้องยึดหลักสัปปุริสธรรมถือเป็นหลักธรรมที่ทำให้การบริหารจัดการประสบความสำเร็จ

ภาค ๕ เป็นบทความวิจัยของนิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยทางด้านเชิงปริมาณ ซึ่งจะขอยกตัวอย่างบทความวิจัยแรกในภาคนี้ชื่อว่า**การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดย..พระมหาพนมเทียร ปุณฺณชาโต (ฉัตรโชติกมาก)** ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว แสดงการเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านทั้งหมด ๔ ด้าน ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Spearman Rank มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก นั่นคือ ด้านต่างๆ ทั้ง ๔ ด้าน มีความสัมพันธ์กันภาพรวมในการบริหารงานบุคคลที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .๙๔๗, .๙๔๖, .๙๖๐, และ .๙๔๔ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

อย่างไรก็ตามบทความวิจัยและบทความวิชาการทั้งหมดที่ปรากฏในวารสารนี้ คณะบรรณาธิการต้องขอขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ รายละเอียดที่ลุ่มลึกของบทความเหล่านี้ ผู้อ่านทั้งหลายสามารถศึกษาได้จากงานเขียนเหล่านี้ ซึ่งพร้อมแล้วที่จะให้ท่านทั้งหลายได้พิสูจน์และใช้โยนิโสมนสิการต่อไป และทางกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านผู้อ่านทั้งหลายจะได้รับความรู้ความเข้าใจ ได้แง่คิดและมุมมองจากบทความเหล่านี้ตามสมควร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง)
บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
กันยายน ๒๕๕๘

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง หน้า

บทบรรณาธิการ **ก**

สารบัญ **ง**

ภาค ๑ บทความวิจัยและบทความวิชาการผู้บริหาร คณาจารย์

-พุทธธรรมกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสาเหตุของความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน ๑

พระเทพปริยัติเมธี,ผศ.ดร.

-นักบริหารการศึกษาแบบมืออาชีพ ๑๒

อาจารย์รุ่งอรุณ อบเชย

-วิเคราะห์การใช้ศัพท์กริยาของอัศวโฆษะในคัมภีร์เสานทรนันทะ ๒๓

ผศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง

ภาค ๒ บทความวิชาการ นิสิตระดับปริญญาเอก ๓๐

-การพิจารณาเสนาสนะในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๓๑

พระกฤษฎิ์ณวัช ปภากโร (เกษกิจ)

-สัมมาอาชีวะในฐานะธรรมเป็นเครื่องป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น ๔๗

พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฺฒโน (บุดดาวงษ์)

-การศึกษาวิเคราะห์เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ๖๑

กิตติพัทธ์ โมราสุข

ภาค ๓ บทความวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา **๗๒**

-บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ๗๒

พระอธิการเชือน เขมธมฺโม (แย้มหนองเต่า)

เรื่อง ***สารบัญ (ต่อ)*** **หน้า**

-หลักพุทธธรรมกับการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์ ๘๕
พระวรเศรษฐ์ ธมฺมวิริโย (วัฒนะสกุลรักษ์)

-การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณี - พระราชวชิรเมธี, ดร.(วีระ วรปญฺโญ) ๙๗
พระโกมินทร์ สนฺติกโร (พัฒนศิริ)

ภาค ๔ บทความวิทยานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ **๑๐๕**

-ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ๑๐๖
พระครูศรีรัตนวิเชียร (ยอดเพชร เขมาสโย)

-การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ๑๑๕
พระณรงค์ฤทธิ์ ฐานธมฺโม (กลิ่นจันทร์หอม)

-ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๑๒๔
พระวิวัฒน์ วชิรญาโณ (บุญผุย)

-บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๑๓๓
พระมหาสุนทร สุจิณฺโณ

-การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๑๔๒
จ่าสิบเอกดนุชัช กองแก้ว

ภาค ๕ บทความวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา **๑๕๓**

-การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๑๕๔
พระมหาพนมเทียร ปุญญชาโต (ฉัตรโชติกมาก)

เรื่อง ***สารบัญ (ต่อ)*** **หน้า**

-ความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนพินิจอนุสรณ์ อำเภอตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ๑๖๕

พระมหาสงกรานต์ สำวุฑโฒ

-การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ๑๗๗

พระมหาสงกรานต์ เทวนนฺโท (เทพเวียง)

-การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ ๑๘๕

นายธเนศ เพียรกสิกรรม

-การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๒ ๑๙๕

นางสาวปาริชาติ ประมูลทรัพย์

ภาคผนวก **๒๐๗**

คติธรรมนำองค์กรสู่การพัฒนา
“มีใจ ใช้ปัญญา เสียสละ อดทน กตัญญู”

ภาค ๑
บทความวิชาการและบทความวิจัย
ผู้บริหารระดับสูง และคณาจารย์

พุทธธรรมกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสาเหตุของความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน

Buddhist and Conflict Management in Thai Society : A case Study of Cause Conflict in the Present Thai Society

พระเทพปริยัติเมธี,ผศ.ดร.[๑]

บทนำ

บทความนี้ผู้เขียนประสงค์ที่จะนำเสนอถึงสาเหตุของความขัดแย้ง คือ เป็นการนำเสนอที่แยกประเด็นประเภทหรือองค์ประกอบของความขัดแย้ง ได้แก่ ความขัดแย้งด้านข้อมูล ด้านผลประโยชน์ ด้านความสัมพันธ์ ด้านโครงสร้าง และ ด้านค่านิยม ซึ่งในแต่ละประเภทของความขัดแย้ง จะแยกเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกโดยมีรายละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นดังต่อไปนี้

๑.เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านข้อมูลหรือข้อเท็จจริง[๒]

๑.๑ เหตุปัจจัยภายใน เหตุปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในประเภทนี้ คือ

๑) การทำให้ข้อมูล หรือข้อเท็จจริงเกิดความไม่ชัดเจน และช้าเกินกว่าที่ควรจะเป็น ก็เพราะ เกิดความขัดแย้งภายใน (ปปัญจธรรม) ได้แก่

(๑) ต้องการให้ข้อมูลต่างๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือเอื้อต่อการดำเนินภารกิจของตัวเอง ถึงแม้ว่าข้อมูล หรือข้อเท็จจริงจะมีนัยที่ตรงกันข้ามก็ตาม ด้วยเหตุนี้ จึงพยายามที่จะบิดเบือนข้อมูลด้วยวิธีการที่ไม่ชอบธรรม (ตัณหา)

(๒) ความถือตัวถือตนว่ากลุ่มของตัวเองมีข้อมูลที่จะก่อให้เกิดผลดี หรือผลเสียต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง(มานะ) ซึ่งการแสดงออกในลักษณะดังกล่าว อาจจะทำให้กลุ่มอื่นๆ เกิดความไม่พอใจ นอกจากนั้น กลุ่มที่ไม่มีข้อมูลก็อาจจะเกิดความรู้สึกในเชิงลบต่อตนเอง หรือกลุ่มตัวเองว่า ไม่มีศักยภาพในอันที่จะได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าว

---

[๑] ป.ธ.๙,กศ.ม.(การบริหารการศึกษา),พธ.ด.(พระพุทธศาสนา) ,รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์),ปร.ด.(การจัดการกิตติมศักดิ์) , ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์,ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา

[๒] พระเทพปริยัติเมธี,ผศ.ดร., **ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย.** (งานวิจัยในโครงการของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๕) หน้า ๒๑๖

(๓) การมีจิตใจที่คับแคบ(ทิฏฐิ) เพราะเกิดความรู้สึกหวงข้อมูลที่ตัวเองมีอยู่ จึงไม่ยินยอมที่เสนอความคิดเห็น หรือข้อเท็จจริงที่กลุ่มตัวเองมีอยู่แก่กลุ่มอื่นๆ โดยมองว่ากลุ่มอื่นจะได้เปรียบ หรือค้นพบทางออก ด้วยเหตุนี้ จึงพยายามปกปิดข้อมูล หรือข้อเท็จจริงต่างๆ

๒) การเกิดเจตนาที่ไม่ดี(อกุศลมูล) เพราะเมื่อเกิดขึ้นภายในใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลแล้วจะทำให้เกิดการกระทำดังต่อไปนี้

(๑) การแก่งแย่งช่วงชิงข้อมูล ด้วยวิธีการต่างๆโดยปราศจากความชอบธรรม (โลภะ)

(๒) ความไม่พอใจกลุ่มอื่นๆ ที่นำเสนอข้อมูลพาดพิงในทางร้าย หรืออาจจะมาจากการไม่ยินยอมที่จะให้ข้อมูลต่างๆ ตามความเป็นจริง หรือตามที่กลุ่มของตัวเองต้องการ(โทสะ)

(๓) ความเข้าใจคลาดเคลื่อน หรือยึดมั่นในข้อมูลที่ได้มาว่าเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ว่า หรืออาจจะยึดมั่นในข้อมูลของตัวเองว่า ดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุด จึงทำให้ข้อมูล หรือข้อเท็จจริงที่นำเสนอนั้นคลาดเคลื่อน(โมหะ) อย่างไรก็ตามบางครั้งความขัดแย้งด้านข้อมูล ก็อาจจะเกิดเจตนาที่ดีก็เป็นได้ คือ การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลพยายามที่จะนำเสนอข้อเท็จจริงหรือข้อมูลด้วยเจตนาที่ดีโดยสภาพจิตใจไม่ได้ถูกพันธนาการด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง ก็อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นเดียวกัน แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งนัก โดยส่วนใหญ่แล้วความขัดแย้งจะเกิดจากอกุศลมูลเป็นหลัก

๑.๒ เหตุปัจจัยภายนอก เหตุปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในประเภทนี้คือ

๑) การใช้อำนาจเหนือ เป็นการที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจ พยายามที่จะใช้อำนาจในทางการเมือง หรือกฎหมายที่กลุ่มมีอยู่ เข้าไปบีบคั้น หรือแทรกแซงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือในขณะเดียวกัน ก็พยายามที่จะใช้อำนาจที่ตัวเอง หรือกลุ่มของตัวเองมีอยู่ปกปิด ซ่อนเร้นข้อมูล หรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ จึงทำให้คู่กรณีซึ่งมีอำนาจทางการเมือง การทหาร หรือทางเศรษฐกิจน้อยกว่าบังเกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมต่อกรณีดังกล่าว จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมา

๒) การขาดการมีส่วนร่วม คือ การที่คู่กรณีไม่ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์แบ่งปัน หรือแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือข้อเท็จจริงระหว่างกัน จึงทำให้มีข้อมูลไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะส่งผลเสียต่อกระบวนการในการตัดสินใจดำเนินโครงการ หรือธุรกิจร่วมกัน

๓) การไม่มีข้อมูล คือ การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลไม่มีข้อมูล หรือขาดข้อมูลในมิติต่างๆ เกี่ยวกับโครงการ หรือธุรกิจที่กระทำร่วมกัน ซึ่งการไม่มีข้อมูลดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียในการดำเนินกิจการร่วมกัน อันจะทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งมีข้อมูลได้รับผลประโยชน์มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

๔) การยึดมั่นในข้อมูล คือ การที่คู่กรณียึดมั่นในข้อมูลที่ตัวเองมีอยู่มากจนเกินไป โดยไม่ยินยอมที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลกับฝ่ายอื่นๆ ซึ่งผลจากการยึดมั่นว่าข้อมูลของตัวเองดีกว่า หรือทันสมัยกว่า ก็อาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้

๕) การมีข้อมูลไม่เพียงพอ ซึ่งการมีข้อมูลไม่เพียงพอนั้น มีนัยที่แตกต่างจากไม่มีข้อมูลอย่างสิ้นเชิง ซึ่งการไม่มีข้อมูลอย่างรอบด้านเกี่ยวกับโครงการ หรือนโยบายสาธารณะนั้น อาจจะทำให้การตัดสินใจดำเนินโครงการผิดพลาด และนำมาซึ่งความขัดแย้งได้

๖) การบิดเบือนข้อมูล คือ การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลพยายามที่จะบิดเบือนข้อมูลที่มีอยู่ครบครัน หรือบิดเบือนข้อมูลที่มีอยู่ไม่รอบด้านนั้น ไปสู่การตัดสินใจอีกด้านหนึ่ง ซึ่งในความเป็นจริงข้อมูลที่มีอยู่นั้นชี้ชัดว่า ไม่สามารถที่จะดำเนินการโครงการใดๆ หรือนโยบายสาธารณะได้แต่กลุ่มบุคคลก็พยายามที่จะบิดเบือนข้อมูลว่า สามารถที่จะดำเนินการได้ และไม่เกิดผลเสียแต่อย่างใด ซึ่งการบิดเบือนข้อมูลจะนำมาซึ่งความขัดแย้งในที่สุด

๗) การใช้ข้อมูลเพียงด้านเดียว คือ การตัดสินใจดำเนินนโยบายสาธารณะหรือโครงการใดๆ ไม่สามารถที่จะใช้ข้อมูลเพียงด้านเดียวได้ ควรจะต้องศึกษาข้อมูลในทุกๆ ด้าน เพื่อวิเคราะห์ผลดีและผลเสียเสียก่อน หลังจากนั้นจึงตัดสินใจดำเนินการโครงการ

๘) การมีข้อมูลไม่ชัดเจน หมายถึง ข้อมูลที่มีอยู่มีจะมีปริมาณมากมายเพียงใดก็ตามหากเป็นข้อมูลที่ขาดความชัดเจนบางมิติ ก็ย่อมส่งผลเสียต่อการตัดสินใจในการดำเนินการโครงการได้เช่นเดียวกัน

๙) การขาดความเชื่อมั่นในข้อมูล จัดได้ว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อคู่กรณี หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด เพราะจะมีการเกี่ยวพันถึงการดำเนินนโยบายตั้งแต่ต้นไปจนถึงโครงการสิ้นสุดลง สาเหตุก็เพราะว่าหากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่มีความมั่นใจในข้อมูล หรือข้อเท็จจริงที่แต่ละฝ่ายนำมาเสนอแล้ว การดำเนินโครงการก็เกิดขึ้นไม่ได้ และถึงแม้จะดำเนินโครงการได้ แต่ก็จะต้องพบทางตันในที่สุดเพราะผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่นๆ จะขัดขวาง หรือประท้วงจนทำให้โครงการไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้

๑๐) การขาดความจริงใจในข้อมูลที่นำเสนอ หมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลไม่มีความจริงใจที่จะเปิดเผยข้อมูลอย่างรอบด้าน หรืออาจจะเปิดเผยเฉพาะข้อมูลเชิงบวก แต่ปกปิดข้อมูลเชิงลบจนทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นๆ ขาดความเชื่อมั่น และขาดความไว้วางใจในการดำเนินนโยบายสาธารณะ

๒.เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ หรือความต้องการ

๒.๑ เหตุปัจจัยภายใน เหตุปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในประเภทนี้ คือ

๑) การทำให้การพัฒนาคุณภาพของจิตเกิดความเนิ่นช้า ก็เพราะเกิดความขัดแย้งภายใน (ปปัญจธรรม) คือ

(๑) ความอยากได้(ตัณหา) ความอยาก จัดได้ว่าเป็นความต้องการภายในที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งเสพ หรือวัตถุเพื่อเอื้อต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ จะเห็นว่า การแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อำนาจ หรือตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นต้น ล้วนเกิดจากแรงผลักดันของความอยากทั้งสิ้น ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี”๒๑๒ นั่นก็หมายความว่า มนุษย์มีความทะยานอยากอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์มีความอยากอยู่ตลอดเวลา

(๒) อยากใหญ่(มานะ) ความอยากใหญ่ จัดได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการแย่งชิงอำนาจ และตำแหน่งหน้าที่การงานขององค์กร หรือกลุ่มอื่นๆ ในสังคม จะเห็นว่าความอยากใหญ่ของบุคคลบางคนจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการทำลายบุคคลอีกคนหนึ่ง เพื่อไม่ให้มีอำนาจเท่าเทียมกับตัวเอง หรือฆ่าบุคคลอื่นเพื่อตัวเองจะกลายเป็นผู้ที่มีอำนาจแทน เหตุผลสำคัญที่ทำให้มนุษย์พยายามที่จะแสวงหาอำนาจ หรือตำแหน่งหน้าที่การงาน ก็เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นที่มาของอำนาจในด้านอื่นๆ เช่น อำนาจทางการเงิน กฎหมาย สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การทหารและการเมืองระหว่างประเทศ เป็นต้น

(๓) ใจแคบ (ทิฏฐิ) เป็นสภาวะที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีทรัพยากร อำนาจ หรือตำแหน่งหน้าที่การงานอย่างเพียงพอ แต่มีจิตที่คับแคบและมีแนวคิดที่เห็นแก่ตนเป็นหลัก ไม่ยินยอมที่จะแบ่งปันทรัพยากร หรือสิ่งอื่นๆ แก่เพื่อนมนุษย์ และในบางสถานการณ์ที่จะต้องแบ่งปันนั้น อาจจะเกิดจากการบีบคั้นจากปัจจัยอื่นๆ ในสังคม หรือเป็นการแบ่งปันเพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติชื่อเสียง หรือตำแหน่ง เป็นต้น

๒) การเกิดเจตนาที่ไม่ดี(อกุศลมูล) คือ ความละโมบ โดยการพยายามที่จะแย่งชิงจากบุคคลอื่นๆ โดยมิได้คำนึงถึงว่าบุคคลอื่นก็มีความปรารถนาในทรัพยากรเช่นเดียวกัน (โลภะ) เมื่อมีความปรารถนาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ไม่สามารถที่จะได้มาด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง และผูกใจเจ็บต่อสิ่งที่ทำให้ตัวเองไม่สมหวัง(โทสะ) การลุ่มหลงมัวเมาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และพยายามที่จะแสวงหาเพื่อให้ได้มาสนองความอยาก แต่เมื่อไม่สามารถสนองความต้องการของเรา หรือมีสิ่งใดมาขัดขวางสิ่งที่เราลุ่มหลง และแย่งชิงสิ่งนั้นไป ก็มักจะทำให้คู่กรณีเกิดความขัดแย้งขึ้น(โมหะ)

๒.๒ เหตุปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ หรือความต้องการ

เหตุปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดความขัดแย้งประเภทนี้ คือ

๑) การยึดมั่นในผลประโยชน์และความต้องการของตัวเอง หรือกลุ่มของตัวเองมากจนเกินไป เป็นการที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลยึดมั่นอยู่บนจุดยืนของตัวเองว่า ต้องชนะหรือได้ประโยชน์มากกว่าเท่านั้น โดยไม่ยินยอมที่จะสูญเสียผลประโยชน์บางส่วนไปให้แก่บุคคลอื่น การแสดงออกในลักษณะนี้อาจทำให้คู่กรณีเกิดความอึดอัดและไม่พอใจต่อท่าทีดังกล่าว

๒) การแก่งแย่งชิงทรัพยากร หรือแก่งแย่งในความต้องการของบุคคล หมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลพยายามที่จะมุ่งเน้น หรือกระทำทุกวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตัวเอง หรือกลุ่มของตัวเองต้องการโดยไม่สนใจ หรือใส่ใจว่า บุคคลอื่น หรือกลุ่มอื่นจะประสบกับสภาวะของการถูกบีบคั้นอย่างไร ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจจะทำให้เกิดสถานการณ์ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ได้

๓) การใช้อำนาจเหนือ เป็นลักษณะที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลซึ่งมีอำนาจทางการเมืองทางกฎหมาย ทางการเงิน หรือทางการทหาร ได้ใช้อำนาจเหล่านี้เข้าไปบีบคั้น กำกับหรือบังคับให้คู่กรณี หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นๆ ต้องยินยอมที่จะยอมรับเงื่อนไขของกลุ่ม

ตัวเอง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ หรือความต้องการของตนเองโดยไม่ใส่ใจว่า นโยบาย หรือโครงการดังกล่าวจะชอบธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมหรือไม่ ซึ่งวิธีการเช่นนี้ อาจจะทำให้ผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่นๆ ประท้วง หรือขัดขวางการดำเนินนโยบายหรือโครงการก็ได้

๔) การขาดการมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ไม่ยินยอมที่จะให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าไปมีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรม หรือโครงการในทุกๆ ขั้นตอน เช่น ร่วมศึกษา ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งการไม่มีส่วนร่วมดังกล่าวก็อาจจะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นๆ เกิดความไม่พอใจ เพราะการดำเนินนโยบายอาจจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของตัวเอง

๕) การขาดความไว้วางใจ เป็นอาการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือคู่กรณีเกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกันว่า ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะได้รับการแบ่งปันอย่างทั่วถึง เท่าเทียมกันหรือไม่ รวมไปถึงการที่คู่กรณีไม่เชื่อมั่นว่าผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า หรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการแบ่งปันผลประโยชน์ จะมีความลำเอียง และขาดความยุติธรรมหรือไม่

๖) ความสัมพันธ์ไม่ดี และไม่มีการปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การที่คู่กรณีหรือผู้มีส่วนได้เสียส่วนเสียมุ่งเน้นความสัมพันธ์เชิงธุรกิจที่มุ่งประโยชน์ส่วนตัวมากจนเกินไปมากกว่าที่จะมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระยะยาวที่เน้นคุณค่าภายใน อันเป็นลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันและกัน และในขณะเดียวกันคู่กรณีก็มิได้ติดต่อ หรือสร้างมิตรภาพผ่านกิจกรรมต่างๆ เมื่อไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน จึงเป็นการง่ายที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย

๗) การขาดความยุติธรรม ในการแบ่งปันผลประโยชน์ หรือความต้องการนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความยุติธรรมในการแบ่งปัน ซึ่งความขัดแย้งส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นในกรณีที่มีการตัดสิน และคู่กรณีมองว่าตัวเองไม่ได้รับความยุติธรรมอย่างเพียงพอ

๓.เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์

๓.๑ เหตุปัจจัยภายใน เหตุปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในประเภทนี้ คือ

๑) สิ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ของคู่กรณีต้องเสื่อมลง และขาดสูญ มีองค์ประกอบ(ปปัญจธรรม) ๓ ประการ คือ การที่คู่กรณีคบหากันหรือมีความสัมพันธ์กันบนฐานของผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง โดยปรารถนาเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่คู่กรณีมีอยู่ หรือสามารถจะทำให้ตัวเองได้รับสิ่งที่ต้องการโดยไม่ได้มีความจริงใจในการที่ช่วยเหลือบุคคลอื่นอย่างจริงจัง(ตัณหา) มีความถือตัวถือตน และดูหมิ่นดูแคลนบุคคลอื่น ว่า ไม่มีความรู้ อำนาจ และการเงิน เท่าเทียมกับตนเอง(มานะ) และยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเองว่าถูกต้อง โดยไม่ยินยอมที่จะเปิดรับความคิดของคู่กรณีกลุ่มอื่น(ทิฏฐิ)

๒) การที่บุคคลเข้าไปปฏิสัมพันธ์กับคู่กรณีด้วยเจตนาไม่ดี หรือด้วยจิตใจที่เป็นอกุศลมูล กล่าวคือ มุ่งหวังประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ตำแหน่ง ทรัพยากร และอำนาจ เป็นต้นจากคู่กรณี(โลภะ) การตำหนิว่ากล่าว นินทามุ่งร้าย แสดงอาการเกลียดชัง หรือไม่ยอมรับคู่กรณี

ในด้านใดด้านหนึ่ง (โทสะ) หรือ ขาดสติ หลงเชื่อ คู่กรณีโดยปราศจากจากความเป็นจริง (โมหะ) เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งทำให้เกิดความบาดหมางภายในใจได้เช่นกัน

๓.๒ เหตุปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ เหตุปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในประเภทนี้ คือ

๑) การแก่งแย่งช่วงชิงกันคือ การที่บุคคลมีความเห็นแก่ประโยชน์ หรือความต้องการส่วนตัว จึงพยายามที่จะแก่งแย่งช่วงชิงทรัพยากร อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่ หรือสร้างความได้เปรียบจากกลุ่มผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า หรือผู้ที่เสียเปรียบอย่างไร้มโนธรรม

๒) การใช้อำนาจเหนือ เป็นการที่บุคคลพยายาม หรือได้ใช้อำนาจตัวเองมีอยู่ เช่นอำนาจทางการเงินการทหาร หรือการเมือง เป็นต้น ทำลายคู่กรณี หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตัวเอง หรือกลุ่มของตัวเอง โดยมิคำนึงถึงความสัมพันธ์อันดีที่เคยมีอยู่

๓) การไม่มีส่วนร่วม คือ การที่บุคคลไม่พยายาม หรือยินยอมที่จะสร้างความสัมพันธ์ด้วยการให้คู่กรณี หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์วางแผน ร่วมรับผิดชอบ หรือร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินนโยบาย หรือโครงการซึ่งอาจจะทำให้คู่กรณีมองว่าปิดพื้นที่ทางความคิดเห็น หรือผลประโยชน์ของกลุ่มตัวเอง

๔) การยึดมั่นในค่านิยม คือ การที่บุคคลยึดมั่นในความเชื่อ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ของตัวเอง จนกลายเป็นที่มาของการรุกราน ดูหมิ่นดูแคลน หรือเหยียดหยามความเชื่อ ศาสนา ภาษา หรือชาติพันธุ์ของกลุ่มบุคคลอื่นๆ ในสังคม ก็อาจจะทำให้กลุ่มอื่นๆ เกิดความไม่พอใจ และโต้ตอบด้วยวิธีการต่างๆ นานา

๕) โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบแก่กลุ่มอื่นๆ ในสังคม เช่น บางกลุ่มได้ผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มอื่นๆ หรือพรรคการเมืองบางพรรคได้ใช้ช่องทางของโครงสร้างดังกล่าวไปทำบางสิ่งที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ของพรรคตัวเอง ซึ่งการกระทำดังกล่าวก็อาจจะทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเกิดปัญหาได้เช่นกัน เพราะอาจจะถูกมองว่าเอาเปรียบกลุ่มอื่นๆ

๖) การขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจเป็นพื้นฐานสำคัญต่อสัมพันธภาพ ฉะนั้น ถ้าหากคู่กรณีขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันก็อาจจะทำให้การปฏิสัมพันธ์เกิดช่องว่างจนนำไปสู่ความขัดแย้งได้

๗) ความสัมพันธ์ระหว่างกันไม่ดี แต่บางครั้งก็มีความสัมพันธ์ที่ดี ก็อาจจะทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นกลายเป็นประเด็นเล็กน้อย หรือไม่มีปัญหาระหว่างคู่กรณีด้วยกัน แต่เมื่อใดก็ตามที่คู่กรณีขาดการปฏิสัมพันธ์ หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไม่ดี ปัญหาบางอย่างแม้จะเป็นประเด็นเล็กน้อยก็อาจจะกลายเป็นความขัดแย้งที่ใหญ่โตได้เช่นกัน

๘) การขาดความสามัคคีในกลุ่มบุคคล ความสามัคคีเป็นเครื่องมือสำคัญในการร้อยรัดบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้าด้วยกัน แต่เมื่อใดก็ตามที่ขาดความสามัคคีในกลุ่ม เมื่อนั้นพลังของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทางกาย วาจาและใจ อาจขาดหายไป กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้

๔.เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านโครงสร้าง

๔.๑ เหตุปัจจัยภายในเหตุปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในประเภทนี้ คือ

๑) การที่ทำให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลพัฒนาจิตใจ และสังคมเต็มไปด้วยความเนิ่นช้า มีองค์ประกอบ(ปปัญจธรรม) ๓ ประการ กล่าวคือ ความกระหาย อยากได้วัตถุทรัพยากร หรือสิ่งเสพต่างๆ อย่างไม่มีขีดจำกัด ได้ทำให้หน่วยย่อยส่วนอื่นๆ ในสังคม เช่น คนยากจน หรือคนไร้โอกาสทางการศึกษา เศรษฐกิจ เป็นต้น ได้รับผลกระทบเนื่องจากบุคคลบางกลุ่มซึ่งมีอำนาจทางความรู้และการเมืองมากกว่าได้พยายามที่จะดูดซับทรัพยากรต่างๆ ไปเป็นทรัพย์สมบัติส่วนตน(ตัณหา)ความเพียรพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง การเงิน และการทหาร ก็อาจจะเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ต้องเบียดเบียน หรือบีบคั้นกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม ให้คล้อยตาม ยอมรับ หรือสมยอมต่ออำนาจดังกล่าว ซึ่งวิธีการดังกล่าวอาจจะนำความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรง ในกรณีที่ประชาชนในสังคมมองเห็นถึงความไม่ชอบธรรมของการใช้อำนาจดังกล่าว(มานะ) ความพยายามที่จะชักนำให้บุคคลอื่นๆ ยอมรับความคิดของตัวเอง แต่ในขณะเดียวกัน กลับละเลยที่จะยอมรับความคิดเห็น หรือการแสดงออกของกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม ทำให้สังคมกลายเป็น “สังคมปิด”กล่าวคือ ปิดปาก ปิดหู ปิดตา และปิดใจของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลอื่นๆ ในสังคม ก็จะทำให้โครงสร้างทางสังคมประสบกับความพิการทางความคิด(ทิฏฐิ)

๒) การเกิดเจตนาที่ไม่ดีที่จะทำลายโครงสร้างทางสังคม(อกุศลมูล) กล่าวคือ การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีความละโมบในสิ่งทรัพยากรสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งเสพอื่นๆ ตามที่ปรากฏมีในสังคมโดยมิได้คำนึงถึงความต้องการของหน่วยย่อยอื่นๆ ว่าจะสามารถดำรงอยู่ได้หรือไม่ ในขณะเดียวกัน บางคน หรือบางกลุ่มก็เพราะที่จะแสวงหาเพื่อให้ได้มาด้วยวิธีการที่ไม่ชอบธรรม เช่นการฉ้อราษฎร์บังหลวง คดโกง หรือฉกชิงสิ่งต่างๆ ที่ตัวเองต้องการมาจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นๆ ในสังคม(โลภะ) การทำลายบุคคลอื่นๆ ทางความคิด การกระทำ หรือการแสดงออก โดยมิได้คำนึงถึงสภาพจิตใจของบุคคลอื่นๆ ว่า จะสามารถยอมรับต่อสถานการณ์ความรุนแรงดังกล่าวได้หรือไม่(โทสะ)

๔.๒ เหตุปัจจัยภายนอก เหตุปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในประเภทนี้ คือ

๑) การแก่งแย่งช่วงชิง หมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลทั่วไปในสังคมเบียดซึ่งกันและกันด้วยการช่วงชิงทรัพยากร โอกาส หรือความรู้ต่างๆ จากกลุ่มคนในสังคมด้วยกันโดยมิได้เปิดพื้นที่ หรือเปิดพื้นที่เพียงเล็กน้อยให้แก่คนอื่นๆ ในสังคม

๒) การใช้อำนาจเหนือ หมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลซึ่งมีอำนาจทางการเมือง การศึกษา การทหาร หรือทางด้านเศรษฐกิจ และได้ใช้อำนาจเหล่านั้น แย่งชิง บีบคั้น หรือบังคับคนอื่นๆ ในสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจด้านอื่นๆ หรือสิ่งต่างๆ ที่ตัวเอง หรือกลุ่ม

ของตัวเองต้องการไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ตำแหน่ง ทรัพย์สินทางปัญญา หรือทรัพยากรทางธรรมชาติ เป็นต้น

๓) การขาดการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เป็นหน่วยย่อยต่างๆในสังคมขาดการมีส่วนร่วมในการคิด การพูด หรือการแสดงออกทางกายภาพเกี่ยวกับนโยบายต่างๆ ของรัฐ หรือกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน หรือสังคม ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อหน่วยย่อยต่างๆ ในสังคม

๔) การยึดมั่นในค่านิยม ได้แก่ ภาวะของการแข็งตัวทางความคิด ความคิดเห็นวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภาษา ชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นลักษณะของการขาดความยืดหยุ่นเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น ในขณะที่บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการเมืองเปลี่ยนแปลงไป บุคคล หรือกลุ่มบุคคลพยายามที่จะดำรงอยู่บนฐานความคิด และจุดยืนเดิมของตัวเอง หรือกลุ่มชาติพันธุ์ของตัวเองโดยมิได้คำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามากระทบ และมิได้ปรับหลักการ หรือพฤติกรรมบางอย่างให้สอดรับกับความเป็นไปของสังคม จึงทำให้หน่วยย่อยต่างๆ ในสังคมเกิดการปะทะกัน

๕) การเมืองไม่ดี หมายถึง สภาพทางการเมืองนั้นก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคม เนื่องจากพรรคการเมืองเป็นเจ้าภาพหลักในการกำหนดนโยบาย และทิศทางในการพัฒนาประเทศ ฉะนั้น หากพรรคการเมือง หรือนักการเมืองไม่เข้าใจสภาพเศรษฐกิจการเมือง สังคม การศึกษา และวิถีชีวิตของชุมชนอย่างพอเพียงแล้ว ก็กำหนดนโยบาย หรือแปรนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริงก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน และวิถีชีวิตของชุมชน อันจะนำมาซึ่งการเผชิญหน้า และการต่อต้านจากชุมชนรากหญ้าของประเทศ

๖) สังคมขาดฐานความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม กล่าวคือ ประชาชนในสังคมยึดติดกับอบายมุข ชอบแสวงหาสิ่งเสพเพื่อบำรุงบำเรอตัวเอง เยาวชนไม่ใฝ่ใจในการศึกษาเล่าเรียน มัวสุมสิ่งเสพติด และมีเพศสัมพันธ์ในวัยที่ไม่สมควร สถาบันครอบครัวขาดความอบอุ่น องค์กรการศึกษาไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในชาติ นักการเมืองและพรรคการเมืองมุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนตน และองค์กรทางศาสนาไม่สามารถที่จะเป็นที่พึ่งพาทางปัญญาให้แก่ประชาชนในชาติได้

๗) การศึกษาอย่างไม่รอบด้าน หมายถึง การศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษามีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยขาดองค์ความรู้เชิงสหวิทยาการเพื่อที่จะเชื่อมต่อกับองค์ความรู้ด้านอื่นๆ ในขณะเดียวกันก็มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อให้มนุษย์มีความฉลาดในการแสวงหาวัตถุ และสิ่งเสพ แต่ขาดการศึกษาในเชิงคุณค่าภายในอันเป็นความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อที่จะทำให้มนุษย์อยู่รอดบนฐานของวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งการศึกษาในลักษณะนี้ได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เยาวชนของชาติคุ้นเคยกับการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขความขัดแย้ง

๘) การออกกฎหมายที่ขาดความยุติธรรม จะเห็นว่า กฎหมายบางฉบับที่ผ่านรัฐสภาได้กลับกลายเป็นข้อกฎหมายซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง และแตกแยกให้แก่องค์กร หรือ

ชุมชนต่างๆ ที่อยู่ในสังคม ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว การตรากฎหมายมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขความขัดแย้งบางอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม ฉะนั้น การตรากฎหมายจึงควรคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างรอบด้าน นอกจากนี้จะเห็นว่า บางกรณี หรือบางสถานการณ์ การบังคับใช้กฎหมายขาดความชัดเจนและเที่ยงธรรมแก่ประชาชน ในขณะที่ประชาชนซึ่งมีอำนาจทางการเงิน การศึกษา และการเมืองมากกว่าก็มักจะได้รับประโยชน์จากกฎหมาย แต่ในทิศทางตรงกันข้ามประชาชนบางกลุ่มซึ่งมีโอกาสน้อยกว่า กลับได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ฉะนั้น การบังคับใช้กฎหมายจึงขาดความยุติธรรม และเท่าเทียมแก่คนกลุ่มต่างๆ ในสังคม

๙) ความสัมพันธ์ไม่ดี จะเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดากับบุตร หลานความสัมพันธ์ระหว่างครูกับลูกศิษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับประชาชน หรือความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ ในสังคมยุคปัจจุบันนี้มักจะดำรงอยู่บนฐานของ “เงินตรา” และ “ผลประโยชน์” เป็นที่ตั้ง ขาดมิติทางจิตใจ ด้วยเหตุนี้ ในสถานการณ์ที่เกิดความขัดแย้ง จึงมักจะนำเงิน หรือผลประโยชน์มาเป็นประเด็นสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้ง ในขณะที่บางคราวปัญหาที่แท้จริงนั้น เกิดขึ้นจากประเด็นของความหวาดระแวงระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคล จึงทำให้โครงสร้างของสังคมยังมีความขัดแย้งปรากฏอยู่

๑๐) การขาดความสามัคคี ความสามัคคีเป็นตัวแปรสำคัญในการที่จะสมานบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แต่เมื่อใดก็ตามประชาชนในครอบครัว ในองค์กรหรือในสังคมขาดความสมัครสมานสามัคคี ไม่สนใจ และใส่ใจต่อบุคคลอื่นๆ ในแง่ของวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ก็จะทำให้โครงสร้างทางสังคมบิดเบี้ยว และเกิดความขัดแย้งได้ง่ายขึ้น

๕.เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านค่านิยม

๕.๑ เหตุปัจจัยภายใน เหตุปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในประเภทนี้ คือ

๑) การทำให้คู่กรณีกระทบกันทางค่านิยม มีองค์ประกอบ(ปปัญจธรรม) ๓ ประการ คือความปรารถนาที่จะทำให้ค่านิยม เช่น ศาสนา ความเชื่อ หรือชาติพันธุ์ของตัวเองได้รับการยอมรับและพยายามที่จะเชิดชูว่าค่านิยมของตัวเอง หรือกลุ่มของตัวเองดีกว่าคนอื่นๆ และอยากจะทำลายหรือลดทอนวัฒนธรรมความเชื่อของคนอื่น แล้วนำค่านิยมของตัวเองเข้าไปแทนที่ค่านิยมเหล่านั้น(ตัณหา) การคิดว่า วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนาของตัวเองหรือกลุ่มตัวเองดีกว่า สมบูรณ์กว่า ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรมของคนอื่น หรือกลุ่มอื่น จึงพยายามที่จะปิดกั้น หรือป้องกันมิให้ค่านิยมของคนอื่นๆ หรือชนชาติอื่นๆ เข้ามาคุกคามค่านิยมของตัวเอง(มานะ) และยึดมั่นในความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา หรือชาติพันธุ์ของตัวเอง จนหลงลืมที่จะศึกษาวิเคราะห์หรือมองดูจุดเด่น หรือจุดดีของศาสนา วัฒนธรรม หรือความเชื่ออื่นๆ หรือกลุ่มอื่น(ทิฏฐิ)

๒) การเกิดเจตนาที่ไม่ดี ที่ทำให้ความรู้สึกภายในของคู่กรณีเกิดความบาดหมาง(อกุศลมูล) คือ ความต้องการที่จะให้ค่านิยมของตัวเองได้รับการยอมรับจากคนอื่นๆใน

สังคม จึงพยายามที่จะแสวงหาพื้นที่โดยมิได้คำนึงถึงค่านิยมดั้งเดิมของชนที่ดำรงอยู่(โลภะ) การไม่พอใจ หรือคับข้องใจที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลเห็นว่า ค่านิยมของตัวเองกำลังถูกคุกคาม หรือสูญหายไป อันเป็นผลมาจากค่านิยมอื่นๆ ที่แพร่ขยายเข้าไปแทนที่ จึงพยายามทุกวิธีการเพื่อที่จะปิดกั้นกระแสของค่านิยมอื่นๆ ที่ตัวเองไม่ชอบใจ(โทสะ) การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลพากันลุ่มหลงมัวเมา และยอมรับในค่านิยมของชนชาติ หรือชาติพันธุ์อื่นๆ โดยขาดวิจารณญาณ และศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมว่าค่านิยมของชนชาติอื่นๆ สอดคล้องกับสังคมดั้งเดิมหรือไม่(โมหะ)

๕.๒ เหตุปัจจัยภายนอก เหตุปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในประเภทนี้ คือ

๑) การใช้อำนาจเหนือ เป็นการใช้อำนาจทางการเมือง ความเชื่อ เศรษฐกิจ สังคม หรือศาสนา เข้าไปคุกคามความเชื่อ ศาสนา หรือชาติพันธุ์กลุ่มอื่นๆ ซึ่งมีความอ่อนด้อยในประเด็นเรื่องอำนาจ ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้อาจจะได้รับการโต้ตอบจากกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่ยึดมั่นในค่านิยมของตัวเอง

๒) การขาดการมีส่วนร่วม โดยการที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ค่านิยมระหว่างชาติพันธุ์ของมนุษย์กลุ่มอื่นๆ เช่น การทำกิจกรรม สนทนา หรือสัมมนาร่วมกันในเวทีต่างๆ ทั้งในระดับชุมชน ประเทศ หรือระดับโลก เพื่อที่จะทำให้เข้าใจวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น

๓) การยึดมั่นในค่านิยม เป็นการที่บุคคลพยายามที่จะแสดงออกทางพฤติกรรมว่าค่านิยมของตัวเองดีกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในขณะเดียวกันก็พยายามที่จะแสดงออกทางการพูดหรือการกระทำเพื่อโต้ตอบ หรือปฏิเสธค่านิยมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ โดยการชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมของคนอื่นล้าสมัย หรืออาจจะมองว่าค่านิยมของประเทศอื่นๆ เลวร้ายไม่เหมาะสำหรับเยาวชนหรือประชาชนในประเทศ และชุมชนของตัวเอง

๔) การรุกราน และปะทะกันทางวัฒนธรรม หมายถึง การที่กลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่งพยายามที่จะแสดงออกทางการพูด หรือการกระทำด้วยการเข้าไปรุกรานกลุ่มอื่นๆ หรือประเทศอื่นๆ ในแง่ของความเชื่อ ศาสนา ประเพณี หรือวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะปรับเปลี่ยนหรือกลืนค่านิยมเหล่านั้น จึงทำให้กลุ่มที่ยึดถือวัฒนธรรมดั้งเดิมพยายามที่จะปกป้องป้องกัน รวมไปถึงการปฏิเสธ และโต้ตอบด้วยวิธีการต่างๆ

๕) โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่างกัน จะเห็นว่าการที่แต่ละชาติพันธุ์มีโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่แตกต่างกันนั้น ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ เพราะโครงสร้างดังกล่าว นอกจากจะทำให้การคิด หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่แตกต่างกันแล้ว ยังส่งผลให้ค่านิยมทางสังคมแตกต่างกันได้

๖) การขาดข้อมูลในมิติต่างๆ คือ การที่แต่ละชาติพันธุ์ขาดข้อมูล หรือไม่มีการศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญที่

ทำให้แต่ละกลุ่มไม่เข้าใจถึงชาติพันธุ์ต่างๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิต ศาสนา วัฒนธรรม หรือความเชื่อ ฉะนั้น เมื่อมีเหตุการณ์ที่จะต้องตีความ วิเคราะห์ หรือตัดสินกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก็มักจะใช้ฐานความรู้ของตัวเองมาเป็นฐานในการวิเคราะห์ และตีความ ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้

๗) การขาดความเชื่อถือ หมายถึง การบุคคล หรือกลุ่มบุคคลไม่ค่อยเชื่อถือและเชื่อมั่นต่อค่านิยมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งความคิดดังกล่าวได้ส่งผลต่อการไม่ให้เกียรติ และแสดงความเคารพต่อค่านิยมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี หรือวัฒนธรรม

๘) ความสัมพันธ์ไม่ดี ได้แก่ การที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ไม่ค่อยมีการปฏิสัมพันธ์กันในกิจกรรม หรือเวทีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเวทีพื้นบ้านในระดับชุมชน หรือสังคมก็ตาม ซึ่งการไม่มีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะดังกล่าว ย่อมเป็นที่มาของการขาดการรับรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและและความเป็นไปของชาติพันธุ์อื่นๆ อันจะทำให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างสมานฉันท์มากยิ่งขึ้น

สรุป

จะเห็นได้ว่า ทั้งเหตุปัจจัยภายในและเหตุปัจจัยภายนอกดังที่ได้นำเสนอมาแล้วนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิด ความขัดแย้งทั้ง ๕ ด้าน ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า ถ้าความขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม ย่อมจะต้องส่งผลกระทบทั้งต่อตัวเองและสังคม ดังนั้นสาเหตุความขัดแย้งนี้จะต้องแก้ด้วยหลักพุทธธรรมเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอในบทความครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พระเทพปริยัติเมธี,ผศ.ดร., **ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย.** งานวิจัยในโครงการของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๗.

นักบริหารการศึกษาแบบมืออาชีพ
Professional Educational Administrators

อาจารย์รุ่งอรุณ อบเชย[๓]

ความนำ

มีผู้กล่าวกันว่าผู้บริหารการศึกษาบางคนอาจไม่จำเป็นต้องเรียนทางด้านบริการการศึกษา ก็สามารถเป็นผู้บริหารสถานศึกษาได้ เพียงแต่มีประสบการณ์ ก็สามารถทำได้แล้ว ซึ่งอาจจะไม่จริงเสมอไป แต่หากผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมทางด้านการบริหารการศึกษาแล้ว ย่อมสามารถทำหลักทฤษฎีไปใช้ได้อย่างเหมาะสม และเข้ากับสถานการณ์ ย่อมจะทำให้เกิดผลสำเร็จมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาอบรมมาทางด้านบริหารการศึกษา การที่ผู้ไม่ได้ศึกษามาทางบริหารหากต้องมารับตำแหน่งทางบริหาร จำเป็นต้องหาประสบการณ์จากการเรียนรู้ระหว่างการบริหาร ซึ่งความรู้ที่ได้นั้น อาจจะเกิดจากอำนาจหน้าที่ ความคิดริเริ่ม สามัญสำนึก หรือการสังเกต เป็นต้น แหล่งความรู้ดังกล่าว อาจจะเป็นประโยชน์ในขณะหนึ่งเท่านั้น เพราะไม่ใช่ความเป็นจริงเสมอไป การบริหารจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการ วิจัยเพื่อค้นหาองค์ความรู้ ที่จำนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณสมบัติที่เหมาะสม ของการเป็นนักบริหารการศึกษามืออาชีพในอนาคต ตำแหน่งหน้าที่ที่สำคัญยิ่งจึงต้องวางมาตรฐานและคุณสมบัติของผู้ที่จะก้าวขึ้นมาทำประโยชน์เพื่อประเทศชาติด้านการศึกษา เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพได้ในอนาคตนั่นคือเด็กและวัยเรียนรู้ เริ่มต้นจากผู้บริหารเป็นผู้ควบคุมดูแลพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ อีกทั้งสภาพแวดล้อมทั้งหมดของเด็ก ผู้ที่มีคุณลักษณะที่มีอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ที่ไกลกว่าผู้อื่น

เส้นทางที่จะเดินไปสู่นักบริหารแบบมืออาชีพได้นั้น มีอยู่ ๓ ประการ ประกอบด้วย

๑. คุณลักษณะส่วนตัว
๒. ทักษะและความรู้
๓. ความสามารถและประสบการณ์

ประการที่ ๑ คุณลักษณะส่วนตัว

เป็นเรื่องของคุณลักษณะส่วนตัวของผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรตามที่ซึ่งเป็นผู้ที่มีลักษณะ ๑๐ ข้อซึ่งได้แก่

๑) มีความรับผิดชอบสูง

---

[๓] ป.ธ.๖,ศษ.บ.,ค.ม.(หลักสูตรและการสอน), รองผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, นิสิตปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,

๒) มีความขยันหมั่นเพียร
๓) มีความอดทน/อุสาหะ
๔) มีความซื่อสัตย์สุจริต
๕) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
๖) มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์/กระตือรือร้นในการทำงาน
๗) มีทักษะในการวินิจฉัยสั่งการ
๘) มีการรักษาระเบียบวินัยที่ดี
๙) มีความตรงต่อเวลา/การบริหารเวลา
๑๐) มีบุคลิกภาพที่ดี

จึงกล่าวได้ว่าลักษณะเฉพาะของผู้บริหารมืออาชีพนั้นคือลักษณะผู้ที่มีความพร้อมและเหมาะสมในการเป็นผู้นำผู้ที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้พบเห็น เนื่องจาก ๑๐ ประการที่กล่าวมานั้นหากจะว่าไปแล้วเปรียบเสมือนคุณสมบัติเบื้องต้นที่ผู้ปฏิบัติงานที่ดีทั่วไปพึงมี เพื่อที่มีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ได้ในอนาคต ผู้เขียนขอเสนอเพิ่มเติมอีกหนึ่งลักษณะที่ผู้นำและผู้ปฏิบัติงานที่ดีควรจะฝึกนั่นคือเรื่องของ **“การมองโลกในแง่ดี” หรือ “คิดบวก”** สำหรับผู้นำ ผู้บริหารรุ่นใหม่แล้วนั่นคือสิ่งสำคัญในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ บนพื้นฐานของจิตสำนึกบริสุทธิ์ โดยผู้นำต้องมีวิญญาณของความเป็นเด็ก (The heart of child) นั่นคือการมองโลกในแง่ดี คิดด้านบวก อยากรู้อยากเห็น แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เติมเต็มอย่างกระตือรือร้น เรียนรู้ความผิดพลาดที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการมุ่งแก้ปัญหามากกว่าหาตัวผู้กระทำผิด เพราะนั่นคือการบ่อนทำลายขวัญกำลังใจของพนักงานหรือผู้ร่วมงาน

ประการที่ ๒ ทักษะและความรู้

ด้านทักษะและความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของ ผู้บริหารการศึกษามืออาชีพนั้นจะต้องมีความสามารถ ๘ ประการอันได้แก่

๑) ความรู้ความสามารถในเชิงวางแผน
๒) ความรู้ความสามารถในเชิงผู้นำ
๓) ความรู้ความสามารถในการเป็นนักจัดการ
๔) ความรู้ความสามารถในการเป็นนักวิจัยพัฒนา
๕) การเป็นนักประสานงานและประสานประโยชน์
๖) มีความรู้ความสามารถในเชิงการสื่อสาร
๗) ความรู้ความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่
๘) เป็นผู้มีพลังหรือศักยภาพที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง

หากว่าทั้งหมด ๘ ประการที่กล่าวมารวมอยู่ในตัวผู้บริหาร กล่าวว่าได้ขยับมาอีกขั้นของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพในอนาคต ซึ่งการเป็นผู้บริหารที่มีศักยภาพเพียงพอสำหรับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ควรเป็นผู้ที่รอบรู้ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการใช้กลยุทธ์ในการวางแผนจัดการ

บริหารทั่วไปรวมถึงทรัพยากรมนุษย์นั้นซึ่งเป็นเสมือนฟันเฟืองของเครื่องจักรอันจะก้าวไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ โดยการเป็นนักประสานงานประสานผลประโยชน์ให้กับทุกฝ่ายอย่างสมดุล การใช้สื่อสารที่มีศิลปะ สามารถจูงใจให้พวกเขาปฏิบัติงานให้กับองค์กรได้อย่างเต็มกำลังและเต็มใจ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆเบื้องต้นด้วยตนเองซึ่งเป็นอีกสิ่งสำคัญของผู้นำยุคใหม่ ทั้งพร้อมที่จะนำศักยภาพทั้งหมดนั้นออกมาใช้ให้เป็น อย่างเหมาะสมแก่เวลาสถานการณ์

ประการที่ ๓ ความสามารถและประสบการณ์

ได้แก่ความสามารถ ประสบการณ์หากผู้บริหารสถานศึกษา มีความสามารถในการเก่งคิด เก่งคน และเก่งงานและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลของตนอง และมีวิสัยทัศน์นั้นๆร่วมที่สมาชิก การใช้สิ่งเหล่านั้นมาช่วยกันผลักดันสานฝัน ผนวกเข้ากับประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ตรงจากระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ และส่วนประสบการณ์ทางอ้อมอาจจะได้แก่ ผลงานทางวิชาการ/เอกสาร/การวิจัย หรือการจบการศึกษาจากด้านการบริหารการศึกษาโดยตรงซึ่งเป็นอีกสาขาวิชาที่จัดให้มีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่พึงเชื่อได้เพื่อประโยชน์ในการบริหารพัฒนาการศึกษา กลั่นกรองความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน ผลิตนักบริหารการศึกษาที่พร้อมที่จะทำงานด้านพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะ อีกทั้งความสามารถในการเป็นนักวิจัยพัฒนา เพื่อเสาะแสวงหาความรู้ นวัตกรรมและรูปแบบใหม่ๆในส่วนที่สองว่าด้วยเรื่องทักษะของการเป็นผู้บริหาร ดังนั้นไม่ว่าเป็นผู้บริหารมือใหม่ก็สามารถก้าวขึ้นมาเป็นผู้บริหารเต็มตัวหากมีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริงการที่จะเข้ามาช่วยพัฒนาประเทศชาติในฐานะผู้นำที่มีภาวะผู้นำผู้บริหารที่ไฟแรงแบบมืออาชีพนั้นก็สามารถทำได้อย่างไม่ยากเลย

การบริหารงานการศึกษาขององค์กรอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล นอกจากผู้บริหารต้อง มีทักษะและความรู้ความสามารถ ดังกล่าวมาแล้วนั้น จึงอยากเน้นย้ำด้านต่างๆที่สำคัญต่อการบริหาร ปกครองของผู้บริหาร ผู้นำที่ดีดังต่อไปนี้

๑.วิสัยทัศน์กว้างไกล

คุณสมบัติของผู้นำที่ถูกพูดถึงมากที่สุดและ คือส่วนสำคัญในด้านทักษะความสามารถที่ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จรู้จักดีและมีอยู่แล้วทุกท่าน แต่นักบริหารที่กำลังต้องการก้าวสู่ตำแหน่งที่เรียกว่าผู้นำ ผู้บริหาร โดยเฉพาะงานบริหารการศึกษาที่เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศแล้วนั้น ผู้บริหารยุคใหม่จึงต้องศึกษาแล้วนำมาใช้ในการบริหารจัดการนั่นคือ **“วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล”** วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหาร สถานศึกษาทุกคนจะต้องมีเพื่อนำการเปลี่ยนแปลง มาสู่สถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตรเช่นในปัจจุบัน มิติของวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย ๓ มิติ คือ

๑) **การสร้างวิสัยทัศน์ (Formulated Vision)** คือ สร้างภาพในอนาคตของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจนว่า ประสิทธิผลที่ดีที่สุดของสถานศึกษาที่ต้องการอย่างแท้จริงคือ

อะไร ทั้งนี้โดยอาศัยทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูลของผู้บริหารสถานศึกษา

๒) **การเผยแพร่วิสัยทัศน์ (Articulated Vision)** คือ การที่สามารถสื่อสารให้สมาชิกมีความเข้าใจในวิสัยทัศน์ของตนได้อย่างชัดเจน ยอมรับ และเต็มใจที่จะปฏิบัติงานทั้งหลายเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์นั้น

๓) **การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (Operational Vision)** คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติจริงได้เป็นผลสำเร็จ ทั้งนี้โดยวิธีการหลอมวิสัยทัศน์ของตนลงไปสู่นโยบาย เป้าหมาย แผนงาน โครงการ กิจวัตรประจำวันของสถานศึกษา และโดยการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคณะครู

ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ที่แท้จริงนั้นจะต้องมีกระบวนการลีลาของวิสัยทัศน์ ครบทั้ง ๓ มิติ คือ คิดได้ (การสร้างวิสัยทัศน์) สื่อเป็น (การเผยแพร่วิสัยทัศน์) และโน้มนำให้มีการปฏิบัติล่วงหน้า (การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์) พร้อมทั้งมีการประเมินผลเพื่อการปรับปรุง แก้ไขให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบด้วย และการมีเป้าหมายที่ชัดเจน ทำวิสัยทัศน์เป็น Roadmap ให้ทุกคนในสถานศึกษาได้ใช้เป็นประทีปนำทางในการปฏิบัติงาน ก็จะสามารถนำพาองค์กรให้ก้าวหน้าได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

๒.“ศาสตร์” และ “ศิลป์”

สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไปทุกๆ ปี “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ที่ผู้บริหารจะต้องมีเพื่อการปฏิบัติงานบริหารการศึกษาได้อย่างยอดเยี่ยม ตามเป้าหมายและอุดมการณ์ที่ตั้งไว้ ก็จึงควรเปลี่ยนแปลงไปให้ทันยุคทันสมัยด้วยเช่นกัน จะเห็นได้ว่าการบริหารการศึกษาเรียกได้ว่าเป็นศาสตร์ ที่มีการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการทางสาขาการบริหารการศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศมายาวนานพอสมควร เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของหลักการ แนวคิดทฤษฎี และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเพื่อได้มาซึ่งการพัฒนาการศึกษาของประเทศและผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน

ในปัจจุบันนี้ สาขาวิชาการบริหารการศึกษาจึงเป็นอีกหนึ่งจึงเป็นศาสตร์ (Science) เป็นศาสตร์สังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ การนำเอาศาสตร์ที่มีมาประยุกต์ใช้ให้เป็นหรือการบริหารอย่างมีศิลปะซึ่งแต่ละคนก็จะมีวิธีการแบบฉบับของตนเองต่างกันออกไป เช่น

๑) ผู้บริหารต้องมีความรับผิดชอบ รับผิดชอบในคำพูด ให้คำสัญญาเท่าที่ทำได่เท่านั้น เมื่อทำไม่ได้หรือเกิดความผิดพลาดก็สามารถอธิบายชี้แจงสาเหตุให้ทุกฝ่ายเข้าใจและหมดข้อสงสัย

๒) ผู้บริหารผู้มีสติปัญญา และการตัดสินใจที่ถูกต้อง รวดเร็ว เด็ดขาด รอบคอบในการสั่งงาน มีวาทศิลป์ในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นให้มากที่สุด

๓) ผู้บริหารควรมีศรัทธา บารมี ต่อทุกคนและผู้ร่วมงาน ทำอย่างไรให้คนเชื่อถือไว้วางใจ และเกิดการกระทำในสิ่งที่ผู้นำ จูงใจให้กระทำ หรือมักเรียกกันว่า บารมี การที่จะสร้างศรัทธา บารมีให้เกิดต้องใช้ความมานะอดทนแสดงความจริงใจต่อผู้อื่นก่อนเสมอ

๔) ผู้บริหาร ต้องเรียนรู้อย่างไม่หยุดยั้ง เนื่องจากยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเรียนรู้ สิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นทุกวัน เช่นองค์ความรู้ใหม่ๆ เห็นสิ่งใหม่ๆแล้วกลับนำมาใช้ในองค์กร ในหน่วยงาน ใช้สอนหรือแนะนำตามที่ได้ศึกษามาให้เกิดประโยชน์

๕) ผู้บริหารมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อทุกคน สร้างบรรยากาศการทำงานที่สดชื่น คือแบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้สนุกในการทำงานแล้วจะประสบความสำเร็จสิ่งนี้จะเป็นน้ำล่อเลี้ยงให้การบริหารอย่างมีศิลปะเป็นไปอย่างสมบูรณ์แบบ

๖) ผู้บริหารต้องตามให้ทัน ทันคน ทันงาน ทันสถานการณ์ และควรหาวิธีที่แปลกใหม่ ทดลองใช้อยู่เสมอเนื่องจากยุคสมัยนี้สิ่งต่างๆสถานการณ์รอบข้างเปลี่ยนแปลงแบบรายวันไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ควรต้องตามให้ทัน

๓. คุณธรรม จริยธรรม ภายใต้หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาลที่ สมศ. หรือสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้กำหนดไว้ ๖ ประเด็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตามและให้ความสำคัญอันได้แก่

๑. ประเด็นความสุจริต
๒. ประเด็นความยุติธรรม
๓. ประเด็นการใช้ระบบคุณธรรม
๔. ประเด็นการรับฟังปัญหา
๕. ประเด็นการมีส่วนร่วมในการบริหาร
๖. ประเด็นจรรยาบรรณวิชาชีพ

และตามที่ทัศนะนักทฤษฎีจิตวิทยาสังคมและนักการศึกษาทั่วไปมักกล่าวถึง สรุปได้ ๖ ประเด็น คือ

๑. หลักนิติธรรม
๒. หลักคุณธรรม
๓. หลักความโปร่งใส
๔. หลักการมีส่วนร่วม
๕. หลักความรับผิดชอบ
๖. หลักความคุ้มค่า

จะเห็นได้ว่าทั้งที่ สมศ. (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา) กำหนด และทัศนะนักทฤษฎีจิตวิทยาสังคมและนักการศึกษาทั่วไปได้กล่าวถึงนั้นคือการที่ผู้บริหารที่ดีควรปฏิบัติตาม โดยรวมให้มีลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ บริหารงานอย่างโปร่งใส่ ตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ภายใต้หลักธรรมาภิบาล ดังนั้นผู้บริหารยุคใหม่ที่ดีควรนำศิลปะการบริหารงานร่วมด้วย เชื่อได้ว่าจะต้องประสบความสำเร็จ ทั้งตัวผู้บริหารเองและองค์กรอย่างแน่นอน

หลักธรรมาภิบาลนั้นสามารถนำไปใช้ในองค์กรต่างไม่ว่าจะภาครัฐหือเอกชน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดเล็กใหญ่ หากพูดถึงเรื่องของความซื่อ สัตย์ สุจริตความวางใจซึ่งกันและกัน ของสมาชิกในองค์กร อาจมีการวางแผนร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการประเมินการดำเนินงาน มีนโยบายและรับผิดชอบร่วมกัน โดยเฉพาะจรรยาบรรณของผู้ที่เรียกได้ว่าเป็นข้าราชการด้วย หลักธรรมาภิบาจึงเป็นที่นิยมนำไปใช้ในหน่วยงานต่างๆและได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากได้รวบรวมเรื่องของการมีคุณธรรม จริยธรรม เช่น หากเป็นผู้บริหาร ผู้นำจะต้องเป็นที่รักและเคารพของผู้ใต้บังคับบัญชาคือหนึ่งในทักษะการปฏิสัมพันธ์โดยใช้คุณธรรม และเมตตา ส่งผลให้ผู้ใต้บังคับบัญชารักเคารพ เพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน อีกทั้งเสริมบารมีแก่ตนเอง เกิดประโยชน์ด้านการบริหารงานสั่งงานด้วย

๔. ผู้นำ ผู้บริหารในยุคไอที

เนื่องจากสังคมได้เปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็ยังทำให้ผู้บริหารยุคนี้ต้องเอาใจใส่และตามให้ทัน ใช้ให้เป็น ปัจจุบันผู้บริหารระดับสูงเริ่มพูดกันถึงเรื่องอินเทอร์เน็ต

ผู้บริหารจึงควรใส่ใจดูแลให้มีการวางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ไปยังผู้ใช้ทั่วหน่วยงานได้อย่างทั่วถึงด้วย ให้ความสะดวกในการหาข้อมูลในการปฏิบัติงานของพนักงาน และยังเป็นแหล่งการเรียนรู้ ศึกษาด้วยตนเองอย่างดี ประโยชน์ที่จะได้จากระบบอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้บริหารยุคใหม่อันได้แก่

๑) ความรวดเร็วในการเข้าถึงและแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ตลอดจนการกระจายโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลขอคนหมู่มาก ส่งผลให้ผู้บริการองค์การทั้งภาครัฐบาลและภาคธุรกิจต้องสามารถทำการตัดสินใจ ทางเลือกของการแก้ปัญหาและโอกาสอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒) เทคโนโลยีสารสนเทศถูกนำมาประยุกต์ให้การดำเนินงานและปัญหาการสื่อสารประสานงานที่ซับซ้อนให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมซึ่งจะช่วยลดความไม่แน่นอนและความผิดพลาดใน การตัดสินใจลง

๓) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารระดับสูงกับเทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่ได้เป็นความสัมพันธ์เชิงบวกทั้งด้านความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการส่งเสริมการนำระบบสารสนเทศมาช่วยงาน

๔) ผู้บริหารระดับสูงในประเทศไทยยังมิได้พัฒนาทักษะทางสารสนเทศสู่ ระดับที่ต้องการ ดังนั้น ผู้บริหารรุ่นใหม่ที่เติบโตขึ้นในช่วงเวลาของการตื่นตัวด้าน คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศควรมีความเข้าใจและทักษะมากขึ้น

๕) ในทางปฏิบัติผู้บริหารไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศ แต่ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงประโยชน์ของการนำสารสนเทศมาส่งเสริมศักยภาพในการ ดำเนินงานขององค์การ หากได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ก็จะส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์การได้

๕. แรงจูงใจในองค์กร

ไม่เพียงแต่เรื่องของการบริหารงาน บริหารเวลาเท่านั้นที่ต้องใช้ศิลปะ การบริหารคนก็เป็นอีกเรื่องที่สำคัญมากที่สุดเลยก็ว่าได้ เนื่องจากการการทำงานทุกขั้นตอน ต้องใช้กำลังคน ดังนั้นการที่จะนำคน นำเอาความสามารถของคนเหล่านั้นออกมาใช้ให้ได้แบบเต็มที่และเต็มใจ เรียกว่าได้ว่าการดึงเอาสมรรถภาพออกมาใช้อย่างเต็มศักยภาพ เช่น ในตัวอย่างทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นจำนวนมากสามารถอธิบาย โดยใช้แนวโน้มของบุคคล ในการค้นหาเป้าหมายที่จะทำให้ชีวิตของเขาได้รับความต้องการ ความปรารถนา และได้รับสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง ซึ่งกระบวนการของแรงจูงใจเป็นหัวใจของทฤษฎีบุคลิกภาพของ Maslow โดยเขาเชื่อว่ามนุษย์เป็น **“สัตว์ที่มีความต้องการ”** (wanting animal) Maslow กล่าวว่าความปรารถนาของมนุษย์นั้นติดตัวมาแต่กำเนิดและความปรารถนาเหล่านี้จะเรียงลำดับขั้นของความปรารถนา ตั้งแต่ขั้นแรก ไปสู่ความปรารถนาขั้นสูง ขึ้นไปเป็นลำดับ

หลักธรรมสำหรับผู้บริหารที่ดี

หลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้นำที่ดี ผู้ที่มีภาวะผู้นำเมื่อได้นำไปปฏิบัติก็จะเกิดความมั่นคงและก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นที่รักและเคารพของผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคใหม่ในที่สุด นั่นคือ สังคหวัตถุ ๔ และพรหมวิหารธรรม ๔

สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ - bases of sympathy; acts of doing favors; principles of service; virtues making for group integration and leadership ซึ่งได้แก่

๑. ทาน (การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน - giving; generosity; charity)

๒. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก วาจาดูดดื่มน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม - kindly speech; convincing speech)

๓. อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณ ประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม - useful conduct; rendering services; life of service; doing good)

๔. สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี - even and equal treatment; equality consisting in impartiality, participation and behaving oneself properly in all circumstances)

พรหมวิหารธรรม ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ - holy abidings; sublime states of mind ประกอบด้วย

๑. เมตตา (ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า - loving-kindness; friendliness; goodwill)

๒. กรุณา (ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ - compassion)

๓. มุทิตา (ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป - sympathetic joy; altruistic joy)

๔. อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน - equanimity; neutrality; poise)

สรุปท้ายบท

ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เป็นสิ่งที่ผู้นำ ผู้บริหารและผู้ที่เรียกว่ามีภาวะผู้นำในองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พัฒนาประเทศด้านการศึกษา และก้าวสู่ตำแหน่งผู้นำในอนาคตจึงควรศึกษา คุณสมบัติและสิ่งที่ควรปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนเองให้ขึ้นไปเป็นผู้นำที่ดีมีคุณภาพ จนขึ้นไปเป็นผู้นำในดวงใจของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ที่กำลังมองหาแบบอย่างที่ดีที่นับยิ่งหายากมากขึ้นไปทุกที เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและการเมืองที่ค่อนข้างย่ำแย่เช่นเหตุการณ์ในปัจจุบันนี้ ก็เพราะมาจากการขาดการศึกษาโดยเฉพาะเรื่องคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นส่วนที่สำคัญเป็นรากฐานของสังคมอย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่าประเทศไทยในขณะนี้น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านคุณธรรม จริยธรรม เรียกได้ว่าทุกด้านเลยก็ว่าได้ หากจะบอกว่าไม่เกี่ยวอะไรกับการบริหารของผู้บริหารการศึกษานั้นก็คงจะเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องเป็นอย่างแน่ เนื่องจากการบริหารงาน ต้องใช้คนบริหารร่วมกันเป็นทีม ผู้เขียนขอยกตัวอย่างปัญหาหลัก ๆ ๒ เรื่อง ที่มักเกิดขึ้นในองค์กรพร้อมเสนอแนะวิธีที่ผู้นำควรพิจารณาและนำไปใช้แก้ไขป้องกันต่อไป ประกอบด้วย

๑. **ปัญหาการเมือง** ปัจจุบันจะเป็นได้ว่าการเมืองเป็นเรื่องของธุรกิจไปเสียแล้ว ดังเช่นเหตุการณ์ทางการเมืองที่รุนแรงอย่างทุกวันนี้ก็เพราะปัญหาความเห็นไม่ตรงกัน และแบ่งประชาชนร่วมด้วยมากกว่า ๒ ฝ่ายเช่นนี้ ก็หมายถึงธรรมชาติมนุษย์เป็นเรื่องปกติ ที่จะความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป แต่ขอเพียงอย่าให้ลุกลามเข้ามาในองค์กรจนกระทั่งกลายเป็นปัญหาขององค์กรไปอีก ยิ่งเพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ดังนั้นท่านผู้ที่มีภาวะผู้นำควรต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) ใช้ศิลปะการสื่อสาร ประสานงานอย่างระวัง หลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นเรื่องการเมืองต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ว่ากรณีใดๆ

๒) ติดตามข่าวสาร สถานการณ์ภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทางอินเตอร์เน็ต เพราะข่าวสารในปัจจุบันหรือการรับฟังข่าวสารด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว อาจเป็นเท็จ และไม่สามารถประเมินสถานการณ์ได้ถูกต้อง

๓) โดยเฉพาะการปฏิบัติต่อทุกคน ทุกฝ่ายก็ควรปฏิบัติให้เหมือนกัน ไม่ควรนำเรื่องการเมือง เข้ามาเกี่ยวหรือแบ่งพรรคแบ่งพวกในองค์กร

๔) ผู้นำต้องคอยชักนำให้ทำงานร่วมกิจกรรมมากกว่า สนทนาเรื่องการเมืองในที่ทำงานการทำกิจกรรม สันทนาการเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดความรัก สมัครสมานสามัคคีกันในองค์กรได้เป็นอย่างดี

๕) รักและเชิดชู สถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งเดียวที่ผู้นำควรนำไปใช้ปฏิบัติเพื่อเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวผู้ร่วมงานที่ขัดแย้งเข้าด้วยกัน และเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำควรต้องมีคือ คุณธรรม จริยธรรม และตามที่จรรยาบรรณของผู้นำทุกท่านพึงมี

๒. **วัฒนธรรมองค์กร** เป็นสิ่งที่หนึ่งที่หนักสำหรับผู้บริหาร ไม่ว่าจะเป็นงานด้านการศึกษา หรือสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์ที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ต่างๆเช่น บางท่านที่ย้ายมาปฏิบัติหน้าที่ในสถานที่แห่งใหม่พบกับผู้ใต้บังคับบัญชา คณะทำงาน และสภาพแวดล้อมใหม่ทั้งหมด จึงมีผลต่อการปฏิบัติงาน บริหารงาน ซึ่งพบว่าทุกองค์กรนั้นมีวัฒนธรรมองค์กรที่ต่างกัน และจะทำอย่างไรจึงจะนำพาองค์กรนั้น ๆ สู่ความสำเร็จให้เร็วที่สุด ประสบความสำเร็จและประทับใจทุกฝ่าย โดยต้องทำความเข้าใจและศึกษาองค์การดังนี้

๑) ศึกษาวัฒนธรรมขององค์กรนั้นๆ ให้เข้าใจเสียก่อนจึงจะวางแผนงานใดๆซึ่งในการศึกษาส่วนของลักษณะวัฒนธรรมองค์กรนี้มักใช้เวลา เนื่องจากการมองคนมองภาพรวมออกนั้นต้องใช้ประสบการณ์

๒) โดยพื้นฐานการปฏิสัมพันธ์การร่วมงานนั้นต้องเต็มไปด้วยความเมตตา กรุณา ยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรมเสมอ ก่อให้เกิดพลังศรัทธาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาตั้งแต่เริ่มแรกเลยทีเดียว

๓) สาเหตุต่าง ๆ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์การ จนเกิดการแปลกแยกของสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นเพราะองค์การเกิดความเจริญเติบโตขึ้น หรือเสื่อมถอยลง การเปลี่ยนผู้อำนวยการโรงเรียน เปลี่ยนทีมผู้บริหารใหม่ เปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างการทำงาน เช่นนี้เป็นต้น

๓. **ความแปลกแยกของคนในองค์กร** เมื่อมีจำนวนผู้ร่วมงาน หรือนำคนที่แตกต่างกันมาอยู่รวมจำนวนมากขึ้นก็ยิ่งทำให้องค์กรนั้นๆ ยากต่อการควบคุมเมื่อสมาชิก หรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กร เกิดความแปลกแยกจึงอาจแก้ปัญหาความแปลกแยกของสมาชิกได้ดังเช่น

๑) ยอมรับว่าหนุ่มสาวรุ่นใหม่มีความคิดที่ใหม่กว่าแต่ก็เต็มไปด้วยความร้อนแรง มักเรียกว่า คนหนุ่มไฟแรง ผู้นำที่ดีจึงควรยอมรับและเปิดโอกาสให้พวกเขาได้แสดงความสามารถทั่วถึงทั้งองค์กร หรือเป็นการ เปิดโอกาสเขา ลดบทบาทเรา วิธีเช่นนี้นอกจากจะลดความแปลกแยกแล้วยังเพิ่มหรือจุดประกายความคิดเห็นใหม่ๆให้กับองค์กรด้วย

๒) การจัดให้มีกิจกรรมสันทนาการ กันในองค์กรขึ้นให้บ่อยเท่าที่ควรทำได้ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ หรือเป็นการละลายพฤติกรรม เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกผู้ร่วมงานกันนั้น ยังผลทำให้เกิดความเข้าใจ ที่ไม่เข้าใจก็ปรับเข้าหากัน ที่เข้าใจกันก็จะรักกันยิ่งขึ้น ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปได้ด้วยดีขึ้นตามลำดับ

๓) ไม่โน้มเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อันเป็นการก่อให้เกิดความแตกแยกมากขึ้นในองค์กร โดยเลือกที่จะพูดคุยหาเหตุผลด้วยกันทั้งสองฝ่ายแล้วปรับเปลี่ยนเข้าหากัน สอนหรืออบรมให้เข้าใจลักษณะของ TEAMWORK ให้ระบบการทำงานขององค์กรมีประสิทธิภาพมากที่สุด

๔) การทำตัวให้สมกับเป็นหัวหน้านั้นทำให้ลูกน้องรู้สึกอบอุ่นพึ่งได้อยู่เสมอ ไม่ทำตัวเหมือนคนแบกภาระหนัก รับฟังคำเสนอแนะแล้วจดจำเป็นสิ่งที่ผู้นำที่ดีควรทำ แล้วมอบบทบาทหน้าที่ ไว้วางใจมอบภารกิจว่าคุณต้องทำได้ ให้กำลังใจในสิ่งที่พวกเขากำลังกลัว การทำเช่นนอกจากจะได้ใจลูกน้องทุกฝ่ายแล้ว ผู้นำยังสามารถใช้ความเป็นพี่หรือพ่อ ผู้ปกครองลูกน้องให้ได้กระชับความสัมพันธ์อันก่อให้เกิดการปฏิบัติงานขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลได้อย่างแน่นอน

๕) ทัศนคติที่เป็นตัวกำหนดอนาคต หากผู้นำใช้ทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงานทุกฝ่าย อย่างที่เรียกว่า สุนทรียทัศนคติ รู้จักคุณค่าที่มีอยู่ในทุกสิ่งรอบตัวมองโลกในแง่บวก โดยเฉพาะการทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็จงแสดงออกว่ามีความสุขและแจ่มใสเสมอ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีขวัญและกำลังใจยิ่งขึ้น ภายใต้หลักธรรมาภิบาล โดยยึดมั่นในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และมีจรรยาบรรณผู้นำที่ดี

เอกสารอ้างอิง

กมล สุดประเสริฐ. **รูปแบบการบริหารและการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจ**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **การพัฒนาจริยธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๘.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. **ภาวะผู้นำและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๕๑.

ธร สุนทรายุทธ, รศ.ดร. **การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป ทฤษฎี วิจัย และปฏิบัติทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๕๑.

สมยศ นาวีการ, **การบริหารแบบมีส่วนร่วม.** กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕.

ศิริพงษ์ เศาภายน, **หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎี และแนวปฏิบัติ.**พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บุ๊ค พอยท์, ๒๕๔๘.

วิเคราะห์การใช้ศัพท์กริยาของอัศวโฆษะในคัมภีร์เสานทรนันทะ

AN ANALYTICAL USES VERB WORD OF ASAVAGOSA IN SUANADARANANDA TEXT

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง[๔]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของกวีนามว่าอัศวโฆษะ (๒) เพื่อศึกษาสารัตถะที่ปรากฏในคัมภีร์เสานทรนันทะ และ(๓) เพื่อวิเคราะห์การใช้คำกริยาของอัศวโฆษะในคัมภีร์เสานทรนันทะ

ผลการวิจัยพบว่า

๑.อัศวโฆษะ เป็นกวีและนักแต่งบทละครภาษาสันสกฤตที่มีชื่อเสียงมากผู้หนึ่ง ท่านนับถือพระพุทธศาสนา เชื่อกันว่า เป็นคนร่วมสมัยของพระเจ้ากานิษกะ เมื่อพุทธศักราช ๖๒๑ - ๖๔๙ ตามตำนานจีนว่า ครูของอัศวโฆษะคือบุตรชายของสุวรรณากษี ซึ่งพำนักอาศัยอยู่ที่เมืองสาเกต อัศวโฆษะเป็นคนในวรรณะพราหมณ์ แต่เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนามหายานแทน และเป็นผู้หนึ่งของผู้ก่อตั้งนิกายมหายาน เป็นผู้รจนางานสำคัญต่าง ๆ ที่เป็นมหากาพย์ก็คือ เสานฺทรนนฺทะและพุทฺธจริตฺ ท่านได้มีคำนำหน้าชื่อว่า ภิกษุ, อาจารย์, ภทันตะ , มหากวีและมหาวาทินเป็นต้น กล่าวกันว่า อัศวโฆษะมีความสามารถทำให้ม้าทั้งหลายละทิ้งหญ้าหรือฟางที่กำลังกินอยู่หันมาฟังคำบรรยายของตนได้ ดังนั้นจึงได้รับสมญานามว่า อัศวโฆษะและได้ชื่อว่า เป็นทั้งนักกวีและนักปรัชญาชาวพุทธยุคแรกที่ใช้ภาษาสันสกฤตในการรจนางานประพันธ์ของตน

๒.จากการศึกษาสารัตถะที่ปรากฏในคัมภีร์มหากาพย์เสานทรนันทะ พบว่า เป็นงานนิพนธ์ชนิดที่เป็นกาพย์เพื่อการฟัง(ศฺรวฺยกาวฺย) ในแบบร้อยกรอง(Poetry) หรือที่เรียกว่าปทฺย ในทางสันสกฤตนั่นเอง ถือได้ว่าเป็นมหากาพย์ที่มีชื่อเสียงเรื่องหนึ่งของอัศวโฆษะ ผลงานเรื่องนี้อัศวโฆษะได้รจนาประพันธ์ขึ้นเมื่อราว พ.ศ.๖๒๑ - ๖๔๙ ประกอบไปด้วยตอน (สรฺค) ทั้งหมด ๑๘ ตอน พรรณนาเรื่องราวประวัติของพระนันทะ พระอนุชาต่างพระมารดาของพระพุทธเจ้า เริ่มจากเรื่องราวของเมืองกบิลพัสดุ์เป็นต้นไป กล่าวถึงความรักของเจ้าชายนันทะที่ทรงมีต่อพระนางสุนทรีพระชายา พระพุทธเจ้าทรงโปรดให้เจ้าชายนันทะออกผนวช ความทุกข์โศกของพระนางสุนทรี การพาพระนันทะไปสวรรค์ การเปรียบเทียบความงามระหว่างนาง

---

[๔] ป.ธ.๙,ศษ.บ.(มัธยมศึกษา-สังคมศึกษา),ศศ.ม.(ภาษาสันสกฤต : ศาสนาและปรัชญา), ปร.ด.(การบริหารอุดมศึกษา), อาจารย์ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เทพอัปสรกับพระนางสุนทรี จนในที่สุดพระนันทะทรงปฏิเสธชีวิตทางโลก ทรงมีจิตมั่นในสมณเพศ ออกแสวงหาความหลุดพ้นจนพบและได้ทรงสอนแนวทางความหลุดพ้นนั้นแก่ชนอื่น ๆ

๓.จากการศึกษาวิเคราะห์การใช้คำกริยาของอัศวโฆษะในคัมภีร์เสานทรนันทะ พบว่าอัศวโฆษะได้รจนาบทประพันธ์ขึ้นโดยใช้ภาษาสันสกฤตในแบบร้อยกรอง เป็นที่น่าสนใจอย่างมากว่าอัศวโฆษะได้ใช้คำกริยาคุมพากย์หรือกริยาใหญ่ในประโยคแต่ละประโยคแบบสละสลวยในทางไวยากรณ์ที่สามารถสื่อพฤติกรรมของตัวละครในมหากาพย์เสานทรนันทะได้อย่างดียิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเดิน ,นั่ง, นอน , กิน ,ดื่ม , ทำ,พูดและคิดเป็นต้น และในบทประพันธ์แต่ละโศลกนั้นท่านเลือกใช้กริยาคุมพากย์ที่สื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้ง จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นยอดกวีคนหนึ่งที่ใช้ความหมายของคำศัพท์ในบทประพันธ์ได้อย่างยอดเยี่ยม

ABSTRAC

This research was qualitative research. The purposes of the study were as follows : 1) To study the history and origin of the poet namely Asavagosa 2) To study the contents as appeared in Suanadarananda Text and 3) To analyze the uses verb word of Asavagosa in Suanadarananda Text.

The findings of the study were found that :

1. Asavagosa was Sanskrit poet and a very famous one. He was one of the Buddhists and believed to be born in the period of king Kanisaka in 621-649 B.E. According to Chinese Legend, he was the student of the son Great teacher namely Suwannakase. His Teacher lived in Saket City. Asavagosa was born in Brahman castes but he converted to be Buddhism (Mahayana Nikaya). Asavagosa was one of the fouder Mahayana Nikaya. He was done the important work that was pretty epic namely Suanadarananda and Buddhist sense. Asavagosa prefix named were named Bhikku, Acariya , Bhatdanta, the great poet and Mahawatin. It was believed that Asavagosa has the capacity to control horses leaving grass and straw to listen his teachings. Therefore, he was named as Asavagosa. He was the great poet and Buddhist Philosopher initiate period who was used Sanskrit Language in his poetry.

2. For the Study of the contents which were appeared in Suanadarananda Text it was found that his works were the epic for listening and poetry. The other name was Padhaya in Sonskrit Scripture. This Sanskrit Scripture (Padhaya) was one of the famous poetry in his lifetime. This work had been

written about 621-649 B.E. It was composed of 18 chapters which were described the life of Nanda Bhikkhu who was the younger brother of stepmother (Prachabordekotamee). This poetry had described the origin of kabilabhad city and love story of Prince Nanda toward Princess Sundaree who was Prince Nanda Toward Princess Sandaree who was Prince Nanda wife. When the Buddha has ordained Prince Nanda. The Princess Sundaree ; She encapsulated the sorrow. The Buddha took PhraNanda to heaven and compare the beauty of Thepapsorn and Princess Sunthare. At last Phra Nanda enunciated from layman and had faith in monkhood. Phra Nanda has Sought The way to Nibbana.

3. From these analyzes an Analytical Uses verb word of Asavagosa in Suanadarananda Text it was found that he had written in the poetry. It was interesting that he used the verb with the main verb in the sentence, which could cause a syntax splendor. And could be Traced to the behavior of the actors' characters. The action of Walking , Sitting , Sleeping , Eating, Drinking , doing , Speaking and Thinking in Suanadarananda Text. He was used the verb word appropriately and deeply transfer the meaning of those actions. He therefore was regarded as one of the top poets who had given who had given the meaning of the words in a superb opus.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่น่าสังเกตว่าในบทประพันธ์ทางวรรณคดีสันสกฤตที่เป็นมหากาพย์ของกวีแต่ละท่านนั้น มีความโดดเด่นทางการประพันธ์ที่แตกต่างกัน เนื่องจากบทประพันธ์ที่เป็นมหากาพย์นั้นมีทั้งที่เป็นบทร้อยแก้วและบทร้อยกรอง กวีบางท่านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะบทประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้ว บางท่านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะบทประพันธ์ที่เป็นร้อยกรอง แต่สำหรับบางท่านมีความเชี่ยวชาญทั้งบทร้อยแก้วและบทร้อยกรอง ความโดดเด่นในบทประพันธ์ที่สื่อถึงความสามารถของกวีแต่ละท่านนี่เองที่เป็นสาเหตุให้เกิดแรงจูงใจในการอ่านค้นคว้าและในการประพันธ์งานอื่น ๆ ตามมา ทั้งยังก่อให้กำเนิดกวีรุ่นใหม่ ๆ ตามมาและเกิดวรรณคดีสันสกฤตที่ดี ๆ อีกมากมาย

กวีที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างดีของบรรดานักอ่านบทประพันธ์ทางวรรณคดีสันสกฤตส่วนใหญ่แล้ว ก็มีอยู่หลายท่านด้วยกัน เช่น กาลิทาส , วาลมีกิ , และอัศวโฆษะเป็นต้น ผลงานการประพันธ์ของแต่ละท่านนั้นเป็นที่รู้จักกันดีในบรรดานักอ่านวรรณคดีและบทประพันธ์

ต่าง ๆ เช่น มหากาพย์เสานทรนันทะของอัศวโฆษะ, กาพย์รามายณะของวาลมีกิ, บทละคร อภิชญานศกุนตลา ของกาลิทาสเป็นต้น

มหากาพย์เสานทรนันทะ [๕] เป็นงานนิพนธ์ชนิดที่เป็นกาพย์เพื่อการฟัง(ศฺรวฺย กาวฺย) ในแบบร้อยกรอง(Poetry) หรือที่เรียกว่า ปทฺย ในทางสันสกฤตนั่นเอง ถือได้ว่าเป็นมหากาพย์ที่มีชื่อเสียงเรื่องหนึ่งของอัศวโฆษะ ผลงานเรื่องนี้อัศวโฆษะได้รจนาประพันธ์ขึ้นเมื่อราว พ.ศ.๖๒๑ - ๖๔๙ ประกอบไปด้วยตอน (สรฺค) ทั้งหมด ๑๘ ตอน พรรณนาเรื่องราวประวัติของพระนันทะ พระอนุชาต่างพระมารดาของพระพุทธเจ้า เริ่มจากเรื่องราวของเมืองกบิลพัสดุ์เป็นต้นไป กล่าวถึงความรักของเจ้าชายนันทะที่ทรงมีต่อพระนางสุนทรีพระชายา พระพุทธเจ้าทรงโปรดให้เจ้าชายนันทะออกผนวช ความทุกข์โศกของพระนางสุนทรี การพาพระนันทะไปสวรรค์ การเปรียบเทียบความงามระหว่างนางเทพอัปสรกับพระนางสุนทรี จนในที่สุดพระนันทะทรงปฏิเสธชีวิตทางโลก ทรงมีจิตมั่นในสมณเพศ ออกแสวงหาความหลุดพ้นจนพบและได้ทรงสอนแนวทางความหลุดพ้นนั้นแก่ชนอื่น ๆ ซึ่งเรื่องราวทั้งหมดนี้ อัศวโฆษะได้รจนาบทประพันธ์ขึ้นโดยใช้ภาษาสันสกฤตในแบบร้อยกรอง เป็นที่น่าสนใจของผู้วิจัยอย่างมากว่าอัศวโฆษะได้ใช้คำกริยาคุมพากย์หรือกริยาใหญ่ในประโยคแต่ละประโยคแบบใดในทางไวยากรณ์ที่สามารถสื่อพฤติกรรมของตัวละครในมหากาพย์เสานทรนันทะได้อย่างดียิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเดิน ,นั่ง, นอน , กิน ,ดื่ม , ทำ,พูดและคิดเป็นต้น และในบทประพันธ์แต่ละโศลกนั้นท่านเลือกใช้กริยาคุมพากย์ที่สื่อความหมายแบบใด จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นยอดกวีคนหนึ่งที่ใช้ความหมายของคำศัพท์ในบทประพันธ์ได้อย่างยอดเยี่ยม

อัศวโฆษะ [๖] เป็นกวีและนักแต่งบทละครภาษาสันสกฤตที่มีชื่อเสียงมากผู้หนึ่ง ท่านนับถือพระพุทธศาสนา เชื่อกันว่า เป็นคนร่วมสมัยของพระเจ้ากานิษกะ เมื่อพุทธศักราช ๖๒๑ - ๖๔๙ ตามตำนานจีนว่า ครูของอัศวโฆษะคือบุตรชายของสุวรรณากษี ซึ่งพำนักอาศัยอยู่ที่เมืองสาเกต อัศวโฆษะเป็นคนในวรรณะพราหมณ์ แต่เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาแทน และได้มีคำนำหน้าชื่อว่า ภิกษุ, อาจารย์, ภทันตะ , มหากวีและมหาวาทินเป็นต้น กล่าวกันว่า อัศวโฆษะมีความสามารถทำให้ม้าทั้งหลายละทิ้งหญ้า หรือฟางที่กำลังกินอยู่หันมาฟังคำบรรยายของตนได้ ดังนั้นจึงได้รับสมญานามว่า อัศวโฆษะ

อัศวโฆษะเป็นผู้หนึ่งของผู้ก่อตั้งนิกายมหายาน เป็นผู้รจนางานสำคัญต่าง ๆ ที่เป็นมหากาพย์ก็คือ เสานฺทรนนฺท และ พุทฺธจริตฺ ที่เป็นบทละครคือ บทประพันธ์ที่ชื่อว่า ศาริปุตฺรปฺรกรณ อีกทั้งงานละครอื่น ๆ ที่ได้สูญหายไปแล้ว อัศวโฆษะ ไม่เพียงแต่เป็นกวีเท่านั้น ท่านยังเป็นนักปราชญ์อีกด้วย และได้รจนางานที่เกี่ยวกับปรัชญาด้วยคือ มหายานศฺรทฺโธตฺปาท ,

---

[๕] จำลอง สารพัดนึก,ศ.(พิเศษ),ดร.,**ประวัติวรรณคดีสันสกฤต(ฉบับปรับปรุงใหม่).** กรุงเทพฯ :บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๕๐,) หน้า ๖๙

[๖] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙

วชฺรสูจิ , คาณฺฑิสฺโตตฺรคาถา เป็นต้น ดังนั้น อัศวโฆษะจึงได้ชื่อว่า เป็นทั้งนักกวีและนักปรัชญาชาวพุทธยุคแรกที่ใช้ภาษาสันสกฤตในการรจนางานประพันธ์ของตน

จากการที่ผู้วิจัยเคยได้ศึกษาบทประพันธ์ทางวรรณคดีสันสกฤตที่เป็นมหากาพย์ในแบบร้อยกรองคือ มหากาพย์เสานทรนันทะของอัศวโฆษะมาพอประมาณก็รู้สึกประทับใจในโคลงฉันท์และโศลกแต่ละโศลกที่ประพันธ์โดยใช้หลักการแต่งภาษาสันสกฤตทางไวยากรณ์ได้อย่างงดงาม โดยเฉพาะความหมายของคำศัพท์แต่ละคำที่ใช้ก็ยิ่งรู้สึกถึงความสามารถในความเป็นกวีของอัศวโฆษะอย่างยิ่ง และรู้สึกอยากรู้ให้ลึกซึ้งลงไปอีกว่า กริยาที่สื่อพฤติกรรมของตัวละครในแต่ละโศลกแต่ละตอนในมหากาพย์เสานทรนันทะนั้น อัศวโฆษะเลือกใช้กริยาในแง่ของไวยากรณ์และในแง่ของความหมายของภาษาอย่างไร จึงสามารถทำให้บทประพันธ์ของท่านมีความงดงามทั้งในแง่ไวยากรณ์ทั้งในแง่ของความหมายที่หลากหลายและลึกซึ้งเช่นนั้น

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การใช้ศัพท์กริยาในมหากาพย์เสานรทนันทะของอัศวโฆษะ เพื่อต้องการนำเสนอประเด็นที่ยังไม่มีนักวิชาการท่านใดเคยวิเคราะห์มาก่อน เพื่อให้เห็นความงดงามในด้านภาษาสันสกฤตที่ใช้รจนาคัมภีร์ของอัศวโฆษะและเป็นประโยชน์ในทางวิชาการด้านภาษาสันสกฤตและพระพุทธศาสนามหายานต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของอัศวโฆษะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามหายาน

๒.๒ เพื่อศึกษาคัมภีร์เสานทรนันทะตามแนวคิดของพระพุทธศาสนามหายาน

๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้ศัพท์กริยาของอัศวโฆษะในคัมภีร์เสานทรนันทะ

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๓.๑ ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานิกายมหายาน เป็นต้น

๓.๒ ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ คัมภีร์มหากาพย์เสานทรนันทะ เอกสารประเภทหนังสือและตำรา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกวีนามว่าอัศวโฆสะ เป็นต้น

๓.๓ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมและเรียบเรียง

๓.๔ สรุปผลการวิจัยและรายงานผลการวิจัย

๔.สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยที่ผู้วิจัยเน้นหรือให้ความสำคัญในเรื่องการวิเคราะห์การเลือกใช้คำกริยาของกวีนามว่าอัศวโฆษะ ในมหากาพย์เสานทรนันทะทั้งในแง่ด้านไวยากรณ์ ทั้งในแง่ด้านความหมายของศัพท์กริยาที่ท่านเลือกใช้ในแต่ละโศลกในแต่ละตอนนั้น จากการที่ผู้วิจัยได้ สุ่มตัวอย่างโศลกที่มีความโดดเด่นในด้านไวยากรณ์และในด้านความหมายมาทำการวิเคราะห์นั้น พอประมวลผลสรุปได้ว่า เหตุผลที่อัศวโฆษะเลือกใช้คำกริยานั้นๆ ในบทโศลกแต่ละโศลกในแต่ละตอนนั้น ผู้วิจัยค้นพบว่า โศลกหรือโคลงฉันท์นั้น ๆมีความสละสลวยในแง่ของภาษาที่ใช้ และเพื่อต้องการสื่อให้ผู้อื่นได้รับอรรถรสของภาษาและรู้ซึ้งถึงความหมายที่หลากหลายและลึกซึ้งของคำกริยาที่เลือกใช้ในมหากาพย์เรื่องนี้

อัศวโฆษะเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในทางคดีโลกและคดีธรรม มีจุดมุ่งหมายที่แท้จริงในการประพันธ์มหากาพย์เสานทรนันทะนี้ ท่านจึงกล่าวไว้ในตอนท้ายของเรื่องว่า ท่านมีเป้าหมายที่จะแสดงเนื้อหาสาระของความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด (โมกษ) แก่มหาชนเป็นสำคัญ การที่ท่านใช้กลวิธีในการแต่งเป็นกาพย์(กาวฺย) รวมทั้งเรื่องต่างๆ ที่แทรกเข้ามา ก็ไม่ใช่เพื่อเหตุผลอื่นใด เพียงเพื่อต้องการจะให้ครบถ้วนตามกระบวนการของบทกวีและเพื่อให้เกิดความไพเราะน่าสนใจเท่านั้นเอง มิใช่เพราะต้องการจะอวดความชำนาญในเชิงกวีเลย ท่านยังกล่าวย้ำอีกว่า ผู้ศึกษาไม่ควรอ่านเพื่อหาความสนุกเพลิดเพลินอย่างเดียว แต่ควรอ่าน เพื่อเลือกเอาสาระประโยชน์ที่จะทำให้เกิดความสงบสุขทางใจให้ได้ เหมือนอย่างที่ช่างทองเลือกเอาทองซึ่งขจัดสิ่งอันไม่บริสุทธิ์ออกไปหมดแล้วมาใช้ประโยชน์ ข้อนี้เห็นจะเป็นจริง เพราะมหากาพย์เสานทรนันทะได้ให้เกร็ดความรู้มากมายและอุดมไปด้วยหลักธรรมที่สำคัญหลายประการ หากเราได้ศึกษาและทำความเข้าใจอย่างถี่ถ้วนแล้วล่ะก็ เชื่อว่าจะต้องได้รับประโยชน์อย่างมหาศาลแน่นอน

วรรณคดีมหากาพย์เสานทรนันทะนี้ เป็นวรรณคดีสันสกฤตที่ยอดเยี่ยมเรื่องหนึ่งที่ผู้วิจัยมีโอกาสได้ศึกษาจึงเกิดความชื่นชมในอัจฉริยะเชิงกวีของอัศวโฆษะอย่างยิ่ง พอมีโอกาสได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยในมหากาพย์เรื่องนี้ของท่าน จึงเกิดแนวคิดที่จะวิเคราะห์ทั้งในแง่เชิงไวยากรณ์ ทั้งในแง่เชิงภาษาคือความหมายที่หลากหลายที่ท่านเลือกใช้ในการประพันธ์ แต่ด้วยการจำกัดของเวลาการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้สุ่มตัวอย่างโศลกที่มีความโดดเด่นแต่เพียงเล็กน้อย และได้ผลสรุปดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

๕.ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในผลงานการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอยากเสนอระยะเวลาการค้นคว้าให้มากกว่านี้ เพื่อให้ได้มาซึ้งข้อมูลที่หลากหลายและเด่นชัด และเพื่อให้ผู้วิจัยได้รับอรรถรสของการวิจัยและได้รับความชำนาญในเชิงวิชาการมากขึ้น ประโยชน์ที่ผู้วิจัยได้รับจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีอยู่

หลายอย่างที่ยังไม่ต่อเนื่องเช่นการค้นคว้าหาข้อมูลที่เด่นชัดของตัวอย่างที่สุ่มมาเป็นต้น อีกประการหนึ่ง การที่ผู้วิจัยได้รับรู้และตระหนักว่า ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาที่เหมาะสำหรับการประพันธ์วรรณคดีสันสกฤตที่สุดและรับรู้ถึงความสามารถของกวีเอกท่านนี้ ก็เป็นประโยชน์อย่างมากที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้แล้ว

เอกสารอ้างอิง

จำลอง สารพัดนึก, **ประวัติวรรณคดีสันสกฤต**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร , ๒๕๓๐.

_____, **ไวยากรณ์สันสกฤต (สังเขป)**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

สำเนียง เลื่อมใส. **มหากาพย์เสานทรนันทะของอัศวโฆษะ ปริวรรต แปลและเรียบเรียง**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , 2543.

Johnston, E.H. **The Saundarananda of Asvaghosa**. 1928 , rpt. Delhi : Motilal Banarsidass , 1975.

Macdonell , Arthur Anthony. **A Practical Sanskrit English Dictionary**. New Delhi : Munshiram Manoharlal Publishers , 1996.

M.R.KALE , **Sanskrit Grammar DHATUKOSHA** . Reprint : Delhi , 1992 printed in India by Jainendra prakash jain at shri jainendra press.

ภาค ๒

บทความวิชาการและบทความวิจัย
นิสิตระดับปริญญาเอก

การพิจารณาเสนาสนะในพระพุทธศาสนาเถรวาท

Consideration Senāsana in The Theravāda Buddhist

พระกฤษฎิ์ณวัช ปภากโร (เกษกิจ)[๑]

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เรื่องการพิจารณาเสนาสนะในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณวิเสส ฎีกาปกรณวิเสส และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดระบบเป็นหมวดหมู่ และสรุปผลการศึกษาพร้อมกับนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า เสนาสนะ คือที่อยู่อาศัยของพระ ในชั้นเดิมหมายถึงโคนไม้ ต่อมาทรงอนุญาตเสนาสนะที่เป็นอดิเรกลาภ ได้แก่ วิหาร เพิงพัก เรือนชั้น เรือนโล้น (อาคารมีดาดฟ้า) และถ้ำ ตลอดถึงของใช้ในอาคารจำพวก โต๊ะ เก้าอี้ หมอน มุ้ง เตียง ตั่ง ก็จัดเป็นเสนาสนะ หลักที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการพิจารณาเสนาสนะในพระพุทธศาสนานั้นท่านได้แบ่งออกเป็น ๓ กาล ดังนี้ **(๑) ปฏิลาภกาล** ธาตุปฏิกูลปัจจเวกขณ์ คือ พระภิกษุสงฆ์จะใช้ในการพิจารณาในช่วงเวลาของการรับประเคนหรือก่อนการบริโภคใช้สอย **(๒) ปริโภคกาล** ตังขณิกปัจจเวกขณ์ คือ พระภิกษุสงฆ์จะใช้ในการพิจารณาในเวลาบริโภคใช้สอยหรือในขณะนั้น ๆ **(๓) อดีตกาล** อดีตปัจจเวกขณ์ คือ พระภิกษุสงฆ์จะใช้ในการพิจารณาในเวลาล่วงไปแล้วหรือหลังจากบริโภคใช้สอย

คำสำคัญ : การพิจารณาเสนาสนะ, พระพุทธศาสนาเถรวาท

ABSTRACT

This article aims to analyze the senāsana in the Theravada Buddhist scriptures by studying the art equipment makes good commentary petition the Supreme Court makes a line of cover operatives. And documents related research and analysis data were organized into categories. And the results were presented, along with descriptive.

The study found that the residence of the senāsana. In the mean heel. He later allowed senāsana a windfall include Cathedral shelter house floor greenhouses Malone (building a deck) and caves, as well as its use in buildings such as tables, chairs, pillows, bed nets, it is senāsana. The main monk in the senāsana in Buddhism, he has divided into three time as follows: **(1) Patilābhakal** Operating fortune upon the periodic sewage factors Wakefield, the UK is the monk to take into consideration at the time of the. Get Praecn or before the consumption function **(2) Paribhogakāl** interim set the Earth on factors Wakefield, the UK is the monk to take into consideration the time consumers

---

[๑] บทความทางวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

living in that time **(3) Atitakāl** pastime the smack factors. Wakefield is the only monk to take into consideration the time elapsed or after consuming drafting.
Keywords: consideration senāsana, Theravada Buddhism.

๑.บทนำ

การพิจารณาเสนาสนะในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นพระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์เล็งเห็นถึงจุดมุ่งหมายของการบริโภคใช้สอยเสนาสนะเพื่อสนองต่อความต้องการของชีวิตแท้ ๆ ส่วนเรื่องการบริโภคใช้สอยเสนาสนะที่มุ่งถึงความงดงามเป็นส่วนประกอบเท่านั้นคือไม่ใช่สาระที่แท้จริงของการบริโภคใช้สอยเสนาสนะ เป็นธรรมดาว่าคนทั่วไปที่ยังไม่ได้ฝึกหัดพัฒนาตนก็ต้องมุ่งหวังสั่งสมเสนาสนะหรือวัตถุอันเป็นที่รักไว้มาก ๆ เพื่อแสดงถึงความมั่งคั่ง ในขั้นนี้สภาพจิตของเขาได้ผูกติดถือมั่นในเสนาสนะ ทั้งที่เป็นส่วนเกินปริมาณนั้นอย่างเหนียวแน่น จนเห็นว่า “จะไม่มีไม่ได้” แต่เมื่อรู้จักการพิจารณาเห็นคุณค่าสาระที่แท้ของการมีเสนาสนะแล้ว ก็เริ่มเห็นวัตถุอื่น ๆ ที่เป็นส่วนเกินจากปริมาณที่ชีวิตต้องการแท้ ๆ ว่าเป็นภาระรุงรัง ทั้งต้องคอยบริหารจัดการอยู่ร่ำไป จนอาจจะไม่มีเวลาทำกิจการอื่น ๆ ที่มีสาระกว่า ในขั้นนี้เขาพัฒนาขึ้นโดยเห็นว่า เสนาสนะที่เกินปริมาณนั้น “จะไม่มีก็พออยู่ได้ แต่ถ้ามีก็ดี” และพัฒนาสูงขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งก็จะเห็นว่าการบริโภคใช้สอยเสนาสนะก็เพียงแค่สนองต่อชีวิตแท้ ๆ เท่านั้น ทั้งนี้พระพุทธเจ้าทรงได้ตรัสถึงหลักการพิจารณาเสนาสนะให้รู้จักพอประมาณสำหรับตนนี้ ว่าให้รู้จักยินดีเสนาสนะตามที่ตนได้ ไม่เดือดร้อนผู้อื่น ยินดีตามกำลังคือพอใจเพียงแค่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและขอบเขตการใช้สอยของตน และยินดีพอใจตามสมควรแก่ฐานะ แก่ชีวิตและจุดหมายของการบำเพ็ญเพียร รวมความว่าให้สันโดษในเสนาสนะ คำว่า สันโดษตามความหมายในพระพุทธศาสนาแปลว่า ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ หรือแปลว่าการมีความสุขความพอใจกับเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยความเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน สันโดษมี ๓ ได้แก่ (๑) ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ คือได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่เดือดร้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ็งเล็งอยากได้ของคนอื่นไม่ริษยาเขา (๒) ยถาพลสันโดษ ยินดีตามกำลัง คือพอใจเพียงแค่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหนเสียดาย ไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษ และ (๓) ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือพอใจตามสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน[๒] จากหลักการสันโดษดังกล่าวถ้าพระภิกษุสงฆ์ได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการพิจารณาแล้วชิติและจิตก็จะได้รับการพัฒนา และไม่เป็นที่สะสมกิเลสเป็นต้น

๒. แนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนาเถรวาท

องค์ประกอบของเสนาสนะที่ดี

เสนาสนะที่ดีเหมาะกับการปฏิบัติศาสนกิจ ได้แก่ การปฏิบัติและเผยแผ่ธรรม ต้องตั้งอยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลชุมชนนัก มีทางคมนาคมสะดวก ไม่อึกกระทึกวุ่นวาย ปลอดสัตว์ร้ายเหลือบยุง มีพระผู้เป็นเถระทรงวิทยาคุณในที่นั้น มีพระผู้เล่าเรียนเข้าไปสอบถามเรียนรู้กับท่าน และมีการบอกสอนกันและกัน นี้ว่าตามความใน เสนาสนสูตร ทสกนิบาต อังคุตรนิกาย ดังความที่ว่า

---

[๒]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, หน้า ๔๒๙.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เสพอยู่ คบอยู่ซึ่งเสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่นานนัก พึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุติ ปัญญาวิมุติ อันหาอาสวะมิได้เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างไร

๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีศรัทธา คือ เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของตถาคตว่าแม้เพราะเหตุนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบทรงถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก ทรงเป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้วเป็นผู้จำแนกธรรม

๒) เป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นจัด ไม่ร้อนจัด เป็นปานกลางควรแก่การบำเพ็ญเพียร

๓) เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา ทำตนให้เปิดเผยตามความเป็นจริง ในศาสดาหรือในเพื่อนพรหมจรรย์ที่เป็นวิญญู

๔) ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้มีกำลังมีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย

๕) เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาที่เห็นความเกิดและความดับเป็นอริยะเป็นเครื่องชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เสนาสนะประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลายเสนาสนะในธรรมวินัยนี้

๑) อยู่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก สมบูรณ์ด้วยทางไปมา กลางวันไม่เกลื่อนกล่นกลางคืนเงียบเสียง ปราศจากเสียงอึกทึกมีเหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลานน้อยใหญ่

๒) จีวร บิณฑบาตเสนาสนะและเภสัชบริขารอันเป็นปัจจัยแห่งคนไข้ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ฝืดเคืองแก่ภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะนั้น

๓) ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพระเถระ เป็นพหูสูต ชำนาญคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัยทรงมาติกา อยู่ในเสนาสนะนั้น

๔) ภิกษุนั้นเข้าไปหาพระเถระเหล่านั้นตามกาลอันสมควร แล้วย่อมสอบถามไต่ถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้อนี้เป็นอย่างไร เนื้อความของข้อนี้เป็นอย่างไร

๕) ท่านพระเถระเหล่านั้น ย่อมเปิดเผยข้อที่ยังไม่ได้เปิดเผย ย่อมทำให้ง่ายซึ่งข้อที่ยังไม่ได้ทำให้ง่าย ย่อมบรรเทาความสงสัยในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยแก่ภิกษุนั้น

ดูกรภิกษุทั้งหลายเสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลายภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เสพอยู่ คบอยู่ ซึ่งเสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่นานนัก ก็พึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุติ ปัญญาวิมุติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ฯ[๓]

---

[๓]องฺ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๑/๑๖.

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ท่านกล่าวไว้สำหรับผู้ที่จะเจริญกรรมฐานให้เว้นวัดคือที่อยู่ซึ่งมีโทษ ๑๘ ประการคือ (๑) วัดใหญ่ เพราะมีพระมากต่างจิตต่างใจ เรื่องมาก และไม่ค่อยสงบ (๒) วัดใหม่ เพราะต้องคอยดูแลการสร้างวัด พลอยไปยุ่งงานก่อสร้างกับเขาด้วย (๓) วัดเก่าจัด เพราะมีเรื่องดูแลมาก ต้องคอยซ่อมแซมเสนาสนะที่เสื่อมโทรมไป (๔) วัดติดทางเดิน เพราะอาคันตุกะมาบ่อย ต้องต้อนรับกันอยู่บ่อย ๆ (๕) วัดมีสระหิน เพราะคนมาอาบ ดื่ม หรือหาบไปบ่อย ๆ (๖) วัดมีผัก (๗) วัดมีไม้ดอก (๘) วัดมีไม้ผล เพราะคนจะมากันเรื่อย เช่น มาเก็บดอกไม้ ขอผลไม้ เป็นต้น ทำให้วุ่นวาย (๙) วัดที่คนเชื่อถือมาก เช่น ว่ามีพระวิเศษ เป็นต้น (๑๐) วัดติดเมือง ต้องวุ่นวายกับอารมณ์ต่าง ๆ ที่ไม่สัปปายะ (๑๑) วัดติดป่าไม้ ต้องวุ่นวายกับคนเดินป่าหาฟืนหรือพวกตัดไม้ (๑๒) วัดติดที่นา ต้องวุ่นอยู่กับชาวนาที่มุ่งแต่จะทำการของตน (๑๓) วัดมีคนไม่ถูกกัน ก็อาจจะพลอยเลือกข้าง ตกอยู่ในสถานการณ์วุ่นวายด้วย (๑๔) วัดติดท่าน้ำท่าบก คนสัญจรไปมามาก (๑๕) วัดถิ่นห่างไกลชายแดนที่คนไม่นับถือพระศาสนา (๑๖) วัดติดพรมแดน เพราะเขตแห่งอำนาจระหว่าง ๒ รัฐ อาจเป็นการ เสี่ยงภัย (๑๗ วัดไม่เป็นสัปปายะมีอารมณ์ต่าง ๆ รบกวน (๑๘) วัดที่หากัลยาณมิตรไม่ได้[๔]

จากข้อความในพระสูตรนี้ที่นำมาแสดงนี้ มองโดยภาพรวมทั้งหมด จะเห็นหลักการใหญ่ของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ปัจจัยภายในตัวผู้ปฏิบัติเอง และปัจจัยภายนอกมีเสนาสนะที่สัปปายะเป็นต้น พิจารณาในรายละเอียดจะเห็นว่า ถ้าพระภิกษุมีองค์ประกอบ ๕ อย่าง และอยู่ในเสนาสนะที่มีองค์ประกอบ ๕ อย่าง ก็หวังได้ว่าจะก้าวไปในธรรม และนอกจากนี้การที่เราจะก้าวไปในธรรมนั้นต้องรู้จักเลือกเสนาสนะที่เหมาะ ไม่โทษ ๑๘ ประการดังแสดงไว้แล้ว

รุกขมูลเสนาสนะ

เมื่อแรกเริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและคณะสงฆ์มีประชาชนจำนวนหนึ่งเห็นคุณค่าหันมานับถือ บ้างก็อุทิศชีวิตถวายพระพุทธเจ้าออกบวชตามด้วยศรัทธา เป็นธรรมดาว่าพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นใหม่ในสังคมก็ย่อมจะมีทั้งคนที่รู้จักบ้าง ทั้งคนที่ไม่รู้จักเลย ด้วยเหตุนี้ผู้ที่สละชีวิตออกบวชจึงต้องรับผิดชอบตัวเองให้มาก มีใจแน่วแน่มั่นคง ทำตัวเป็นผู้อยู่ง่ายเลี้ยงง่าย ไม่เป็นภาระของผู้อื่น สำหรับเสนาสนะที่อยู่อาศัยขั้นพื้นฐานสำหรับพระภิกษุในระยะเริ่มแรกประกาศพระศาสนาได้แก่โคนต้นไม้ที่สาธารณะทั่วไป หาได้ง่าย เรียกอย่างพระว่า รุกขมูล (แปลว่า โคนไม้) และเพราะเป็นที่นั่งที่นอนของพระ จึงเรียกว่า รุกขมูลเสนาสนะ

พระพุทธเจ้าทรงมีพุทธบัญญัติให้พระอุปัชฌาย์รีบบอกสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำแก่พระภิกษุใหม่ และรุกมูลเสนาะก็เป็นหนึ่งในจำนวนที่ต้องบอกนั้น ดังความที่มาในบาลีว่า

> บรรพชาอาศัยโคนต้นไม้เป็นเสนาสนะ (รุกฺขมูลเสนาสนํ) เธอพึงอุตสาหะในข้อนั้นจนตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ วิหาร, อฑฺฒโยโค เรือนมุงแถบเดียว, ปาสาโทเรือนชั้น, หมฺมิยํ เรือนโล้น และคุหา ถ้ำ[๕]

จากข้อความในพระไตรปิฎกที่นำมาแสดงนี้ จะเห็นว่าการบวชเป็นพระอาศัยโคนไม้เป็นที่พักอาศัยพื้นฐานเสียก่อน ส่วนที่พิเศษกว่านั้นก็ได้แก่ วิหาร เป็นต้น ต่อเมื่อมีผู้รู้จักพระศาสนามากขึ้นต่างก็ร่วมกันอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์โดยการสร้างกุฏิ หรือสิ่งก่อสร้างอื่นใดเป็นที่พักอาศัยถวายพระภิกษุ กว้างออกไปจนถึงการสร้างวัดถวายสงฆ์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า พุทธบริษัทมีพระสงฆ์เป็นผู้รักษาธรรมสืบต่อธรรมจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้ามาสู่สังคมซึ่งเป็นงานที่สูงส่ง

---

[๔] วิสุทฺธิ. (ไทย) ๑/๑๕๐.

[๕] วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔๓/๑๙๒-๑๙๓.

แต่กลับอาศัยอยู่ที่โคนไม้ ซึ่งอาจจะมีผู้มองว่าเป็นที่ต่ำต้อยไร้ค่า ต่อมาภายหลังก็มีผู้ศรัทธาถวายที่พักแด่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นส่วนพิเศษ เรียกว่า อดิเรกเสนาสนะ ดังจะศึกษาต่อไป

ความจริงการอยู่โคนต้นไม้ที่ว่าต่ำต้อยนั้นเป็นการมองเปรียบเทียบกับการอยู่ท่ามกลางกองทรัพย์สินเงินทองของผู้นิยมความโอ่อ่าหรูหรา แต่ถ้ามองในสายตาของพุทธบุตรผู้มุ่งฝึกหัดขัดเกลาตนเองแล้ว กลับเห็นรุกขมูลเป็นมรดกชุดแรกที่พระพุทธบิดรประทานมาเป็นที่อยู่เหมาะกับชีวิตพระ เพราะจะได้ทำตัวให้โล่งโปร่ง ไม่ติดที่หรือมัวพะวงหวงแหนที่อยู่ สอดคล้องกับนิสสัยที่ตนรับคำกับพระอุปัชฌาย์ในวันบวช

การอยู่โคนต้นไม้ยังแสดงถึงการมีปัจจัยใช้สอยแต่เพียงน้อย ๆ หาได้ง่าย ๆ และไม่มีโทษ ได้ใกล้ชิดดื่มด่ำธรรมชาติ เสพราวไพรภูผามีเหล่าเทวดาเป็นเพื่อน (เทวตาหิ สหวาสิตา) ได้เห็นใบไม้น้อยใหญ่สีนานาผลัดเปลี่ยนปริออกแล้วล่วงหล่นตามกาล ชวนให้เห็นธรรมชาติของโลกและชีวิต ทั้งยังเกื้อกูลให้เกิดความมักน้อยสันโดษ ดังความที่ท่านกล่าวไว้ในปกรณวิเสสวิสุทธิมรรค ว่า

> ที่อยู่ของภิกษุผู้สงัดที่ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐทรงสรรเสริญและตรัสว่าเป็นนิสสัย (ของผู้บรรพชา) เสมอด้วยโคนไม้จักมีแต่ที่ไหน เพราะว่าภิกษุผู้มีพรตอันดีเมื่ออยู่ ณ โคนไม้อันสงัด อันเป็นที่นำออกเสียซึ่งอาวาสมัจฉริยะ (ความหวงแหนที่อยู่อาศัย) เป็นที่อันเทวดาบริบาล เห็นใบไม้ทั้งหลาย (ที่ยังอ่อน) สีแดง (แล้วก็เปลี่ยนเป็น) สีเขียวและสีเหลืองแล้วก็หล่นไปย่อมถ่ายถอนความสำคัญว่าเที่ยงเสียได้ เพราะเหตุนั้น ภิกษุผู้มีปัญญาเห็นแจ้ง จึงไม่ควรดูหมิ่นโคนไม้อันเป็นที่สงัดอันเป็นที่อยู่ของท่านผู้ยินดีในภาวนาอันนับว่าเป็นมรดกของพระพุทธเจ้านั้นเลย[๖]

การอยู่โคนไม้มีข้อคำนึงและมีข้อจำกัดเรื่องเวลาอยู่บ้าง คือผู้อยู่รุกขมูลนี้ต้องรู้จักเลือกประเภทโคนไม้ ดังในปกรณวิเสสวิสุทธิมรรค ท่านแนะไว้ว่า ผู้อยู่โคนไม้ต้องเว้นการอยู่โคนไม้ ๘ อย่างเหล่านี้ คือ (๑) ต้นไม้ที่ตั้งอยู่ระหว่างพรหมแดน (๒) ต้นไม้ที่เป็นเจดีย์ (๓) ต้นไม้มียาง (๔) ต้นไม้กำลังมีผล (๕) ต้นไม้กำลังมีดอก (๖) ต้นไม้มีค้างคาวเกาะ (๗) ต้นไม้มีโพรง (๘) ต้นไม้ที่อยู่กลางวัด และให้จองเอาต้นไม้ที่อยู่ชาย ๆ วัดเถิด[๗]

ในปรมัตถมัญชุสา วิสุทธิมรรคมหาฎีกา ท่านอธิบายต่อไปอีกว่า ตามแถบพรมแดนไพร่พลสองฝ่ายมักจะปะทะกันอยู่เนือง ๆ พวกโจรก็มักจะใช้เป็นที่ซ่องสุมกัน ถ้าภิกษุไปอยู่ที่โคนไม้ที่ตั้งอยู่ระหว่างพรมแดนจะมีความสุขได้อย่างไรกัน ส่วนต้นไม้ที่เป็นเจดีย์ คนนับถือว่ามีเทวดาหรือผีอยู่ก็จะไปบูชาประจำทำให้ไม่สงบสงัด ต้นไม้ทั้ง ๘ ประเภทนี้ ล้วนมีอันตรายและยากที่จะหาความสงบสงัด ภิกษุจึงไม่ควรไปจองนั่ง[๘]

ดังได้กล่าวแล้วว่าการอยู่โคนไม้ (รุกขมูล) มีข้อจำกัดอยู่บ้างนั้น เนื่องจากในช่วงจำพรรษาเป็นฤดูฝน เดิมมีภิกษุจำพรรษาใต้ต้นไม้หรือที่กลางแจ้งฝนตกรด เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าก็ทรงห้ามจำพรรษาในที่กลางแจ้งฝนตกรด[๙] การอยู่โคนต้นไม้จึงอยู่ได้ไม่ตลอดปี แต่รวมความว่ารุกขมูล นี้เป็นที่อยู่พื้นฐานและดั้งเดิมของพระ เมื่ออยู่โคนไม้ตลอดเวลาไม่ได้ ก็ต้องมีกำหนดว่า

---

[๖]วิสุทธิ. (ไทย) ๑/๙๓.

[๗]วิสุทธิ. (ไทย) ๑/๙๒.

[๘]มหามกุฏราชวิทยาลัย, **วิสุทธิมรรค แปล ภาค ๑ ตอน ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๙.

[๙]วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๑๙/๒๙๙.

พระภิกษุจะอยู่ในเสนาสนะคือที่อยู่ประเภทใดได้บ้าง[๑๐] ด้วยเหตุนี้ พระอุปัชฌาย์จึงต้องบอกต่อไปว่า อดิเรกลาภ คือ วิหาร อฑฺฒโยโค เรือนมุงแถบเดียว ปาสาโท เรือนชั้น หมฺมิยํ เรือนโล้น คุหา ถ้ำ[๑๑]

จากการศึกษารุกขมูลเสนาสนะ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พระภิกษุอาศัยโคนไม้เป็นที่อยู่อาศัยเป็นพื้นฐานดั้งเดิม แต่มีข้อจำกัดในฤดูฝนสามเดือน จึงต้องพักอาศัยในเสนาสนะอื่น ๆ การอยู่โคนไม้ต้องรู้จักเลือกโคนไม้ที่เหมาะ และรุกขมูลนี้แสดงถึงความมักน้อยอยู่ใกล้ชิดธรรมชาติเอื้อต่อการเจริญธรรม ประกอบการสรุปนี้ผู้วิจัยนำพุทธพจน์ที่ตรัสเชิญภิกษุให้ไปปฏิบัติธรรมในเสนาสนะที่เหมาะ ดังนี้

> ภิกษุทั้งหลาย นั่นโคนไม้ นั่นเรือนว่างเปล่า เธอทั้งหลาย จงพยายาม อย่าประมาทอย่าได้เป็นผู้มีความเดือดร้อนใจในภายหลัง นี้เป็นอนุศาสน์ของเรา เพื่อเธอทั้งหลายฯ[๑๒]

อดิเรกเสนาสนะ

เนื่องจากการอยู่โคนไม้ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยพื้นฐานของพระภิกษุมีข้อจำกัดในฤดูฝน และเป็นเหตุผลด้านวินัย พระภิกษุจึงต้องพักอาศัยในที่อื่นเป็นส่วนพิเศษ ซึ่งพระอุปัชฌาย์บอกแจ้งไว้ต่อจากรุกขมูลเสนาสนะในวันบวชว่า “วิหาโร อัฑฒโยโค ปาสาโท หัมมิยะ คุหา” [๑๓] มีคำอธิบายดังนี้

๑) วิหาโร วิหาร แปลตรงศัพท์ว่า ที่อยู่ ในที่นี้หมายถึง สิ่งก่อสร้างซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยหรือที่พัก[๑๔] (ไม่ควรสับสนกับ “วิหาร” ในภาษาไทย ซึ่งมีความหมายเพี้ยนไปเรียกอาคารหลังหนึ่งที่คู่กับโบสถ์) คำว่าวิหารที่มุ่งถึงสิ่งก่อสร้างหรืออาคาร เช่นในประโยคว่า พระสุคตเจ้าตรัสคำนี้แล้วทรงลุกขึ้นจากอาสนะเสด็จเข้าสู่วิหาร[๑๕] ฉะนั้น ในความหมายนี้ วิหารจึงหมายถึงอาคารพักพระภิกษุ ซึ่งคนไทยเรียกว่า กุฏิ (กุฏิ ในภาษาบาลีท่านหมายถึง กระท่อม ความหมายไม่ตรงนักกับภาษาไทย)

ในอรรถกาวินัยท่านว่า นอกจากเสนาสนะ ๔ อย่าง คืออัฑฒโยโค ปาสาโท หัมมิยะ คุหาแล้ว ที่พักอาศัยนอกนั้นถือว่าเป็นวิหารทั้งหมด[๑๖]

ต่อมาเมื่ออยู่กันมาก ๆ วิหารก็ถูกสร้างเป็นกลุ่มที่พักในอาณาบริเวณเดียวกัน และเรียกทั้งกลุ่มที่พักรวมอาณาบริเวณนั้นว่า วิหาร ฉะนั้นในความหมายที่กว้าง วิหาร จึงหมายถึงทั้งวัดเลยทีเดียว ถ้าเป็นวัดใหญ่ก็เรียก มหาวิหาร เช่น เชตวันมหาวิหาร สอดคล้องกับคัมภีร์ปรมัตมัญชุสาวิสุทธิมรรคมหาฎีกา ท่านก็มุ่งความหมายกว้าง ๆ ว่า วิหารก็คือที่อยู่ทั้งหมดที่มีกำแพงล้อม[๑๗] วิหารในความหมายว่า วัด นี้ผู้วิจัยจะแยกไปศึกษาโดยละเอียดต่างหากต่อไป

---

[๑๐]พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **จาริกบุญ จารึกธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๓๑-๔๓๒.

[๑๑]วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔๓/๑๙๒-๑๙๓.

[๑๒]สํ.สฬา. (ไทย) ๑๘/๒๓๑/๑๖๗.

[๑๓]วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔๓/๑๙๒-๑๙๓.

[๑๔]พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **จาริกบุญ จารึกธรรม**, อ้างแล้ว, หน้า ๔๓๒.

[๑๕]ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙/๘-๙.

[๑๖]วิ.จู.อ.(ไทย) ๓/๓๕๓.

[๑๗]วิสุทธิ.(ไทย) ๑/๓๐/๗๙-๘๐.

"วิหาร" ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นการอธิบายในแง่รูปธรรม ความจริง "วิหาร" ยังมีความหมายสื่อในทางนามธรรม ซึ่งในที่นี้จะไม่ศึกษารายละเอียดเพียงแต่จะตั้งเป็นข้อสังเกตและแสดงตัวอย่างไว้เป็นแนวสำหรับผู้สนใจศึกษาต่อไปเท่านั้น วิหารในความหมายที่เป็นนามธรรม มีตัวอย่างดังนี้ วิหารคือการใช้เวลาให้หมดไป นัยว่าเป็นการพักผ่อน เช่น ชังฆวิหาร เดินเล่น[๑๘] วิหารคือการอยู่ เช่น ผาสุวิหาร การอยู่อย่างผาสุก[๑๙] วิหารคือธรรมะหรือธรรมเป็นเครื่องอยู่ เช่น พรหมวิหาร ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ[๒๐]

แต่ก่อนจะศึกษาอดิเรกเสนาสนะอื่น ๆ และศึกษาวิหารในฐานะเป็นวัดต่อไป ควรสรุปไว้ขั้นหนึ่งก่อนว่า วิหาร เป็นสิ่งก่อสร้างสำหรับพักอาศัยของพระภิกษุซึ่งเป็นอาคารหรือกลุ่มอาคารที่สร้างรวมในอาณาบริเวณเดียวกัน พระภิกษุเมื่อไม่สะดวกจะอยู่รุกขมูลเสนาสนะได้ตลอดปีเพราะมีข้อจำกัดในฤดูฝนหรือไม่สะดวกจะอยู่ในเสนาสนะ ๔ อย่างที่เหลือ ก็ควรอยู่ในวิหารซึ่งถือว่าเป็นส่วนพิเศษจากรุกขมูลเสนาสนะนั้น

๒) อัฑฒโยโค แปลตรงศัพท์ว่า ส่วนประกอบครึ่งเดียว ในอรรถกถาบางแห่งท่านอธิบายว่า เรือนมีสัณฐานดังปีกครุฑ[๒๑] หรือว่าปราสาทมีสัณฐานเหมือนครุฑ[๒๒] บ้างก็ว่าเรือนมุงหลังคาด้านเดียว อาจจะตรงกับสิ่งก่อสร้างที่ในภาษาไทยเรียกกันว่า เพิงหมาแหงน[๒๓] ส่วนพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)[๒๔] อธิบายว่า อฑฺฒโยโค คือเรือนมุงครึ่งเดียว คล้าย ๆ เพิงหมาแหงน คือเรือนที่มุงข้างหน้าสูง ข้างหลังต่ำ ที่เป็นหลังคาเทลงไปข้างเดียว

ผู้วิจัยสรุปได้อย่างกว้าง ๆ ว่า อัฑฒโยโค เป็นอาหารสร้างขึ้นแบบง่าย ๆ เป็นเพิงพักหลังคาลาดเทลงด้านเดียว โดยสาระสำคัญก็คือเป็นเสนาสนะที่ไม่หรูหราใหญ่โต เพียงแต่เขาสร้างขึ้นเป็นที่กำบังแดดฝนเท่านั้นเอง

๓) ปาสาโท แปลทับศัพท์ว่า ปราสาท แต่ในที่นี้หมายถึงเรือนชั้น อาจจะมีหลายชั้น[๒๕] สมัยก่อน พวกเศรษฐีอยู่ปราสาท ๗ ชั้น บางแห่งกล่าวถึงพระโพธิสัตว์ว่าอยู่ในปราสาท ๙ ชั้น[๒๖] พระภิกษุก็อยู่ที่ปราสาทได้ อย่างวัดบุพพารามของนางวิสาขา ก็มีปราสาทที่นางวิสาขาสร้างถวายพระพุทธเจ้า เรียกว่า มิคารมาตุปราสาท[๒๗]

๔) หัมมิยะ แปลกันว่า เรือนโล้น บางแห่งว่า หมายถึงปราสาทคือเรือนชั้นที่มีหลังคาโล้น[๒๘] ก็คงจะแบบตึกปัจจุบันที่ชั้นบนสุดเป็นดาดฟ้า แต่อรรถกถาบางแห่งอธิบายว่า เป็นปราสาทที่มีเรือนยอดอยู่บนชั้นสูงสุดก็ได้[๒๙]

---

[๑๘]ที.สี. (ไทย) ๙/๓๖๖/๒๙๕.
[๑๙]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๑/๓๗.
[๒๐]องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๒/๒๕๒.
[๒๑]วิ.จู.อ.(ไทย) ๓/๓๕๓.
[๒๒] วิสุทฺธิ. (ไทย) ๑/๓๐/๗๙-๘๐.
[๒๓]ธนิต อยู่โพธิ์, **เสนาสนะ ปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติธรรมแลอาศรม**, (ม.ป.ท : ๒๕๑๘), หน้า ๔๑.
[๒๔]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **จาริกบุญ จารึกธรรม**, อ้างแล้ว, หน้า ๔๓๓.
[๒๕]เรื่องเดียวกัน.
[๒๖]ม.ม.อ. (ไทย) ๓/๑๕๙.
[๒๗]วิ.จู. (ไทย) ๗/๒๙๐/๑๓๑.
[๒๘]วิสุทฺธิ. (ไทย) ๑/๓๐/๗๙-๘๐.
[๒๙]วิ.จู.อ. (ไทย) ๓/๓๕๓.

๕) คูหา แปลว่า ถ้ำ จะเป็นถ้ำอิฐ ถ้ำศิลา ถ้ำไม้ ถ้ำดินก็ได้ทั้งนั้น[๓๐] มีผู้แสดงความคิดเห็นว่า “ดูเหมือนแต่เดิมจะหมายถึงสิ่งก่อสร้างที่มีเกียรติน้อย สร้างไว้ใต้ดิน สำหรับเป็นที่อยู่ของคนชั้นกลาง”[๓๑]

จากที่อธิบายมานี้ จึงสรุปได้ว่า พระภิกษุตั้งแต่พุทธกาลเป็นต้นมา อาศัยพุทธบัญญัติในวินัยที่อนุญาตไว้ให้พระภิกษุอยู่อาศัยเสนาสนะที่เป็นอดิเรกต่างหากจากรุกขมูลได้ ๕ ประเภท คือ วิหาร (กุฏิ ในภาษาไทย, วัด ในความหมายกว้าง ๆ) อัฑฒโยค (เรือนมุงครึ่งเดียว) ปราสาท (เรือนชั้น) หัมมิยะ (เรือนโล้น) และคุหา (ถ้ำ)

วิหาร : วัดในพระพุทธศาสนา

๑) ความนำ

วัด มีคำเรียกหลายอย่าง นอกจากคำว่าวัดเองแล้ว มีคำที่ใช้อยู่เดิมในภาษาบาลีอีก ๓ คำ คือ “อาราม” “วิหาร” และ “อาวาส”[๓๒]

อาราม แปลว่าสวนหรือที่รื่นรมย์ วิหารและอาวาสแปลอย่างเดียวกัน คือที่อยู่อาศัย แต่ศัพท์เหล่านี้เล็งถึงความหมายทางด้านวัตถุ หรือรูปธรรม เพื่อพูดจากันเข้าใจง่าย ๆ จะถือเอาความหมายตามตัวอักษรนี้ เป็นความหมายที่แท้จริงหาเพียงพอไม่

ถ้าถือเอาคำแปลตามตัวอักษร อาราม หมายถึง สวนไหนก็ได้ อาวาสหมายถึงที่อยู่ของใครก็ได้ วิหารใช้ได้ในความหมายที่จำกัดดีกว่าคำอื่น และส่อถึงความหมายทางนามธรรมด้วย

การให้ความหมายของวัดมักจะพ่วงมากับการทำหน้าที่ของพระ หน้าที่ของพระก็คือการศึกษาหลักธรรมและการเผยแผ่ ฉะนั้นวัดในความหมายนี้จึงหมายถึงสถานที่ที่พระไปอยู่เพื่อทำหน้าที่ของพระและเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติศาสนกิจ ดังที่พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า

> คำว่าที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ ไม่ได้มีความหมายเหมือนบ้านเรือนซึ่งเป็นที่อยู่ของชาวบ้าน เพราะประการแรก พระสงฆ์ไม่ได้มีที่อยู่อาศัยเป็นสมบัติของตนเอง ประการที่สอง การอยู่ไม่ใช่ความหมายหลัก แต่เพราะเป็นธรรมดาที่บุคคลจะต้องมีที่อยู่อาศัย แม้จะปฏิบัติศาสนกิจ ก็ต้องมีที่อยู่อาศัย เมื่อไม่มีที่อยู่อาศัยของตนเอง ก็อยู่ในที่ทำงานหรือที่ปฏิบัติศาสนกิจนั้นแหละ คือจัดที่พักอาศัยไว้ในเขตที่ทำงาน เอาการพักอาศัยมาพิงอยู่กับการปฏิบัติศาสนกิจ จุดสำคัญคือให้ยืนหลักว่าศาสนกิจเป็นที่หมาย การอยู่อาศัยเป็นปัจจัยประกอบ พูดอีกอย่างหนึ่งว่าไม่ใช่อยู่เพื่อความสุขสบาย แต่อยู่เพื่อทำหน้าที่ได้[๓๓]

สอดคล้องกับที่ท่านแสดงไว้ในสันถวปัญหา คัมภีร์มิลินทปัญหา ผู้วิจัยสรุปได้ความว่า โดยหลักการทั่วไปแล้ว พระภิกษุเป็นผู้ไม่ติดที่ เป็นอิสระคล่องตัว ไม่มีภาระต้องห่วง มีแต่จาริกไปแสวงธรรมหรือไปเผยแผ่ธรรมในที่ต่าง ๆ เหมือนสัตว์ป่าท่องเที่ยวไปในป่าทึบ ไม่มีบ้าน ไม่มีเรือน อาศัยอยู่ตามที่ตนต้องการ และที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สร้างวัดน่ารื่นรมย์ให้เป็นที่พักของพระพหูสูตทั้งหลายก็เพราะประโยชน์ ๒ ประการคือ (๑) เพื่อให้เป็นบุญของผู้สร้างวิหารเอง (คัมภีร์ว่าผู้ทำวิหารทานจักหลุดพ้นจากชาติ ชรา มรณะได้) และ (๒) เพื่อให้พระภิกษุหรือภิกษุณีผู้

---

[๓๐] เรื่องเดียวกัน.

[๓๑] ธนิต อยู่โพธิ์, **เสนาสนะ ปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติธรรมและอาศรม**, อ้างแล้ว, หน้า ๔๑.

[๓๒] พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **กฐินแรกที่สายใจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๖), หน้า ๓๕-๔๔.

[๓๓] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.

เป็นพหูสูตมาอยู่พัก ประชาชนก็จะได้เข้าไปหาถามไถ่และฟังธรรม ถ้าไม่มีวัดท่านเหล่านั้นก็ไม่อยู่ และประชาชนก็ไม่ได้เห็นไม่ฟังท่านเหล่านั้น[๓๔]

จากการศึกษานี้ สรุปได้ว่า การสร้างวัดหรือการมีวัดขึ้นในพระพุทธศาสนาว่าโดยหลักการทั่วไปแล้ว ไม่ได้มีความหมายแคบแค่การเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุแล้วยุติกันแค่นั้น แต่มีความหมายกว้างโยงไปถึงการทำงานของพระ โดยให้วัดเป็นศูนย์กลางในการทำงานของพระ ส่วนเรื่องที่พักนั้นก็ถือว่าให้พักในที่ทำงานนั้น

๒) การเกิดขึ้นของวัด

หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้และเริ่มบำเพ็ญพุทธกิจแล้ว ย่างเข้าปีที่ ๒ พระองค์ได้เสด็จถึงเมืองราชคฤห์ นครหลวงของแคว้นมคธทรงหยุดประทับที่ป่านอกเมือง พระเจ้าพิมพิสาร ราชาแห่งแคว้นมคธ ทรงหยุดประทับที่ป่านอกเมือง พระเจ้าพิมพิสาร ราชาแห่งแคว้นมคธทรงทราบข่าวและได้เสด็จมาเฝ้า พระเจ้าพิมพิสารสดับธรรมแล้วได้ทรงเลื่อมใส ประกาศองค์เป็นอุบาสก ครั้งแล้วได้ทรงพระราชดำริหาสถานที่อันเหมาะสำหรับพระพุทธเจ้าจะได้เสด็จประทับ ในที่สุดได้ทรงรำลึกถึงพระราชอุทยานเวฬุวันว่าเป็นสถานที่อันเหมาะสมต้องตามพระราชดำริ จึงได้ทรงประกอบพิธีถวายพระราชอุทยานเวฬุวันแต่พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข พระราชอุทยานเวฬุวันก็ได้เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา และเป็นต้นเรื่องให้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตการมีวัดเป็นที่อยู่อาศัยแก่พระสงฆ์สืบมา

ดำรัสของพระเจ้าพิมพิสารในการถวายครั้งนั้นว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอถวายเวฬุวันอุทยานนี้ แก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข” พุทธดำรัสอนุญาตการมีวัดว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอาราม”[๓๕]

ตอนนี้จึงสรุปได้ว่า วัดเกิดขึ้นต้นพุทธกาลโดยการดำริของพระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์มคธรัฐ

๓) ลักษณะวัดที่เหมาะสม

พระราชดำริของพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งทรงหาสถานที่เหมาะสมให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้านั้น แสดงลักษณะของวัดที่ดี ดังนี้

พระผู้มีพระภาคจะพึงประทับอยู่ ณ ที่ไหนดีหนอซึ่งจะเป็นที่ไม่ไกลเกินไปและไม่ใกล้เกินไปจากชุมชนชาวบ้านสะดวกแก่การคมนาคมเป็นที่ซึ่งประชาชนผู้ต้องประสงค์จะเข้าไปเฝ้า ได้ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัด ปราศจากเสียงอึกทึก ไม่เซ็งแซ่จอแจ ควรเป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สงัด เหมาะสมแก่การแสวงวิเวก

สถานที่ซึ่งมีลักษณะเหมาะสมครบถ้วนตามพระราชดำรินี้ก็คือ เวฬุวนอุทยาน จึงได้ตกลงพระทัยถวาย ดังได้กล่าวมา ลักษณะสถานที่อันเหมาะที่จะเป็นวัด ตามพระราชดำริของพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งมีวัดเวฬุวันเป็นตัวอย่างนี้ ได้เป็นที่นิยมถือเป็นหลักเกณฑ์สำหรับกำหนดคุณสมบัติของวัดที่ดีสืบมา

มีข้อที่น่าสังเกตว่า วัดสำคัญ ๆ ทั้งหลายในสมัยพุทธกาลล้วนเป็นอาราม คือ เป็นสวนประเภท วนะ หรือ วนอุทยานทั้งนั้น อย่างไรก็ดี เวฬุวันที่เป็นวัดแรกนี้ เป็นแต่เพียงอาราม ไม่ปรากฏว่ามีวิหาร คืออาคารที่อยู่อาศัย ซึ่งสร้างถวายโดยเฉพาะ

---

[๓๔] มิลินฺท. (ไทย) ๑/๒๘๙.

[๓๕] วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๓/๗๑.

ดังนั้น พุทธานุญาตในเรื่องการสร้างวัดจึงยังไม่จบเพียงแค่นี้ ผู้ที่เป็นต้นคิดทำให้มีพุทธานุญาตในการสร้างวัดเป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ ก็คือ เศรษฐีใหญ่ประจำเมืองราชคฤห์ นครหลวงของพระเจ้าพิมพิสารนั่นเอง

๔) วัดในฐานะเป็นสมบัติของพระพุทธศาสนา

มีเรื่องราวเป็นมาว่า ในระยะแรก ๆ มีคณะสงฆ์ใหม่ ๆ พระภิกษุทั้งหลายเข้าไปอาศัยอยู่ในป่าดงบ้าง ตามโคนไม้บ้าง บนภูเขาบ้าง ซอกเขาบ้าง ถ้ำบ้าง ป่าช้าบ้าง กลางแจ้งบ้าง ตลอดกระทั่งลอมฟางก็มี ท่านเหล่านั้นล้วนแต่เป็นผู้มีความประพฤติงดงาม น่าเลื่อมใส วันหนึ่งท่านเศรษฐกิจไปอุทยานแต่เช้า ได้เห็นพระภิกษุเหล่านั้นเดินออกมาจากสถานที่ต่าง ๆ มีกิริยาอาการสงบงาม จึงเกิดความเลื่อมใสอย่างมาก และได้เข้าไปหาพระภิกษุเหล่านั้น กล่าวปวารณาว่าจะสร้างวิหาร (อาคารที่อยู่อาศัย) ถวายโดยตั้งเป็นคำถามว่า “พระคุณเจ้าที่เคารพ ถ้าข้าพเจ้าสร้างวิหารถวาย พระคุณเจ้าจะอยู่ในวิหารของข้าพเจ้าหรือไม่” พระภิกษุเหล่านั้นตอบว่าพระพุทธเจ้ายังไม่ทรงอนุญาตวิหาร แล้วรับเรื่องไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ได้ทรงอนุญาตให้พระภิกษุใช้วิหารเป็นที่อยู่อาศัยได้

เศรษฐีได้ทราบพุทธานุญาตแล้วก็ดีใจ ได้สร้างวิหารขึ้น ๖๐ ห้อง เสร็จแล้วทูลถามพระพุทธเจ้าถึงวิธีปฏิบัติ ดังข้อความในคัมภีร์ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้าจะพึงปฏิบัติต่อวิหารเหล่านั้นอย่างไร” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ท่านจงถวายวิหารเหล่านั้นแก่สงฆ์ทั้ง ๔ ทิศ ทั้งที่มาแล้วและยังไม่ได้มา”[๓๖]

หลักการถวายวัดเช่นนี้ได้เป็นมาตรฐานที่ถือปฏิบัติตลอดมา เมื่อมีพุทธานุญาตในเรื่องวิหารแล้ว ก็มีพุทธานุญาตเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้และสิ่งก่อสร้างส่วนประกอบต่าง ๆ ติดตามมา เช่น พุทธานุญาตให้มีเตียง ตั่ง ม้านั่ง หมอน ฟูก หอฉัน ท่อรางน้ำ โรงไฟ เป็นต้น

วัดที่สร้างอย่างสมบูรณ์แบบ และมีชื่อเสียงมากที่สุด ได้แก่ วัดเชตวัน ที่อนาถปิณฑิกเศรษฐีสร้างถวาย

อนาถปิณฑิกเศรษฐี เป็นชาวเมืองสาวัตถีแต่เป็นเพื่อนสนิทกับเศรษฐีใหญ่แห่งเมืองราชคฤห์ ได้ทราบข่าวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าและได้เลื่อมใสกลายเป็นอุบาสกในคราวที่เดินทางมาธุรกิจและเยี่ยมเยียนเศรษฐีผู้เป็นเพื่อนที่เมืองราชคฤห์นั่นเอง เมื่อกลายเป็นพุทธสาวกแล้วอนาถปิณฑิกเศรษฐีได้อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอย่างมากมาย งานชิ้นสำคัญของท่านผู้นี้คือการสร้างวัดเชตวันหรือเชตวนาราม ถวายแก่สงฆ์

ในการสร้าง อนาถปิณฑิกเศรษฐีได้ใช้หลักการในการหาสถานที่ที่เหมาะสมอย่างเดียวกับพระเจ้าพิมพิสาร คือที่ไม่ไกลและไม่ใกล้นักจากชุมชนชาวบ้าน เป็นต้น อย่างที่กล่าวมาแล้ว สถานที่ก็เป็นอาราม คือสวนเจ้าเชต ที่กว้างขวางใหญ่โต และมีวิหารพร้อมด้วยสิ่งก่อสร้างส่วนประกอบอื่น ๆ อย่างครบบริบูรณ์ เช่น ซุ้มประตู หอฉัน โรงไฟ กัปปิยกุฎี วัจกุฎี ที่จงกรม โรงจงกรม ศาลาบ่อน้ำ ศาลาเรือนไฟ สระโบกขรณี และมณฑป เป็นต้น[๓๗]

ในพระเชตวันนั้น อรรถกถาเล่าว่ามีเรือนใหญ่ (มหาเคหะ) ๔ หลัง คือ กเรริกุฎี โกสัมพกุฎี คันธกุฎี และสลฬาคาร ใน ๔ หลัง นี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสร้างสลฬาคาร ส่วนอีก ๓ หลังนอกนั้นอนาถปิณฑิกเศรษฐีเป็นผู้สร้าง กเรริกุฎี ได้ชื่ออย่างนั้น เพราะมีกเรริมณฑป คือมณฑปที่สร้างด้วยไม้กุ่มน้ำ ตั้งอยู่ด้านหน้าประตู และไม่ไกลจากกเรริมณฑปนั้น มีศาลานั่งพักหรือหอนั่ง เรียกว่า “กเรริมัณฑลมาฬ” กเรริมณฑปตั้งอยู่ระหว่างศาลานั่งนี้กับพระคันธกุฎี

---

[๓๖] วิ.จู. (ไทย) ๗/๒๐๒/๘๗.

[๓๗] วิ.จู. (ไทย) ๗/๒๕๖/๑๑๐.

ผู้วิจัยนำคาถาอนุโมทนา แสดงอานิสงส์ วิหารทาน คือ การสร้างวัด มาแสดงเป็นสรุปความรู้เรื่องวัด ดังนี้

ปาฐะว่า

สีตๆ อุณฺหๆ ปฏิหนฺติ ตโต วาฬมิคานิ จ
สิรีสเป จ มกเส สิสิเร จาปิ วุฏฺฐิโย
ตโต วาตาตโป โฆโร สญฺชาโต ปฏิหญฺญติ
เลณตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจ ฌายิตุญฺจ วิปสฺสิตุ
วิหารทาน สงฺฆสฺส อคฺค พุทฺเธหิ วณฺณิต
ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส สมฺปสฺส อตฺถมตฺตโน
วิหาเร การเย รมฺเม วาสเยตฺถ พหุสฺสุเต
เตส อนฺนญฺจ ปานญฺจ วตฺถเสนาสนานิ จ
ทเทยฺย อุชุภูเตสุ วิปฺปสนฺเนน เจตสา
เต ตสฺส ธมฺม เทเสนฺติ สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจน
ย โส ธมฺม อิธญฺญาย ปรินิพฺพาติ อนาสโวติ

แปลว่า

อันวิหาร คือที่อยู่อาศัย ย่อมป้องกัน หนาว ร้อนและสัตว์ร้าย นอกจากนั้นยังป้องกัน งู เหลือบ ยุง และฝนในคราวเยือกเย็น อนึ่งลมแรงและแดดกล้า เกิดมีมา ก็กันได้

การสร้างที่อยู่อาศัยถวายสงฆ์ เพื่อเป็นที่พำนัก เพื่อความสุข เพื่อบำเพ็ญฌานและเพื่อบำเพ็ญวิปัสสนา พระพุทธะทั้งหลายทรงสรรเสริญว่า เป็นทานอันเลิศ เพราะเหตุฉะนั้น บัณฑิตชน เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ที่แท้แก่ตน จึงควรสร้างวัดอันรื่นรมย์ และให้ภิกษุทั้งหลาย ผู้พหูสูต เข้าอยู่อาศัย

อนึ่ง พึงจัดถวายซึ่งข้าว น้ำ ผ้า และเสนาสนะ ด้วยจิตเลื่อมใสในพระภิกษุทั้งหลายผู้ปฏิบัติตรงตามพระธรรมวินัย

พระภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมแสดงธรรมอันเป็นเครื่องบรรเทาสรรพทุกข์ซึ่งเมื่อเขาเข้าใจชัดแล้ว จะกำจัดกิเลสที่หมักหมมในใจได้ ดับทุกข์ดับร้อน สงบเย็นจิตใจ ตั้งแต่ในโลกนี้[๓๘]

ชนิดของเสนาสนะในพระพุทธศาสนา

เสนาสนะที่กล่าวมานั้นมุ่งอธิบายตามบาลีในเรื่องปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิตหรือนิสสัย ซึ่งจัดเป็นอดิเรกเสนาสนะดังกล่าวแล้ว

ความจริงยังมีเสนาสนะอื่น ๆ อีกมากมายที่ขยายเพิ่มรายการขึ้น บางอย่างเป็นของจำเป็นที่ต้องใช้ในวัดหรือใช้รวมร่วมอยู่กับเสนาสนะอื่น ๆ การศึกษาครั้งนี้เพียงแต่ประมวลมาเป็นแนวให้ศึกษาเสนาสนะอย่างนั้น ๆ ให้ละเอียดต่อไปเท่านั้น และเพราะเป็นเพียงการประมวลมาพอเป็นแนวศึกษาจึงมุ่งจับข้อมูลจากพระไตรปิฎกมาแสดงไว้ก่อนถ้ามีมติของผู้วิจัยก็แยกไว้ต่างหากและไม่ต้องกังวลเรื่องคัมภีร์ประกอบ

๑) เสนาสนะ ๓

ภิกษุนั้น (๑) อยู่ป่า (อรญฺญคโต) (๒) อยู่โคนไม้ (รุกฺขมูลคโต) หรือ (๓) อยู่เรือนว่างเปล่า (สุญฺญาคารคโต) ย่อมนั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรง...[๓๙]

---

[๓๘]วิ.จู. (ไทย) ๗/๒๗๑/๑๒๑.

๒) เสนาสนะ ๕

ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด คือ (๑) วิหาร (๒) เรือนมุงแถบเดียว (๓) เรือนชั้น (๔) เรือนโล้น (๕) ถ้ำ[๔๐]

๓) เสนาสนะ ๙

ภิกษุนั้นประกอบด้วยศีลขันธ์ อินทรียสังวร สติสัมปชัญญะและสันโดษอันเป็นอริยะเช่นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะ อันสงัด คือ (๑) ป่า (๒) โคนไม้ (๓) ภูเขา (๔)ซอกเขา(๕) ถ้ำ (๖) ป่าช้า (๗) ป่าชัฏ (๘) ที่แจ้ง (๙) ลอมฟาง[๔๑]

๔) เสนาสนะ ๑๔

บทว่า เสนาสนะ ได้แก่ (๑) เสนาสนะคือเตียงบ้าง (๒) เสนาสนะคือตั่งบ้าง(๓) เสนาสนะคือที่นอนบ้าง (๔) เสนาสนะคือหมอนบ้าง (๕) เสนาสนะคือวิหารบ้าง(๖) เสนาสนะคือเพิงบ้าง (๗) เสนาสนะคือปราสาทบ้าง (๘) เสนาสนะคือป้อมบ้าง (๙)เสนาสนะคือโรงบ้าง (๑๐) เสนาสนะคือที่เร้นลับบ้าง (๑๑) เสนาสนะคือถ้ำบ้าง (๑๒)เสนาสนะคือโคนไม้บ้าง (๑๓) เสนาสนะคือพุ่มไม้ไผ่บ้างหรือ (๑๔) ภิกษุยับยั้งอยู่ในที่ใดที่นั้นทั้งหมดชื่อว่า เสนาสนะ[๔๒]

๕) เสนาสนะ ๑๕

เสนาสนะ ๑๕ เหล่านี้ คือ (๑) เตียง (๒) ตั่ง (๓) ฟูก (๔) หมอน (๕) วิหาร (๖)อัฑฒโยค เรือนมุงแถบเดียว (๗) ปราสาท เรือนชั้น (๘) หัมมิยะ เรือนโล้น (๙) ถ้ำ (๑๐) ที่เร้นลับ (๑๑) ป้อมยาม (๑๒) โรง (๑๓) ก่อไผ่ (๑๔) โคนไม้ (๑๕) หรือว่าสถานที่ซึ่งภิกษุทั้งลายเข้าไปอยู่ได้โดยเฉพาะ เรียกว่า เสนาสนะ[๔๓]

๖) เสนาสนะอื่น ๆ

เสนาสนะที่นำมาแสดงทั้งหมดนี้เป็นเพียงตัวอย่างที่ผู้วิจัยนำมาจัดเรียงลำดับ ความจริงยังมีเสนาสนะอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น เมื่อครั้งอนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างวัดพระเชตวันในคัมภีร์ว่าท่านสร้างหลายอย่างได้แก่ บริเวณ ซุ้มประตู ศาลาหอฉัน โรงไฟ กัปปิยกุฎี วัจจกุฎี ที่จงกรม โรงจงกรม บ่อน้ำ ศาลาบ่อน้ำ เรือนไฟ ศาลาเรือนไฟ สระโบกขรณี มณฑป ฯลฯ

มีเรื่องแทรกควรศึกษาประกอบก็คือ เรื่อง กุฎี และพระคันธกุฎี กุฎีในความหมายทั่วไปแปลกันว่า กระท่อม แต่มีความหมายเฉพาะว่า กระท่อมที่อยู่ของนักบวช เช่น พระภิกษุ, เรือนหรือตึกที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณร ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาเรียกที่ประทับของพระพุทธเจ้าว่า “คันธกุฎี” ในพระไตรปิฎกบาลีมีใช้ในคัมภีร์อปทานเท่านั้นแต่ในคัมภีร์ชั้นหลังพระไตรปิฎกมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระคันธกุฎีมากมาย และพระคันธกุฎี ก็เป็นคำอธิบายของวิหารคือที่ประทับของพระพุทธเจ้า เช่น วิหารนฺติ คนฺธกุฎี [๔๔]ต่อมาในคัมภีร์ชั้นฎีกาแสดงความหมายของ “คันธกุฎี” ว่าเป็น กุฎีซึ่งอบด้วยของหอม ๔ ชาติ ได้แก่ จันทน์แดง ดอกไม้แคว้นโยนก กฤษณา และกำยาน หรือบางตำราว่า ดอกไม้แคว้นโยนก กฤษณา กำยาน พิมพ์เสน[๔๕]

---

[๓๙]องฺ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๙๙/๒๒๑.

[๔๐]วิ.จู. (ไทย) ๗/๒๐๐/๘๖.

[๔๑]ที.สี. (ไทย) ๙/๑๒๕/๑๒๕

[๔๒]อภิ.ย. (ไทย) ๓๘/๖๑๔/๓๓๘.

[๔๓]ที.ปา.อ.(ไทย) ๓/๒๗๐

[๔๔]วิ.จู. (ไทย) ๗/๒๕๖/๑๑๐.

[๔๕]ที.สี.ฎีกา. (อภินว) (ไทย) ๑/๒๕๒.

จากการศึกษาเรื่องเสนาสนะผู้วิจัยสรุปได้ว่า เสนาสนะขั้นพื้นฐานสำหรับพระภิกษุคือโค้นไม้ แต่มีข้อจำกัดในฤดูฝนทำให้ทรงอนุญาตอดิเรกเสนาสนะ แต่โดยรวมความแล้วที่อยู่ของพระมีไว้เพื่อจุดหมายที่ชัดเจนคือเพื่อพักอาศัยจะได้ทำงานพระศาสนาศึกษาเผยแผ่ เมื่อพระศาสนาเจริญรุ่งเรืองเผยแผ่ออกไปมาก ประชาชนเห็นคุณค่าหันมาใส่ใจบำรุงตั้งแต่พระราชาจนถึงชาวบ้านทั่วไป ในจำนวนที่บำรุงนั้นมีผู้สร้างวัดถวายเป็นสมบัติของพระพุทธศาสนาและภายในวัดนั้นเป็นแหล่งรวมเสนาสนะของพระภิกษุ และขยายไปถึงเครื่องประกอบเสริมเติมวัดให้สมบูรณ์ เสนาสนะจึงมีความหมายไปถึงเครื่องประกอบข้างเคียง เช่น เตียง ตั่ง สระน้ำ เป็นต้น

พระเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเสนาสนะ

๑) พระภิกษุผู้แจกเสนาสนะให้ถือ (เสนาสนคาหาปก) คือผู้คอยดูแลแนะนำชี้บอกเสนาสนะให้แก่ภิกษุทั้งหลาย มีคุณสมบัติ ดังนี้ (๑) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ (๒) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง (๓) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความงมงาย (๔) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ (๕) รู้เสนาสนะที่ให้ถือแล้วและยังไม่ให้ถือ[๔๖]

๒) พระภิกษุผู้จัดตั้งเสนาสนะ (เสนาสนปัญญาญปก) คือ ผู้คอยดูแลจัดแจง วางมีคุณสมบัติดังนี้ (๑) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ (๒) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง (๓) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความงมงาย (๔) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ (๕) รู้เสนาสนะที่จัดตั้งแล้วและยังไม่จัดตั้ง[๔๗]

ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า พระเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเสนาสนะมี ๒ ตำแหน่ง ได้แก่ พระภิกษุผู้แจกเสนาสนะให้ถือ (เสนาสนคาหาปก) และพระภิกษุผู้จัดตั้งเสนาสนะ (เสนาสนปัญญาญปก)

๓.หลักการพิจารณาเสนาสนะตามหลักพระพุทธศาสนา

ในส่วนหลักของการพิจารณาเสนาสนะตามหลักพระพุทธศาสนา ที่พระภิกษุสงฆ์ได้นำมาประพฤติปฏิบัติในสมัยปัจจุบันนี้มีอยู่ ๓ ประเด็นในการพิจารณาดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ธาตุปฏิกูลปัจจเวกขณ์

ยถาปจฺจย ปวตฺตมาน ธาตุมตฺตเมเวต ยทิท เสนาสนํ ตทุปภุญฺชโก จ ปุคฺคโล ธาตุมตฺตโก นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว สุญฺโญ สพฺพานิ ปน อิมานิ เสนาสนานิ อชิคุจฺฉนียานิ อิม ปูติกาย ปตฺวา อติวิย ชิคุจฺฉนียานิ ชายนฺติ

สิ่งเหล่านี้นี่เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติเท่านั้น กำลังเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยอยู่เนืองนิตย์ สิ่งเหล่านี้คือ เสนาสนะและบุคคลใช้สอยเสนาสนะนั้น เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติ มิได้เป็นสัตว์อันยั่งยืน มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล ว่างเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน ก็เสนาสนะทั้งหมดนี้ ไม่เป็นของน่าเกลียดมาแต่เดิม ครั้นมาถูกเข้ากับกายอันเน่าอยู่เป็นนิตย์นี้แล้ว ย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วยกัน[๔๘]

ประเด็นที่ ๒ ตังขณิกปัจจเวกขณ์

ปฏิสงฺขา โยนิโส เสนาสน ปฏิเสวามิ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย ฑสมกสวาตาตปสิรึสปสมฺผสฺสาน ปฏิฆาตาย ยาวเทว อุตุปริสฺสยวิโนทน ปฏิสลฺลานารามตฺถํ

---

[๔๖]วิ.จู. (ไทย) ๗/๒๗๗/๑๒๖.

[๔๗]วิ.มหา. (ไทย) ๑/๕๔๐-๕๔๓/๑๖๗-๑๖๙.

[๔๘]วิสุทฺธิ.มหาฏีกา. (ไทย) ๑/๑๐๗.

ข้าพเจ้าพิจารณาแล้วโดยแยบคาย จึงใช้สอยเสนาสนะ เพียงเพื่อกำจัดหนาว ร้อน สัมผัสแห่งเหลือบยุง ลมแดด และสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายจากฤดูกาล เพื่อได้ความรื่นรมย์ในการหลีกเร้น[๔๙]

ประเด็นที่ ๓ อดีตปัจจเวกขณ์

อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา ยํ เสนาสนํ ปริภุตฺตํ ตํ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย อุณฺหสฺส ปฏิฆาตาย ฑํสมกสวาตาตปสิรึ สปสมฺผสฺสานํ ปฏิฆาตาย ยาวเทว อุตุปริสฺสยวิโนทนํ ปฏิสลฺลานารามตฺถํ

เสนาสนะใดข้าพเจ้าใช้สอยแล้วไม่ทันพิจารณาในวันนี้ เสนาสนะนั้นข้าพเจ้าใช้สอยเพียงเพื่อกำจัดหนาว ร้อน สัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลมแดด และสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายจากฤดูกาล เพื่อได้ความรื่นรมย์ในการหลีกเร้น[๕๐]

คำอธิบายและบทสรุป

พระภิกษุสามเณรพิจารณาอย่างรอบคอบเป็นเหตุเป็นผลแล้วจึงใช้สอยเสนาสนะว่าเพียงเพื่อกำจัดหนาว ร้อน สัมผัสแห่งเหลือบยุง ลมแดด และสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายจากฤดูกาล เพื่อได้ความรื่นรมย์ในการหลีกเร้น มีคำอธิบายดังต่อไปนี้

เสนาสนะที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณรก็ใช้ประโยชน์เพื่อคุ้มกันแดดฝน ป้องกันการเบียดเบียนของเหลือบยุงและสัตว์เลื้อยคลาน ซึ่งมีคำอธิบายดังกล่าวบ้างแล้วในบทว่าด้วยการพิจารณาจีวร แต่มีบางประเด็นที่ควรอธิบายเป็นพิเศษ ก็คือบทที่ว่า “อุตุปริสฺสยวิโนทนํ เพื่อบรรเทาอันตรายจากฤดูกาล” ความเปลี่ยนแปลงเป็นไปของฤดูกาลก็เป็นปกติของธรรมชาติ แต่ว่ามีผลมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของพระภิกษุสามเณร ถ้าไม่มีเสนาสนะป้องกันอาจจะต้องได้รับอันตรายจากฟ้าฝน แดดเผา หรือหนาวเหน็บ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพและการบำเพ็ญภาวนา การมีเสนาสนะก็เพื่อป้องกันบรรเทาอันตรายจากฤดูกาลนั้น บางอาจารย์อธิบายต่อไปอีกว่า คำว่าอันตราย (ปริสฺสย) นี้มี ๒ อย่าง ได้แก่ อันตรายที่ปรากฏแจ้งแสดงตัว (ปากฏปริสฺสโย) และอันตรายที่ลี้ลับไม่เห็นตัว (ปฏิจฺฉนฺนปริสฺสโย) อันตรายที่ปรากฏแจ้งแสดงตัว ก็ได้แก่บรรดาสัตว์ร้ายมีเสือ เป็นต้น ส่วนอันตรายที่ลี้ลับไม่เห็นตัวก็ได้แก่บรรดากิเลสมีราคะ โทสะ เป็นต้น ฉะนั้นถ้าพิจารณาในแง่นี้ก็จะเห็นว่า เสนาสนะก็มีไว้เพื่อกำบังป้องกันอันตรายที่ปรากฏแจ้ง มีเสือเป็นต้น และยังป้องกันอันตรายมีราคะ โทสะ เป็นต้น เช่น มีเสนาสนะไว้บังตาไม่ให้เห็นรูปที่อาจจะทำให้เกิดราคะโทสะซึ่งไม่เหมาะกับการภาวนา

ส่วนคำว่า “ปฏิสลฺลานารามตฺถํ เพื่อได้ความรื่นรมย์ในการหลีกเร้น” หมายความว่าเสนาสนะมีเพื่อเป็นที่บำเพ็ญเพียรซึ่งต้องการความวิเวก ถ้ามีเสนาสนะก็มีที่สำหรับปลีกตัวออกไปอยู่คนเดียวและเอื้อต่อการมีความสุขในการอยู่คนเดียว (เอกีภาวสุขี)[๕๑]

จากการศึกษาการพิจารณาเสนาสนะผู้วิจัยสรุปได้ว่าพระภิกษุสามเณรต้องพิจารณาเสนาสนะทั้งในเวลาได้รับในเวลาใช้นั่งหรือนอน และในเวลาหลังจากนั้น ว่าที่ใช้นี้เพื่อป้องกันอันตรายจากฤดูกาลและจะใช้เพื่อการบำเพ็ญเพียร หรือสำหรับเป็นที่ปลีกวิเวกให้มี

---

[๔๙]ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๖๖/๔๙๘.

[๕๐]มงฺคล. ๑/๑๙๗.

[๕๑]วิสุทฺธิ. ๑/๔๒.

ความสุขได้ด้วยการอยู่โดดเดี่ยว อนึ่ง เสนาสนะยังใช้เป็นเครื่องกำบังป้องกันไม่ให้ได้รับอารมณ์ที่จะทำให้กิเลสแสดงตัวอีกด้วย

๔.บทสรุป

จากการศึกษาเรื่องเสนาสนะสรุปได้ว่า ที่อยู่อาศัยพื้นฐานของพระภิกษุคือโคนไม้ (รุกขมูล) ซึ่งหาง่ายไม่เป็นภาระกับผู้อื่น ทั้งยังเข้ากับชีวิตพระที่มีความเป็นอิสระ ทั้งเข้ากับงานที่พระทำคือการศึกษาปฏิบัติขัดเกลาตนเองและเที่ยวจาริกไปสั่งสอนประชาชน แม้จะไม่ได้ออกปากสอนแต่เพียงปรากฏกายขึ้นในที่ไหนก็เป็นนิมิตแห่งคุณความดี แต่รุกขมูลนี้แม้ข้อจำกัดบ้างเล็กน้อยเพราะเป็นที่แจ้งมีเพียงใบไม้มุงบัง ถ้าพระภิกษุไปพักที่รุกขมูลเมื่อฝนตกก็เปียก ทำให้ไม่สะดวกในฤดูฝนและเป็นเหตุผลทางพระวินัย เสนาสนะทางเลือกหรือส่วนเกินจากรุกขมูลจึงเป็นวิหาร เพิงพัก เรือนชั้น เรือนโล้น และถ้ำ นอกจากนี้ยังมีผู้ศรัทธาถวายวัดแด่สงฆ์ซึ่งเป็นที่รวมเสนาสนะหลายอย่างสำหรับเป็นที่พักอาศัยของพระ ภายในวัดนั้นอาจจะก็มีเครื่องใช้จำเป็น เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เตียง หมอนต่อมาเครื่องใช้จำเป็นเหล่านี้ก็นับรวมเป็นเสนาสนะเข้าด้วย **การพิจารณาเสนาสนะในพระพุทธศาสนานั้นท่านได้แบ่งออกเป็น** ๓ กาล ดังนี้ **(๑) ปฏิลาภกาล** ธาตุปฏิกูลปัจจเวกขณ์ ว่า สิ่งเหล่านี้นี่เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติเท่านั้น กำลังเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยอยู่เนืองนิตย์ สิ่งเหล่านี้คือ เสนาสนะและบุคคลใช้สอยเสนาสนะนั้น เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติ มิได้เป็นสัตว์อันยั่งยืน มิได้เป็นชีวะอันเป็นบุรุษบุคคล ว่างเปล่าจากความหมายแห่งความเป็นตัวตน ก็เสนาสนะทั้งหมดนี้ไม่เป็นของน่าเกลียดมาแต่เดิม ครั้นมาถูกเข้ากับกายอันเน่าอยู่เป็นนิตย์นี้แล้วย่อมกลายเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งไปด้วยกัน **(๒) ปริโภคกาล** ตังขณิกปัจจเวกขณ์ ว่าข้าพเจ้าพิจารณาแล้วโดยแยบคาย จึงใช้สอยเสนาสนะ เพียงเพื่อกำจัดหนาว ร้อน สัมผัสแห่งเหลือบยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายจากฤดูกาล เพื่อได้ความรื่นรมย์ในการหลีกเร้น **(๓) อดีตกาล** อตีตปัจจเวกขณ์ ว่า เสนาสนะใดข้าพเจ้าใช้สอยแล้วไม่ทันพิจารณาในวันนี้ เสนาสนะนั้นข้าพเจ้าใช้สอยเพียงเพื่อกำจัดหนาว ร้อน สัมผัสแห่งเหลือบยุง ลมแดด และสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายจากฤดูกาล เพื่อได้ความรื่นรมย์ในการหลีกเร้น

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๒.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลีอักษรไทย ฉบับสยามรัฐ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรค แปล ภาค ๑ ตอน ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

การศาสนา, กรม. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา , ๒๕๒๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์, ๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). **จาริกบุญ จารึกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย, ๒๕๕๑.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **กฐินแรกที่สายใจธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๖.

ธนิต อยู่โพธิ์. **เสนาสนะ ปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติธรรมแลอาศรม**. ม.ป.ท : ม.ป.พ, ๒๕๑๘.

สัมมาอาชีวะในฐานะธรรมเป็นเครื่องป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น
Sammāājīva in Dhamma as protection against fraud corruption

พระมหาญาณวัฒน์ ธิตวฑฺฒโน (บุดดาวงษ์)

บทคัดย่อ

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่นของไทยตกในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงมาก ผู้เขียนจึงได้นำเสนอแนวคิดในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น โดยการนำหลักสัมมาอาชีวะบูรณาการกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสัมมาชีวะ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ ทิศ ๖ สุจริตธรรม ๓ และอริยมรรค ๘ และอาจดำเนินเป็นการจัดตั้ง **“ศูนย์ส่งเสริมสัมมาชีพ”** เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น โดยมีหลักการสำคัญที่มีสัมมาอาชีวะเป็นหลักธรรมแกนกลาง ๓ ประการ คือ **โลกิยสัมมาชีพ อัตตสัมมาชีพ** และ **โลกุตตรสัมมาชีพ**

ABSTRACT

The problem of corruption in Thailand was very worrisome situation. The author proposes the concept of corruption prevention. By the main livelihood integration with Buddhist doctrines that promote the virtues of biomass gained legal standard mini USB York Road 4 north of moral theology 3 and 6 and 8 excellent path may be established operations. "The center promotes honest livelihood" as a center of knowledge about the prevention of corruption. The main principle is that the Right Livelihood three core principles, namely the identity of Loki's occupations and occupations Lo Gangue occupations.

๑.บทนำ

> “... ภายใน ๑๐ ปีเมืองไทยน่าจะเจริญ ข้อสำคัญ คือ ต้องหยุดการทุจริตให้สำเร็จ และไม่ทุจริตเสียเอง ... ถ้าทุจริตแม้แต่นิดเดียวก็ขอแช่งให้มีอันเป็นไป พูดอย่างนี้หยาบคาย แต่ว่าขอให้มีอันเป็นไป แต่ถ้าไม่ทุจริต สุจริตและมีความตั้งใจมุ่งมั่นสร้างความเจริญก็ขอให้ต่ออายุได้ถึง ๑๐๐ ปี ส่วนคนไหนที่มีอายุมากแล้ว ขอให้แข็งแรงความสุจริตจะนำให้ประเทศไทยรอดพ้นอันตราย ...”[๕๒]

เป็นพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแก่คณะผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการในโอกาสเข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณ เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๔๖ อันเป็นพระดำรัสที่ทรงตรัสถึงการทุจริตคอร์รัปชั่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อาการโรคคอร์รัปชั่นนี้หนักจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องทรงลงมาสั่งสอนอย่างค่อนข้างรุนแรงเด็ดขาด แล้วพวกเราเป็น

---

[๕๒]อ้างใน สุเมธ ตันติเวชกุล, “การเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน”, **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๒.

พสกนิกรชาวไทยจะไม่รับใส่เกล้าใส่กระหม่อมนำไปปฏิบัติหรือ จึงถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องช่วยกันขจัดทุกข์ที่เกิดจากเรื่องนี้ เพื่อทำแผ่นดินของเรานั้นให้เกิดประโยชน์สุข[๕๓]

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่นนั้นจึงนับว่าเป็นปัญหาสำคัญระดับโลกและถือว่าเป็นปัญหาเร่งด่วน ที่ต้องเร่งดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย เนื่องจากเมื่อปี ๒๕๕๕ ค่า CPI หรือดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชั่น (Corruption Perceptions Index) ที่องค์กรโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ได้จัดอันดับจากประเทศต่างๆ จำนวน ๑๗๗ ประเทศทั่วโลก ประเทศไทยได้ ๓๗ คะแนน จาก ๑๐๐ คะแนนเต็ม อยู่ในอันดับที่ ๘๘ และต่อเนื่องมาถึงในปี ๒๕๕๖ ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้คะแนนลดลงที่ ๓๕ คะแนน โดยจากการจัดอันดับอยู่ในอันดับที่ ๑๐๒ และอยู่ในอันดับที่ ๕ ของ ๑๐ ประเทศประชาคมอาเซียนหรือ AEC (Asean Economic Community) ที่คาดว่าจะมีการเปิดตัวอย่างเป็นทางการในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๘ ที่จะถึงนี้[๕๔] นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ทุจริตคอร์รัปชั่นของไทยน่าเป็นห่วงมากขึ้น และมีแนวโน้มว่าสถานการณ์จะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการทุจริตมีความสลับซับซ้อนจึงยากต่อการดำเนินการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้[๕๕]

สำหรับในประเทศไทย มีหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบในเรื่องการทุจริตคอร์รัปชั่น คือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) อันเป็นหน่วยงานที่จะต้องทำหน้าที่กำหนดแนวทางและนโยบายในการบริหารงานใน ๓ ด้าน ประกอบด้วยการปราบปรามการทุจริต การป้องกันการทุจริต และการตรวจสอบทรัพย์สิน โดยเฉพาะการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นของ ป.ป.ช. นั้น เป็นการกำหนดแผนงานและโครงการ ในการดำเนินการปฏิบัติตาม ดูแลตรวจสอบ และวิชาการ ได้มีการดำเนินงานร่วมมือกันในลักษณะของการบูรณาการกับภาคีเครือข่ายทั้งหลาย คือ องค์กรเอกชน องค์กรศาสนา และองค์กรการศึกษา โดยเฉพาะองค์กรศาสนานั้น ได้มีการนำหลักพุทธธรรมมาเป็นหลักในการพัฒนาตนเองให้มีจิตสำนึก ทัศนคติและค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นในสังคมไทย

บทความนี้ ผู้เขียนต้องการนำเสนอเรื่อง “สัมมาอาชีวะในฐานะที่เป็นธรรมเครื่องป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น” เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่นในสังคมไทยได้

๒.อทินนาทานในพระพุทธศาสนาในความหมายของการทุจริตคอร์รัปชั่น

ความจริง การทุจริตคอร์รัปชั่นนั้นมีความหมายที่กว้างมาก แต่หากจะระบุความหมายในกรอบทางพระพุทธศาสนานั้น การทุจริตคอร์รัปชั่น ในความหมายกว้าง ตรงกับคำว่า “ทุจริต” เพราะการทุจริตคอร์รัปชั่นนั้นครอบคลุมทั้งทางกาย (กายทุจริต) วาจา (วจีทุจริต) และใจ (มโนทุจริต) และในความหมายที่แคบ ตรงกับคำว่า “อทินนาทาน” เพราะการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้นั้นมีองค์ประกอบที่สามารถครอบคลุมความหมายของการทุจริตคอร์รัปชั่นได้ ส่วนในที่นี้ ผู้เขียน

---

[๕๓]สุเมธ ตันติเวชกุล, “การเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน”, **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๒.

[๕๔]ชาตรี ทองสาริ, “บก. ชวนคุย”, **สุจริต**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๕๐ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๗) : ๑.

[๕๕]ประสาท พงษ์ศิวาภัย, “สัมภาษณ์พิเศษคณะกรรมการ ป.ป.ช.”, **สุจริต**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๕๐ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๗) : ๒๘.

ขอนิยามความหมายของการทุจริตคอร์รัปชั่นในความหมายตรงกับคำว่า “อทินนาทาน” เพื่อเป็นการนิยามความหมายให้แคบลงและเพราะครอบคลุมองค์ประกอบของการทุจริตคอร์รัปชั่นได้ครบ

การทุจริตคอร์รัปชั่นในความหมายของอทินนาทานมีหมายความถึง การที่บุคคลมีเจตนาที่จะขโมยหรือลัก วัสดุหรือสิ่งของ ที่ตนเองรู้ว่าผู้อื่นหวงแหน เพราะมีกฎหมายได้ห้ามไว้และยังมีโทษแก่ผู้ล่วงละเมิด ด้วยความพยายามทั้งกาย คือ ติดสินบน รับ และมอบให้ ทั้งทางวาจา คือ ให้คำมั่นสัญญา เรียกร้อง ขู่เข็ญ และบังคับ จนเป็นเหตุให้การขโมยหรือลักนั้นสำเร็จตามความพยายามทั้งทางกายหรือวาจานั้น นอกจากนี้ การทุจริตคอร์รัปชั่นมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ ๕ ประการ ได้แก่

๑. วัสดุอันผู้อื่นหวงแหน คือ ทรัพย์สินทั้งหลายทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ที่ผู้อื่นหวงแหนไว้สำหรับตน รวมถึงทรัพย์สินส่วนรวมของประเทศชาติ

๒. ความเป็นผู้สำคัญว่าเป็นของอันผู้อื่นหวงแหน คือ คนทำการทุจริตคอร์รัปชั่นย่อมจะรู้อย่างแน่ชัดว่าทรัพย์สินของผู้อื่นและทรัพย์สินของประเทศนั้นเป็นของที่คนจำนวนมากหวงแหนไว้ จนได้มีกฎหมายระบุถึงโทษของผู้ทำการทุจริตคอร์รัปชั่นไว้มากมายหลายมาตรา

๓. จิตคิดจะลัก คือ คนทำการทุจริตคอร์รัปชั่นนั้นมีเจตนาที่ต้องการจะทำการทุจริต จึงได้คิดหาวิธีที่จะทำการทุจริตที่คนอื่นไม่รู้และพ้นจากโทษทางกฎหมาย ซึ่งจิตคิดจะลัก (เถยยจิต) นี้เป็นสิ่งสำคัญที่แสดงว่า คนทำทุจริตคอรัปชั่นมีเจตนาในการลัก อันเป็นเหตุให้เกิดโทษทั้งทางโลกและทางธรรม

๔. ความพยายาม คือ คนทำการทุจริตคอร์รัปชั่นนั้นใช้ความพยายามด้วยวิธีต่างๆ เช่น ติดสินบน ฉ้อโกง รีดไถ ข่มขู่ บังคับ เบียดบัง ยักยอก และซ่อนเร้น

๕. ลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น คือ คนทำการทุจริตคอร์รัปชั่นนั้นได้รับทรัพย์สินของผู้อื่นหรือทรัพย์สินของประเทศมาด้วยวิธีที่ผิดศีลธรรมผิดกฎหมาย

ส่วนโทษของการทุจริตคอร์รัปชั่นนั้นมี ๒ ประการ ได้แก่

๑. การทุจริตคอร์รัปชั่น ชื่อว่า มีโทษมาก เพราะวัตถุที่เป็นสิ่งของหรือเงินทองนั้นประณีตมีราคามาก และชื่อว่ามีโทษมาก เพราะบุคคลผู้เป็นเจ้าของวัตถุนั้นมีเป็นจำนวนมากและเป็นผู้ประเสริฐด้วยคุณเป็นจำนวนมากด้วยเช่นกัน

๒. การทุจริตคอร์รัปชั่น ชื่อว่า มีโทษมาก เพราะวัตถุที่เป็นสิ่งของหรือเงินทองนั้นมีจำนวนมาก และชื่อว่ามีโทษมาก เพราะความพยายามที่จะทำการทุจริตมากขึ้น ด้วยวิธีการที่แยบยลซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น การทุจริตเชิงนโยบาย

ดังนั้น การทุจริตคอร์รัปชั่นจึงชื่อว่า “มีโทษมาก” เพราะเป็นการลัก ขโมย ยักยอก ซึ่งวัตถุ สิ่งของ หรือเงินทอง อันเป็นของหลวง กล่าวคือเป็นของทั้งประเทศ หรือที่เรียกว่า เงินหลวงหรือเงินแผ่นดิน (ฉ้อราษฎร์บังหลวง) อันเป็นเงินบริสุทธิ์ ที่มีที่มาจากการที่ประชาชนทั้งประเทศเป็นจำนวนมากได้พากันเสียสละ (เสียภาษี) เพื่อให้ไว้เป็นประโยชน์แก่แผ่นดินและประเทศชาติ แต่กลับถูกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้นมาเพื่อประโยชน์ของตนหรือกลุ่มตนเอง ด้วยวิธีที่ผิดกฎหมายและผิดศีลธรรมของทุกศาสนา

๓.สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา

คำว่า “สัมมาอาชีวะ” นี้มีความหมายว่า การเลี้ยงชีวิตชอบ คือ เว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขา หลอกลวง สอพลอ บีบบังคับขู่เข็ญ ค้าคน ค้ายาเสพติด ค้ายาพิษ เป็นต้น[๕๖] การละมิจฉาชีพ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาชีพ รวมถึง ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริต เช่น ทำงานไม่ให้คั่งค้างอากูล (ไม่หมักหมม ไม่ผัดเพี้ยน ไม่จับจด ไม่ยุ่งเหยิงสับสน) เป็นต้น[๕๗] นอกจากนี้ยังหมายถึง การใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมและไม่คลาดเคลื่อนไปจากธรรม จะทำให้การดำเนินชีวิตมีคุณและมีความหมายมากยิ่งขึ้น แนวทางเหล่านี้จะกลายเป็นแบบอย่างของกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม ทั้งในความเชื่อมั่น และเกิดแรงบันดาลในการปฏิบัติภารกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน แบบอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การใช้ชีวิตที่เรียบง่ายของมหาตมะคานธีได้กลายเป็นพลังและความศรัทธาของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม[๕๘] เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่า เมื่อตนเองและบุคคลอื่นได้รับผลจากการประกอบสัมมาชีพที่สุจริต ก็จะส่งผลให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุขและสันติสุข ไม่ก่อให้เกิดการเบียดเบียนทำร้ายกันประหัตประหารต่อกัน จะทำให้คนในสังคมมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกัน ผลที่ได้รับจากการหาเลี้ยงชีพชอบนี้จึงมีแก่บุคคลทุกฝ่ายอย่างแท้จริงและสุดท้าย ก็จะส่งผลประโยชน์ให้สังคมและประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบไป

สัมมาอาชีวะ เป็นหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนาซึ่งรวมอยู่ในหลักธรรมหลายประการ คือ เป็นหลักธรรมข้อที่ ๕ ในอริยมรรคมีองค์ ๘ (สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) เป็นหลักธรรมอันเป็นองค์รวมของ อธิสีลสิกขา (ศีล) ในไตรสิกขา (อธิสีลสิกขา-ศีล อธิจิตตสิกขา-สมาธิ อธิปัญญาสิกขา-ปัญญา) และเป็นหลักธรรมข้อที่ ๒ ใน เบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรม แสดงให้เห็นว่าสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนามีความสำคัญทั้งในส่วนที่เป็นสิ่งที่ต้องศึกษา (ไตรสิกขา) และทั้งเป็นองค์คุณให้บรรลุถึงความประเสริฐ (อริยมรรค)

ดังนั้น สัมมาอาชีวะในความหมายที่แท้นั้นจึงไม่ใช่หมายถึงแค่การประกอบสัมมาชีพเท่านั้น แต่หากมีความหมายครอบคลุมถึงหลักธรรมข้ออธิสีลสิกขาในไตรสิกขา อีก ๒ ข้อ คือ สัมมาวาจา และสัมมากัมมันตะ นอกจากนี้ สัมมาอาชีวะยังเป็นหลักเบญจธรรมอันคู่กับหลักเบญจศีล โดยหลักเบญจศีลนั้นเป็นหลักธรรมเชิงรับคือเป็นข้อห้าม แต่หลักเบญจธรรมเป็นหลักธรรมเชิงรุกคือเป็นข้อควรปฏิบัติตาม

๔.สัมมาอาชีวะในฐานะธรรมเป็นเครื่องป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น

ผู้เขียนได้ศึกษาเอกสาร บทความ และผลงานวิจัย เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสัมมาอาชีวะและการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น ของนักปราชญ์ นักวิชาการ และบุคคลสำคัญต่างๆ ได้แก่

---

[๕๖]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์,** พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพฯ : ผลิธัม์, ๒๕๕๖), หน้า ๔๘๑.

[๕๗]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย,** พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพฯ : ผลิธัม์, ๒๕๕๕), หน้า ๗๓๒.

[๕๘]พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ.ดร. (๑๓ ธ.ค. ๒๕๕๖), “สันติวิธีวิถีพุทธ : หยุดรุนแรงแต่งเติมรัก”, **คมชัดลึก** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.komchadluek.net/mobile/detail/20131213/174801.html [๖ มี.ค. ๒๕๕๗].

พระพุทธเจ้า[๕๙] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)[๖๐] พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี[๖๑] พระธานี เขมธมฺโม[๖๒] พระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว[๖๓] ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล[๖๔] นายอานันท์ ปันยารชุน[๖๕] นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ[๖๖] นายกล้าณรงค์ จันทิก[๖๗] นายวิชา มหาคุณ[๖๘] และวันเพ็ญ สุรฤกษ์ และคณะ[๖๙] ดังแสดงในตารางดังต่อไปนี้

ผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะ/การป้องกันทุจริตคอร์รัปชั่น		ประเด็นสาระสำคัญที่นำมาบูรณาการกับสัมมาอาชีวะในการป้องกันทุจริตคอร์รัปชั่น
๑	พระสัมมาสัมพุทธเจ้า	ประเภทของสัมมาอาชีวะ ๒ คือ สัมมาอาชีวะที่เป็น *โลกิยะ* และสัมมาอาชีวะที่เป็น*โลกุตระ*
๒	พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	๑. เป้าหมายอาชีวะ โดยมุ่งให้ทุกคนมีปัจจัย ๔ พอเพียงที่จะเป็นอยู่ เป็นการถือเอาคนเป็นหลัก ๒. สัมมาอาชีวะเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและพัฒนาปัญญา เพื่อความมีชีวิตดีงามและการประสบสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป ๓. *"สัมมาชีพ"* หมายถึงการทำหน้าที่ ความประพฤติหรือการดำรงตนอย่างถูกต้องอย่างใดอย่างหนึ่ง *(ทิศ ๖)*
๓	พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี	*"สัมมาอาชีวะ"* เป็นหลักธรรมในการนำมาใช้เพื่อการ

[๕๙]ดูรายละเอียดใน มุ.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔๐/๑๘๐.

[๖๐]ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย,** พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, หน้า ๗๓๓.

[๖๑]ดูรายละเอียดใน พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, "การต่อต้านการทุจริต : มุมมองภาคธรรมะ", **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.,** ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๔) : ๑๔๐-๑๔๕.

[๖๒]ดูรายละเอียดใน พระธานี เขมธมฺโม, "ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา", **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗-๒๕.

[๖๓]ดูรายละเอียดใน ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, **คำพ่อสอน : ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน,** พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔๕, ๑๔๗, ๑๗๙.

[๖๔]ดูรายละเอียดใน สุเมธ ตันติเวชกุล, ดร., "การเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน", **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.,** ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๓-๔.

[๖๕]ดูรายละเอียดใน อานันท์ ปันยารชุน, "แนวคิดการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย", **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.,** ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๙-๑๐.

[๖๖]ดูรายละเอียดใน ปานเทพ กล้าณรงค์ราญ, "ข้อคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์ภารกิจหลักของชาติในงานป้องกันและปราบปรามการทุจริต", **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.,** ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๑๗-๑๘.

[๖๗]ดูรายละเอียดใน กล้านรงค์ จันทิก, "ข้อคิดและหลักการด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต", **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.,** ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๒๓-๒๔.

[๖๘]ดูรายละเอียดใน วิชา มหาคุณ, "วิธีไต่สวนคดีทุจริตและการทำสำนวนของ ป.ป.ช.", **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.,** ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๕๒-๕๓.

[๖๙]ดูรายละเอียดใน วันเพ็ญ สุรฤกษ์ และคณะ, "ยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในโครงการพัฒนาของรัฐระดับชุมชน", **งานวิจัย,** (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, ๒๕๕๖), บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (หน้า ง).

		ต่อต้านการคอร์รัปชั่น
๔	พระธานี เขมธมฺโม	หลักธรรมที่เกื้อหนุนสัมมาอาชีวะ คือ อริยมรรค ๘ สุจริต ๓ และทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔
๕	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	*"สัมมาอาชีวะ"* มีความสำคัญต่อประเทศชาติ ความเจริญของบุคคล และการดำรงตน
๖	ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล	การป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นต้องยึดหลัก *"เศรษฐกิจพอเพียง"*มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
๗	นายอานันท์ ปันยารชุน	*"หลักศีลธรรม คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม"* เป็นกลยุทธ์ช่วยลดการปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น
๘	นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ	การป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นด้วยคุณธรรม ๒ คือ ๑. ความ*ซื่อสัตย์สุจริต* ๒. การนำ *"ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง"* มาเป็นหลักของการจัดทำยุทธศาสตร์ของชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
๙	นายกล้านรงค์ จันทิก	*"การสร้างจริยธรรมในใจของตัวเอง"* เป็นการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
ผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะ/การป้องกันทุจริตคอร์รัปชั่น		**ประเด็นสาระสำคัญที่นำมาบูรณาการกับสัมมาอาชีวะ ในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น**
๑๐	นายวิชา มหาคุณ	หลักว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ๗ ประการ คือ มี*"ความมีสัมมาอาชีวะ"* คือ ต้องเปิดเผยผลประโยชน์ส่วนตนใดๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ และเพื่อเป็นการแก้ไขความขัดกันแห่งผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้น เป็นต้น
๑๑	วันเพ็ญ สุรฤกษ์ และคณะ	๑. หลักธรรมป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น คือ *การเว้นทุจริต* (ประกอบสุจริตธรรม) *ทางสายกลาง* (อริยมรรค ๘) และหลักการทรงงานของในหลวง เน้น *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* ๒. ข้อเสนอของยุทธศาสตร์ให้มีการการจัดตั้ง *"ศูนย์ป้องกันมโนทุจริต"*

โดยสามารถบูรณาการแนวคิดของบุคคลสำคัญต่างๆ กับสัมมาอาชีวะเพื่อเป็นเครื่องป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นได้ว่า ควรนำหลักสัมมาอาชีวะบูรณาการกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีวะ โดยอาจดำเนินการจัดตั้งเป็น **"ศูนย์ส่งเสริมสัมมาชีพ"** ซึ่งมีหลักการที่ยึดหลักสัมมาอาชีวะเป็นแกนกลางสำคัญ ประกอบด้วยหลักการ ๓ ประการ คือ **โลกิยสัมมาชีพ อัตตสัมมาชีพ** และ**โลกุตตรสัมมาชีพ** โดยมีรายละเอียดของแต่ละหลักการดังนี้

๑. โลกิยสัมมาชีพ (ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔)

โลกิยสัมมาชีพ เป็นสัมมาชีพในการแสวงหาทรัพย์เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน และเป็นการบูรณาการสัมมาอาชีวะกับหลักธรรม คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ อันเป็นหลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขในขั้นต้นและเป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ประกอบด้วยหลักธรรม ๔ ได้แก่

๑) อุฏฐานสัมปทา คือ การขยันหมั่นเพียรในการทำหน้าที่การงาน การประกอบอาชีพสุจริต การมีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาหาวิธีที่จะจัดการการงานนั้นให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

๒) อารักขสัมปทา คือ การรู้จักรักษาคุ้มครองทรัพย์สมบัติที่ตนหามาได้ด้วยความอาชีพอันสุจริตนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียหายไป

๓) กัลยาณมิตตา คือ การรู้จักเลือกคบหามิตรสหาย รู้จักเลือกคบท่านผู้เป็นบัณฑิต ผู้มีศีลและมีปัญญา เพื่อที่จะดำเนินตามปฏิปทาอันดีงามของมิตรสหายผู้นั้น

๔) สมชีวิตา คือ การรู้จักกำหนดรายรับและรายจ่ายในการเลี้ยงชีวิต ให้เลี้ยงชีวิตแต่พอประมาณสมควรแก่ทรัพย์ที่ตนหามาได้ แต่ให้มีรายจ่ายน้อยกว่ารายรับ ให้ประหยัดและรู้จักเก็บไว้[๗๐]

หลักธรรม คือ สมชีวิตา นี้ ตรงกับหลัก*ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานไว้ ซึ่งมีหลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และประกอบด้วยหลักธรรม ๒ ประการ คือ ความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) และคุณธรรม (ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน สติปัญญา แบ่งปัน) เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไปสู่ความสมดุลและพร้อมรับต่อความเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ สัมมาอาชีวะและเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคือ หากดำรงชีวิตด้วยสัมมาชีพแล้วก็นับว่าดำรงชีพด้วยการมีชีวิตถูกต้องสมควรพอเพียงแก่ตนเอง ยิ่งถ้าหากดำรงชีวิตด้วยการประพฤติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วก็จัดว่าเป็นการดำรงชีวิตด้วยการประกอบสัมมาชีพโดยแท้

๒. อัตตสัมมาชีพ (ทิศ ๖ และสุจริตธรรม)

อัตตสัมมาชีพ เป็นสัมมาชีพสำหรับการประพฤติตามหน้าที่หรือการดำรงตนในฐานะที่เป็นของตนและได้ปฏิบัติตนตามหน้าที่หรือฐานะนั้นอย่างเหมาะสมถูกต้อง และเป็นการบูรณาการหลักสัมมาอาชีวะกับหลักธรรม ๒ ประการ คือ ทิศ ๖ และสุจริตธรรม ๓ เพื่อเป็นเครื่องป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น เพราะทิศ ๖ นั้นเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ต่อบุคคลที่สัมพันธ์กับตนให้ถูกต้องตามฐานะทั้ง ๖ และเพราะสุจริตธรรม ๓ นั้นเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องสนับสนุนอาชีวะในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. ทิศ ๖ เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ต่อบุคคลที่สัมพันธ์กับตนให้ถูกต้องตามฐานะทั้ง ๖ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในสิงคาลกสูตรอันเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงอริย

---

[๗๐]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพฯ : ผลิธัมม์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๖.

วินัยของคฤหัสถ์ เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิรูปมนุษย์และสังคมให้เกิดเป็นคนดีและสังคมที่ดี โดยมุ่งให้มีความสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ดังนี้

๑) มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า ผู้เป็นบุตรธิดาพึงบำรุงบิดามารดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ (๒) ช่วยทำการงานของท่าน (๓) ดำรงวงศ์สกุล (๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท และ (๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศท่าน ส่วนบิดามารดาย่อมอนุเคราะห์บุตรธิดา โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) ห้ามปรามจากความชั่ว (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี (๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา (๔) หาคู่ครองที่สมควรให้ และ (๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

๒) ครูอาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา ผู้เป็นศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ เพราะเป็นทักขิไณยบุคคลควรแก่การบูชาคุณ โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) ลุกต้อนรับ (๒) เข้าไปหาเพื่อบำรุง คอยรับใช้ ปรึกษา ซักถาม และรับคำแนะนำ (๓) ใฝ่ใจเรียน คือ มีใจรัก เรียนด้วยศรัทธา และรู้จักฟังให้เกิดปัญญา (๔) ปรนนิบัติ ช่วยบริการ และ (๕) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ คือ เอาจริงเอาจัง ถือกิจเป็นสำคัญ ส่วนครูอาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี (๒) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง (๓) สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง (๔) ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ และ (๕) สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ คือ สอนฝึกให้รู้จักเลี้ยงตัวรักษาตนในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยดี รับรองความรู้ความประพฤติให้เป็นที่ยอมรับในการประกอบอาชีพเป็นอยู่ได้ด้วยดี

๓) บุตรภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง ผู้เป็นสามีพึงบำรุงภรรยา เพราะมีขึ้นภายหลังและคอยเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา (๒) ไม่ดูหมิ่น (๓) ไม่นอกใจ (๔) มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้ และ (๕) หาเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส ส่วนภรรยาย่อมอนุเคราะห์สามี โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) จัดงานบ้านให้เรียบร้อย (๒) สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี (๓) ไม่นอกใจ (๔) รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ และ (๕) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

๔) มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย บุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตรายและเป็นกำลังสนับสนุนให้บรรลุความสำเร็จ โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) เผื่อแผ่แบ่งปัน (๒) พูดจามีน้ำใจ (๓) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (๔) มีตนเสมอร่วมสุขร่วมทุกข์กัน และ (๕) ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน ส่วนมิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบ โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน (๒) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อน (๓) ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้ (๔) ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก และ (๕) นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

๕) คนรับใช้และคนงานเป็นทิศเบื้องต่ำ ผู้เป็นนายพึงบำรุงคนใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำการงานต่างๆ เป็นฐานกำลังให้ โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) จัดการงานให้ตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ (๒) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่ (๓) จัดสวัสดิการดี มีช่วยรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้ เป็นต้น (๔) ได้ของแปลกๆ พิเศษมาก็แบ่งปันให้ และ (๕) ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร ส่วนคนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) เริ่มทำงานก่อนนาย (๒)

เลิกงานทีหลังนาย (๓) ถือเอาแต่ของที่นายให้ (๔) ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น และ (๕) นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่

๖) พระสงฆ์เป็นทิศเบื้องบน ผู้เป็นคฤหัสถ์พึงบำรุงพระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรมและเป็นผู้นำทางจิตใจ โดยหน้าที่ ๕ ประกอบด้วย (๑) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา (๒) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา (๓) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา (๔) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ และ (๕) อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ ส่วนพระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ โดยหน้าที่ ๖ ประกอบด้วย (๑) ห้ามปรามจากความชั่ว (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี (๓) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี (๔) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง (๕) ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง และ (๖) บอกทางสวรรค์ คือ ทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้[๗๑]

หลักทิศ ๖ นี้จึงเป็นหลักคุณธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลที่อยู่รอบตัวเรา ได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ บุตรภรรยา มิตรสหาย คนใช้คนรับจ้าง และพระสงฆ์ โดยแสดงถึงหลักธรรมที่ตนควรปฏิบัติให้ถูกต้องโดยชอบธรรมต่อบุคคลผู้อยู่รอบตนเองทั้ง ๖ นั้น ซึ่งหากสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติตามให้ถูกต้องในทิศทั้ง ๖ นั้นได้แล้ว ก็จะเกิดเป็นประโยชน์ต่อการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ต่อผู้อื่นในทางที่ถูกที่ควร และยังเป็นเครื่องส่งเสริมสนับสนุนสัมมาอาชีวะสำหรับป้องกันการทุจริตได้เป็นอย่างดี

๒. สุจริตธรรม ๓ เป็นข้อสำคัญมากในการป้องกันการทุจริตคอร์ชันในสังคมไทย สมดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสเรื่องสุจริตธรรมไว้ว่า

> "... ข้าพเจ้าขอฝากคติไว้เป็นเครื่องกำกับใจ มีคุณธรรมข้อหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งท่านจะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ คือ ความสัตย์สุจริต ประเทศชาติบ้านเมืองจะวัฒนาถาวรอยู่ได้ ก็ย่อมอาศัยความสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐาน ท่านทั้งหลายจะออกไปรับราชการก็ดี หรือประกอบกิจการงานส่วนตัวก็ดี ขอให้มั่นอยู่ในคุณธรรมทั้ง ๓ ประการ คือ สุจริตต่อบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชน และสุจริตต่อหน้าที่ ท่านจึงจะเป็นผู้ที่ควรแก่การสรรเสริญของมวลชนทั่วไป ..." [๗๒]

เป็นพระบรมราโชวาทที่ตรัสให้เห็นถึงความสำคัญของสุจริตธรรม ๓ ประการ คือ สุจริตต่อบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชน และสุจริตต่อหน้าที่ อันเป็นพระราชดำรัสสำคัญที่ควรจะได้น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติให้ตรงต่อหน้าที่ของแต่ละบุคคลในสังคมไทย

อีกประการหนึ่ง การทุจริตคอร์ชัน หรือทุจริต เป็นหลักธรรมฝ่ายดำอันคือเป็นอกุศลธรรม แต่มีหลักธรรมที่ตรงกันข้ามกับทุจริตคือ สุจริต อันเป็นหลักธรรมฝ่ายขาวคือเป็นกุศลธรรม โดยสุจริตธรรมมี ๓ ประการ คือ กายสุจริต ๓ วจีสุจริต ๔ และ มโนสุจริต ๓ รวมเป็นสุจริตธรรม ๑๐ ประการ หรือที่เรียกว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ นั่นเอง โดยมีรายละเอียดของสุจริตธรรม ๓ ดังนี้

---

[๗๑]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพฯ : ผลิธัมม์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๙๑-๑๙๖.

[๗๒]ดูรายละเอียดใน ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, **คำพ่อสอน : ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน,** พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔๑.

๑) สัมมาชีพทางกายสุจริต ๓ เป็นการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักการของกายสุจริต ๓ ประการ ได้แก่

(๑) การไม่เลี้ยงชีพด้วยการฆ่าสัตว์ ค้าขายสัตว์ และค้าขายมนุษย์ นอกจากนี้ยังหมายถึง การประกอบอาชีพค้าขายที่สุจริต อันเป็นอาชีพที่พุทธบริษัทควรประกอบอาชีพ ไม่ใช่เป็นอาชีพการค้าขายที่ผิดหรือไม่ชอบธรรม ซึ่งเรียกว่า “มิจฉาวณิชชา” เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมและสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อมให้กระทำผิดศีลธรรมอันดีงาม ประกอบด้วยอาชีพ ๕ อย่าง คือ (๑) สัตถวณิชชา การค้าขายศัสตราอันเป็นเครื่องประหาร เช่น ดาบ ปืน ระเบิด เป็นต้น (๒) สัตตวณิชชา การค้าขายมนุษย์ รวมทั้งการค้าขายอวัยวะของมนุษย์ (๓) มังสวณิชชา การค้าขายสัตว์มีชีวิต (๔) มัชชวณิชชา การค้าขายสิ่งมึนเมา เช่น สุรา เบียร์ ของดื่มของมึนเมา และยาเสพติด เป็นต้น และ (๕) วิสวณิชชา การค้าขายยาพิษ[๗๓]

(๒) การไม่เลี้ยงชีวิตด้วยการลักขโมย การคดโกง เพราะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนและทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุข ยิ่งถ้าหากเป็นการทุจริตคอรัปชั่นในสังคมราชการ นับตั้งแต่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จนถึงระดับประเทศแล้ว ผลที่เกิดจากการทุจริตคอรัปชั่นจะส่งผลเสียหายให้แก่คนทั้งประเทศ นอกจากนี้ยังหมายถึง การไม่รับสินบน รวมถึงการไม่ซื้อสิทธิ์และขายเสียง

(๓) การไม่เลี้ยงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมให้ผิดศีลธรรมในเรื่องกามคุณ กล่าวคือ อาชีพที่เกี่ยวกับการค้าขายประเวณีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งชายและหญิง ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่เคารพตัวเอง และเป็นอาชีพที่ส่วนมากจะประกอบกิจในเวลากลางคืน ซึ่งนับว่าเป็นอบายมุขที่เป็นช่องทางนำไปสู่ความพินาศล่มจมแห่งทรัพย์สินเงินทองและสุขภาพของตน นอกจากนี้ บุคคลผู้ชอบเที่ยวกลางคืนนั้นยังประกอบด้วยโทษ ๖ ประการ คือ (๑) ชื่อว่าไม่รักษาตัว (๒) ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย (๓) ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ (๔) เป็นที่ระแวงสงสัย (๕) เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ และ (๖) เป็นที่มาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก[๗๔]

๒) สัมมาชีพทางวจีสุจริต ๔ เป็นการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักการของวจีสุจริต ๔ ประการ ได้แก่

(๑) การไม่เลี้ยงชีวิตด้วยการพูดเท็จพูดโกหกหลอกลวง โดยดำเนินชีวิตด้วยการมีสัจจะวาจา รักษาความสัตย์จริง

(๒) การไม่เลี้ยงชีวิตด้วยการพูดส่อเสียด โดยดำเนินชีวิตด้วยการพูดจาเพื่อให้บุคคล ชุมชน และสังคม เกิดความสมัครสมานสามัคคีกันเกิดขึ้น

(๓) การไม่เลี้ยงชีวิตด้วยการพูดคำหยาบ โดยดำเนินชีวิตด้วยการพูดจาแต่ด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวานน่ารื่นรมย์ และด้วยถ้อยคำอันเป็นที่รักที่เจริญใจ

---

[๗๓]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพฯ : ผลิธัมม์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๔.

[๗๔]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพฯ : ผลิธัมม์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๑.

(๔) การไม่เลี้ยงชีวิตด้วยการพูดเพ้อเจ้อ โดยดำเนินชีวิตด้วยการพูดที่มีสาระ มีแก่นสาร ประกอบด้วยประโยชน์ และประกอบด้วยธรรม

๓) สัมมาชีพทางมโนสุจริต ๓ เป็นการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักการมโนสุจริต ๓ ประการ ได้แก่

(๑) การไม่เลี้ยงชีพด้วยการเป็นผู้มีจิตใจโลภอยากได้ทรัพย์คนอื่น กล่าวคือ เป็นผู้มีใจไม่โลภอยากได้ของคนอื่นในทางที่ผิดศีลธรรมอันดีงาม โดยดำเนินชีวิตด้วยการวางแผนดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมายศีลธรรม

(๒) การไม่เลี้ยงชีพด้วยการคิดเบียดเบียนคนอื่น กล่าวคือ เป็นผู้มีใจเว้นจากความอาฆาตพยาบาทป้องร้ายผู้อื่น โดยดำเนินชีวิตด้วยการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ส่วนตนและผู้อื่นด้วยจิตเมตตา และรู้จักการให้อภัย (อภัยทาน)

(๓) การไม่เลี้ยงชีพด้วยการคิดเอารัดเอาเปรียบคนอื่นด้วยการแสวงหาประโยชน์ของผู้อื่นมาเพื่อตนเองด้วยวิธีการที่ผิดศีลธรรมและกฎหมาย โดยไม่กลัวในเรื่องบาปบุญคุณโทษ กล่าวคือ เป็นผู้ดำเนินชีวิตด้วยสัมมาทิฏฐิ รู้จักสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดมีประโยชน์ สิ่งใดมีโทษ รู้จักประกอบสัมมาชีพ รู้จักบาปบุญคุณโทษ และรู้จักกตัญญูต่อตนเอง กตัญญูต่อผู้อื่น และกตัญญูต่อแผ่นดิน

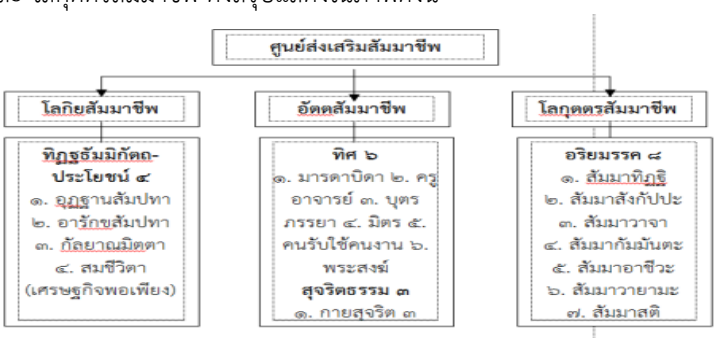
๓. โลกุตตรสัมมาชีพ (อริยมรรค ๘)

โลกุตตรสัมมาชีพ เป็นสัมมาชีพอันเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและพัฒนาปัญญา เพื่อความมีชีวิตดีงามและการประสบสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป กล่าวคือ โลกุตตรสุข (นิพพาน) และเป็นสัมมาอาชีวะที่บูรณาการด้วยหลักธรรม คือ อริยมรรค ๘ อันเป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงเป็นความจริงตามกฎธรรมชาติว่า มนุษย์เป็นผู้สามารถฝึกฝนและพัฒนาตนเองได้ด้วยการศึกษาฝึกหัดพัฒนาทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ เริ่มจากการฝึกอบรมพัฒนาปัญญา ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ ต่อจากนั้นก็เป็นการฝึกอบรมความประพฤติทางศีล ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ และการฝึกอบรมทางจิตใจให้มีความตั้งใจมีสมาธิ ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จนสามารถแก้ปัญหาความโลภะอันเป็นต้นตอกิเลสของอทินนาทานที่เกิดขึ้นภายในจิตใจและขยายออกไปภายนอกเป็นปัญหาสังคม เช่น การทุจริตคอร์รัปชั่น การคดโกง การกดขี่ข่มเหง การยักยอก และการฉ้อราษฎร์บังหลวง

การที่จะบูรณาการอริยมรรค ๘ กับสัมมาชีวะนั้นนับเป็นกระบวนการที่ตรงที่สุด เหตุเพราะว่าสัมมาอาชีวะนั้นเป็นหนึ่งในหลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบของอริยมรรค ๘ จึงทำให้สัมมาอาชีวะเกิดเป็นกระบวนการสัมมาชีพที่ครบบริบูรณ์ทั้งที่เป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวมแต่การปฏิบัติตามอริยมรรค ๘ นั้นต้องเป็นการปฏิบัติที่เป็นไปให้ครบองค์ของอริยมรรคทั้ง ๘ ประการจึงจะสามารถทำให้ประสบผลที่หวังได้ เพราะถึงแม้ว่าอริยมรรคนั้นจะประกอบด้วยองค์ ๘ แต่หาเป็นหนทาง ๘ หนทางไม่ กลับต้องปฏิบัติให้เป็นไปพร้อมเพรียมกลมเกลียวเป็นอันเดียวกัน ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวว่า อริยมรรค ๘ นั้นเป็นข้อปฏิบัติที่ต้องทำพร้อมกลมเกลียวกันไปทั้ง ๘ องค์ เหมือนเชือกแปดเกลียว อันเรียกตามภาษาศาสนาว่า “**ธรรมสามัคคี**” จึงจะ

สำเร็จเป็นทางคือมัชฌิมาปฏิปทานี้ได้[๗๕] เป็นสิ่งที่ยืนยันว่า อริยมรรค ๘ ประการนี้ต้องดำเนินไปพร้อมกันจะขาดข้อปฏิบัติ (มรรค) ข้อใดข้อหนึ่งมิได้ ดังนั้น หากมีความต้องการที่จะป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นให้เกิดขึ้นก็ต้องปฏิบัติให้เป็นไปครบทั้งอริยมรรค ๘ ประการ

สรุปได้ว่า การบูรณาการสัมมาอาชีวะเพื่อเป็นเครื่องป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นนั้น เป็นการบูรณาการหลักสัมมาอาชีวะกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีวะ โดยอาจดำเนินการจัดตั้งเป็น “ศูนย์ส่งเสริมสัมมาชีพ” และมีหลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ โลกิยสัมมาชีพ อัตตสัมมาชีพ และ โลกุตตรสัมมาชีพ ดังสรุปแสดงในภาพดังนี้

๕.บทสรุป

การทุจริตคอร์รัปชั่นเป็นการประพฤติผิดหรือประพฤติชั่ว ตรงกับอกุศลธรรม คือ ทุจริต และ อทินนาทาน ซึ่งอทินนาทานนั้นมีปรากฏรวมอยู่ในหลายที่ ได้แก่ ข้อที่ ๒ ในกรรมกิเลส ๔ ข้อที่ ๒ ในศีล ๕ หรือเบญจศีล (ข้อที่ ๒ แต่เป็นเหตุให้ละเมิด ไม่ใช่ตัวศีล) และ ข้อที่ ๒ ในอกุศลกรรมบถ ๑๐ โดยเฉพาะอทินนาทาน (เหตุให้ละเมิด) ในเบญจศีลนั้นมีเบญจธรรมที่เป็นธรรมคอยสนับสนุนการรักษาเบญจศีลข้อ ๒ ได้แก่ สัมมาอาชีวะนั่นเอง กล่าวคือ สัมมาอาชีวะเป็นหลักธรรมสำหรับประพฤติปฏิบัติในการป้องกันอทินนาทานได้โดยแท้

การบูรณาการสัมมาอาชีวะในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น เป็นการนำหลักสัมมาอาชีวะบูรณาการกับหลักพุทธธรรม คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ ทิศ ๖ สุจริตธรรม ๓ และอริยมรรค ๘ โดยอาจดำเนินการจัดตั้งเป็น **“ศูนย์ส่งเสริมสัมมาชีพ”** เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น และมีหลักการที่มีสัมมาอาชีวะเป็นหลักธรรมแกนกลางสำคัญ ๓ ประการคือ โลกิยสัมมาชีพ (ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔) อัตตสัมมาชีพ (ทิศ ๖ สุจริตธรรม ๓) และ โลกุตตรสัมมาชีพ (อริยมรรค ๘) ดังนั้น สัมมาอาชีวะจึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น และเป็นคุณธรรมที่สำคัญต่อความเจริญของบุคคลและความเจริญของประเทศชาติ ดังนั้น หากเราสามารถปฏิบัติตามสัมมาชีวะโดยนำมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีวะ ก็จะเป็นอีกหนึ่งหนทางในการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่นในสังคมไทยได้อย่างแน่นอน

---

[๗๕] พุทธทาสภิกขุ, **ชุมนุมข้อคิดอิสระ,** พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ : ตถาตา พับลิเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๒.

เอกสารอ้างอิง

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑. หนังสือ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร : ผลิธัมม์, ๒๕๕๖.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร : ผลิธัมม์, ๒๕๕๖.

_____. **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.** พิมพ์ครั้งที่ ๓๒. กรุงเทพมหานคร : ผลิธัมม์, ๒๕๕๕.

พุทธทาสภิกขุ. **ชุมนุมข้อคิดอิสระ.** พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : ตถาตาพับลิเคชั่น, ๒๕๕๖.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. **คำพ่อสอน : ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒.

๒. บทความ

กล้านรงค์ จันทิก. “ข้อคิดและหลักการด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต”. **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๒๓-๒๔.

ชาตรี ทองสาริ. “บก. ชวนคุย”. **สุจริต**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๕๐ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๗) : ๑.

ประสาท พงษ์ศิวาภัย. “สัมภาษณ์พิเศษคณะกรรมการ ป.ป.ช.”. **สุจริต**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๕๐ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๗) : ๒๘.

ปานเทพ กล้าณรงค์ราญ. “ข้อคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์ภารกิจหลักของชาติในงานป้องกันและปราบปรามการทุจริต”. **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๑๗-๑๘.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. “การต่อต้านการทุจริต : มุมมองภาคธรรมะ”. **วารสารวิชาการ ป.ป.ช..** ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๔) : ๑๓๙-๑๔๕.

วิชา มหาคุณ. “วิธีไต่สวนคดีทุจริตและการทำสำนวนของ ป.ป.ช.”. **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๕๒-๕๓.

สุเมธ ตันติเวชกุล. “การเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน”. **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๒-๔.

อานันท์ ปันยารชุน. “แนวคิดการทุจริตคอร์รัปชั่นในสังคมไทย”. **วารสารวิชาการ ป.ป.ช.**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๑) : ๙-๑๐.

๓. วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

พระธานี เขมธมฺโม. “ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

วันเพ็ญ สุรฤกษ์ และคณะ. “ยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในโครงการพัฒนาของรัฐระดับชุมชน”. **งานวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, ๒๕๕๖.

๔. สื่ออิเล็กทอรนิกส์

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. (๒๕๕๖). “สันติวิธีวิถีพุทธ : หยุดรุนแรงแต่งเติมรัก”. **คมชัดลึก.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.komchadluek.net/mobile/detail/20131213/174801.html [๖ มี.ค. ๒๕๕๗].

เวปไซต์สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. www.nacc.go.th

การศึกษาวิเคราะห์เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ.๒๕๕๐

An Analytical Study of Freedom of Thai people in Thai constitution B.E.2550

กิตติพัทธ์ โมราสุข

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ อย่าง คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในทัศนะของนักปรัชญา (๒) เพื่อศึกษาเสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ จากการศึกษาวิจัยพบว่า

เสรีภาพในทัศนะของนักปรัชญา มีความความหมายว่า เสรีภาพ หมายถึง อิสรภาพ ความเป็นตัวของตัวเอง เป็นนายของตัวเอง เสรีภาพคู่กับความรับผิดชอบ และเสรีภาพมีความหมายทางสังคมการเมือง ธรรมชาติของเสรีภาพ เสรีภาพกับมนุษย์ จุดมุ่งหมายของเสรีภาพ เสรีภาพกับการปกครองของรัฐ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน

เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ พบว่าคือ เสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน เสรีภาพในการศึกษา และเสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม

จากการศึกษาแนวคิดเสรีภาพของนักปรัชญาที่มีต่อเสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยภาพรวมคล้ายคลึงกันคือ ฮอบส์ รุสโซ ล็อค ซาร์ตร์และพระพรหมคุณาภรณ์ว่า มนุษย์ทุกคนต้องการเสรีภาพในการดำรงอยู่ด้วยการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง คือ มนุษย์ทุกคนต้องการเป็นนายของตนเอง แต่เมื่อมาอยู่ในสังคมร่วมกันก็จำเป็นต้องเคารพ กฎหมาย หรือกติกาบางอย่างของสังคมที่ตนเองอยู่ร่วมกันก็เพื่อให้ตนเองอยู่ได้ และผู้อื่นก็อยู่ได้ด้วย ในรัฐธรรมนูญสิ่งที่บัญญัติส่วนใหญ่จะมีความสอดคล้องกับแนวคิดของนักปรัชญาอยู่แล้วเพราะนักปรัชญา คือ ฮอบส์ รุสโซ และล็อค เป็นผู้เสนอแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย แต่ซาร์ตร์ เป็นนักวรรณกรรมและนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่โดดเด่นในแนวคิดทางด้านเสรีภาพ ซึ่งก็ได้สะท้อนให้เห็นได้ร่วมกันในการศึกษารัฐธรรมนูญ ส่วนพระพรหมคุณาภรณ์ เห็นว่าเสรีภาพ ต้องเข้าใจถึงกฎของความจริงและกฎเกณฑ์ที่สังคมจะต้องรู้

คำสำคัญ : เสรีภาพ, รัฐธรรมนูญ

ABSTRACT

The objectives of this thesis are (1) to study the philosopher's concept of freedom (2) to study the Thai's freedom in Constitution of B.E.2550 (3) to Analyze the concept of Thai people's freedom in the constitution B.E.2550.

From this research it is found that, The freedom in the philosophers'views points meanings the self independence and the self boss. Freedom is equal to the responsibility and is of the meaning in social politic. The

nature of freedom, the freedom of human being, the purpose of freedom, the freedom and the political administration are relative.

The Thai's people's Constitution B.E.2550, it is found that occupation, freedom in showing the view; by the individuals and the press, the educational freedom and the freedom in mob and society.

From the study in freedom of philosopher's to Thai's people's freedom in constitution of B.E.2550 are generally similar to the point of views found by Hobbes. Rousseau, Lock, Sartre and Phra Brahmagunabhon, all human beings want freedom in decision by theyselves that is to say, all human beings want freedom to be bosses theyselves but they live in corporate society and they are to respect the law or some rule of in societies not to lie for themselves and others. In all constitutions there are similar concepts of philosophers's ones who are Hobbes, Rousseau, and Lock who presenter the concept about democracy, but Sartre was the literature and the top Existentialism in the concept of freedom to impact the corporate study in constitution, but Ven. Phra Brahmagunabhon is of the opinion that the freedom must been known as the law of truth and the rule in societies which all the people must know.

Keywords : Freedom, Constitution.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญของไทยนั้นมีอยู่หลายฉบับ เริ่มตั้งแต่ รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับพุทธศักราช ๒๔๗๕ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งสาระของรัฐธรรมนูญที่สำคัญสุดก็คือ การทำให้คนไทยมีเสรีภาพมากที่สุด เท่าที่รัฐบาลจะสามารถให้กับคนไทยได้ ดังในรัฐธรรมนูญได้ระบุไว้ว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหะสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ"[๗๖] เสรีภาพดังกล่าวนี้เป็นกรอบเสรีภาพของคนไทยที่สามารถจะกระทำได้ เพราะฉะนั้นการเลือกกระทำใดๆ ของคนไทยนั้นขึ้นอยู่ว่าจะขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ดังนั้นเสรีภาพของคนไทยจึงมีขอบเขตที่จำกัด คนไทยมีเสรีภาพและก็ไม่มีเสรีภาพด้วย เพราะการมีเสรีภาพที่จำกัดด้วยรัฐธรรมนูญนี้เองทำให้คนไทยคิดว่า ตนนี้ไม่เหลือเสรีภาพอยู่เลย หรือ เรามีเสรีภาพอยู่จริงหรือไม่ เพราะถูกจำกัดด้วยกฎหมาย

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) กล่าวว่า "มนุษย์สามารถจะกระทำอะไรก็ได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพราะฉะนั้นผู้อยู่ใต้ปกครอง จะมีเสรีภาพจึงขึ้นอยู่กับกฎหมายของรัฐเป็น

---

[๗๖] มานิต จุมปา, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

สำคัญ ประชาชนมีเสรีภาพที่จะกระทำเรื่องใดๆ ตราบเท่าที่ไม่มีกฎหมาย"[๗๗] ดังนั้นการมีกฎหมายทำให้มนุษย์นั้นไม่มีเสรีภาพจะกระทำสิ่งใดได้ เพราะมนุษย์ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ปรัชญาฝ่ายสสารนิยมจึงเชื่อว่า มนุษย์ไม่มีเสรีภาพ ฮอบส์(Hobbes) เห็นว่า "การปราศจากสิ่งขัดขวางหน่วงเหนี่ยวจากภายนอก กล่าวคือ เมื่อใครคนใดคนหนึ่งประสงค์จะทำสิ่งที่เขาต้องการ อาจมีสิ่งหน่วงเหนี่ยวขัดขวางการกระทำนั้น อุปสรรคเหล่านี้อาจขัดขวางหน่วงเหนี่ยวเขาได้ แต่ไม่อาจห้ามเขาไม่ให้ใช้กำลังที่มีอยู่โต้ตอบตามที่เขาเห็นว่าเหมาะสมหลังจากไตร่ตรองแล้ว"[๗๘] รุสโซได้กล่าวให้เห็นว่า "ข้าพเจ้าอยากค้นดูว่า ในระเบียบทางสังคมนั้น จะสามารถมีหลักการปกครอง ที่ชอบธรรมและวางใจได้อยู่หรือไม่ โดยคำนึงถึงมนุษย์ตามที่เขาเป็น คำนึงถึงกฎหมายตามที่สามารถเป็นไปได้ ในการค้นคว้านี้ ข้าพเจ้าได้พยายามประสานสิทธิเข้ากับผลประโยชน์ เพื่อไม่ให้ความยุติธรรมออกจากอรรถประโยชน์"[๗๙]

ในขณะเดียวกัน ซาร์ตร์กล่าวว่า "แม้ไม่มีสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้เป็นสิ่งที่มันเป็นที่มีมาแต่แรกในมนุษย์ ไม่มีธรรมชาติของมนุษย์ อย่างไรก็ดี มีสภาวะของมนุษย์ที่เป็นสากล"[๘๐]

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายของเสรีภาพไว้อีกว่า "เสรีภาพ ในความหมายของคนทั่วไปหมายถึงความเป็นอิสระ ไม่มีอะไรมากีดกั้นจำกัด เสรีภาพที่สูงขึ้นมาอีกหมายถึง ความมีสิทธิที่จะทำจะพูดได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือว่าพูดได้ทำได้ภายใต้เงื่อนไขข้อกำหนด หรือความคุ้มครองของกฎหมาย พูดง่ายๆ ว่าเสรีภาพในขอบเขตเสรีภาพที่สูงขึ้นไปอีกเป็นเสรีภาพที่มีความหมายในทางธรรมเป็นเสรีภาพที่มีดุลยภาพหรือความสมดุลเกิดขึ้น กล่าวคือ มองว่าตนเองนี้มีเสรีภาพ โดยสัมพันธ์กับเสรีภาพของผู้อื่น"[๘๑] .

จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart mill) ได้แบ่งการกระทำของมนุษย์ไว้ว่า " การกระทำของมนุษย์แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ การกระทำที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่นๆ และการกระทำที่มีผลจำเพาะต่อการกระทำต่อตนคนเดียว รัฐสามารถเข้าไปควบคุมการกระทำที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่นได้"[๘๒] ดังนั้นการกระทำที่มีผลต่อตนเองจึงสามารถทำได้อย่างมีเสรีภาพ แต่การกระทำที่มีผลต่อบุคคลอื่นไม่สามารถทำได้ จึงไม่มีเสรีภาพ ในทัศนะของปรัชญาธรรมชาตินิยม(Naturalism) จึงมีขอบเขตที่จำกัด เพราะการกระทำของมนุษย์ทั้งไม่มีเสรีภาพและ ทั้งมีเสรีภาพ

จากทัศนะเรื่องเสรีภาพที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญนั้นทำให้เกิดประเด็นข้อถกเถียงในเชิงปรัชญาว่าคนไทยมีเสรีภาพอย่างไรในรัฐธรรมนูญบ้าง และในการนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของนัก

---

[๗๗] เสถียร หอมขจร รศ. และคณะ, **ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม ๒,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑, หน้า ๒๖.

[๗๘] Thomas Hobbes, **Leviathan**, part I chapter 14. อ้างใน สมภาร พรมทา, **ปรัชญาสังคมและการเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๕๘.

[๗๙] ฌอง ฌากส์ รูสโซ, **สัญญาประชาคม,** วิภาดา กิตติโกวิท, (แปล), (กรุงเทพมหานคร: ออฟเซ็ท เพรส บริษัท จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

[๘๐] สมนึก ชูวิเชียร (แปล), **โสกราตีสถึงซาร์ตร์**, (นนทบุรี: เทพประทานการพิมพ์, มปป), หน้า ๕๕๑.

[๘๑] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย,** (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๗–๙.

[๘๒] ปานทิพย์ ศุภนคร ผศ.และคณะ, **ปรัชญาเบื้องต้น,** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑), หน้า ๒๕๘.

ปรัชญาบุคคลต่างๆ นำมาวิเคราะห์ให้ทราบว่าเสรีภาพในรัฐธรรมนูญนี้มีนักปรัชญาได้ให้ทัศนะอย่างไรและมีความเห็นอย่างไร เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเสรีภาพมากยิ่งขึ้นอีกทั้งเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติต่อประเด็นเรื่องเสรีภาพอย่างถูกต้อง

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในทัศนะของนักปรัชญา

๒.๒ เพื่อศึกษาเสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐

๓.ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร(Documentary Research) ผู้วิจัยจะทำการวิจัยค้นคว้าเสรีภาพในแนวคิดของนักปรัชญา ๕ คน คือ รุสโซ ฮอบส์ ล็อค ซาร์ตร์ และพระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) เพื่อนำมาวิเคราะห์กับเสรีภาพของคนไทยที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ นักปรัชญามีแนวคิดต่อเสรีภาพในรัฐธรรมนูญไทยอย่างไร

๔.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับ เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญและเสรีภาพในทัศนะของนักปรัชญา

๒. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเสรีภาพในแนวคิดของนักปรัชญา

๓. นำเสนอข้อวิเคราะห์

๕.สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ” ผู้วิจัย ต้องการศึกษาใน ๓ ประเด็นคือ ๑. แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในทัศนะของนักปรัชญา เป็นอย่างไร ๒. เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นอย่างไร และ๓. วิเคราะห์เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นอย่างไร

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในทัศนะของนักปรัชญา

จากการศึกษาวิจัยพบว่า รุสโซ กล่าวว่า “มนุษย์เกิดมาเสรีแต่เขาถูกพันธนาการอยู่ทั่วทุกแห่งหนผู้เชื่อว่าตนเป็นนายคนอื่นกลับเป็นทาสยิ่งกว่า การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นได้...เมื่อประชาชนถูกบังคับให้เชื่อฟัง เขาก็เชื่อฟัง เขาย่อมทำดีแล้ว แต่ทันทีที่เขาสามารถสลัดแอกทิ้งไปได้ เขาก็สลัดมันทิ้งไป เขาทำได้ดียิ่งขึ้น เพราะสิทธิ์ที่เขาใช้เพื่อเอาเสรีภาพคืนมานั้น ก็เป็นสิทธิ์เดียวกันกับที่ถูกใช้เพื่อแย่งมันไปจากเขาจะพูดว่าประชาชนมีสิทธิ์ที่จะเอาเสรีภาพของตนคืนมาก็ได้ หรือจะบอกว่าไม่มีใครมีสิทธิ์แย่งไปก็ได้เหมือนกัน”[๘๓]

รุสโซ ได้กล่าวให้เห็นถึงเสรีภาพ ในสภาวะธรรมชาติคนเราอยู่กันโดยอิสรเสรี ต่างคนต่างอยู่ และอยู่กันอย่างง่ายๆ แต่เมื่อสถานการณ์บีบบังคับ พวกเขาจำเป็นต้องมารวมตัวกัน เพื่อก่อให้เกิดพลังสำหรับทำในสิ่งที่ตนปรารถนา โดยยินยอมทำความตกลงร่วมกันก่อตั้งประชาคมขึ้นมารักษาความปลอดภัยของตนเอง ซึ่งรวมทั้ง ชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน แต่ก็ยังคงสามารถเชื่อฟังตัวเองได้อยู่ รวมทั้งยังมีเสรีภาพเหมือนเดิม สิ่งนี้เรียกว่า สัญญาประชาคม ทุกคนจึงมีความผูกพันต่อกัน เมื่อใดมีการละเมิดข้อตกลงผู้ร่วมทำสัญญาก็จะกลับคืนไปอยู่ในสถานะเดิม ที่มีสิทธิและเสรีภาพ ในสภาวะธรรมชาติ ไม่มีหน้าที่ตามสัญญานั้นอีกต่อไป[๘๔] และรุสโซได้อธิบายถึงความสูญหายไปของเสรีภาพธรรมชาติว่า เมื่อมนุษยชาติสร้างความไม่เสมอภาคขึ้น ทันใดนั้นเสรีภาพธรรมชาติสูญหายไปเสรีภาพและความเสมอภาคย่อมเป็นสิ่งคู่กันโดยจำเป็น ดังนั้นเมื่อมนุษย์มีเสรีภาพย่อมหมายความว่า มนุษย์มีความเสมอภาคกันด้วย ในทางตรงกันข้ามถ้ามนุษย์ขาดเสรีภาพก็ย่อมหมายความว่า ความเสมอภาคได้สูญเสียไปด้วยโดยจำเป็น[๘๕]

ฮอบส์เห็นว่า จุดเริ่มต้นของทุกสิ่งคือ การเคลื่อนไหว มนุษย์เป็นเครื่องจักรกลอย่างหนึ่ง การเคลื่อนไหวทำให้เกิดความรู้สึก ทำให้เกิดความอยากหรือความปรารถนา ความรังเกียจเดียดฉันท์หรือความเกลียดชังก็คือ “จุดเริ่มต้นเล็กๆ ของการเคลื่อนไหว” หรืออีกนัยหนึ่งจุดเริ่มต้นของความพยายามที่จะเข้าไปหาบางสิ่งบางอ่างหรือถอยออกมาจากบางสิ่งบางอย่าง จุดหมายของความอยากหรือความปรารถนาเป็นสิ่งดี จุดหมายของความรังเกียจเดียดฉันท์หรือของความเกลียดชังเป็นสิ่งเลว ไม่มีอะไรดีหรือเลวในตัวของมันเอง[๘๖]

เสรีภาพในทัศนะของฮอบส์คือการที่คนทุกคนสามารถที่จะทำอะไรได้ทั้งนั้นตามที่เขาต้องการ ที่ฮอบส์กล่าวเช่นนี้เขาหมายเอาเสรีภาพตามธรรมชาติในภาวะไร้ระเบียบ ไร้สังคมการเมือง กล่าวให้ง่ายเข้าใจก็คือ ฮอบส์ถือว่า คนเรานั้นถ้าอยู่ในภาวะที่ไร้กฎกติกาย่อมมีเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ตามที่ต้องการ[๘๗]

เสรีภาพของล็อคเป็นเสรีภาพที่ “มนุษย์ซึ่งอิสรเสรีและเสมอภาคกันโดยธรรมชาติ ไม่อาจจะยอมให้ถูกฉุดกระชากออกจากสภาวะนี้”[๘๘] เสรีภาพตามนิยามความหมายที่ล็อคต้องการชี้ให้เห็นจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอยู่ในตนเอง แม้จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นใดก็ตาม มนุษย์ยังมี

---

[๘๓] วิภาดา กิตติโกวิท (แปล), **สัญญาประชาคม**, หน้า ๓.

[๘๔] ทินพันธุ์ นาคะตะ,ดร.ศ, **นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง,** (กรุงเทพมหานคร: สหายบล็อกและการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๗๙.

[๘๕] สถิต วงศ์สวรรค์.,รศ, **ปรัชญาเบื้องต้น,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓๙.

[๘๖] พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย.,ศ.พิเศษ, **ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่,** (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร, ๒๕๓๖), หน้า ๓๗.

[๘๗] สมภาร พรมทา, **ปรัชญาสังคมและการเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๓๙), หน้า ๕๙.

[๘๘] พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย.,ศ.พิเศษ, **ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่,** หน้า ๕๑.

อิสรเสรีและความเสมอภาคเช่นเดียวกันไม่มีใครจะมีอภิสิทธิ์ชนเหนือบุคคลอื่นมากกว่ากันเมื่ออยู่ในสภาวะธรรมชาติ

ล็อคกล่าวว่า มนุษย์ซึ่งอิสรเสรีและเสมอภาคกันโดยธรรมชาติ ไม่อาจจะยอมให้ถูกฉุดกระชากออกจากสภาวะนี้ และถูกบังคับให้อยู่ใต้อำนาจการเมืองของผู้อื่นโดยปราศจากความยินยอมของเขาเอง และโดยความยินยอมนี้ มนุษย์สามารถทำความตกลงกับมนุษย์อื่นในการที่จะเข้ามาอยู่ร่วมกันและรวมกันเป็นสังคมเพื่อการดำรงอยู่ของพวกเขากันเอง เพื่อความปลอดภัยของกันและกัน เพื่อความสงบสุขแห่งชีวิตของพวกเขา เพื่อการเสวยสุขอย่างสันติจากสิ่งที่เป็นของพวกเขาเอง และเพื่อให้รอดพ้นได้ดียิ่งขึ้นจากการรุกรานของผู้ที่ต้องการก่อกวนและทำร้ายพวกเขา[๘๙]

ซาร์ตร์ ได้กล่าวถึงเสรีภาพไว้ว่า เสรีภาพไม่ได้หมายถึง สัมฤทธิ์ผลในการตัดสินใจเลือก นั่นคือ เสรีภาพที่แท้จริงของมนุษย์ที่มนุษย์จะได้เลือกได้เพราะลักษณะที่เป็นแก่นของมนุษย์ก็คือเสรีภาพที่จะตัดสินใจเลือกหรือจะทำอะไร มนุษย์สามารถที่จะเลือกหรือตัดสินใจอะไรก็ได้ แต่มนุษย์ไม่สามารถแยกเลิกเสรีภาพได้ ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงมีเอกลักษณ์อย่างหนึ่งติดตัวมา และไม่สามารถสลัดออกได้ เพราะมนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ[๙๐]

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายของเสรีภาพไว้อีกว่า “เสรีภาพ ในความหมายของคนทั่วไปหมายถึงความเป็นอิสระ ไม่มีอะไรมากีดกั้นจำกัด เสรีภาพที่สูงขึ้นมาอีกหมายถึง ความมีสิทธิที่จะทำจะพูดได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือว่าพูดได้ทำได้ภายใต้เงื่อนไขข้อกำหนด หรือความคุ้มครองของกฎหมาย พูดง่ายๆ ว่าเสรีภาพในขอบเขตเสรีภาพที่สูงขึ้นไปอีกเป็นเสรีภาพที่มีความหมายในทางธรรมเป็นเสรีภาพที่มีดุลยภาพหรือความสมดุลเกิดขึ้น กล่าวคือ มองว่าตนเองนี้มีเสรีภาพ โดยสัมพันธ์กับเสรีภาพของผู้อื่น ”[๙๑] สามารถสรุปผลได้ ๒ ประการคือ

๑. เสรีภาพช่วยให้มนุษย์ตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง เป็นในสิ่งที่ตนเองต้องการและรับผลอันเกิดจากการกระทำแห่งตน คือ ไม่ว่าตนจะทำอะไรก็แล้วแต่ย่อมมีสิทธิเสรีภาพเต็มเปี่ยมในการตัดสินใจและทำ เพราะจะสังเกตเห็นว่า บุคคลที่มีอิสรเสรีย่อมสร้างสรรค์ สร้างชีวิตของตน และทำให้สังคมน่าอยู่อย่างไม่แห้งแล้งจนเกินไป ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ หรือแม้แต่ทัศนะทางด้านปรัชญา เป็นต้น ก็ย่อมเกิดจากการได้รับอิสรเสรีในการแสดงออกมาของบุคคลที่มีเสรีภาพทั้งสิ้น วัฒนธรรมของการมีเสรีภาพจึงเป็นสิ่งที่มีค่าไม่เพียงเป็นประโยชน์ของตนเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า เสรีภาพดังกล่าวนี้เป็นเสรีภาพภายใน เรียกได้ว่าเป็นเสรีภาพเชิงอัตวิสัย

๒. เสรีภาพอันเกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอกผลักดัน ทำให้ต้องมีเสรีภาพ กล่าวได้ว่า เสรีภาพดังกล่าวนี้เป็นเสรีภาพภายนอก เรียกได้ว่าเป็นเสรีภาพเชิงปรวิสัย ที่จะส่งผลให้บุคคลต้องรู้จักใช้ความเป็นมนุษย์ที่ต้องมีเสรีภาพ ซึ่งบุคคลเมื่ออยู่ภายใต้อะไรนานๆ ย่อมคิดว่าตนเองนั้นคิด ดำเนินชีวิตอยู่อย่างอิสรเสรี แต่แท้ที่จริงแล้วตนเองมิได้ดำเนินชีวิต และคิดอยู่บน

---

[๘๙] **เรื่องเดียวกัน,** หน้า ๕๑-๕๓.

[๙๐] พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ซาร์ตร์**, (กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐.

[๙๑] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย,** (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๗–๙.

พื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่มีเสรีภาพจริงๆ ดังนั้น สภาวะแวดล้อมภายนอกที่เข้ามากระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะคิดและปรับความคิด การตั้งคำถามเพื่อดำเนินชีวิตต่อไปได้

เสรีภาพในเชิงปรวิสัยเป็นเสรีภาพที่เกิดจากการให้ค่าหรือความหมายจากสิ่งอื่น ผู้อื่นกำหนดขึ้นมาว่า มีความหมายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ซึ่งแตกต่างจากการที่เสรีภาพมีค่าหรือความหมายในตนเองที่ติดต่อมากับมนุษย์ที่เรียกว่า เสรีภาพเชิงอัตวิสัย ที่ไม่มีใครสามารถเอาไปได้

ประเด็นที่ ๒ เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐

จากการศึกษาวิจัยพบว่า

เสรีภาพของประชาชนที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอาจแยกออกได้กล่าวคือ การอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถาน การสื่อสารถึงกัน การถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา รวมทั้ง การปฏิบัติตาม ศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน การแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นเสรีภาพ “ทางวิชาการ” รวมทั้งการศึกษาอบรม การเรียนการสอนการวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การรวมตัวกัน เป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกรองค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น การรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง การประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพ และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รัฐธรรมนูญ[๙๒] ที่ได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องเสรีภาพคือ

เสรีภาพส่วนบุคคล มาตรา ๓๒ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย มาตรา ๓๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร , มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย,มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

เสรีภาพในการประกอบอาชีพ มาตรา ๔๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น มาตรา ๔๖ พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งการ

[๙๒] http://www.nan.go.th/nan056/Data_2/file3[1].pdf สืบค้นวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๗

ประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ

มาตรา ๔๗ คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา ๔๘ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือโทรคมนาคม มิได้ ไม่ว่าในนามของตนเองหรือให้ผู้อื่นเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นแทน หรือจะดำเนินการโดยวิธีการอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมที่สามารถบริหารกิจการดังกล่าวได้ในทำนองเดียวกับการเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการดังกล่าว

เสรีภาพในการศึกษา มาตรา ๕๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม มาตรา ๖๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ มาตรา ๖๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น มาตรา ๖๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

ประเด็นที่ ๓ วิเคราะห์เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐

แนวคิดเสรีภาพของรุสโซ มนุษย์ไม่ได้มีเสรีภาพอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการที่มนุษย์ต้องมาอยู่ร่วมกันก็จำเป็นต้องยกเสรีภาพของตนบางส่วนให้กับรัฐ แม้รุสโซจะเห็นว่า มนุษย์มีเสรีภาพโดยธรรมชาติ แต่เสรีภาพที่แท้จริงของมนุษย์ มีสิ่งที่ตนต้องปฏิบัติตามเพราะด้วยการที่มีบัญญัติถึงเสรีภาพของมนุษย์ไว้ภายใต้รัฐธรรมนูญ การมีเสรีภาพก็เป็นการแสดงว่ามีเสรีภาพอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ ไม่เว้นแม้แต่การนับถือศาสนาก็เป็นไปตามตัวบทรัฐธรรมนูญ มนุษย์จึงยังต้องโดนพันธนาการอยู่ตลอดเวลา เสรีภาพจึงเป็นสิ่งที่ตนมีอยู่ก็จริงแต่ก็ต้องโดนแย่งชิงไป

แนวคิดเสรีภาพของฮอบส์ แม้โดยธรรมชาติมนุษย์จะเห็นแก่ตัว ไม่ว่าจะทำอะไรก็ย่อมที่ทำไปเพื่อตนเองก่อนก็ตามแต่เมื่อมาอยู่ในรัฐก็จำเป็นต้องปฏิบัติตนไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดก็เพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชีวิตตนเองก็เพื่อไม่ให้ใครมาทำร้ายตนเองหรือเบียดเบียนตนเอง ทั้งในการอยู่ในบ้านของตนการจะไปไหนมาไหนการพูดคุยหรือการสื่อสารใดๆ ก็ตาม หรือแม้แต่ความเชื่อของตน การยินยอมให้อำนาจของตนก็เพื่อให้ตนเองนั้นได้รับประโยชน์ วิถีทางของกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญเป็นประโยชน์ประการหนึ่งที่ไม่เพียงเป็นวิถีทางแห่งประโยชน์ส่วนตนประการหนึ่งเท่านั้นแต่ยังเป็นการประกันหลักแห่งความมีเสรีภาพในการทำให้คนอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขได้

แนวคิดเสรีภาพของล๊อค มนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพของตนแต่เสรีภาพดังกล่าวนั้นมนุษย์อยู่ภายใต้เงื่อนไข ที่ล็อค ไว้ ๓ ประเภท คือ กฎของพระเจ้าหรือกฎเทวะ กฎหมาย และกฎจารีตประเพณีของสังคม ล็อคเห็นว่า มนุษย์แต่ละคนในสภาวะธรรมชาติมีสิทธิสมบูรณ์ในการเป็นเจ้าของชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของเขา มนุษย์แต่ละคนจึงมาตกลงกันทำความยินยอมก่อตั้ง

สังคมการเมืองและรัฐบาลขึ้น และจุดหมายของรัฐจึงเป็นไปเพื่อ การปกป้องร่วมกันแก่ชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สิน ของทุกคนที่ทำสัญญากัน

แนวคิดเสรีภาพของซาร์ตร์ มนุษย์มีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ เสรีภาพเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ก่อนการมีอยู่ของสิ่งอื่นๆ ในทัศนะของซาร์ตร์ มนุษย์เป็นอยู่โดยการเลือกของตนเอง ไม่มีสิ่งใดมาบังคับมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มาจากภายนอกหรือภายในตัวมนุษย์ กฎหมายก็ไม่สามารถมาบังคับมนุษย์ได้ในทัศนะของซาร์ตร์ เว้นเสียแต่เขายอมให้กฎหมายหรือรัฐธรรมนูญบังคับเขานั่นก็เป็นเสรีภาพอย่างหนึ่งที่เลือกที่จะให้กฎหมายได้บังคับเขา ไม่มีกรณีใดๆ ทั้งสิ้นในทัศนะของซาร์ตร์ที่มนุษย์ไม่ได้ใช้เสรีภาพไม่ว่าจะต่อชีวิต การมีใช้เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร ในการสื่อสารถึงกัน หรือแม้แต่ศาสนา ก็เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับแต่ละคนในการเลือกว่าเขาจะตัดสินใจเลือกอะไร และจะแบบใดแม้จะขัดต่อสิ่งที่เขาเชื่อและได้ปฏิบัติกันก็ตาม หรืออาจจะเป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ตาม และผลที่ตามมาตัวของผู้เลือกนั่นก็ย่อมจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองเลือกนั้นด้วย

แนวคิดเสรีภาพของพระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) เสรีภาพนั้นหากทำไปด้วยตัณหาย่อมทำให้ได้รับแต่สิ่งที่ไม่ดีได้ เสรีภาพจึงต้องพัฒนาไปจนกระทั่งบรรลุถึงอิสรภาพระดับสูงที่เรียกว่า บรรลุนิพพาน พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวถึง เสรีภาพในการปกครองว่ามี ๓ ระดับ คือ ๑.เสรีภาพระดับต่ำ หมายถึง เสรีภาพที่บุคคลพึงจะกระทำการสิ่งใดๆ ก็ได้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งเสรีภาพนั้นเป็นอิสระในการเลือก ที่จะตัดสินใจ ๒. เสรีภาพระดับกลาง หมายถึง เป็นเสรีภาพที่จะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาด้วยเหตุผล ถึงความผิด ชอบ ชั่ว ดี คือ ไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น และ๓. เสรีภาพระดับสูง หมายถึง ความเป็นไท คือ พ้นจากความเป็นทาสอยู่เหนือกิเลสตัณหาทั้งปวง เป็นภาวะที่หลุดพ้น คือ เสรีภาพของบุคคลที่บรรลุนิพพาน

สรุป

จากการศึกษาเกี่ยวกับเสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ พบว่า ประเทศไทยนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศหลายฉบับ เริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันด้วย ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญรวม ๑๘ ฉบับ ในเวลา ๗๕ ปี เฉลี่ยแล้วรัฐธรรมนูญไทยเปลี่ยนทุก ๔ ปี สาระสำคัญในแต่ละหมวดของรัฐธรรมนูญ มี ๑๕ หมวด ๑ บทเฉพาะกาล

จากการศึกษาแนวคิดเสรีภาพของนักปรัชญาที่มีต่อเสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ผู้วิจัยเห็นว่า โดยภาพรวมจะคล้ายคลึงกันคือ ฮอบส์ รุสโซ ล็อค ซาร์ตร์และ พระพรหมคุณาภรณ์ว่า มนุษย์ทุกคนต้องการเสรีภาพในการดำรงอยู่ด้วยการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง คือ มนุษย์ทุกคนต้องการเป็นนายของตนเอง แต่เมื่อมาอยู่ในสังคมร่วมกันก็จำเป็นต้องเคารพกฎหมาย หรือกติกาบางอย่างของสังคมที่ตนเองอยู่ร่วมกันก็เพื่อให้ตนเองอยู่ได้ และผู้อื่นก็อยู่ได้ด้วย ในรัฐธรรมนูญสิ่งที่บัญญัติส่วนใหญ่จะมีความสอดคล้องกับแนวคิดของนักปรัชญาอยู่แล้ว เพราะนักปรัชญา คือ ฮอบส์ รุสโซ ล็อค จะเป็นที่มาของแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย แต่ซาร์ตร์เป็นนักวรรณกรรมหรือนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่โดดเด่นในแนวคิดทางด้านเสรีภาพ ซึ่งก็ได้สะท้อนให้เห็นได้ร่วมกันในการศึกษารัฐธรรมนูญ ส่วนของพระพรหมคุณาภรณ์ ก็มีแนวคิด

ทางด้านพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้อธิบายให้เห็นได้ถึงเสรีภาพว่าจะสามารถพัฒนาส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้นไปได้ คือ ต้องเข้าใจถึงกฎของความจริงและกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับร่วมกัน

๖.ข้อเสนอแนะ

๑) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเสรีภาพของนักปรัชญาที่มีต่อเสรีภาพของคนไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ทำให้เห็นได้ว่า เสรีภาพเป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์ทุกคนในการดำเนินชีวิต หากปราศจากเสรีภาพการดำเนินชีวิตของคนก็ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งนักปรัชญาทุกคนก็เห็นร่วมกันว่า เสรีภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนแสวงหาและยอมรับร่วมกันว่าเสรีภาพทำให้คนเป็นคนที่สมบูรณ์

๒) ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเสรีภาพของนักปรัชญาที่มีต่อเสรีภาพของคนไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถทำวิจัยต่อไปได้อีกหลายประเด็นหรืออีกหลายเรื่อง เช่น

๑. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเสรีภาพกับความรับผิดชอบในทัศนะนักปรัชญากับพุทธปรัชญา

๒. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเสรีภาพกับความรับผิดชอบในทัศนะนักปรัชญากับทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

๓. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเสรีภาพกับอุดมการณ์ของรัฐในทัศนะนักปรัชญากับพุทธปรัชญา

๔. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเสรีภาพกับอุดมการณ์ของรัฐในทัศนะนักปรัชญากับทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ฌอง ฌากส์ รูสโซ. **สัญญาประชาคม.** วิภาดา กิตติโกวิท, (แปล). กรุงเทพมหานคร: ออฟเซ็ท เพรส บริษัท จำกัด, ๒๕๕๐.

พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย.,ศ.พิเศษ. **ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่.** กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร, ๒๕๓๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย.** กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ซาร์ตร์.** กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๔๖.

ปานทิพย์ ศุภนคร ผศ.และคณะ. **ปรัชญาเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑.

ทินพันธุ์ นาคะตะ,ดร.ศ. **นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง.** กรุงเทพมหานคร: สหายบล็อกและการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๑.

มานิต จุมปา. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สมภาร พรมทา. **ปรัชญาสังคมและการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมนึก ชูวิเชียร (แปล). **โสกราตีสถึงซาร์ตร์**. นนทบุรี: เทพประทานการพิมพ์, มปป.

สถิต วงศ์สวรรค์.,รศ. **ปรัชญาเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา, ๒๕๔๓.

เสถียร หอมขจร รศ. และคณะ. **ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม ๒.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑

แหล่งสืบค้น :

http://www.nan.go.th/nan056/Data_2/file3[1].pdf สืบค้นวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๗.

ภาค ๓

บทความวิทยานิพนธ์
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

THE SANGHA ROLE FOR QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT IN COMMUNITY AT HUAIKHOT DISTRICT, UTHAITHANEE PROVINC

พระอธิการเชือน เขมธมฺโม (แย้มหนองเต่า)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๓๓๖ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe)

ผลการวิจัย พบว่า

๑.บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษาคณะสงฆ์ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ทั้ง ๓ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐, S.D. =0.504) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘, S.D. =0.623) ส่วนในด้านด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆของวัด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔, S.D. =0.509) และด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘, S.D. =0.564)

๒.บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษาคณะสงฆ์ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษาคณะสงฆ์ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหาส่วนใหญ่ของบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีคือปัญหาการนโยบายการทำงานขาดแผนงานการจัดการที่ดีเหมาะสมกับงานและการกระจายงานการอนุเคราะห์ส่งเสริมในบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีทั้ง ๓ ด้าน คือด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆของวัด และด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนให้แก่ชุมชนไม่ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ และประกอบกับการทำงานต่างวัดต่างทำขาดความร่วมมือกันทำงาน ทำให้การทำงานไปคนละทิศไม่สอดคล้องกันทำให้งานบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

ไม่ก้าวหน้า ตลอดจนขาดบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานและรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study the people's opinion level of the sankha roles for quality of live in community. 2) to compare to study the people's opinion level of the sankha roles for quality of live in community by personnel factor and 3) to suggestion for the sankha roles for quality of live in community. The research used theSurvey Researchto study samples consisting of 336 persons who lives inHuaykot district , U-thaithanee province.Data was collected using a questionnaire. Data analysis used the following statistics: percentage, average, standard deviation , t-test ,One way analysis of variance andLeast Significant Difference: LSD.

The research findings were as follows:

1. The sankha roles for quality of live in community : case study the sangha in Huaykot district , U-thaithanee province. All three aspects were in high level(X = 4.00 , S.D. =0.504). To consider by aspect found that the share knowledge about the living according to Buddhist way and Sufficiency economy were in high level (X = 3.98 , S.D. =0.623). The role model for the sangha who was a developer that apply Sufficiency economy used for the procedure in the temple were in high level (X = 4.04 , S.D. =0.509) and the supporter and promoter from government to quality of people life were in high level (X = 3.98 , S.D. =0.564).

2. The sankha roles for quality of live in community : case study the sangha in Huaykot district , U-thaithanee province.The research result found the people who had differentsex , age , education level , occupation and incomes had different opinion with the sankha roles for quality of live in community : case study the sangha in Huaykot district , U-thaithanee province. The hypothesis were be accepted.

3. The problems of The sankha roles for quality of live in community : case study the sangha in Huaykot district , U-thaithanee province were 1) The policy lacks of good plan and action plan to separate jobs such as knowledge about the living according to Buddhist way and Sufficiency economy, the role model for the sangha who was a developer that apply Sufficiency economy used for the procedure in the temple and the supporter and promoter from government to quality of people life. In the same way , Each temple in Huaykot district , U-thaithanee province did not have the same policy in the same item then all temple lack unity for develop the quality of live in nearby community and lack for the most staffs who had quality and efficiency of future works. Then the suggestions for ehesankha roles for quality of live in community : case study the sangha in Huaykot district , U-thaithanee province should be recruited and selected staffs for support this jobs , should be improved work efficiency and should be set same work process in the nearby temples areas.

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่มีความศรัทธาและนับถือพระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานและแก่นสารของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทยที่คนไทยยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางวิถีชีวิตที่กลมกลืนเมื่อคนไทยตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มเป็นชุมชนหมู่บ้านขึ้นที่ใดจะมีวัดปรากฏในชุมชนนั้นเพื่อแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจเป็นการขัดเกลาจิตใจให้มีความสงบอาศัยพระสงฆ์ให้การแนะนำสั่งสอนโดยนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นที่พึ่งทางจิตใจเพื่อค้นพบความจริงอันเป็นสัจธรรมในชีวิตของตนเองและยกระดับของจิตใจให้สูงขึ้น

หนทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นเป็นภารกิจและกระบวนการอันยาวไกลและทุรกันดาร เต็มไปด้วยอุปสรรคขวากหนาม และหลุมพรางจากปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก แม้จะได้เปรียบในแง่ของฐานทรัพยากร และรากฐานภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า แต่สิ่งเหล่านี้ก็เอื้ออำนวยให้ได้เพียงสำนึกเบื้องต้นในพื้นฐาน และทิศทางที่ก้าวเดินไปเท่านั้น ยังต้องอาศัยอัจฉริยภาพ ปัญญา ความวิริยะอุตสาหะ และระเบียบวินัย ในการเรียนรู้สู่ปฏิบัติ เหนือสิ่งอื่นใดคือเอกภาพในเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่น ในความเป็นจริงแล้วกระบวนการยืนหยัดต่อสู้บูรณะฟื้นฟูอัตลักษณ์ และอิสรภาพของชุมชนท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงเหตุการณ์หรืออุบัติการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะชุมชนหนึ่งชุมชนใดเท่านั้น หากเป็นปรากฏการณ์ในกระแสโลกอันกว้างใหญ่และชุมชนท้องถิ่นไทย ก็คือ ส่วนหนึ่งของกระแสโลกที่ว่านี้[๑]

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ด้วยชนชาติไทยได้นับถือและสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของชาติทุกๆ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมาตั้งแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน[๒] ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาสืบทอดต่อๆ มา ดังจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับสังคมไทยในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปกรรม ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครอง เมื่อสังคมรวมกันเป็นปึกแผ่นและอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มชน ในการปกครองพระพุทธศาสนาย่อมจะนำความผาสุกมาให้ชุมชน ด้านการศึกษา พระพุทธศาสนายังมีการให้การศึกษากับบุคคลทุกกลุ่มในสังคม เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพของบุคคล ดังจะเห็นจากกลุ่มพระสงฆ์ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธองค์จะมีการเล่าเรียนหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อนำไปปฏิบัติและสอนสาวกให้สืบทอดต่อไป ด้านเศรษฐกิจพระพุทธศาสนาได้ดูแลทางเศรษฐกิจในลักษณะที่พออยู่พอกิน ไม่ให้เป็นสังคมที่เอารัดเอาเปรียบ การบริโภคแต่พอจำเป็นในการดำรงชีวิต ด้านศิลปกรรม พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของศิลปชุมชน มีประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ที่เกี่ยวเนื่องในพระพุทธศาสนาปรากฏให้เห็นจนถึงปัจจุบัน[๓]

---

[๑]เสน่ห์ จามริก, **“ชุมชนไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์”, ใน ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง**, รวบรวมโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓: ๑๒.

[๒]พิทูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง, **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๓๓, หน้า ๑.

[๓]สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ปุณฺณโก), **สมเด็จฯ คิด-เขียน-พูด-เทศน์**, กรุงเทพมหานคร : เจริญรัฐการพิมพ์, ๒๕๒๗, หน้า ๒๗.

วัดในประเทศไทยประมาณ ๓๐,๖๗๘ วัด และพระสงฆ์สามเณรประมาณ ๓ แสนกว่ารูป[๔] ผู้อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน ความศรัทธาในพระสงฆ์ที่ชาวบ้านมอบความไว้วางใจให้ ทำให้พระสงฆ์เข้าใจและรับรู้ปัญหาต่างๆ ของประชาชนได้เป็นอย่างดี ...โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ ศีลธรรมและพฤติกรรมต่างๆ ของประชาชนทั้งทางสังคม วัฒนธรรมและศาสนา วัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำเอาพุทธธรรมมาอบรมสั่งสอนประชาชนให้มีความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตด้วยความสุขและยุติธรรม[๕]

พระสงฆ์มีบทบาทเป็นอย่างมากสำหรับชุมชนแบบชนบท และหากรู้จักดำเนินการให้ดี พระสงฆ์นั่นเองจะเป็นผู้ที่สามารถนำชุมชนไปสู่ความเจริญได้โดยวิถีทางที่เหมาะสม และมีหลักเกณฑ์ เพราะความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านยังอยู่ในสภาพที่ดี และความสัมพันธ์แบบนี้มีลักษณะพิเศษจำเพาะคือ พระสงฆ์เป็นผู้เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังพระ โดยความเคารพนับถือและการเชื่อฟังนี้เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาไม่ได้เกิดจากความเกรงกลัวอำนาจ การกระทำจึงเป็นไปด้วยความเต็มใจและเต็มกำลัง ได้ผลสำเร็จของงานพร้อมทั้งผลทางจิตใจของผู้ทำงานด้วย[๖]

พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่บริหารหมู่คณะเป็นหัวหน้าสงฆ์ในวัด ปกครองดูแลแนะนำสั่งสอนอบรมพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรืออาศัยอยู่ในวัด และอำนวยการภารกิจทุกอย่างเกี่ยวกับวัดรวมทั้งปริชนรอบวัด ก็คือเจ้าอาวาส[๗] ตามความแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ บัญญัติไว้ว่า วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง ในมาตรา ๓๑ วรรค ๓ บัญญัติไว้ว่า ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป และในมาตรา ๓๗(๓) บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นการขยายความอนุโลมตามพระพุทธดำรัสว่า “จรถ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปายอตฺถายหิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ”[๘]แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์

ดังนั้น “พระสงฆ์จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นต่อชุมชนและสังคมนอกจากนั้นพระสงฆ์ยังเป็นผู้นำเอาหลักพุทธธรรมคำสั่งสอนมาอบรมประชาชนเพื่อไปสู่การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข[๙]และพื้นฐานของคนไทยส่วนใหญ่เกิดมาก็นับถือพระพุทธศาสนาโดยกำเนิดให้ทานแบ่งปันรู้จักพระสงฆ์ในฐานะเป็นบุคคลที่ต้องเคารพเชื่อฟังในชุมชนมีวัดเป็นศูนย์กลางมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตใจและสติปัญญาก่อให้เกิด

---

[๔] กรมการศาสนา**, ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา,** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒, หน้า ๗.

[๕] สมบูรณ์ สุขสำราญ,**การพัฒนาชนบทตามแนวพุทธศาสนากรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๓๐, หน้า ๒๘.

[๖] พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๔๒.

[๗] พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๓.

[๘] วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๒๗.

๙ พินิจ ลาภธนานนท์, **บทบาทพระสงฆ์ในการในการพัฒนาชนบท**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร , ๒๕๓๒, หน้า ๑๔ – ๑๗

ประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน [๑๐] ในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติอันเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนในชุมชนส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นและมีการพัฒนาต่อตนเองและผู้อื่นให้มีความเป็นสีลสัมปทา [๑๑] จึงทำให้มีความสุขทั้งกายและจิตใจสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชนได้อย่างสงบมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจมีความเอื้ออารีต่อกันและกันให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมอหากประชาชนสามารถนำหลักธรรมคำสอนความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพียบพร้อมในการคบคนดีเป็นมิตรตลอดจนกระทั่งทำตนเป็นคนดีเพื่อเป็นมิตรแก่คนอื่นและมีความสมชีวิตาความเป็นอยู่เหมาะสม[๑๒] ก็จะสามารถนำพาชุมชนและสังคมไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนได้ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของสังคมได้มีการขยายตัวมากขึ้นบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้างจากที่พระสงฆ์จะเป็นผู้นำในด้านการให้ความรู้การปฏิบัติและการเป็นผู้ระดมทุนทรัพย์ที่ใช้ในกิจการต่างๆเพื่อการพัฒนาโดยตรงจากประชาชนเปลี่ยนเป็นมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางราชการและทางเอกชนเข้าร่วมดำเนินการด้วยเช่นโรงเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเจ้าหน้าที่จากพัฒนาชุมชนระดับตำบลอำเภอและจังหวัดหรือหน่วยงานราชการอื่นๆต่างเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนจึงนับว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนได้มีหลายภาคส่วนให้ความสนใจและให้ความสำคัญก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ชนบทมากขึ้น

นอกจากนี้แล้ว กฎมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑)[๑๓] ว่าด้วยระเบียบการปกครองคระสงฆ์ ข้อ (๕) กำหนด “การ” คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนาหรือเกี่ยวกับคณะสงฆ์ มี ๖ ฝ่ายคือ ๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงามหรือการปกครองคณะสงฆ์ ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์

การคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านนี้ เมื่อพิจารณาลงลึกในรายละเอียดจะเห็นได้ว่าเป็นการขยายความอนุโลมตามพระพุทธดำรัสดังกล่าวข้างต้น ให้เหมาะสมกับกาลสมัยในปัจจุบัน และมีรายละเอียดครอบคลุมถึงการพัฒนาชุมชนอย่างกว้างๆ ทั้งในด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ การพัฒนาอาชีพของชุมชนรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอีกด้วย

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับบทบาทต่อชุมชนนั้น บทบาทของพระสงฆ์มีทั้งเป็นทางการ ซึ่งหมายความว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและอีกบทบาทหนึ่งเป็นบทบาทที่พระสงฆ์มีต่อชุมชนและดำเนินการไปอย่างอิสระตามแนวคิดและกลยุทธ์ของตนเอง มีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหาตามวิถีทางสังคมและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่น[๑๔] แต่ในสังคมไทยปัจจุบัน เนื่องจากมีสถาบันอื่นๆ เข้ามาทำหน้าที่

---

[๑๐] ดูรายละเอียดในพระเทพเวที (ประยุทธ์ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔ – ๑๗

[๑๑] ที. ปา..(ไทย) ๑๑/๓๐๔/๑๒.สัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมแห่งศีล

[๑๒] อง. อฏฐก. (ไทย) ๒๓ / ๕๔ / ๓๔๒. สมชีวิตา หมายถึง ความเป็นอยู่เหมาะสมกับที่เป็น

[๑๓] ฝ่ายฝึกอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๙๓.

[๑๔] สมบูรณ์ สุขสำราญ,**การพัฒนาชนบทตามแนวพุทธศาสนากรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา**, หน้า ๓๓.

แทนบทบาทต่างๆ ทำให้วัดและพระสงฆ์มีส่วนช่วยชุมชนน้อยลง เช่น มีโรงเรียนทำหน้าที่สอนกุลบุตรกุลธิดาแทนวัด มีโรงพยาบาลรักษาคนป่วยแทนวัด มีโรงมหรสพให้ความบันเทิงซึ่งไม่จำกัดฤดูแทนวัด และมีเครื่องจักรผ่อนแรงจนเป็นเหตุให้การพึ่งพาอาศัยแรงเพื่อนบ้านหมดความจำเป็น สิ่งเหล่านี้เริ่มทำให้คนห่างวัดมากขึ้น[๑๕]

ปัญหามีเพียงว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสถาบันสงฆ์ได้ลดน้อยลงและกำลังจะสูญหายไปเรื่อยๆ โดยเฉพาะในชุมชนเมืองหลวงนั้นกล่าวได้ว่า ได้สูญหายไปเกือบหมดสิ้น ส่วนในชนบทบางแห่งยังพอรักษาให้อยู่ในสภาพที่น่าพอใจได้บ้าง แต่ถ้าไม่มีการเคลื่อนไหวเลยในการปรับปรุงบทบาทของพระสงฆ์ในชนบท สิ่งเหล่านี้ก็จะเสื่อมลงได้เพราะชุมชนแบบชนบทก็กำลังเปลี่ยนแปลงไปตามชุมชนแบบเมืองหลวงด้วยเช่นกัน[๑๖]

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าคนไทยในสมัยก่อนส่วนมากจะนำลูกหลานไปฝากไว้กับวัดเพื่อให้มีโอกาสได้เล่าเรียนหนังสือ ให้มีความรู้ อ่านออก เขียนได้ เมื่ออายุครบบวชก็จะได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ศึกษาเล่าเรียนวิชาการชั้นสูงต่อไป ส่วนสตรีและคนชราจะได้รับความรู้จากการไปสดับฟังพระธรรมเทศนาที่วัด ดังนั้นคนไทยส่วนใหญ่ในสมัยก่อนๆจึงดำเนินชีวิตโดยยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำแทบทั้งสิ้นการดำเนินชีวิตทำนองนั้นคนไทยรุ่นหลังมักจะเรียกขานอย่างชื่นชมว่าวิถีไทยนั่นคือพ่อแม่ปู่ย่าตายายจะให้การฝึกอบรมแก่บุตรหลานของตนให้ครองชีวิตแบบไทยๆโดยมีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของชีวิตสั่งสอนให้อนุชนทุกคนมีศีลสมาธิปัญญาทำให้ครองชีพอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข[๑๗] ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช๒๕๔๐ มาตรา๗๓ซึ่งมีข้อความระบุว่ารัฐต้องสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและในวรรคต้นของมาตรา๘๑มีข้อความว่ารัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมการปฏิบัติธรรมคือสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ นี้ เป็นการปฏิบัติที่ทำให้บุคคลมีสติ สัมปชัญญะ มีความระลึกรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา สามารถกำหนดรู้สภาวธรรมสิ่งต่างๆ ได้ตามสภาพความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาประจำวันได้ย่อมเข้าใจอรรถ เข้าใจธรรมแล้ว ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อเกิดปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติแล้ว กายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข จิตย่อมตั้งมั่น ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของผู้นั้นไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว พากเพียรพยายามที่จะกำจัดอาสวะให้หลุดพ้นจากจิตใจของตน อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือย่อมบรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยม

จากที่กล่าวมาในข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีว่าพระสงฆ์ในปัจจุบันมีบทบาทอย่างไรบ้างในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนใน ๓ ตำบลในเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีและศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากพระสงฆ์ในเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีจำนวน ๓๓๖ คน ผู้วิจัยมีจุดประสงค์ทำการศึกษาด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเป็นหลัก จึงคัดหัวข้อในการศึกษาเหลือเพียง ๓ ด้าน คือ

---

[๑๕]สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์,**ของดีวัดมัชฌิมาวาส สงขลา**, สงขลา : มงคลการพิมพ์, ๒๕๒๒, หน้า ๗๓.

[๑๖]พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**, หน้า ๒๘-๒๙.

[๑๗]วรวิทย์ วศินสรากร, **การปรับตนตามวิถีพุทธ,**กรุงเทพมหานคร : วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์, ๒๕๔๗, หน้า ๔๓.

๑) ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเช่นการลดเลิกอบายมุขการดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาทการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเป็นต้น

๒) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆของวัดเช่นการจัดกิจกรรมด้านพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สะอาดเรียบร้อยการอบรมส่งเสริมการเรียนรู้การอบรมส่งเสริมสุขภาพการอบรมส่งเสริมครอบครัวอบอุ่นเป็นต้น

๓) ด้านการสนับสนุนส่งเสริมประสานงานจากภาคส่วนต่างๆเพื่อช่วยเหลือประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนเช่นการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการประสานขอสนับสนุนงบประมาณบุคลากรวิทยากรวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

เพื่อทราบข้อเท็จจริงถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีการปฏิบัติงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆอย่างตรงจุด อันเป็นผลดีต่อการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยพระสงฆ์ในชุมชนพื้นที่อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

๓.ปัญหาที่ต้องการทราบ

๓.๑ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีนั้นเป็นอย่างไร

๓.๒ ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีว่ามีความแตกต่างอย่างไร

๓.๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยพระสงฆ์ในชุมชนอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีเป็นอย่างไร

๔.ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตวิจัยไว้ดังนี้

๑.ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในภาคสนามที่มุ่งศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีจำนวน๓ด้านคือ

๑) ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเช่นการลดเลิกอบายมุขการดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาทการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเป็นต้น

๒) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆของวัดเช่นการจัดกิจกรรม

ด้านพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สะอาดเรียบร้อยการอบรมส่งเสริมการเรียนรู้การอบรมส่งเสริมสุขภาพการอบรมส่งเสริมครอบครัวอบอุ่นเป็นต้น

๓) ด้านการสนับสนุนส่งเสริมประสานงานจากภาคส่วนต่างๆเพื่อช่วยเหลือประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนเช่นการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการประสานขอสนับสนุนงบประมาณบุคลากรวิทยากรวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

๒. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยได้แก่ประชาชนใน ๓ ตำบลในเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีจำนวน ๒,๑๑๘ คน โดยวิธีการเปิดตารางสุ่มตัวอย่างตารางสูตรยามาเน่ ปรากฏได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๓๖ คนและกลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์เชิงลึกได้แก่พระสงฆ์ ประธานชุมชนและตัวแทนชุมชน รวมทั้งหมดจำนวน๑๔ รูป/คน

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่

กำหนดพื้นที่ในการศึกษาไว้เฉพาะเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๕๗ - มีนาคม ๒๕๕๘ รวมระยะเวลา ๖ เดือน

๕.สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประชาชนในชุมชนพื้นที่อำเภอห้วยคตจังหวัดอุทัยธานี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๕ รองลงมาคือ เพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕ อายุ ๔๐-๔๙ ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๒ รองลงมาคืออายุ ๓๐-๓๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๙อายุ ๕๐-๕๙ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๒อายุ๖๐ ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖ และอายุ ๒๐-๒๙ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๐ น้อยที่สุดระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลายจำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕ มากที่สุด ปริญญาตรีจำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๖ระดับอนุปริญญาจำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๔ ระดับประถมศึกษาจำนวน ๓๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖ระดับ ระดับสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไปจำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๙น้อยที่สุด ตามลำดับ อาชีพพบว่าเกษตรกรมากที่สุด จำนวน ๑๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๐ รองลงมาคือรับจ้างจำนวน ๑๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔ ข้าราชการน้อยที่สุด จำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖

๒. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่อำเภอห้วยคตจังหวัดอุทัยธานี

พบว่าพระสงฆ์และประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์และประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี อยู่ในระดับมากทุกด้านเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

๑) ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนในอำเภอห้วยคตมีความคิดเห็นบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนในอำเภอห้วยคตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนในอำเภอห้วยคตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้พระสงฆ์และประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี โดยรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสงฆ์และประชาชนมีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆของวัดและด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน

๔. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าควรเพิ่มเติมพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการให้ความรู้ควรมีการเสริมความรู้ต่างๆ (ทักษะ)ให้กับพระสงฆ์เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานพระสงฆ์ควรตัดเนื้อหาที่เข้าใจยากเกินความสามารถของประชาชนออกควรให้ประชาชนฝึกการตั้งคำถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างถ่องแท้ควรปรับปรุงเนื้อหาให้มีความหลากหลายน่าสนใจเหมาะกับวัยของประชาชนพระสงฆ์ต้องหาทุนซื้ออุปกรณ์ที่ทันสมัยในการให้ความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพควรมีการประชุมวางแผนงานกันบ่อยๆเพื่อให้เกิดการพัฒนาระบบการบริหารงานที่ดี

๒. ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆของวัดพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าควรจัดให้มีการอบรมพระสงฆ์ที่ยังขาดการเรียนรู้รูปแบบที่ดี เพื่อให้เกิดเกิดศรัทธาแก่ประชาชน ที่จะนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงควรจัดอบรมประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ จะได้เรียนรู้รูปแบบของพระสงฆ์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ควรจัดให้พระสงฆ์นำรูปแบบที่ดีไปสื่อสารให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนนำรูปแบบที่ดีไปประยุกต์ใช้พัฒนาในการดำเนินชีวิตควรจัดให้มีทุนนำประชาชนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่บ้าง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบที่ดีควรจัดให้มีกิจกรรมเพื่อพระสงฆ์กับประชาชนมีความสนิทกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบที่ดี

๓. ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าพระสงฆ์ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิต มีประสิทธิภาพพระสงฆ์ต้องหางบประมาณในการดำเนินงานด้านการผลิตและการใช้สื่อ เพื่อทำการประชาสัมพันธ์เอาเอง เน้นถึงความจำเป็นมากๆควรจัดให้ทุกภาคส่วนมีการประสานงานและดำเนินนโยบายร่วมกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นควรให้พระสงฆ์ในเขตอำเภอห้วยคต มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตของแต่ละวัด โดยเน้นการสอนหลักพระพุทธธรรมในการดำรงชีวิต เช่นเว้นจากอบายมุข ประพฤติสุจริต

๕. สรุปผลการสัมภาษณ์บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

๑. ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ได้จัดอบรมเชิงวิชาการจากหน่วยงานพัฒนาสังคมมาหลายปีได้มีการพัฒนาเน้นที่เนื้อหาสาระธรรมให้เห็นความสำคัญ เพื่อให้บุคคลทั้งหลายนำไปปฏิบัติได้จริง เป็นเหตุให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีมีแต่ความเจริญและก้าวหน้า ต้องการให้พระสงฆ์มีเนื้อหามากกว่านี้และการแสดงธรรมควรให้ความรู้ให้ชัดเจนในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเนื้อหานั้น ทางคณะสงฆ์ควรมีการพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้เชี่ยวชาญพร้อมที่จะจัดเนื้อหาหลักสูตรให้กระชับครบตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ได้จัดอบรมเชิงวิชาการจากหน่วยงานพัฒนาสังคมมาหลายปี ได้มีการพัฒนาเน้นที่เนื้อหาสาระธรรมเช่นสังคหวัตถุธรรม ๔ ให้เห็นความสำคัญ เพื่อให้บุคคลทั้งหลายนำไปปฏิบัติได้จริง เป็นเหตุให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนพื้นที่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานีมีแต่ความเจริญและก้าวหน้า ให้พระสงฆ์มีการแสดงธรรมควรให้ความรู้ให้ชัดเจนในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๒. ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จ

ควรจัดให้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วนแสดงความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ควรจัดให้ประชาชนเข้าอบรมปฏิบัติธรรมมาบ่อยๆ เพื่อศึกษาหลักธรรมในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ควรจัดให้มีคณะทำงานติดตามประเมินผลในการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี เพื่อนำเสนอให้บุคคลอื่นๆได้ศึกษาเป็นต้นแบบ ควรจัดให้มีทุนนำพระสงฆ์ไปศึกษาดูงานในด้านการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนอกสถานที่บ้าง ควรจัดให้มีกลุ่มอาสาเพื่อให้เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อเป็นการนำประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ควรจัดให้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วนแสดงความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ควรจัดให้ประชาชนเข้าอบรมปฏิบัติธรรมมาบ่อยๆ เพื่อศึกษาหลักธรรมในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ควรให้มีคณะทำงานติดตามประเมินผลของประชาชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี เพื่อนำเสนอให้บุคคลอื่นๆได้ศึกษาเป็นต้นแบบ ควรมีทุนนำพระสงฆ์ไปศึกษาดูงานในด้านการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนอกสถานที่บ้าง ควรมีกลุ่มอาสาเพื่อให้เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๓.ด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน

ปัจจุบัน สื่อเทคโนโลยีต่างๆ มีความทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ รวมถึงสื่อการสอนมัลติมีเดียต่างๆ ซึ่งพระสงฆ์ในปัจจุบันมีความรู้ สามารถนำสื่อการสอนที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการเผยแผ่ ทำให้ได้รับความสนใจจากประชาชนและบุคคลทั่วไปเป็นอย่างมาก และพระสงฆ์ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนและบุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมในการถามตอบปัญหาธรรม จุดความสนใจต้องการเรียนรู้ในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงควรให้พระสงฆ์ในเขตอำเภอห้วยคต มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตของแต่ละวัด โดยเน้นการสอนหลักพระพุทธธรรมในการดำรงชีวิต เช่นเว้นจากอบายมุข ประพฤติสุจริต อย่างไรก็ตาม ปัญหาในด้านเทคนิคการเผยแผ่ที่ยังคงพบเห็นในปัจจุบันคือ พระสงฆ์ที่สูงอายุบางรูป ใช้รูปแบบการสอนแบบเทศน์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่สามารถเร้าความสนใจแก่ประชาชนได้ นั่นเองพระสงฆ์ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิต มีประสิทธิภาพ การจัดอบรมประชาชน ต้องมีการเสริมสร้างศรัทธา โดยดูจากบุคลิกภาพของพระสงฆ์ มีความมั่นใจในตัวเอง เป็นผู้รู้จริง ปฏิบัติจริง มีความสัมพันธ์กับญาติโยมสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ รวมถึงสื่อการสอนมัลติมีเดียต่างๆ ซึ่งพระสงฆ์ในปัจจุบันมีความรู้ สามารถนำสื่อการสอนที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการเผยแผ่ ทำให้ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก พระสงฆ์เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการถามตอบปัญหาธรรมจุดความสนใจ ต้องการเรียนรู้ในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงพระสงฆ์ในเขตอำเภอห้วยคต มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตของแต่ละวัด โดยเน้นการสอนหลักพระพุทธธรรมในการดำรงชีวิต เช่นเว้นจากอบายมุข ประพฤติสุจริต อย่างไรก็ตาม ปัญหาในด้านเทคนิคการเผยแผ่ที่ยังคงพบเห็นในปัจจุบันคือ พระสงฆ์ที่สูงอายุบางรูป ใช้รูปแบบการสอนแบบเทศน์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่สามารถเร้าความสนใจแก่ประชาชนได้ นั่นเองพระสงฆ์ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิต มีประสิทธิภาพ การจัดอบรมประชาชน ต้องมีการเสริมสร้างศรัทธา มีความมั่นใจในตัวเอง เป็นผู้รู้จริง ปฏิบัติจริง มีความสัมพันธ์กับญาติโยม

เอกสารอ้างอิง

เสน่ห์ จามริก, “ชุมชนไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์”, ใน **ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง**, รวบรวมโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓.

พิทูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง, **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๓๓.

สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ธีร์ปุณฺณโก), **สมเด็จฯ คิด-เขียน-พูด-เทศน์**, กรุงเทพมหานคร : เจริญรัฐการพิมพ์, ๒๕๒๗.

กรมการศาสนา, **ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

สมบูรณ์ สุขสำราญ,**การพัฒนาชนบทตามแนวพุทธศาสนากรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๓๐.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๖.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๑.

พินิจ ลาภธนานนท์, **บทบาทพระสงฆ์ในการในการพัฒนาชนบท**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจฒประสานมิตร , ๒๕๓๒.

ดูรายละเอียดในพระเทพเวที (ประยุทธิ์ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ฝ่ายฝึกอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, **ของดีวัดมัชฌิมาวาส สงขลา**, สงขลา : มงคลการพิมพ์, ๒๕๒๒.

วรวิทย์ วศินสรากร, **การปรับตนตามวิถีพุทธ,**กรุงเทพมหานคร : วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์ , ๒๕๔๗.

หลักพุทธธรรมกับการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์

RELATED TO SONGKRAN (THAI NEW YEAR) FESTIVAL AT KHAO THONG COMMUNITY, PHAYUHA KHIRI DISTRICT, NAKHON SAWAN PROVINCE

พระวรเศรษฐ์ ธมฺมวิริโย (วัฒนะสกุลรักษ์)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ และ ๓) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกกับผู้เกี่ยวข้องในชุมชนเขาทอง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) การส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ คือ การแสดงออกของกลุ่มชนที่มาอยู่ร่วมกันในบริบทของสังคมเดียวกัน จนเป็นการแสดงออกถึงความเป็นเป็นตัวตน หรือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนนั้น ๆ มี ๕ วิธี คือ ๑) การแต่งกาย ๒) วัฒนธรรมความเชื่อ ๓) อาหารการกิน ๔) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ๕) ประเพณี ในการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีที่ปรากฏชัดมีหลายประเพณี เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีสารท เป็นต้น

๒) หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ มี ๓ ระดับ คือ ๑) ขนาดเล็กคือ สถาบันครอบครัว ใช้หลักศีลธรรมพื้นฐาน ๒) ขนาดกลางคือสังคมชุมชนขนาดหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ใช้หลักความกตัญญูกตเวทีและหลักสามัคคี เป็นต้น และ ๓) ขนาดใหญ่คือสังคมระดับประเทศ ใช้หลักคารวตา และหลักสามัคคี

๓) หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ในการวิจัยนี้มีพื้นที่วิจัยอยู่ที่ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่มีความเข้มแข็งและโดดเด่นในด้านประเพณีที่เด่นชัดที่สุด คือ ประเพณีสงกรานต์ พบหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน ตำบลเขาทอง คือ หลักคารวตาปรากฏอยู่ในการละเล่นจับข้อมือสาว หลักสาราณียธรรมปรากฏอยู่ในการรดน้ำดำหัวขอพรผู้สูงอายุ หลักกตัญญูกตเวทีปรากฏอยู่ในการทำบุญ

อุทิศให้กับปิยชน การสรงน้ำพระและรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ หลักสามัคคีปรากฏอยู่ในทุกกิจกรรม มาเป็นเวลานาน หากแต่ในปัจจุบันกระแสความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีกำลังเข้ามามีผลกระทบต่อการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนดังกล่าว และชุมชนกำลังต้องการการปกป้องอนุรักษ์สืบสานประเพณีอันงดงามและทรงคุณค่าให้สืบทอดต่อไป

ABSTRACT

The research on “Buddhist Principles and Community Identity Promotion related to Songkran (Thai New Year) Festival” at Khao Thong Community, PhayuhaKhiri District, Nakhon Sawan Province had three objectives: 1) to study the identity promotion of the community related to the festival at Khao Thong Community, PhayuhaKhiri District, Nakhon Sawan Province, 2) to study the Buddhist principles and the community identity promotion at Khao Thong Community, PhayuhaKhiri District, NakhonSawan Province, and 3) to analyze the Buddhist principles and the community identity promotion relating to Songkran (Thai New Year) Festival at Khao Thong Community, PhayuhaKhiri District, Nakhon Sawan Province. This research applied the documentary research with collecting data from Tipitaka, academic textbooks, related documents and researches. Analysis of the data used the analysis of the content and the summary of the research used presenting the descriptive results of the research.

Results of the Research

1) The community identity promotion at Khao Thong Community, PhayuhaKhiri District, Nakhon Sawan Province was the expression of the people in the community living in the same society. These expressions were self-confident or local identity of the community. The community identity promotion had 5 ways: dressing, culture and belief, food, intelligence of locality, and tradition. The community identity promotion relating to **the** festival appeared in many festivals such as Loy Kratong Festival,Songkran (Thai New Year) Festival, and Ghost Festival.

2) The Buddhist principles and the community identity promotion at Khao Thong Community, PhayuhaKhiri District, Nakhon Sawan Province had 3 levels: 1) the small group or the **family** applying the basic morality, 2) the middle group or the community applying the principle of the gratefulness and the unity, and 3) the big group or the country applying the reverence and the unity.

3) The Buddhist principles and the community identity promotion relating to Songkran (Thai New Year) Festival at Khao Thong Community, PhayuhaKhiri District, Nakhon Sawan Province that was the Mon people were the Gāravatā (the reverence) appeared in the play of holding the women’s wrists, the Sāranīyadhamma (states of conciliation) appeared in pouring water on the hands of revered elders and asking for blessing, the Kataññukatavedī (gratefulness) appeared in the making of merits for the

dead people, sprinkling water onto a Buddha image, and pouring water on the hands of revered elders and asking for blessing, and the unity appeared in all the activities. Now, the current of material and technological progress would affect the community identity promotion. Moreover, the community wanted to protect, conserve and inherit these valuable festivals continually.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"สงกรานต์" ถ้าจะแปลความหมายโดยศัพท์แล้ว ก็ได้ใจความว่า "การย้ายที่" หรือ "การเคลื่อนที่"[๑๘] คือ เป็นวันที่พระอาทิตย์ได้โคจรย้ายจากที่เดิมย่างเข้าสู่ราศีเมษ ซึ่งเป็นวันที่ชาวไทยเราถือกันมาแต่โบราณว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งมีอยู่ ๓ วันด้วยกัน คือ ๑. วันที่พระอาทิตย์โคจรขึ้นสู่ราศีเมษ ๒. วันเนาว์ ๓. วันเถลิงศก ใน ๓ วันนี้ มักจะอยู่ในระหว่างวันที่ ๑๓-๑๔-๑๕ ของเดือนเมษายนของแทบทุก ๆ ปี วันที่ ๑๓ เป็นวันมหาสงกรานต์ เรื่องราวของสงกรานต์นี้ได้มีปรากฏเป็นศิลาจารึกอยู่ที่วัดพระเชตุพนฯ (วัดโพธิ์ท่าเตียน) ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ กรุงรัตนโกสินทร์ กำหนดให้วันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปีเป็นวันสงกรานต์เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๒ โดยทั่วไปแล้วถือให้เป็นงานเฉลิมฉลองเป็นงานที่บ่งบอกถึงเทศกาลแห่งความสุข เทศกาลแห่งความสนุกสนานสามัคคี สังเกตที่ใบหน้าจะเต็มไปด้วยคราบรอยยิ้มจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางทั่วประเทศว่า "ปีใหม่ไทย" ในวันปีใหม่ของไทยนั้นตั้งแต่อดีตได้สอดแทรกขนบธรรมเนียมวิถีชีวิตเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีด้วย การเฉลิมฉลองปีใหม่หรือสงกรานต์นั้นบรรพบุรุษของเราได้สอดแทรกหลักธรรมในพระพุทธศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้อย่างลงตัว ทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะแห่งสังคมนั้น มีความสงบเรียบร้อยเป็นที่เจริญตาแก่ผู้พบเห็นในงานประเพณีมีงานปิดทองไหว้พระ สรงน้ำพระพุทธรูปและพระภิกษุ สามเณร การทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษ ตลอดจนพิธีรดน้ำดำหัวเพื่อขอพรจากผู้ใหญ่ และยังมีการละเล่นต่าง ๆ เช่นการเล่นสะบ้า ลูกช่วง มอญซ่อนผ้า ประเพณีแข่งเรือ ซึ่งประเพณีเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ดีงามหากเกิดขึ้นอยู่ในที่ใด ๆ แล้วความสงบสุขและความสงบเรียบร้อยก็จะปรากฏชัดกับสังคมนั้น ๆ และในประเพณีสงกรานต์นี้จะมีอีกพิธีหนึ่งที่มีความผสานสานสอดคล้องเชื่อมโยงกันประเพณีนี้เรียกประเพณี "ตรุษ"

"ตรุษ" เดิมทีเป็นประเพณีที่เก่าแก่ของชาวอินเดียฝ่ายใต้ กล่าวคือ เมื่อพวกทมิฬได้เข้ามาครอบครองและมีอำนาจอยู่ในลังกาแล้ว พวกทมิฬก็ได้นำเอาพิธี "ตรุษ" ซึ่งเป็นลัทธิศาสนาเข้าไปเผยแพร่ จึงกลายเป็นประเพณีของชาวลังกา ด้วยเหตุนี้พิธี "ตรุษ" จึงมีปรากฏขึ้นในลังกาทวีปตั้งแต่ในครั้งนั้นเป็นต้นมา ต่อมาชาวลังกาที่นับถือพระพุทธศาสนาได้มีอำนาจขึ้นในลังกาทวีปแล้ว จึงได้คิดดัดแปลงพิธี "ตรุษ" มาเป็นพิธีทำบุญในพระพุทธศาสนา ได้พากันจัดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย ได้นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ถึง ๓ วัน คือ ในวันแรม ๑๔ ค่ำ วันแรม ๑๕ ค่ำ ของเดือน ๔ และในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองที่พวกตนได้อาศัยอยู่[๑๙] พิธี "ตรุษ" เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "พิธีสัมพัจฉรฉินท์"

---

[๑๘]รศ. สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, **ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๔.

[๑๙]สุรพันธ์ พ่วงภักดี, **ประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครูฯ**, (กรุงเทพมหานคร : ลูก ส. ธรรมภักดี ถนนข้าวสารฯ, ๒๕๑๑), หน้า ๓๖๖.

พิธีสัมพัจฉรฉินท์ คือพิธีตัดปีหรือพิธีส่งท้ายปีเก่า ซึ่งจะสืบต่อเนื่องกับพิธีรับปีใหม่หรือพิธีสงกรานต์ พิธีสัมพัจฉรฉินท์ เป็นวิธีการบูชาทำบุญขึ้นปีใหม่ของชาวลังกา ชาวเมืองนครศรีธรรมราชรับมาจากลังกา และชาวกรุงศรีอยุธยารับทอดมาอีกต่อหนึ่ง พิธีนี้มีการสักการบูชาพระรัตนตรัยเป็นนักขัตฤกษ์ใหญ่มีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดสามวัน วันที่สามมีการประกาศเทวดา แผ่ส่วนบุญให้แก่ เทพยดา ยักษ์ นาค กุมภัณฑ์ บรรดาอมนุษย์ทั้งปวงตลอดถึงสัตว์เดรัจฉาน เพื่อขอพรให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข และเป็นสิริมงคลแก่พระนคร[๒๐] เมื่อวันพระมหาเถระเจ้าจำเริญอาฏานาฏิยสูตรในราตรี หมู่ทหารยิงปืนใหญ่รอบพระนคร ฝ่ายพราหมณาจารย์ประชุมกันผูกพรตกระทำการพระราชพิธีในเทวสถานหลวง ครั้นเสร็จจึงอาราธนาพระมหาเถระเจ้าทั้งหลายขึ้นสถิตยานราชรถแลประเทียบเรียบเรียงกระบวนแห่เป็น ๕ กระบวน ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ แลโรยทรายรอบพระราชนิเวศน์นั้น กระบวนหนึ่ง รอบพระนครตามท้องสถลมารคนั้น ๔ กระบวน ดูเป็นสง่างามยิ่งนัก[๒๑]

ในปัจจุบันในยุคสมัยที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมีความเจริญทางด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว ผู้คนเริ่มมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้นมีความเสียสละที่จะทำงานช่วยเหลือสังคมน้อยลง ประชาชนเริ่มห่างหายออกจากวัด ความแนบชิดระหว่างบ้าน-วัด-โรงเรียนเริ่มห่างหายจนเริ่มไม่มีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ จะเห็นได้จากการเฉลิมฉลองสงกรานต์กันอย่างเกินเลยผิดเพี้ยนไปจากโบราณมาก มีการแสดงที่ไม่สุภาพ นุ่งน้อยห่มน้อยแสดงอยู่ในวัด มีการสัมผัสร่างกายโดยไม่สุภาพ การเล่นสาดน้ำกันอย่างรุนแรง การดื่มสุราละสารเสพติด เล่นการพนัน เกิดการทะเลาะวิวาท จากข่าวสถิติการเกิดอุบัติเหตุในช่วงสงกรานต์ปี ๒๕๕๖ มีผู้เสียชีวิตถึง ๒๘๕ คนซึ่งมากกว่าปีที่แล้ว ๓ คน ส่วนบาดเจ็บ ๒,๗๘๓ คน รวมอุบัติเหตุทั้งหมดที่เกิดขึ้น ๒,๕๘๑ ครั้ง[๒๒] ซึ่งสาเหตุหลักยังคงเป็นเรื่องของเมาแล้วขับ การขับรถโดยความประมาทจนเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนี้การดื่มสุรายังนำมาซึ่งความขาดสติ ทำให้เกิดการทะเลาะกันหากรุกรามรุนแรงก็อาจนำมาซึ่งการก่อให้เกิดอาชญากรรม และเมื่อเห็นผู้หญิงนุ่งน้อยอาจแสดงกิริยาท่าทางลวนลาม ล่วงเกิน หรืออาจนำไปสู่การทำอนาจารได้

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นอีกพื้นที่หนึ่งของประเทศไทยที่ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ได้จัดกิจกรรมอนุรักษ์สืบทอดประเพณีสงกรานต์ มาโดยตลอด ประเพณีสงกรานต์ที่โดดเด่นในจังหวัดนครสวรรค์ คือ ตำบลเขาทอง ส่วนใหญ่จะมีชุมชนเชื้อสายมอญอาศัยอยู่ มีการปิดทองไหว้พระการละเล่นต่าง ๆ และในงานประเพณีสงกรานต์ยังมี พิธีรดน้ำดำหัวเพื่อขอพรจากผู้ใหญ่ สรงน้ำพระพุทธรูปและพระภิกษุ สามเณร โดยเฉพาะที่ตำบลเขาทองได้มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของชาว เขาทองสำคัญ เช่น ประเพณีจับข้อมือสาว

ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์นี้ มีอัตลักษณ์ที่เด่นชัดก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีและความเรียบร้อยดีงาม สะท้อนให้เห็นหลักพุทธธรรมที่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนดังกล่าว ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จำทำการศึกษาในเรื่องนี้เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนอื่น ๆ อีกต่อไป

---

[๒๐]สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, **ประเพณีและพิธีกรรมในวรรคดีไทย**, หน้า ๓๐๔.

[๒๑]เสถียรโกเศศ, **นางนพมาศหรือตำหรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๓๐), หน้า ๑๓๔.

[๒๒]**สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, "เช่นสงกรานต์ ๒๘๕ ศพ" [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.its.in.th/index.php/thenews/๑๑๑๙๒---๒๘๕-๒, (๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖)**

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๓.๑ ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก และอรรถกถา โดยเฉพาะหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชนเขาทอง ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

๓.๒ ชั้นทุติยภูมิโดยศึกษาจากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์

๓.๓ ศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนเขาทอง ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

๓.๔ จัดลำดับข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อมูล เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) การตีความหมาย (Interpretation) และการสังเคราะห์ (Synthesis) นำเสนอข้อมูลฉบับสมบูรณ์

๔.สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องหลักหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ และ ๓) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริม อัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Rrsearch) เน้นการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก อรรถกถา จากข้อมูลปฐมภูมิ เอกสารตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากชั้นทุติยภูมิ และลงสัมภาษณ์ข้อมูล

เชิงลึกกับผู้เกี่ยวข้องในชุมชนเขาทอง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณา การตีความหมายและการสังเคราะห์ ซึ่งเนื้อหาสาระพอสรุปได้ดังนี้

๑. การส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

การส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชน คือ กระบวนการสร้างความหมายเสริมสร้างหรือวิธีการที่นำมาการอยู่ร่วมกันของชุมชนหมู่คณะ และมีการกระทำร่วมกันเหมือน ๆ กันในลักษณะแนวทางเดียวกันในการกระทำนี้นำมาซึ่งประโยชน์ต่อหมู่คณะ การแสดงออกของกลุ่มชนที่มาอยู่ร่วมกันในบริบทของสังคมเดียวกัน จนเป็นการแสดงออกถึงความเป็นเป็นตัวตน หรือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนนั้น ๆ มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวตนบ่งบอกความเป็นตัวตนของชุมชนได้ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เป็นต้น อัตลักษณ์ไม่ได้หมายเอาแต่สิ่งที่ผ่านมาแล้วเท่านั้น มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสถานการณ์ทางสังคมโดยเฉพาะในสังคมไทยที่มีการปรับเปลี่ยนทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา เปนการแสดงให้คุณคาของชุมชนในการจัดการด้านตาง ๆ ของชุมชนให้สอดคลองกับวิถีชีวิตชุมชน หรืออีกนัยหนึ่งคือชุมชนมีขีดความสามารถหรือมีศักยภาพของตนเอง ซึ่งศักยภาพดังกลาวนั้นเกิดขึ้นจากกระบวนการของชุมชนในการสรางขึ้น และมีกระบวนการในการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามให้คนรุนหลัง ผู้วิจัยพบว่าวิธีการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนมี ๕ วิธีคือ

๑) การส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้การแต่งกาย

การแต่งการที่แสดงออกถึงความเป็นมอญอย่างชัดเจนและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มของบุคคลทั่วไปคือ การพาดสไบ ซึ่งจะมีทุกเพศและทุกวัย ทั้งนี้ในการพาดสไบนั้นในปัจจุบันนี้ได้เรือนลางไปแล้วในชุมชนชาวเขาทอง แต่ชุนชนชาวเขาทองบางส่วนยังมีบางส่วนที่พยายามจะส่งเสริมรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมรวมถึงวัฒนธรรมการแต่งกาย สิ่งที่พบในงานวิจัยนี้ทำให้เห็นได้ว่าการพาดผ้าสไบของชุมชนชาวเขาทองยังคงปรากฏมีอยู่โดยจะพาดผ้าที่ไหล่ซ้ายไปทางด้านหลังแล้วอ้อมใต้รักแร้ขวา แล้วพาดขึ้นไปทบบนไหล่ซ้าย แบบที่เรียกว่าสไบเฉียง ซึ่งแบบนี้จะใช้ในงานพิธีการหรือการทำบุญอันเป็นการแสดงความสุภาพและความเคารพต่อพระภิกษุ ทั้งยังใช้ชายผ้าสไบเป็นผ้ารองเวลากราบพระอีกด้วย แต่ส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันจะแต่งกายใส่เสื้อลายดอกไม้

๒) การส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้วัฒนธรรมความเชื่อ

การนับถือผีหม้อตาย่า ตายาย คือ การนับถือเคารพผีบรรพบุรุษของคนไทยซึ่งมีมาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเผยแพร่เข้ามา เมื่อมีการตั้งครอบครัวใหม่ทางฝ่ายหญิงแยกครัวออกไปจากพ่อแม่จะต้องมีการตั้งหม้อตาย่า ตายายใหม่ขึ้น เพื่อสำหรับได้เคารพบูชาคุ้มครองป้องกันความอยู่ดีมีสุขให้แก่ครอบครัว วิธีการเชิญหม้อหรือตั้งหม้อใหม่ คือมีหม้อดินเล็ก สายสาแหรกแขวนหม้อ ในแต่ละหม้อจะใส่ก้อนขี้ผึ้งซึ่งมีเบี้ยจั่นประกบติดอยู่ก้อนละ ๓ ตัว เมื่อถึงปีที่มีเดือนแปดสองครั้งจะจัดประกอบพิธีกรรมครั้งหนึ่ง ความจริงงานนี้ คือ งานเซ่นไหว้ผี ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นการไหว้ผีโรง ซึ่งแต่เดิมนั้นชื่อเต็มว่า “ผีโรงเรือน” หรือ ผี ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่ง คือ ต้นตระกูลของชาวเขาทองน่าจะเป็นคนมอญเนื่องจาก การหันหน้าไปทางทิศตรงข้ามกับโบสถ์ไทย และประเพณีการไหว้ผีก็คล้ายมอญ งานปีงานไหว้ผีโรงผีเรือน หรือผีปู่ ย่า ตา ยาย ที่กล่าวมานี้นับว่าเป็นมรดกชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งของบรรพบุรุษชาวเขาทองที่ตกทอดมาสู่ลูกหลาน ผู้รับมรดกจะต้องแขนผีเรือนไว้ที่บ้านเรือนของตน ต้องดูแลรักษาอย่างดี เมื่อบุตรธิดามีเหย้าเรือนจะมอบหมายกันต่อ ๆ ไป

๓) การส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้วัฒนธรรมอาหารการกิน

สำหรับอาหารการกินของชาวมอญนั้นจะไม่แตกต่างจากชาวไทยมากนัก ชาวมอญจะกินอยู่ง่ายและจะใช้พืชพักที่มีอยู่ในท้องถิ่นนำมาประกอบอาหาร เช่น กระเจี๊ยบ บอน ลักษณะการปรุงแต่งจะคล้าย ๆ กัน แต่จะมีแตกต่างกันไปบ้างในรายละเอียดของแต่ละชุมชน อาหารที่เรียกได้ว่าเป็นอาหารมอญที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่คนไทย ซึ่งเป็นอาหารที่ที่ชาวมอญนิยมทำในงานบุญหรืองานประเพณีต่าง ๆ เช่น ขนมจีน ข้างแช่ กาละแม ชาวชุมชนเขาทองก็เช่นกันมีการใช้พืชพักที่มีอยู่ในท้องถิ่นตามฤดูการเพื่อนำมาประกอบอาหารต่าง ๆ เช่น ต้มปลาร้าหน่อไม้ เลียงเหนี่ยง ยำมะเดื่อ ยำมะเฟืองปูเค็ม แกงไก่หน่อไม้ และข้าวหลาม เป็นต้น โดยเฉพาะแกงไก่หน่อไม้เป็นที่นิยมทำกันในช่วงเทศกาลสงกรานต์จนเป็นที่เรียกกันติดปากว่าประเพณีกินเหล้าแกงไก่ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนชาวเขาทอง

๔) การส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลเขาทองเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์ และเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่กันอย่างหนาแน่น โดยมีวัดเขาทอง เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน ชาวบ้านเขาทองมักนิยมปลูกเรือนใต้ถุนสูงชั้นเดียว ปลูกให้นอกชานหรือชานเรือนติดต่อกันเป็นแพยาวเรียกว่า เรือนแถวบางหลังยาวหลายสิบเมตรโดยมีคำกล่าวกันว่า “ไก่บินไม่พ้นหลังคา หรือขาไม่ตกพื้น” โดยที่เรือนของพ่อแม่จะอยู่ตรงกลาง และปีกซ้ายขวาจะเป็นที่อยู่ของลูก ๆ

๕) การส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้ประเพณี

ในการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีที่ปรากฏชัดมีหลายประเพณี เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีสารท เป็นต้น ชาวตำบลเขาทองจะเริ่มงานประเพณีสงกรานต์ ควบคู่ไปกับประเพณีตรุษ หรือเรียกรวม ๆ ว่าประเพณีตรุษสงกรานต์ ตั้งแต่วันแรม ๑๕ ค่ำเดือน ๔ เรียกกันว่า “ตรุษห้า สงกรานต์หก” โดยเริ่มนับตั้งแต่ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ เป็นวันที่ ๑ จนครบ ห้าวัน (ตรุษห้า) จะเริ่มเช้ามืดวันแรก (แรม ๑๕ ค่ำ) ประมาณตีสี่ ตีห้า ชาวบ้านจะยิงปืนขึ้นฟ้า เสียงดังสนั่นหวั่นไหว เพื่อเป็นการปล่อยผี ชาวบ้านจะลุกขึ้นทำอาหารคาวหวานพากันไปทำบุญที่วัด วันนี้จะไม่มีการละเล่นอะไรจะทำบุญอย่างเดียว เพราะถือให้ผีเล่นกันหนึ่งวันก่อน แล้ววันที่สองจึงเริ่มการละเล่นต่าง ๆ เช่นเพลงช้าเจ้ามะโลม, เพลงพิษฐาน, ประเพณีจับข้อมือสาว การเล่นเข้าผี ฯลฯ วันสุดท้ายเรียกว่า ส่งซัง วันที่ ๑๕ เมษายน ของทุกปี จะเริ่มนับเป็นวันที่ ๑ ไปจนครบ ๖ วัน (สงกรานต์หก) มีการละเล่นเหมือนกับวันตรุษ แต่ไม่มีการปล่อยผี เล่นตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้ายมีการส่งซังเหมือนกันในระหว่างที่ชาวบ้านเรียกว่า “ตรุษห้าสงกรานต์หก” นี้ ชาวบ้านเขาทองจะร่วมจัดงานประเพณีสงกรานต์ ในช่วงที่นับตรุษห้าสงกรานต์หกนี้ชาวบ้านเขาทองจะไปทำบุญที่วัด ทุกวันรวมแล้ว ๑๑ วันพร้อมทั้งมีกิจกรรมรื่นเริงหลากหลายกิจกรรมรวมกัน เช่น เพลงช้าเจ้าโลม, เพลงพิษฐาน, ประเพณีจับข้อมือสาว การเล่นเข้าผี ฯลฯ

๒. หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน มี ๓ ระดับ คือ ๑) ขนาดเล็กหรือ สถาบันครอบครัว ใช้หลักศีลธรรมพื้นฐาน ๒) ขนาดกลางเป็นสังคมชุมชนขนาดหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ใช้หลักความกตัญญูกตเวทีและหลักสามัคคี เป็นต้น และ ๓) ขนาดใหญ่เป็นสังคมระดับประเทศ ใช้หลักคารวตา และหลักสามัคคี

๑) คารวตา ๖ คือ ความเคารพ การถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ หรือโดยความหนักแน่นจริงจัง, การมองเห็นคุณค่าและความสำคัญและปฏิบัติต่อบุคคลหรือสิ่งนั้นโดยถูกต้อง ด้วยความจริงใจ ประกอบด้วยหัวข้อธรรม ๖ ส่วนด้วยกัน

๑.๑) สัตถุคารวตา ความเคารพในพระศาสดา หรือพระพุทธเจา

๑.๒) ธัมมคารวตา ความเคารพในธรรม

๑.๓) สังฆคารวตา ความเคารพในสงฆ์

๑.๔) สิกขาคารวตา ความเคารพในการศึกษา

๑.๕) อัปปมาทคารวตา ความเคารพในความไมประมาท

๑.๖) ปฏิสันถารคารวตา ความเคารพในปฏิสันถาร

๒) สารณียธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี หลักการอยู่ร่วมกัน

๒.๑) เมตตากายกรรม หมายถึง การกระทำโดยทางกาย ที่ประกอบด้วยความเมตตา ตอผู้อื่นทั้งตอหนาและลับหลัง

๒.๒) เมตตาวจีกรรม ไดแก พูดตอกันด้วยเมตตา คือ ชวยบอกแจงสิ่งที่เปนประโยชนสั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันดวยความหวังดี กลาววาจาสุภาพออนโยน ไมกลาวรายไมใชวาจาหยาบคาย หรือวาจาที่ประกอบ ดวยอารมณโทสะ แตใชคำพูดที่ประกอบดวยเมตตา

๒.๓) เมตตามโนกรรม หมายถึง การกระทำทางใจหรือความคิดที่ประกอบดวยความเมตตา อันไดแก่การคิดที่จะชวยใหผู้อื่นพนจากความเดือดรอนทั้งปวง ทั้งตอหนาและลับหลังการคิดถึงผู้อื่นในทางที่ดี

๒.๔) สาธารณโภคี หมายถึงการรูจักแบงปนทรัพยสินที่ตนหามาได ดวยความชอบธรรมใหแกผูตองการในโอกาสอันสมควร การรูจักแบงปนทรัพยสินหรือสิ่งของของตนใหกับบุคคลที่ขาดแคลนนั้นเปน

๒.๕) สีลสามัญญตา หมายถึง การรักษาศีลใหสม่ำเสมอ หรือเทาเทียมกับคนอื่น ๆ การรักษาศีลใหเสมอกับคนอื่น ๆ

๒.๖) ทิฏฐิสามัญญตา หมายถึง การมีความเห็นรวมกับคนอื่นในทางที่ถูกตอง ไมขัดแยงกับเพื่อนดวยมิจฉาทิฏฐิของตน รูจักยอมรับฟงความคิดเห็นของผู้อื่น

๓) ความกตัญญูกตเวที

ความกตัญญู เปนคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย ในสังคมมนุษยต้องเกี่ยวของสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งอื่นชีวิตดานกายภาพดำรงอยู่ไดเพราะไดรับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุคคลตาง ๆ มี บิดามารดา ครูอาจารย ญาติพี่นอง เปนตน นอกจากนั้นตองพึ่งพาอาศัยสิ่งเหล่าอื่นอีก เชน อาศัย ปจจัย ๔ เปนเครื่องเลี้ยงชีวิตจึงจะมีชีวิตอยู่รอดไดในสวนจิตใจมนุษยก็ไดรับการปลูกฝงอบรมลักษณะคุณคาทางจิตใจจากบุคคลอื่น มีบิดามารดาเปนตน ใหมีทัศนคติ คานิยม คุณธรรม จริยธรรม อันเปนหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตใหความเจริญรุงเรือง ซึ่งเปนองคประกอบสำคัญของมนุษย ความกตัญญูนี้เปนคุณธรรมที่มนุษยพึงปฏิบัติมิใชเฉพาะตอมนุษยดวยกันเทานั้น แตใหมีแมแตต่อสัตวและพืชทั้งหลายดวย พระพุทธศาสนากลาวยกยองบุคคลที่มี ความกตัญญู และใหความสำคัญตอบุคคลผู้มีความกตัญญู วาเปนบุคคลที่หาไดยากในโลก พระพุทธองคตรัสวาบุคคลที่หาไดยากมี ๒ จำพวก[๒๓] ได้แก่

[๒๓] องฺ.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๒๐/๑๑๔.

๓.๑) บุพพการี ผู้ทำอุปการะกอน

๓.๒) กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน

๓. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริม อัตลักษณ์ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ในการวิจัยนี้มีพื้นที่วิจัยอยู่ที่ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่มีความเข้มแข็งและโดดเด่นในด้านประเพณีที่เด่นชัดที่สุด คือ ประเพณีสงกรานต์ พบหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนตำบลเขาทอง คือ หลักคารวตาปรากฏอยู่ในการละเล่นจับข้อมือสาว หลักสาราณียธรรมปรากฏอยู่ในการรดน้ำดำหัวขอพรผู้สูงอายุ หลักกตัญญูกตเวทีปรากฏอยู่ในการทำบุญอุทิศให้กับปิยชน การสรงน้ำพระและรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ หลักสามัคคีปรากฏอยู่ในทุกกิจกรรมมาเป็นเวลานาน หากแต่ในปัจจุบันกระแสความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีกำลังเข้ามามีผลกระทบต่อการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนดังกล่าว และชุมชนกำลังต้องการการปกป้องอนุรักษ์สืบสานประเพณีอันงดงามและทรงคุณค่าให้สืบทอดต่อไป

กระบวนการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนในท้องถิ่น เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคม ที่สลับซับซ้อน หลากหลายไม่หยุดนิ่งมาตั้งแต่อดีต กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวรใกล้เคียงกัน ณ ช่วงเวลาเดียวกันมีการติดต่อสัมพันธ์กัน ในประเพณีสงกรานต์ของชุมชนเขาทองนี้เป็นกรณีศึกษา ที่ทำให้ผู้ทำการวิจัยได้สัมผัสและศึกษาในสิ่งที่สอดผสานกันกับประเพณีนี้และเป็นพื้นฐานแห่งความสวยงาม สิ่งนั้นคือหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่นในทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษ สรงน้ำพระพุทธรูป ทรงน้ำพระภิกษุสงฆ์และสามเณร รดน้ำดำหัวเพื่อของพรจากผู้มีอายุหรือผู้มีความสำคัญของชุมชนนั้นทำให้เห็นได้ว่าส่วนหนึ่งทำให้เราเห็นความกตัญญู ความเคารพ ในส่วนของการละเล่นจับข้อมือสาว นางสาก นางควาย นางกระด้ง ตลอดจนมีการเล่นเพลงพิษฐาน เพลงช้าเจ้ามะโลม รำวงแม่บท เต้นกำรำเคียว และรำกองยาว นั้นส่วนใหญ่จะเล่นกันเป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่คณะ เมื่อบุคลร่วมกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมมีการปฏิสัมพันธ์พูดคุยกันในหมู่คณะและจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งนั้นอยางถูกตอง ดวยความกตัญญู ซึ่งถือวาเปนการทำประโยชนเกื้อกูลแกบุคคลอื่นที่เกี่ยวของในฐานะตาง ๆ มีการให้เกียรติ มีความเคารพ และมีความสามัคคีกลมเกลียวในในทางพระพุทธศาสนาก็เช่นกัน ได้มีหลักธรรมที่สอดคล้องกับประเพณี ดังนี้ ๑) คารวตา ๖, ๒) สารณียธรรม ๖, ๓) กตัญญูกตเวที และ ๔) สามัคคี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักพุทธธรรมเท่านั้น

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนพบว่าได้ว่าไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม ความจริงก็ดำรงอยู่ตามธรรมดาของมันอย่างเป็นกลาง ๆ พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้คือ ค้นพบความจริงนั้นแล้วนำมาเปิดเผยไว้ สาระของความจริงนี้ก็คือธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย พุทธธรรมแบ่งความสุขออกเป็น ๒ ประเภท คือ โลกิยสุขและโลกุตตรสุข พุทธธรรมให้ความสำคัญแก่ความสุขทั้งสองประเภท คือ ในด้านโลกิยสุขนั้นเห็นความสำคัญและได้แสดงประโยชน์ในปัจจุบันหรือความสุขที่มนุษย์ควรแสวงหา ส่วนโลกุตตรสุข เป็นความสุขที่สูงสุดเหนือกว่าโลกิยสุข คือพระนิพพาน ในงานวิจัยเล่มนี้ผู้ศึกษามุ่งเน้นในส่วนของพุทธธรรมที่เป็นส่วนของโลกุตตรสุขเท่านั้นหลักพุทธธรรมที่มีความสำคัญที่เป็นส่วนสำคัญที่ใช้ในการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนคือ

สามัคคี ถูกทำให้ปรากฏแล้วในประเพณีต่าง ๆ แม้กระทั่งในการจัดกิจกรรประเพณีนี้ก็เช่น ความสามัคคีเป็นเครื่องหมายและพลังความเข้มแข็งนำมาซึ่งความสมัคสมาน

สามัคคีปรองดองกัน นำซึ่งประโยชน์มาสู่ชุมชนทำให้เห็นถึงความงดงามของประเพณียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้การแต่งกาย และการส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้ประเพณี

กตัญญูกตเวที เป็นหลักธรรมที่ถูกทำให้เห็นเด่นชัดแล้วในประเพณีสงกรานต์โดยส่งผ่านการทำบุญอุทิศให้แก่ปิยชนคนอันเป็นที่รักที่เคยมีอุปการคุณแก่ท่าน การกระทำเช่นนี้เปรียบเสมือนท่านทั้งหลายทำความดีให้ปรากฏแล้ว ประเพณีที่เด่นชัดที่สุดของชาวชุมชนเขาทองคือประเพณีนับถือผีหม้อ “ตาย่า ตายาย” (หม้อผีโรง) โดยการส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้วัฒนธรรมความเชื่อ และการส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้ประเพณี

สาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่มีอยู่ในแทบจะทุกประเพณีเพราะเป็นหลักธรรมอันเป็นถึงกันเห็นให้เกิดความระลึกนึก เป็นธรรมให้เป็นเหตุความสามัคคี ในประพุทธศาสนาก็เช่นกันมีการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่ถูกต้องเหมาะสม ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรม โดยการส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเห็นชัดจากการปลูกบ้านเรือนในสมัยก่อน การส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้วัฒนธรรมอาหารการกิน

คาราวตา เป็นหลักธรรมที่ในการปฏิบัติตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความเคารพยังรวมถึงการยกย่องให้เกียรติกันด้วย ในประเพณีจับข้อมือสาวได้ปรากฏหลักธรรมในข้อนี้ชัดเจน คือ ในการจับข้อมือสาวนั้นต้องขออนุญาตจากฝ่ายหญิงก่อน เมื่อฝ่ายหญิงอนุญาตแล้วจะจับได้ไม่เกินข้อศอกและเดินรอบหนองในสายตาของผู้ใหญ่เท่านั้น แสดงให้เห็นถึงหลักการแสดงความเคารพยกย่องให้เกียรติกัน เรียกว่า “คาราวตา ๖ โดยการส่งเสริมอัตลักษณ์โดยใช้ประเพณี

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าหลักพุทธธรรมปรากฏอยู่ในการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์หลายประการ ทั้งที่มีความสัมพันธ์และเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนให้เกิดความยั่งยืนและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นที่เชิดหน้าชูตาของหมู่คณะในสังคมหรือชุมชนนั้นสิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ในการส่งเสริมอัตลักษณ์คือความมีระเบียบวินัย แบบแผนวิธีปฏิบัติตลอดจนความสมัครสมานสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันเป็นหนึ่งเดียวของหมู่คณะ คุณธรรมอันยังใหญ่อีกประการหนึ่ง คุณธรรมนั้นคือความกตัญญูกตเวทีสิ่งเหล่านี้ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าหลักพุทธธรรมเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่ประกอบด้วยศรัทธาความเชื่อมั่น

ชุมชนเขาทองนั้นได้มีการส่งเสริมอัตลักษณ์ที่โดดเด่นโดยส่งผ่านในรูปแบบประเพณีสงกรานต์ ประเพณีจับข้อมือสาวถือเป็นประเพณีที่มีความโดดเด่นอาจกล่าวได้ว่าเป็นสถานที่แห่งเดียวที่มีประเพณีนี้จึงนับได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของชาวชุมชนชาวเขาทอง หลักพุทธธรรมปรากฏอยู่ในการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์หลายประการ ทั้งที่มีความสัมพันธ์และเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนให้เกิดความยั่งยืนและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์ที่เห็นได้เด่นชัดคือ ความกตัญญูกตเวที ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีสงกรานต์นี้เกิดขึ้นได้นั้นก็เพราะอาศัยหลักกตัญญู คือรู้จักคุณความดีที่ท่านทั้งหลายได้กระทำไว้แก่เรา เราท่านทั้งหลายจึงได้แสดงความกตเวที หลักพุทธธรรมอีกประการหนึ่งที่ได้แสดงปรากฏชัดแล้วในประเพณีสงกรานต์นี้ อีกประการหนึ่งการแสดงความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันเป็นสิ่งที่สำคัญมาก หลักคารวะ ๖ หรือในประเพณีจับข้อมือสาวก็ดี ได้แสดงออกถึงความเคารพให้เกียรติกันทั้งต่อหน้าและในที่รับหลัง การแสดงออกที่ สะท้อนให้เห็นถึงความรักใคร่ ความระลึกนึกถึงกันด้วยความรักในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า สาราณียธรรม ๖

หลักธรรมที่จะช่วยแกไขปญหา และสงเสริมบรรยากาศของการอยูรวมกันอยางมีความสุขและมีความเคารพตอกันไดดีนั้น ควรเนนดานพัฒนาทางสังคม การสงเสริมหลักธรรมนอกจากหลักคารวตา ๖ แลวตองอาศัยหลักสาราณียธรรม ๖ หลักกตัญญูกตเวที และหลักสามัคคี เปนหลักธรรมชวยสนับสนุน ซึ่งหลักธรรมดังกลาวมีความสำคัญที่จะชวยทำใหสังคมอยูรวมกันอยางมีความสุขและอยูรวมกันอยางมีความเคารพ โดยเฉพาะในชมชนและสังคมใหญจำเปนอยางยิ่งที่ จะตองใชหลักสาราณียธรรม ชวยในการสรางความสัมพันธที่ดีงามตอกัน ความสามัคคีจะนำความเปลี่ยนแปลงมาสูตัวบุคคลและสังคมสงผลตอการดำเนินชีวิตไปในทางที่จะพัฒนาขึ้นจากเดิมที่เปนอยู เพราะการปฏิบัติตามคุณธรรมที่กลาวมานี้จะสรางคุณประโยชนใหเกิดขึ้นแกกันและกัน

๕.ข้อเสนอแนะ

ก.ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากทำให้ทราบถึงความเป็นไปของการดำเนินการจัดประเพณีสงกรานต์ของชุมชนชาวเขาทอง ในปัจจุบันพบว่าวัฒนธรรมประเพณีที่สวยงามดั้งเดิมนั้นเริ่มเลือนหายไปจากชุมชนเขาทองบ้างในบางส่วน ปัจจุบันได้มีการรณรงค์เพื่อรื้นฟื้นวัฒนธรรมที่สวยงามเหล่านั้นไว้โดยพยายามใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อที่จะเก็บรักษาวัฒนธรรมประเพณีเหล่านั้นไว้โดยหน่วยงานสภาวัฒนธรรมตำบล หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น ประเพณีจับข้อมือสาวซึ่งนับว่าเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนชาวเขาทอง จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าเด็กวัยรุ่นขาดการให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม แสดงให้เห็นว่าความสามัคคีและเสียสละเริ่มลดน้อยลงจากสังคมไทยเมื่อความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสูงขึ้น จากการศึกษาทำให้ทราบอีกว่าส่วนหนึ่งเด็กและวัยรุ่นขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในการจัดกิจกรรมประเพณี ขาดการสืบต่อข้อมูลความเป็นตัวตนที่แท้จริง อีกส่วนเมื่อมีงบประมาณจากหน่วยงานราชการมาเกี่ยวข้องรูปแบบประเพณีและจุดประสงค์ที่ตั้งของการจัดกิจกรรมจึงเป็นไป ชาวบ้านบ้านจึงให้ความร่วมมือน้อยเพราะไม่มาจากจิตวิญญาณที่แท้จริงของตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะวิธีการแก้ไขไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑) ภาครัฐควรให้การสนับสนุนกับชุมชนในด้านงบประมาณ
๒) องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มาก
๓) วัฒนธรรมจังหวัดควรสนับสนุนให้เป็นชุมชนต้นแบบ
๔) ควรมีการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้เป็นจุดสนใจหรือเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนอื่น

ข. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

จากการ**วิจัย**ครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ามีสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาเรื่องหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนในแง่อื่น ๆ อีก ที่สมควรทำการศึกษาวิจัยต่อไปดังนี้

๑) หลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนในกลุ่มประเทศอาเซียน
๒) การส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนของคณะสงฆ์ จังหวัดนครสวรรค์
๓) การส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนของชาวไทยเชื้อสายมอญกับชาวไทยเชื้อสายลาว
๔) บทบาทของสงฆ์กับการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน
๕) หลักพุทธธรรมกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, รศ. **ประเพณีและพิธีกรรมในวรรคดีไทย**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.

สุรพันธ์ พ่วงภักดี. **ประเพณีไทยฉบับพระมหาราชครูครูฯ**. กรุงเทพมหานคร : ลูก ส. ธรรมภักดี ถนนข้าวสารฯ, ๒๕๑๑.

เสถียรโกเศศ. **นางนพมาศหรือตำหรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๓๐.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. "เช่นสงกรานต์๒๘๕ ศพ". [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.its.in.th/index.php/thenews/๑๑๙๒---๒๘๕-๒ (๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖)

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีพระราชวชิรเมธี,ดร. (วีระ วรปญฺโญ)

AN INTEGRATION. BUDDHADHAMMA FOR IMPROVINY THE YOUTH : A CASE STUDY OF PHRARAJWACHIRAMETHEE (WEERAVARAPANNO)

พระโกมินทร์ สนฺติกโร (พัฒนศิริ)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการพัฒนาเยาวชน ๒) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาเยาวชน และ ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาเยาวชน ซึ่งเป็นการเฉพาะกรณีของพระราชวชิรเมธี, ดร. (วีระ วรปญฺโญ)

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปข้อมูลในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่าในพื้นที่ ๆ ได้ศึกษา พบว่าเยาวชนมีความประพฤติและพฤติกรรมที่ดีงาม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่สังคมและชุมชน การพัฒนาเยาวชนตามหลักภาวนา ๔ คือ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาปัญญา ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติตนที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับครอบครัวและสังคม จากการที่เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสในศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และการที่ได้โอกาสให้เข้าร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้เด็กและเยาวชนได้น้อมนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาเยาวชน ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาที่ตัวของเยาวชนเองแล้ว ยังเป็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา ที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ การนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม และเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเยาวชนให้เจริญมากขึ้น ทั้งด้านความรู้และคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักทางพุทธิปัญญา ได้แก่ การพัฒนาทางจริยธรรม และสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรม

การพัฒนาเยาวชนด้วยการที่ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา ทำให้เยาวชนได้ประพฤติและปฏิบัติธรรม เป็นการอบรมเยาวชนให้มีความประพฤติทางกายวาจาและใจที่ดีงามและถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และนำไปเป็นแนวทางในการที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และทำให้เกิดปัญญาในการที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆที่เกิดขึ้น และรู้เท่าทันกับสภาวะที่แท้จริงของธรรมชาติด้วยกำลังสติปัญญาของตน

ABSTRACT

This study had 3 objectives: 1)to study Buddhamdhamama for youths, 2) to study the integration of Buddhadhamma for inproving the youths and 3) to apply Buddhadhamama for inproving the youths which was the case

study of Dr.Prarajwachirametee(WeeraVarapanyo) Thiptaka, commentaries, subcommentaries, books and relaed research papers which were gathered and concluded as Descriptive Research.

The results revealed that within the studied areas did not findany youths who bad behaviors till creating any troubles to the society and the community, improving or developing the youths according to the principle of Bhavana 4: growth; cultivation; triang; development consisting of 1) Kaya-bhavana; physicaldevelopment, 2) Sila-bhavana; moral development, 3) Citta-bhavana; emotional development and 4)Panna-bhavana ; wisdom development showed that the youths behaved and conducted themselves well without creation any troubles to their families and the society the children and the youths who had opportunities for both to study Dhamma Doctrine in Buddhism and to participate in any Buddhist activeies would allow them kindly take those Buddhadhamma to be applied in use accurately for their daily-lives.

The integration of Buddhamma for improving the youths, it disclosed that not only improving the youths themselves but also developing some environments which found to become the obstacles towards the development in applying Buddhamma to be used appropriately, Moreover, the integration of Buddhadhamma would be beneficial for improving the youths with more prosperity for both the knowledge and the virtur which could be dealt with the principle of Buddhi-panna; cognitivism such as ethics and environment development which found to be influenced upon the ethics development.

Improving the youths by allowing them to participate in some significant activities in Buddhism would certainly make them behave well and do the Dhamma practices which led them to become well-trained of fair and accurate behaviors according to Dhamma Doctrine in Buddhism in addition, these participations in addition, these participations were leading them to be trained their minds in having the right concept according to the Buddhadhamma in Buddhism and they could take such ideas to benefit their way of lives with happiness which caused wisdom happeninig in order to solve any problems they were facing including they could be awareness of the nature’s reality by their own wisdom.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาของเยาวชนในสภาวการณ์ปัจจุบันของสังคมไทย นับว่าเป็นปัญหาของสังคมไทย นับว่าเป็นปัญหาที่น่าหนักใจแก่ทุกฝ่ายเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งทางกายและทางวาจา อันไม่เหมาะสมกับวัย ตัวอย่าง เช่น ปัญหาเยาวชนติดการพนันฟุตบอล เล่นเกมการพนันต่าง ๆ โดยไม่เกรงกลัวกฎหมาย ไม่เสียดายเงินและการเล่นเกม

คอมพิวเตอร์อย่างหมกมุ่น และชอบเล่นเกมที่มีความรุนแรง การเข้าสนทนากันทางอินเทอร์เน็ตเพื่อหาคู่ มีการเสนอตัวให้คู่นอน การมั่วสุมเรื่องเพศ การเที่ยวผับเที่ยวบาร์ ชอบเที่ยวกลางคืน ใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือยเกินตัว นิสิตนักศึกษาอยู่กินกันทั้ง ๆ ที่ยังต้องขอเงินจากพ่อแม่ผู้ปกครอง เมื่อท้องก็ทำแท้งนำลูกไปทิ้ง ไม่เชื่อฟังพ่อแม่เชื่อฟังแต่นักร้อง ดาราบางคนทั้งที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักบางคนที่เป็นตัวอย่างในทางเสียหาย ประพฤติตนไม่เหมาะสม การติดเพื่อนและการเสพยาเสพติด เมาสุรา และขับรถเร็วเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดในท้องถนน ไม่ชอบเรียนหนังสือ ไม่รับผิดชอบต่อการเรียน เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาทางสังคมที่เกิดแทบทุกวัน[๒๔]

ปัญหาส่วนหนึ่ง มาจากกการที่ได้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาโดยไม่ได้รับการกลั่นกรองว่าสิ่งใดเหมาะสมกับเยาวชนไทยหรือไม่ จึงทำให้เยาวชนตกเป็นเป้าหมายทางการตลาด คือการโฆษณาโดยใช้เยาวชนเป็นสื่อเพื่อที่จะขายสินค้าให้ได้มากที่สุด และขณะเดียวกัน ก็เกิดความอ่อนแอทางด้านวัฒนธรรมไทย เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีประเวศจับแก๊งวัยรุ่นที่ประกอบมิจฉาชีพ ด้วยการออกปล้นโทรศัพท์มือถือตามห้างสรรพสินค้า และป้ายรถเมล์ ตำรวจเมืองพัทยาจับ ๕ ใน๑๑ วัยรุ่นที่ลวงเด็กหญิงอายุ ๑๔ ปี ๒ คน ไปรุมข่มขืนกลางไร่มัน โดยมีเพื่อนที่เป็นเด็กหญิงเป็นนางนกต่อช่วยหลอกเพื่อนไป ซึ่งเป็นข่าวที่เกิดขึ้นในวันเดียวกัน[๒๕]

งานวิจัยของ ดร.อมร นาครทรรพ อาจารย์คณะคุรุศาสตร์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและคณะ สรุปสาเหตุที่มาของปัญหาต่าง ๆ ของเยาวชนว่าเกิดจาก การห่างบ้าน ห่างวัด โตในห้าง ค่านิยมแฟ้ไม่เป็น อิทธิพลของสื่อที่รุนแรง ระบบการศึกษาที่เน้นด้านการแข่งขันสร้างคน เพื่อป้อนตลาดแรงงานมากกว่าสร้างคนเพื่อเข้าใจชีวิต อิทธิพลของสถานเริงรม ผับบาร์ คาราโอเกะ อาบ-อบ-นวด ที่ผุดขึ้นเป็นดอกเห็ด หากมองในแง่ของจริยธรรมแล้ว ถือว่าเยาวชนอยู่ในอาการป่วยทางจริยธรรมขั้นวิกฤติในปัจจุบันนี้[๒๖]

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสังคมไทย ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัฒน์จนเกิดเป็นปัญหาวิกฤติสับสนหลายอย่างทั้งในระดับบุคคล และระดับประเทศที่แก้กันไม่ค่อยจะได้ผล เพราะการแก้ปัญหาส่วนมากเป็นการแก้ปัญหาทางวัตถุซึ่งมุ่งเอาการบริโภคเป็นใหญ่ โดยละเลยการแก้ปัญหาพื้นฐานทางด้านจิตใจ แม้เมืองไทยเราจะเป็นเมืองพระพุทธศาสนา แต่ก็หลงลืมตน คือลืมวัฒนธรรมอันดีงามที่เป็นมรดกตกทอด มาจากบรรพบุรุษของตนในอดีต ซึ่งได้เคยประพฤติปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี ซึ่งได้เคยประพฤติปฏิบัติกันมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า [๒๗] ๓ สถาบันหลักของชาติ

---

[๒๔]แพทย์หญิงเพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ. **“ปัญหาเยาวชน มีใครสนใจจะแก้”** ไทยโพสต์ (๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๗) : ๓

[๒๕]สุชาติ ศรีสุวรรณ **“เหตุของปัญหาวัยรุ่น”.** มติชน (๑๑ มิถุนายน ๒๖๔๖.

[๒๖]สุรพล ทวีศักดิ์. “ เซ็ก – ยา – ฆ่า อาการป่วยทางจริยธรรมขั้นวิกฤติของเยาวชนไทย” มติชน, (๓ ตุลาคม ๒๕๔๗) : ๑๗

[๒๗]“พระธรนิส มั่นคงทรัพย์. “การศึกษาความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมระหว่างครูกับศิษย์ตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาในสถาบันการศึกษาระดับมัธยมปีที่ ๖ ศึกษาเปรียบเทียบ : โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยกับโรงเรียนสตรีวิทยาลัย เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร” **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต,** (สาขาอักษรศาสตร์) : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.

คือ บ้าน วัด และวัง ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาด้านจริยธรรม ศีลธรรม และการให้การศึกษาแก่เยาวชนมาโดยตลอด

ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทยมีมากยิ่งขึ้น และยังส่งผลกระทบให้พระพุทธศาสนาถูกมองข้าม เพราะคนเราไปหลงรับเอาค่านิยมแบบตะวันตกมาใช้ การพัฒนาจึงเน้นไปทางนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้แทน เช่น การใช้เครื่องจักรแทนการใช้แรงงานคน มีการแข่งขันแย่งชิงกันมากยิ่งขึ้น และขณะเดียวกันก็ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติไปด้วย เช่น สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือ ดิน น้ำ ป่าไม้ ลำธาร อากาศ บรรยากาศ และยังทำลายสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ ทัศนะคติ ค่านิยม จริยธรรม และวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าเหล่านี้ คือ ปัญหาบ้านเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่จะแก้ไม่ตกเพราะส่วนมากไปแก้ที่ปลายเหตุ

เมื่อการแก้ปัญหาของชาติดำเนินไปในทิศทางที่สวนกระแสกับพุทธธรรม ที่สอนให้รู้จักประมาณตน และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม กิจกรรมที่มอมเมาเยาวชนของชาติไปหลงใหลอยู่กับอบายมุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของยาเสพติด การมั่วสุมทางเพศ และการพนันมีมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นทวีคูณ การที่จะยับยั้งความเสื่อมถอยดังกล่าวไว้ได้ น่าจะได้แก่การพัฒนาเยาวชนของชาติให้ผูกพันธุ์กับหลักพุทธธรรมและยึดมั่นในหลักศาสนา อันจะทำให้เกิดความมั่นคงแก่ชาติในอนาคต แม้พระสงฆ์ควรจัดโครงการ เพื่อดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้น และเป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาฟื้นฟูจิตใจของศาสนิกชน ได้ทุกเพศทุกวัย กิจกรรมที่ควรจัดควรจัดตามความสามารถ และความพร้อมของทางวัด บทบาทของโรงเรียน กิจกรรมอบรมเยาวชนด้านคุณธรรมและจริยธรรม หากโรงเรียนไม่สามารถจัดให้สมบูรณ์ได้ ทรัพยากรบุคคลที่ควรคำนึงถึง คือ พระสงฆ์และวัด โรงเรียนควรขอความร่วมมือจากพระสงฆ์และวัดใกล้เคียง[๒๘]

พระสงฆ์ เป็นบุคคลผู้ทำหน้าที่ในการแก้ปัญหาเยาวชนดังกล่าว ได้อีกทางหนึ่ง โดยท่านอาศัยหลักพุทธธรรมและการประยุกต์เพื่อการอบรม สั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามแนววิถีพุทธ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การให้คำปรึกษาและคำแนะนำปัญหาด้านจริยธรรม การชักชวนให้ศาสนิกชนเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา[๒๙]

นอกจากนั้น พระสงฆ์บางรูป เช่น พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้ปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชนและผู้อยู่ในมัชฌิมวัยโดยวิธีการต่าง ๆ ตามหลักพุทธธรรม เช่น จริยธรรมในการพัฒนาคน ส่งเสริมหน้าที่ระหว่างบุคคลในสังคม การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อโลกที่ตนอาศัยอยู่นี้[๓๐]

---

[๒๘]พระเมธีธรรมาภรณ์, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) **"พระพุทธศาสนายุคโลกาภิวัตน์".** พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม ๒๕๓๙)

[๒๙]ระพิน ชูชื่น. "การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร" **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต.** ๒๕๓๓.

[๓๐]พระมหาประทีป กตปุญโญ) (หนูด้วง) "ศึกษาวิเคราะห์งานปลูกฝังจริยธรรมของปัญญานันทภิกขุเกี่ยวกับเยาวชนและผู้อยู่ในมัชฌิมวัย", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๕๓.

ดังนั้น หลักธรรมในพระพุทธศาสนา จึงส่งผลให้เกิดการเกื้อกูลให้สังคมดำเนินไปสู่วิถีทางที่ดีงาม ประสานผลประโยชน์ทั้งสองฝ่ายทั้งตนเองและผู้อื่นไว้ได้อย่างมั่นคงถาวรทำให้คนเห็นใจกันมากยิ่งขึ้น ลดความเห็นแก่ตัวลง ขณะเดียวกันก็ร่วมกันทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความปรองดองสามัคคี และช่วยทำให้โลกอยู่ด้วยกันอย่างเกื้อกูล มีไมตรีจิตปรารถนาดีต่อกัน ถ้าหากบุคคลในสถาบันต่าง ๆ ขาดธรรม เช่น สถาบันของครอบครัวบุตรธิดาก็จะไม่เคารพนับถือผู้ปกครองของตน แม้พระพุทธศาสนาก็เช่นกัน ถ้าขาดหลักเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกันแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะเป็นที่รวบรวมจิตใจ หรือเป็นศูนย์กลางแห่งจิตวิญญาณของพุทธบริษัทได้เลย พระองค์ตรัสให้ความสำคัญต่อพุทธธรรมนี้มาก โดยเรียกว่า หลักสังคหะวัตถุ ๔ คือ ธรรมที่อิงอาศัยกันด้วยระบบของสังคมมนุษย์ มี ๔ อย่าง คือ การช่วยเหลือด้วยวัตถุสิ่งของ การช่วยเหลือกันด้วยคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ การรู้จักบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน และการทำตามหน้าที่ให้เหมาะสมแก่ฐานะของตนเอง[๓๑]

สังคมประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ได้มีพระเถระเป็นจำนวนหลายรูปให้ความสนใจและเอาใจใส่ในการพัฒนาเยาวชนด้วยการจัดกิจกรรมภายในวัด ไว้รองรับเพื่อดึงเยาวชนอันเป็นกำลังของชาติในอนาคตออกมาจากอบายมุข ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เช่น การดื่มสุรา และการเสพยาเสพติด เป็นต้น ของเยาวชนวัยรุ่น เป็นอีกส้เหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย และแพร่กระจายไปทุกกลุ่มทุกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของเยาวชนที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มของเยาวชนในเขตเทศบาลตำบลนครชุม ซึ่งไม่พบปัญหาที่รุนแรงในกลุ่มเยาวชนในงานวิจัยนี้ จึงนำเสนอ พระราชวชิรเมธี ดร. (วีระ วรปญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ ฯลฯ (พระอารามหลวง) หมู่ที่ ๓ เทศบาลตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร รองเจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร โดยที่ท่านเป็นพระเถระที่สามารถดึงเยาวชนให้ห่างไกลจากอบายมุข และอบรมขัดเกลา ด้วยหลักพุทธธรรม นอกจากนี้แล้วท่านยังเป็นพระเถระที่ได้มีคุณูปการอันเป็นสาธารณะประโยชน์ต่อส่วนรวม กล่าวโดยย่อคือ การพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุภายนอกและพัฒนาจิตใจของเยาวชน ซึ่งท่านได้ทำงานอุทิศตน เพื่อพระพุทธศาสนาจนได้รับการยกย่องจากหลายฝ่ายหลายหน่วยงาน และหนังสือพิมพ์ยังตีพิมพ์นำเสนอผลงานของท่านในการบูรณาการหลักพุทธธรรม เป็นผู้ที่มีผลงานโดดเด่นในหลายๆด้าน ทั้งจากสถาบัน องค์กร หน่วยงาน ทั้งของรัฐและของเอกชน และผลงานที่โดดเด่นอีกมากมาย และที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนคือการพัฒนาชุมชน ก็คืองานด้านการศึกษาสงเคราะห์และงานด้านศาสนศึกษา เพราะถือได้ว่าเป็นงานหลักที่สำคัญที่มุ่งเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนด้วยหลักพุทธธรรม เช่น การจัดตั้งโรงเรียนของวัดตั้งแต่ระดับอนุบาลประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา (ระดับปริญญาตรี) โรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม บาลี เป็นวิธีการหนึ่ง ที่จะดึงเยาวชนให้ห่างไกลจากอบายมุข โดยการดึงเยาวชนให้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางธรรมและทางโลก ซึ่งเป็นการปลูกฝังด้านคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักพุทธธรรม

ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม ที่ท่านนำไปใช้ในการพัฒนาเยาวชนว่าได้ผลเป็นอย่างไร และมีหลักการที่เกี่ยวข้องที่ท่านนำไปใช้แล้วเกิดประสิทธิภาพอำนวยคุณประโยชน์ต่อกลุ่มเยาวชนที่เข้าศึกษาเล่าเรียนในวัดแห่งนี้ และเพท่อที่จะนำผลการวิจัย

---

[๓๑] องฺจตุกก. (ไทย) ๒๓ / ๓๒ / ๕๐ – ๕๓

ที่ได้ในครั้งนี้ ออกเผยแพร่เป็นเชิงวิชาการอันจะเกิดประโยชน์ต่อองค์กรพระพุทธศาสนา และพฤติกรรมของเยาวชนที่พึงประสงค์ให้กับสังคมต่อไอไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเยาวชน

๒.๒ เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อสอนเยาวชนของพระราชวชิรเมธี ดร. (วีระ วรปญฺโญ)

๒.๓ เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาและการสงเคราะห์เยาวชนตามหลักพุทธธรรมของพระราชวชิรเมธี, ดร. (วีระ วรปญฺโญ)

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ของพระราชวชิรเมธี, ดร. (วีระ วรปญฺโญ) นั้น ผู้วิจัยได้เลือกวิจัยงานอบรมสั่งสอนเยาวชน โดยใช้วิธีการ ๓ อย่าง คือ

๑. การพัฒนาเยาวชนของพระราชวชิรเมธี, ดร. (วีระ วรปญฺโญ) โดยตรง คือ การแสดงพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การจัดนิทรรศการ การจัดกิจกรรม เนื่องในโอกาสต่างๆ

๒. การพัฒนาเยาวชนโดยผ่านครู อาจารย์ ในโรงเรียนวัดพระบรมธาตุ ฯลฯ (พระอารามหลวง) และโรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม และผู้ปกครองของเยาวชน เป็นผู้ร่วมดูแลสอดส่องพฤติกรรมของเยาวชนที่เหมาะสม และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามหลักพุทธธรรม

๓. การพัฒนาเยาวชนโดยผ่านสื่อ และอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับวัยและฐานะ และการอนุรักษ์โบราณสถานในวัดพระบรมธาตุ (พระอารามหลวง) ซึ่งเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระบรมศาสดา มุ่งเน้นการพัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน หลักเศรษฐกิจพอเพียง และความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่สมัยพญาลิไท กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ซึ่งปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนในหลักศิลาจารึก

๔. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา ขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยของประชากรผู้ได้เข้าร่วมกิจกรรมการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเยาวชน คือ หมู่ที่ ๒, ๓, และหมู่ที่ ๔ เขตเทศบาลตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

๕. การจัดทำข้อมูล

๑) เรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งจากเอกสารงานวิจัย และข้อมูลภาคสนาม

๒) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารงานวิจัยและข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม

๓) สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๔.สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาหลักพุทธธรรมในการพัฒนาเยาวชนของพระราชวชิรเมธี, (วีระ วรปญฺโญ) ทำให้ทราบว่าท่านได้นำหลักภาวนา ๔ มาใช้ในการพัฒนาเยาวชน ได้แก่

๑. กายภาวนา การพัฒนากาย การอบรมกาย ได้จัดโครงการต่าง ๆ เช่น

- รณรงค์และมติจากกรรมการสถานศึกษา ให้โรงเรียนไม่ให้นำขนมกรุ๊ปกรอบ (ขนมขยะ) และน้ำอัดลมเข้ามาวางขายในโรงเรียน โดยให้ถือเป็นนโยบาย เพื่อให้เยาวชนปลอดภัยจากโรคร้ายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการรับประทานขนมแบบนี้ เพื่อให้เยาวชนได้รับการพัฒนาทางกายอย่างแท้จริง

- ให้จัดกายภาพของโรงเรียนที่เป็นกรรมการสถานศึกษาให้สะอาด ปลอดภัย และเหมาะสมแก่การเรียนรู้

- ให้พัฒนาปรับปรุงโรงอาหาร อาคาร ห้องน้ำ ห้องส้วม ให้สะอาดพร้อมใช้ ทำให้นักเรียนและคุณครูมีสุขภาพอนามัยที่ดี

- จัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้

- เป็นวิทยากรระดับประเทศในการฝึกอบรม “โครงการสุขภาพดีวิถีไทย วิถีธรรม” โดยได้จัดเป็น ๕ กลุ่ม ได้แก่

๑) อนามัยชุมชน
๒) อ.ส.ม. ในชุมชนบ้านนครชุม
๓) ผู้นำชุมชน
๔) โรงเรียน
๕) วัด

ซึ่งโครงการนี้เป็นการพัฒนาให้เป็นไปพร้อมกันทีเดียวทั้ง การพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตใจ และการพัฒนาด้านปัญญาฯลฯ

๒. ศีลภาวนา การพัฒนาศีล ได้จัดโครงการต่าง ๆ ดังนี้

- ให้เสนอเป็นนโยบายของโรงเรียนต่างๆ ในเขตพื้นที่การศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ของกรรมการเขต เรื่อง สถานศึกษารักษาศีล ๕

- โครงการโรงเรียนรับศีล ๕ แปล หน้าเสาธง โดยกำหนดให้โรงเรียนได้มีการสมาทานศีล ๕ ก่อนเคารพธงชาติฯลฯ

๓. จิตตภาวนา การพัฒนาด้านจิตใจ ได้จัดโครงการต่าง ๆ ดังนี้

- จักกิจกรรม“ค่ายพุทธบุตร”

ฯลฯ

๔. ปัญญาภาวนา

- จัดโครงการปฏิบัติธรรม

- จัดหนังสือธรรมะ แจกจ่ายให้แก่สถานศึกษา และเยาวชนทั่วไป จำนวนกกว่า ๒๐,๐๐๐ เล่ม

๕.ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑. การนำเอาวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชน ที่ทำให้เยาวชนยึดถือปฏิบัติกันต่อ ๆ มา จากการที่มารดาบิดาเป็นผู้นำในการปฏิบัติมาตั้งแต่เด็ก จนเกิดความเคยชิน จนเป็นนิสัย และที่สำคัญคือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต้องเริ่มจากการปลูกฝังในครอบครัว

๒. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเฉพาะกลุ่ม ซึ่งยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด ซึ่งการวิจัยในครั้งต่อไป คือ การนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ภูมิประเทศ เพราะเป็นปัจจัยภายนอกที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชน

๓. การศึกษาคุณลักษณะของผู้นำในการที่จะพัฒนาเยาวชน เพราะหลักธรรมเดียวกัน อาจไม่ประสบผลสำเร็จเหมือนกันทุกคน และที่น่าศึกษาต่อไปในระยะยาว คือระยะเวลาในการที่จะพัฒนาให้เกิดผลสำเร็จได้ในแต่ละพื้นที่ เพราะสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน **“การวัดทัศนคติ”** เอกสารประกอบการฝึกอบรมการวิจัยขั้นสูงทางพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร. ๒๕๒๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ,**การพัฒนาที่ยั่งยืน.** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม. ๒๕๓๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม** : ฉบับเดิมและฉบับปรับปรุงขยายความ พ.ศ. ๒๕๒๖.

ประวัติความเป็นมาของพระราชวชิรเมธี,พ.ศ. ๒๕๓๓.

นางสาวสมสุข นิธิอุทัย **“การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย.** ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย ๒๕๔๕.

พิชญรัชต์ แววิเศษ “การศึกษากระบวนการสร้างภาวนา ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา” วิทยานิพนธ์พุทธศาตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย๒๕๔๙.

ภาค ๔

บทความวิทยานิพนธ์

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม

LEADERSHIP ACCORDING TO SAPPURISADHAMMAS IN PHICHIT PROVINCE OF SANGHA ADMINISTRATOR

พระครูศรีรัตนวิเชียร (ยอดเพชร เขมาสโย)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ๒)เปรียบเทียบภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลัก สัปปุริสธรรม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาแนวทางในการนำหลักสัปปุริสธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรคือจำนวน ๓๖๓ รูป จากพระสงฆ์จำนวน ๓,๘๓๐รูปโดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของTaro Yamaneเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ๐.๙๑๘ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ(Percentage)ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที(t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว(One Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)จำนวน ๑๐ ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑) พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม โดยภาพรวมพระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = ๓.๘๒) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม อายุ พรรษา การศึกษาแผนกธรรม และการศึกษาสามัญพบว่าพระสงฆ์ที่มี อายุ มีระดับคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลัก สัปปุริสธรรมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษา การศึกษาแผนกธรรม และการศึกษาสามัญมีระดับคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรมพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำยังขาดความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการวางแผนการทำงานการคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำควรจะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้และสร้างโอกาสในการบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

พระสงฆ์ที่เป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เท่าทันกับยุคสมัยใหม่ และการบริหารงานจะต้องยึดหลักสัปปุริสธรรมถือเป็นหลักธรรมที่ทำให้การบริหารจัดการประสบความสำเร็จ

ความสำคัญ : ภาวะผู้นำ, พระสังฆาธิการ, สัปปุริสธรรม

ABSTRACT

This research had 3 objectives: 1) to study the leadership of the Ecclesiastical Officials in PhichitProvince according to the principle of Suppurisa-dhamma, 2) the comparative study of the leadership of the Ecclesiastical Officials in PhichitProvince according to the principle of Suppurisa-dhamma classified by personal factors and 3) to study the guidelines to apply the principle of Suppurisa-dhamma into the leadership development of the Ecclesiastical Officials in PhichitProvince.

This study was the Mixed Method Research among the quantitative, survey and qualitative research. The sampling group of this study was mentioned as 360 monks from the total of 3,830 altogether who were staying within the governed areas of the Sangha in Phichit Province by using the size of sampling group according to Taro Yamane's formula. Questionnaire was used as the research tool to collect the data with the reliability of 0.918. The statistics used in this study were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, One way ANOVA and Least Significant Difference: LSD to differences of the mean in pair. For qualitative research, the In-Depth Interview with 10 key informants was selected to use in this study and analyzed the data by using content and context analysis techniques.

The results revealed as the following:

1) The monks had opinions towards the leadership of the Ecclesiastical Officials in PhichitProvince according to the principle of Suppurisa-dhamma in average at the high level (X=3.82). When considered into each item, it was found at the high level for all items.

2) The comparative study of the monks' opinions towards the leadership of the Ecclesiastical Officials in Phichit Province to the principle of Suppurisa-dhamma classified by the differences among several variable such as classifying according to ages, the Buddhist years of the ordination, educational Dhamma and compulsory education, it appeared that the monks of different ages took different opinions according to the mentioned hypothesis while the monks of different Buddhist years of the ordination, educational Dhamma and compulsory education took no different opinions, thus, the hypothesis mentioned was rejected.

3) The problems, obstacles and some suggestions concerning the leadership of the Ecclesiastical Officials in PhichitProvince according to the principle of Suppurisa-dhamma, the leaders lacked of real understanding in

administrating the Sangha, lacked of job planning and the results which would arise in the future, Thus the monks who were the leaders should study more to seek for more knowledge and build an opportunity to do the administration with neatness, they must be modern and awareness of modern world and the achieved administration should hold on the principle of Suppurisa-dhamma which was the Dhamma principle leading the organizations to meet their goals.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (leadership) นั้นเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งแห่งความสำเร็จของการทำหน้าที่ผู้นำคือการเป็นผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติที่เหมาะสมมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนความต้องการของคนซึ่งความต้องการเป็นตัวกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการตัดสินใจถ้าเปลี่ยนความต้องการของคนได้ก็เปลี่ยนตัวของคนนั้นได้ผู้นำที่ดีจะช่วยให้คนพัฒนาความต้องการของตนทั้งในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลให้มีความต้องการที่ถูกต้องดีงามและให้หมู่ชนมีการประสานความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน[๑]

ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์โดยหลักคือการปกครองตามพระธรรมวินัยและใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุนคราวใดเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้องและจำเป็นต้องพึ่งรัฐจึงได้อาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเมื่อครั้งพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมากในประเทศอินเดียนั้นคณะสงฆ์และทางศาสนาได้ดำเนินมาในลักษณะเช่นนี้โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงประเทศไทยครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยจัดระบบการปกครองขึ้นเป็นครั้งแรกด้วยการที่ทรงตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ศก๑๒๑ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๔๘๔โดยยกเลิกฉบับแรกนั้นก็เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักรครั้นถึงรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕และต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๓๕ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบการการปกครองคณะสงฆ์ด้วยและต่อมาก็ได้กำหนดให้มีเถรสมาคมออกข้อบังคับวางระเบียบออกคำสั่งมีมติและออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย[๒]

ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าการบริหารงานทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์ ควรได้รับการพัฒนาให้เกิดความรู้ความสามารถให้มากขึ้นและทำให้ทราบถึงบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ให้

---

[๑] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ ,** [ออนไลน์]แหล่งที่มา : <www.dhammajak.net/board/viewtopic.php?t=1497-95k>, [เข้าถึงเมื่อวันที่ ๔ ก.พ.๒๕๕๗].

[๒] เฉลิมพลโสมอินทร์, **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย** ,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๔๖), หน้า๒๒๕-๒๕๕.

ชัดเจน เข้าใจปัญหาและอุปสรรค สาเหตุและปัจจัยภายนอกภายในเพื่อให้เกิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สมบูรณ์และเป็นการพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจึงได้ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม๗ ประการ จะทำให้ผู้วิจัยทราบถึงภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรและนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของบุคคลที่เป็นผู้นำให้มีความเป็นเลิศทั้งทางความรอบรู้ในด้านต่างๆตามหลักการครองตนครองคนและครองงานเพื่อนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่มาพัฒนาองค์กร ชุมชน และหน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบ เพื่อให้สังคมอยู่กันด้วยความเป็นสุขและนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

๒.วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางในการนำหลักสัปปุริสธรรม มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตร

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม”เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย เชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (QuantitativeResearch) โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ในจังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เป็นจำนวนประชากรทั้งหมด ๓๖๓ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๑๘ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๕. สรุปผลการวิจัย

๕.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๕๑ปีขึ้นไป จำนวน ๑๔๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๒๒ มีพรรษา ๑๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๒๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๔๐ มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมนักธรรมชั้นเอก ๒๕๖ รูปคิดเป็นร้อยละ ๗๐.๕๒ และมีการศึกษาสามัญระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๓๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๖๔

๕.๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม โดยภาพรวมพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการใน

จังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๘๒) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๑. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านธัมมัญญู ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านธัมมัญญู พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๗๖) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านอัตถัญญู พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านอัตถัญญู พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๘๑) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านอัตตัญญู พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านอัตตัญญู พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๘๐) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔)ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านมัตตัญญู พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านมัตตัญญู พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๗๙) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕)ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรมด้านกาลัญญู พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านกาลัญญู พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๘๗) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๖) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรมด้านปริสัญญู พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านปริสัญญูพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๘๒) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๗) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรมด้านปุคคลัญญู พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม ด้านปุคคลัญญู พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๘๖) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๖.อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม โดยภาพรวมพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๘๒) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาศุภโชคมณิโชติ (มณีโชติ)**[๓]ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นาตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้าจังหวัดนครสวรรค์พบว่า พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้าจังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อแสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาพื้นฐานทั่วไปขององค์กรสงฆ์เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ขององค์กรสงฆ์เป็นอย่างดีบทบาทหน้าที่ที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาคมเพชรวชิรปณฺโญ (เรืองผา)**[๔]ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม๗มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทองจังหวัดนนทบุรี พบว่า ความเป็นผู้รู้จักผลผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความเป็นผู้รู้จักผลรู้ความหมายรู้ความมุ่งหมายรู้หน้าที่และรู้ประโยชน์ที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากคือการบริหารงานที่ไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายย่อมเกิดความเสียหายเห็นว่าการบริหารงานผิดพลาดย่อมส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานอบต. การปฏิบัติงานโดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายย่อมส่งผลเสียต่อการปฏิบัติและบริหารงานโดยคาดหวังผลสัมฤทธิ์ตามความและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาคมเพชรวชิรปณฺโญ (เรืองผา)**[๕]ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม๗มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทองจังหวัดนนทบุรี พบว่า ความเป็นผู้รู้จักตนผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความเป็นผู้รู้จักตนคือรู้ว่าตัวตนของเราเป็นใครมีฐานะหรือทำหน้าที่อะไรอยู่ในระดับมากคือมีความสามารถในการให้บริการแก่ประชาชนเป็นอย่างดีมีความพร้อมสำหรับภารกิจเกี่ยวกับการบริหารงานในอบต. มีความมั่นใจว่าตนเองมีทักษะในการบริหารและมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการบริหารงานอบต. และสอดคล้องกับ**พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)**[๖]ได้กล่าวไว้ว่าหลักมัตตัญญุตาจักประมาณคือรู้จักพอดีเช่นรู้จักประมาณในการบริโภครู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูดการปฏิบัติและทำการต่างๆตลอดจนการพักผ่อนหลับนอนและการสนุกสนานรื่นเริงต่างๆและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาคมเพชรวชิรปณฺโญ (เรืองผา)**[๗]ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม๗มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น :

---

[๓]พระมหาศุภโชคมณิโชติ (มณีโชติ),“ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้าจังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

[๔]พระมหาคมเพชรวชิรปณฺโญ (เรืองผา), “การนำหลักสัปปุริสธรรม๗มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทองจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

[๕]เรื่องเดียวกัน

[๖]พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), **“พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม”**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๕), หน้า๑๔๘.

[๗]เรื่องเดียวกัน.

กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทองจังหวัดนนทบุรี พบว่า ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสมว่าเวลาไหนควรทำเวลาไหนไม่ควรทำและระยะเวลาในการทำงานอยู่ในระดับมากคือสามารถทำหน้าที่ให้บรรลุผลสำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนดสามารถกำหนดระยะเวลาเกี่ยวกับโครงการได้อย่างเหมาะสมสามารถปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงการประหยัดเวลาของประชาชนผู้มาใช้บริการได้เป็นอย่างดีและรู้จักการบริหารงานโดยใช้เวลาเป็นตัวกำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธนวัสน์คงสระบัว**[๔] ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางรักน้อยอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าผู้นำชุมชนตำบลบางรักน้อยอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรีมีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม๗ด้านหลักปริสัญตา (รู้จักชุมชน) โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นว่าผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม๗ด้านหลักปริสัญตา (รู้จักชุมชน) อยู่ในระดับมากที่สุดได้แก่รู้ว่าชุมชนมีปัญหาอย่างไรสำหรับข้ออื่นๆที่เหลือประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธนวัสน์คงสระบัว**[๕] ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางรักน้อยอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าผู้นำชุมชนตำบลบางรักน้อยอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรีมีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม๗ด้านหลักปุคคลัญตา (รู้จักบุคคล) โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นว่าผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม๗ด้านหลักปุคคลัญตา (รู้จักบุคคล) อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๗. ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดพิจิตรตามหลักสัปปุริสธรรม” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรมีการนำหลักธรรมเข้ามาใช้ในการทำงาน และการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

๒. ควรปรับปรุงระบบการบริหารงาน เพื่อความรวดเร็วในการทำงานของพระสังฆาธิการ

๓. ควรมุ่งพัฒนาพระสังฆาธิการ อย่างเป็นองค์รวม ให้ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ตามหลักสัปปุริสธรรม

๔. ควรปรับปรุงด้านการประสานงานให้มีความรวดเร็วและต้องมีการประชาสัมพันธ์งานคณะสงฆ์ให้ประชาชนเข้าใจอย่างถูกต้อง

๕. ควรมีการลงพื้นที่จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์เพื่อการปฏิบัติงานให้ตรงตามความต้องการของประชาชน

---

[๔]ธนวัสน์คงสระบัว,“ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางรักน้อยอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี”,**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

[๕]เรื่องเดียวกัน.

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรจะมีการให้พระสังฆาธิการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพัฒนาการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

๒. ควรมีการการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ถึงกิจกรรม เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือการดำเนินงานของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

๓. ควรส่งเสริมให้พระสังฆาธิการ พัฒนาตนเองตามหลักสัปปุริสธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๔.ควรให้พระสงฆ์จัดกิจกรรมทุกสัปดาห์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง

๕. ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นกัลยาณมิตร โดยยึดหลักพุทธธรรม

๗.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรปรับเปลี่ยนสถานที่การดำเนินการวิจัยไปยังจังหวัดอื่นๆ

๒. ควรเปลี่ยนหลักธรรมที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเป็นการส่งเสริมการนำหลักธรรมอื่นไปประยุกต์ใช้

๓. ควรมีการเพิ่มเครื่องมือในการวิจัยให้กว้างขึ้น นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เช่น การสังเกตพฤติกรรม หรือการสนทนากลุ่ม

๔.ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการ

๕. ควรศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเชิงคุณภาพโดยการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๙.

กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,๒๕๔๐.

กวีพงศ์พุฒ**.ภาวะผู้นำ**.พิมพ์ครั้งที่๓.กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เสริมวิชาชีพบัญชี, ๒๕๓๖.

กองแผนงานกรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบคำสั่งของคณะสงฆ์**.

กิติตยัคคานนท์.**เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ**.กรุงเทพมหานคร : เปลวอักษร, ๒๕๔๓.

งามพิศสัตย์สงวน. **การจัดระเบียบทางสังคมในสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

จิรพรรณกาจนะจิตรา.**การพัฒนาชุมชน**.กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘.

ฉลองมาปรีดา. **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โอเดี้ยนสโตร์, ๒๕๓๗.

เฉลิมพลโสมอินทร์.**ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๔๖.

เถาวัลย์นันทาภิวัฒน์. **หลักการจัดการ**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

ทองหล่อวงษ์ธรรมา. **ปรัชญา๒๐๑พุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘.

ธรรมรสโชติกุญชร. **มนุษย์สัมพันธ์.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิฆเนศ, ๒๕๑๙.

น้อย สุปิงคลัต. **ภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน**. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๓๗.

เนตร์พัณณายาวิราช.**ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเซ็นทรัลเอ็กเพรสจำกัด, ๒๕๔๖.

ประยงค์สุวรรณบุปผา**. รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันออก – ตก**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๑.

พรนพพุกกะพันธุ์. **ภาวะผู้นำและการจูงใจ.**กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. พิมพ์พิเศษ๕ธันวาคม๒๕๔๙. กรุงเทพมหานครโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____.**ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

_____.**“พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๖.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัยกุสลจิตฺโต).**ชุดพุทธศาสนาประยุกต์สงฆ์ผู้นำสังคม.**กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พระสามารถอานนโท. "**ภาวะผ้นำตามหลักสัปปุริสธรรม"**.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,๒๕๔๘.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี.**ภาวะผู้นำ.**กรุงเทพมหานคร: บริษัทธนธัชการพิมพ์จำกัด, ๒๕๔๔

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ.**พฤติกรรมองค์การ**.กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและโซเทกซ์,๒๕๔๑.

สมคิด จาตุศรีพิทักษ์.**วิสัยทัศน์ขุนคลัง**. พิมพ์ครั้งที่๒. กรุงเทพมหานคร: ผู้จัดการ, ๒๕๔๔.

สมพิศ วิชญวิเชียร.**หัวไม่ใช่หาง**.กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคส์, ๒๕๔๒.

สมัย จิตต์หมวด.**พฤติกรรมผู้นำ**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคาแหง,๒๕๔๗.

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดพิจิตร. วัดท่าหลวงพระอารามหลวง.บัญชีสำรวจพระภิกษุสามเณรประจำปี ๒๕๕๖.

สำนักงานเจ้าคณะภาค๑๖.**คู่มือปฏิบัติการคณะสงฆ์**.สุราษฎร์ธานี : สำนักงานเลขานุการภาค๑๖ วัดท่าไทร, ๒๕๔๗.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์.**ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ**.กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิรัตน์เอ็ดดูเคชั่นจำกัด, ๒๕๓๗.

สุพานี สฤษฏ์วานิช.**พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**.กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

เสนาะ ติเยาว์. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,๒๕๔๔.

จิตติมา พงษ์ไพบูลย์. “ภาวะผู้นำของพระราชปริยัติ (สฤษฏ์สิริธโร)”**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

เฉลิม อุตฺตฤษฎ์. การศึกษาบทบาทพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต.** คณะสังคมสงเคราะห์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

เฉียบ ไทยยิ่ง. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนกรณีศึกษา : ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”.**รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานครกองแผนงานกรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์
THE SANGHA ADMINISTRATION OF SANGHA ADMINISTRATOR IN PHICHAI DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE

พระณรงค์ฤทธิ์ ฐานธมฺโม(กลิ่นจันทร์หอม)[๑๐]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๖๑)พิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการเผยแผ่($\overline{X}$ = ๓.๗๕)ด้านการปกครอง($\overline{X}$ = ๓.๖๕)ด้านการศาสนศึกษา($\overline{X}$ = ๓.๖๐)ด้านการสาธารณสงเคราะห์($\overline{X}$ = ๓.๖๐)ด้านการศึกษาสงเคราะห์($\overline{X}$ = ๓.๕๙)และด้านการสาธารณูปการ($\overline{X}$ = ๓.๕๒)

๒) การเปรียบเทียบระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าพระสงฆ์ที่มี พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญวุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิเปรียญธรรม ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

๓) ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ เจ้าอาวาสบางวัดยังขาดความเด็ดขาดในการดูแลอย่างทั่วถึงและยังย่อหย่อนในการปกครองเกินไปการอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะสวนมากจะมีการแบ่งพรรคแบงฝาย มีการไปตรวจตราเยี่ยมเยียนสำนักศาสนศึกษา ไม่เป็นไปอย่างทั่วถึง ยังขาดงบประมาณในการดำเนินงานในเรื่องสนับสนุนการศึกษา มีการให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้ยังไม่มากเท่าที่ควร การจัดอบรมให้แก่พระภิกษุสามเณรและศาสนิกชนทั่วไปยังค่อนข้างน้อยการเผยแผ่ธรรมเสียงตามสายของวัด และการจัดสื่อสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับธรรมะยังค่อนข้างน้อย ขาดปัจจัยในการทำนุบำรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่การจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชนค่อนข้างน้อย

---

[๑๐]นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ระดับเจ้าคณะอำเภอจนถึงระดับเจ้าอาวาสต้องมีความเด็ดขาดและความชัดเจนในเรื่องการบังคับใช้กฎระเบียบในการปกครองในแต่ละวัดเจ้าอาวาสควรจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันให้ครอบคลุมมากขึ้น ควรมีการสงเสริมให้พระสงฆ์ทุกวัดได้เรียนพระธรรมวินัยอย่างเป็นประจำควรของบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อสนับสนุนเรื่องการศึกษาของพระภิกษุและสามเณร ควรมีการให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาควรให้พระภิกษุสามเณรและศาสนิกชนทั่วไป ได้มีการจัดอบรมธรรมะหรือหลักการปฏิบัติหรือให้มีการสนทนาธรรมกันตามสมควร สร้างศรัทธาจากในหลายๆพื้นที่เพื่อการหางบประมาณปัจจัยมาทำการทำนุบำรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่ต้องมีการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชนเพิ่มให้มากขึ้น

คำสำคัญ : การบริหาร, การบริหารกิจการคณะสงฆ์, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the Sangha administration of the Ecclesiastical monks at Phichai District, Uttaradit Province, 2) to compare the opinion of the monks towards the Sangha administration of the Ecclesiastical monks at Phichai District, Uttaradit Provinceby classifying on the personal factors, and 3) to study the problems, obstacles and suggestions for theSangha administration of the Ecclesiastical monks at Phichai District, Uttaradit Province.

This research applied the Mixed Methods Research consisting of the qualitative and quantitative research. The sample was 205 monks in the Sanghagovernment at Phichai District, Uttaradit Province from 437 monks and in-Depth interview from the 10 key informants.

Results of the Research

1. Overall,the levelof theSangha administration of the Ecclesiastical monks at Phichai District, Uttaradit Province was at the high level ($\overline{X}$ = 3.61). When considering each aspect, it arranged from the high to low level: the propagation ($\overline{X}$ = 3.75), the government ($\overline{X}$ = 3.65), the religious studies ($\overline{X}$ = 3.60), the public housing ($\overline{X}$ = 3.60), the welfare education ($\overline{X}$ = 3.59) and the public assistance ($\overline{X}$ = 3.52).

2. The comparison of the levelof theSangha administration of the Ecclesiastical monks at Phichai District, Uttaradit Provinceby classifying on the personal factors found that the monks having the different year, degree of General education, degree of Dhammaeducation and degree of Palieducation had no the different opinion toward theSangha administration of the Ecclesiastical monks at Phichai District, Uttaradit Province. Therefore, the hypothesis was denied.However, the monks having the different age had the different opinion toward theSangha administration of the Ecclesiastical monks at Phichai District,

Uttaradit Province at 0.05 ofstatistical significance.Therefore, the hypothesis was accepted.

3. The problems, obstacles, and suggestions for theSangha administration of the Ecclesiastical monks at Phichai District, Uttaradit Provincewere that the abbots had no decisiveness in the administration thoroughly and lessened in the government. Living in the groups made the division into many groups. Visiting the religious schools was not thorough. The budget was insufficient in the administration for supporting the education, and the fund for the education of the monks was insufficient. The Dhamma propagation through the media was quite less. The budget for the restoration of buildings was insufficient. Establishing the Unit for People Training in the Sub-District was quite less.

The suggestions were that the commanders who were the Ecclesiastical District officers to the abbots should have the decisivenessand the clearness in enforcing the regulations for the government in the temple. The abbots should organize the living together, support the monks in the temple for studying the Dhamma-Vinaya regularly, provide the budget from the public sector to support the education of the monks and the novices, provide the fund for the students in Dhamma examination, provide the training in the Dhamma or the principles or the Dhamma talk to the monks, the novices or the Buddhists,make the faith from many areas to find the budget forthe restoration of buildings, establish the Unit for People Training in the Sub-District and train the people.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารเป็นสิ่งสำคัญต่อการบริหารดำเนินการขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือชี้ถึงความสำเร็จและล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพ ในการดำเนินงานของผู้บริหารนั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการในการชักนำบุคคลในองค์การให้มีความตั้งใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันตัดสินใจร่วมกันปฏิบัติงานซึ่งผู้บริหารจะต้องมีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน๓ประการคือทักษะด้านการทำงานทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์และทักษะทางด้านความคิดนอกจากนี้ผู้บริหารต้องมีหลักในการดำเนินงานที่เหมาะสมอันจะส่งผลให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาตั้งใจปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายดังนั้นการดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ใช้

การบริหารจัดการวัดให้คงสถานะแห่งความเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีความสำคัญในความรู้สึกของประชาชน จึงเป็นความจำเป็นที่เจ้าอาวาสต้องตระหนักให้ถ่องแท้โดยเฉพาะการประคองศรัทธาของประชาชนในถิ่นที่นั้นๆ ตลอดถึงความรู้สึกรู้สึกของบรรพชนที่ให้ความเชื่อมั่นอย่างสูงส่งมาแต่บรรพกาล จ้าอาวาสมีธุระ ภาระ ทั้งในเรื่องการบริหารจัดการวัด ทุกประการล้วนต้องอาศัยความรู้ความสามารถอันเป็นพิเศษของเจ้าอาวาสทั้งนั้น ดั้งนั้น จึง

อาจกล่าวได้ว่า เจ้าอาวาส เป็นบุคคลและมีตำแหน่งพระสังฆาธิการเบื้องต้น ที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงความมั่นคงและความเจริญทางพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ

"โดยที่การจัดดำเนินกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่ เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการจึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราช องค์สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา"

การบริหารคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบบริหารดีศาสนาก็มีความเจริญมั่นคงการบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับการแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆรับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตนและพัฒนาการในด้านต่างๆเพราะการบริหารคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องเมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์การบริหารคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ใน ๖ ด้านคือด้านการปกครองด้านการศึกษาด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการเผยแผ่ด้านสาธารณูปการและด้านสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมาเถรสมาคม มติ ข้อบังคับหรือระเบียบมหาเถรสมาคม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะทำงานวิจัยเรื่อง "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัยจังหวัดอุตรดิตถ์" ซึ่งมี ๖ ด้าน ได้แก่ ๑.ด้านการปกครอง ๒.ด้านการศาสนศึกษา๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔. ด้านการเผยแผ่ ๕. ด้านการสาธารณูปการและ ๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยศึกษาจากวัดที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ถือเป็นการบริหารให้วัดและพระภิกษุได้มีส่วนร่วมในด้านต่างๆด้วยกัน เพื่อให้ตั้งอยู่ในหลักเดียวกันคือความเป็นอยู่ที่ดีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมวินัยและคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งเป็นการปลูกฝังประชาชนได้มีคุณธรรมและจริยธรรมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ เป็นผู้นำคณะสงฆ์ที่มีคุณภาพส่งเสริมให้พระพุทธศาสนาและสังคมไทยสงบสุขและสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.วัตถุประสงค์การวิจัย

๑ เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัยจังหวัดอุตรดิตถ์ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์

๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัยจังหวัดอุตรดิตถ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐ปีถึง ๖๑ ปีขึ้นไป เป็นประชากรในการศึกษา โดยเลือกพระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นประชากรในการศึกษา จำนวน ๔๓๗ รูป ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครซี่และมอร์แกน (R.V. Krejcie andE.W. Morgan)ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๐๕ รูปวิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าความถี่ (frequency), ค่าร้อยละ (percentage), ค่าเฉลี่ย (mean), และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ(F-test) ด้วยวิธีการการวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance)และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๖ มีพรรษาระหว่าง ๑-๕ พรรษา จำนวน ๙๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘ มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗ มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอก จำนวน ๘๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๙และยังไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม จำนวน ๑๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๗

ผลการวิจัยโดยภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน พบว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัยมีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากการเปรียบเทียบระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลจากการศึกษาเปรียบเทียบโดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม แตกต่างกัน มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยตามรายด้านทั้ง ๖ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านการปกครอง พระภิกษุสามเณรภายในวัดต้องเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาหรือเจ้าอาวาสและผู้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย เพื่อให้เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือและน่าเคารพเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องการเคารพเชื่อฟัง และควรประพฤติปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่ทางคณะสงฆ์ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดทุกประการ

๒) ด้านการศาสนศึกษา มีการดูแลเร่งรัดให้มีการเรียนการสอนนักธรรมและเปรียญธรรม มีการสรรหาบุคลากร พัฒนาครูผู้สอน ยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้สอนและการให้ขวัญและกำลังใจ

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การส่งเสริมให้มีการเรียนนักธรรม บาลี และธรรมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร และนักเรียน รวมถึงการมอบทุนการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรและเด็กนักเรียน เพื่อที่จะได้นำไปเป็นทุนในการศึกษา การจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรและเด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นต่างๆ

๔) ด้านการเผยแผ่ การให้มีการเผยแผ่ธรรมเป็นประจำทุกวัน โดยการเผยแผ่ธรรมะทางเสียงตามสายของวัดในแต่ละวัด จัดสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมะเพื่อแจกจ่ายให้กับประชาชน วัดแต่ละวัดควรนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเผยแผ่ธรรมะให้มากขึ้น เช่น การเผยแผ่ธรรมะออนไลน์ โดยการใช้คอมพิวเตอร์เชื่อมโยงกับระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

๕) ด้านการสาธารณูปการ การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ตามสถานที่วัดต่างๆ อีกทั้งในแต่ละวัดต้องมีการปรับทัศนียภาพด้วยการปลูกต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ ให้ร่มรื่นร่มเย็น มีการดูและทำความสะอาดและมีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนประจำตำบลในแต่ละตำบล เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนอนุรักษ์วัฒนธรรมประจำแต่ละชุมชน

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ การสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างสาธารณประโยชน์ที่วัดและชุมชนในเขตรอบๆ วัด สามารถมาใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ เช่น สร้างห้องสมุดประชาชน ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ ศาลาประชาคม ศาลาอบรมธรรม เป็นต้น ส่งเสริมการปรับปรุงถนนหนทางตามหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนเดินทางได้สะดวก จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือความเดือนร้อนของชุมชน

สรุปโดยรวมทั้ง ๖ ด้าน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์นั้น ต้องดำเนินเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและมีประสิทธิภาพ โดยต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่ทางคณะสงฆ์ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดทุกประการ มีการศึกษานักธรรมชั้นตรี โท เอก แผนกบาลีและการศึกษาสามัญรวมถึงการมอบทุนการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรและเด็กนักเรียน เผยแผ่ธรรมะทางเสียงตามสายหรือจัดสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อแจกจ่าย การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ การปรับทัศนียภาพวัดให้ร่มรื่น ร่มเย็น และการสนับสนุนการสร้างสาธารณประโยชน์ให้กับประชาชน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” มีประเด็นการอภิปลายผล ดังนี้

ผลการอภิปราย พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๖๑)เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์อยู่ในระดับมากทุกด้านผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลจากการศึกษาเปรียบเทียบโดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม แตกต่างกัน มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับการ

บริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

๖.ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย เรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ดังนี้

๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) ด้านการปกครองเจ้าอาวาสต้องปกครองพระลูกวัดและศิษย์วัด ให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยกฎหมายกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมและเมื่อมีการกระทำผิดต่อพระธรรมวินัยทำให้ชื่อเสียงพระพุทธศาสนาเสียหายเกิดขึ้นต้องมีการวินิจฉัยหรือต้องมีการลงโทษตามความผิด นั้นๆ

๒) ด้านการศาสนศึกษาเจ้าอาวาสควรมีการส่งเสริมการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนในทางพระพุทธศาสนาทั้งในด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรมแผนกบาลีและแผนกสามัญและมีการตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์โดยตรงโดยมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต้องให้การสนับสนุนในส่วนของทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์เจ้าอาวาสควรมีบทบาทในการส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การศึกษาสงเคราะห์เช่นศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในแต่ละวัดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัดและศูนย์สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ และส่งเสริมในด้านการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นตนด้วยการให้มีการเรียนธรรมศึกษา

๔) ด้านการเผยแผ่เจ้าอาวาสแต่ละวัดควรมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุกมากขึ้นเพื่อให้ประชาชนให้เห็นความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาโดยมีการประสานงานกันระหว่างสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประจำอำเภอและประจำจังหวัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักธรรมผ่านสื่อต่างๆเช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อระบบออนไลน์ เป็นต้นและมีควรการอบรมเด็กเยาวชนโดยการจัดค่ายคุณธรรม จริยธรรม ในแต่ละสถานศึกษาทุกๆ ปีและควรมีโครงการอบรมพระนักเทศน์ในแต่ละอำเภอเพื่อให้พระภิกษุภายในอำเภอสามารถสั่งสอนประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามากขึ้น

๕) ด้านการสาธารณูปการเจ้าอาวาสควรประสานงานกับทางราชการในการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพและอาชีพให้กับประชาชนและมีการวางแผนพัฒนาวัดควบคู่กับการพัฒนาชุมชนโดยมีการประสานงานกับหน่วยงานทางภาครัฐ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล หรือหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมการทำงานด้วยกันและด้านการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดควรมีการก่อสร้างในส่วนเฉพาะที่มีความจำเป็นเท่านั้น

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์เจ้าอาวาสควรเป็นผู้ประสานงานกับทางราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งกองทุนต่างๆเพื่อช่วยเหลือประชาชนเช่น กองทุนส่งเสริมการศึกษา กองทุนอาหารกลางวันสำหรับเด็กกองทุนช่วยเหลือยามเกิดภัยธรรมชาติหรือจัดตั้งห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชนและมีการแสดงพิพิธภัณฑ์โบราณที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้

๒) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ควรนำผลของการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และความเรียบร้อยดีงามตามกฎของมหาเถรสมาคมที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน

๒) ควรนำปัญหาและอุปสรรคที่ได้จากการศึกษานี้มาประชุมเพื่อปรึกษาหารือเพื่อปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่โดยให้ทุกวัดภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์ของอำเภอพิชัยจังหวัดอุตรดิตถ์ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ

๓) ควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์และบูรณาการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอ พิชัยจังหวัดอุตรดิตถ์ ให้เข้ากับยุคโลกาภิวัฒน์โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย แต่ต้องควรยึดหลักพระธรรมวินัยให้เป็นหลักสำคัญในการบริหารมากที่สุด

๓) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะศึกษาเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมให้มากขึ้นเพื่อจะได้เปรียบความคิดเห็นพระภิกษุกับประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และควรมีการเพิ่มกลุ่มประชากรให้มากยิ่งกว่าเดิม คือจากที่เป็นการแบบสอบถามเฉพาะพระภิกษุอย่างเดียว แต่ให้เพิ่มกลุ่มประชากรที่เป็นประชาชนเข้ามาด้วยเพื่อความชัดเจนและหลากหลายมากยิ่งขึ้น

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเรื่องระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นให้กว้างมากขึ้นจะได้เป็นการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการในแต่ละวัดหันมาสนใจเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มากยิ่งขึ้นและเปลี่ยนกลุ่มประชากรจากระดับอำเภอไปเป็นกลุ่มประชากรในระดับจังหวัด

๓) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาและประยุกต์หลักธรรมอื่นๆที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์เข้ามาเพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยยิ่งขึ้นเช่นหลักพรหมวิหาร ๔, หลักอิทธิบาท๔, หลักสาราณียธรรม ๖, หลักอปริหานิยธรรม๗, เป็นต้น และนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างหลากหลายมากยิ่งขึ้น

๔) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ยุทธศาสตร์หรือเทคนิคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อจะได้ทราบเทคนิคกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่สามารถนามาใช้เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ.**คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,๒๕๔๐.

กรมการศาสนา.**ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กองแผนงานกรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ.**คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ.**สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ.**กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

จักรกฤษณ์นรนิติผดุงการ.**การจัดการด้านปัจจัยในการบริหารงาน**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.

เติมศักดิ์ทองอินทร์.**ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ธงชัยสันติวงษ์.**องค์การและการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่๑๑.กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

บุญศรีพานะจิตต์.**ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด**.กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิกจำกัด, ๒๕๔๕.

ฝ่ายฝึกอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต).**พุทธวิธีในการบริหาร**.พิมพ์ครั้งที่๔.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

มาณพ พลไพรินทร์.**คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : หจก. ชุติมาการพิมพ์, มปป.

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการและพระ วินยาธิการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

Andrew Halpin.**Theory and Research in Administration**. New York : Mcmillan Company, 1966

E.N. Chapman.**Supervisor Survival Kit, second edition.** California : Science Pesearch Associates lnc., 1995.

Fayol Henri.**Industrial and General Administration**. New York : Mc-Grew Hill,1930.

Ferrel Heady.**Public Administration : A Comparative Perspective**. 2nd ed.. New York and Basel : Marcel Dekker, 1979.

Gulick L. and Urwick J.**Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of PublicAdministration, 1973.

Harold Koontz & Heinz Weihrich. **Ninth Edition Management.**New York : McGrew Hillbook, 1991.

ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

THE LEADERSHIP OF EDUCATIONAL ADMINISTRATORS ACCORDING TO BUDDHA DHAMMA PRINCIPLE IN SECONDARY SCHOOL OF MUANG PHICHIT DISTRICT, PHICHIT PROVINCE

พระวิวัฒน์ วชิรญาโณ (บุญผุย)[*]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒) เพื่อศึกษาปัญหาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๘๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านครองคน (สังคหวัตถุธรรม) ($\overline{X}$ =๓.๕๙) ด้านครองตน (สัปปุริสธรรม) ($\overline{X}$ = ๓.๕๗) และด้านครองงาน (อิทธิบาทธรรม)($\overline{X}$ = ๓.๕๖)

๒.) ข้อเสนอแนะ ในภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า ผู้บริหารควรจัดการอบรมธรรมะในการบริหารแก่ครูและบุคลากรตามสมควร ทำความเข้าใจในการบริหารตามหลักพุทธธรรมแก่ครูและบุคลากรให้เป็นไปในทางเดียวกัน ดำเนินตามนโยบายและแผนงาน ให้ถึงความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้บริหารควรใช้วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่หลากหลายอย่างสร้างสรรค์ เช่น การบริหารงานหรือการให้บริการที่รวดเร็วก็เป็นการสร้างความประทับใจแก่ผู้ร่วมงาน และไม่ควรเย่อหยิ่ง หรือวางตัวสูงกว่าผู้ใต้บังบัญชามากจนเกินไป ควรสร้างความสามัคคีในหมู่คณะให้เกิดขึ้น ควรใช้วิธีการจูงใจบุคลากรให้ปฏิบัติงานตามที่มอบหมายมากกว่าสั่งการ ผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมต่อทุกคนในเรื่องต่างๆ เป็นผู้มีใจเมตตากรุณา มีคุณธรรมจริยธรรม ยึดถือความถูกต้องดีงามและซื่อสัตย์สุจริตเป็นหลัก สร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับสังคมหรือองค์กรภายนอกเพื่อประสานสัมพันธ์ไมตรีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือองค์การให้เกิดมีขึ้น ผู้บริหารจะต้องคอยดูแลเอาใจใส่ “ติดตามผลงาน และ/หรือ ตรวจงาน” หน่วยงานต่างๆ ภายในและนอกองค์สม่ำเสมอ ในภาวะความเป็นผู้บริหารนั้นต้องเกิดจากการที่บุคคลได้เคยศึกษา หาความรู้ ฝึกฝน อบรม บ่ม

---

[*]นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

นิสัย และเคยปฏิบัติพัฒนาสภาวะความเป็นผู้นำที่ดีมาก่อน จนหล่อหลอมบุคลิกภาพและสภาวะความเป็นผู้นำที่ดีได้

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the Leadership of Educational Administrators According to Buddha Dhamma Principle in Secondary School of Muang Phichit District, Phichit Province 2) to study the problems of the Leadership of Educational Administrators According to Buddha Dhamma Principle in Secondary School of Muang Phichit District, Phichit Province, and 3) to study the ways to apply Buddha Dhamma Principle for developing a leadership of Educational Administrators According to Buddha Dhamma Principle in Secondary School of Muang Phichit District, Phichit Province .

Results of the Research

1. Overall,the level of the Leadership of Educational Administrators According to Buddha Dhamma Principle in Secondary School of Muang Phichit District, Phichit Province was at the high level ($\overline{X}$ = 3.84). When considering each aspect, sorting arithmetic mean from highest to lowest were Sangahavatthus, the virtues making for group integration and leadership ($\overline{X}$ = 3.59), Sappurisadhammas, the quality of good man ($\overline{X}$ = 3.57), and Iddhipadas, the basis for success ($\overline{X}$ = 3.56).

2. The suggestions for improving the the Leadership of Educational Administrators According to Buddha Dhamma Principle in Secondary School of Muang Phichit District, Phichit Province found that each school should have a project of training Buddha Dhamma principle to teachers and personnel which help them to understand Dhamma and will be able to apply it with their work and reach a goal of school, follows in the same policy and plan of school, the administrators use a variety of technique to make a good relationship with teachers and personnel at school such as know how to be temperate, know individuals well, administrators giving the basic of love and unity in school, good administrators should have a good morality in working, good relationship within a community, and last good personalities of educational administrators should always practice, learning, training all the time and having the morality in the administration.

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ,หลักพุทธธรรม, มนุษยสัมพันธ์,ความเสมอภาค, นโยบาย, แผนงาน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑, โรงเรียน, องค์กร,บุคลากร, ผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในทุกสังคมนับตั้งแต่สังคมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือรัฐ จนถึงสังคมหน่วยเล็กที่สุดคือครอบครัว ต่างก็มีผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัวทั้งสิ้น จุดประสงค์ของการมีผู้นำในสังคมแต่ละกลุ่มก็

เพื่อเป็นศูนย์กลางให้แก่บุคคลในกลุ่มนั้นๆ เพราะผู้นำจะเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจวินิจฉัยสั่งการ กำหนดนโยบาย วางแผนและจูงใจให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ความสามารถและคุณลักษณะของผู้นำจึงมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดโดยตรงกับคุณภาพของการดำเนินงานภายในกลุ่ม ดังนั้นการมีผู้นำที่มีความสามารถจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับกลุ่ม เพราะผู้นำเป็นดุจดวงประทีป เป็นจุดรวมพลังของสมาชิก เป็นผู้ช่วยชี้แนะแนวทางเพื่อการผลักดันและชักจูงใจให้กลุ่มกระทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มต้องการ[๑๑]

พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดี เพราะคนดีย่อมเป็นที่ปรารถนาที่ต้องการในที่ทุกหนทุกแห่งในทุกกิจการและในทุกยุคทุกสมัย คนดีทำให้ครอบครัวเจริญโรงเรียนเจริญชุมชนเจริญสังคมและประเทศชาติเจริญ และมีความสุขคุณธรรมคือคุณสมบัติและสัญลักษณ์ของคนดีเป็นหลัก ถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของสัตบุรุษ คือคนดี หรือคนในอุดมคตินั่นเอง ในสังคมชาวพุทธคนมีคุณธรรมย่อมเป็นผู้ควรค่าแก่ความรักเกียรติศักดิ์ศรี และการยกย่องสรรเสริญจากผู้อื่น ดั้งนั้นการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำด้วยหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์ พุทธธรรมเป็นหลักพื้นฐานของชีวิต เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทย เป็นหลักเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสัมมาทิฏฐิ เพื่อสันติสุขของคนในสังคม จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหาร เพราะผู้บริหารเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ให้แก่ทุกคนโดยเฉพาะนักเรียน และหากผู้บริหารประเทศ นักธุรกิจและนักการเมืองมีและใช้คุณธรรมจริยธรรมย่อมจะนำให้บ้านเมืองรุ่งเรืองและประชาชนสุขสันต์

หลักพุทธธรรมของพระพุทธองค์มีไว้เพื่อให้ผู้นำได้เลือกสรรมาใช้ ตามความเหมาะสมในทุกเรื่องไม่ว่าในเรื่องการครองตน การครองคน และการครองงาน[๑๒] หมวดธรรมที่ประยุกต์ใช้เป็นรากฐานคุณธรรมของผู้นำในผู้บริหารได้แก่ ๑. คุณธรรมในการครองตน ๒. คุณธรรมในการครองคน และ๓. คุณธรรมในการครองงาน มีความสำคัญต่อการเป็นผู้นำของผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเป็นผู้นำใดก็ตามให้ประสบผลสำเร็จนั้นจะต้องใช้ความรู้คู่คุณธรรม แต่ในสภาพความเป็นจริงนั้นปรากฏว่าผู้บริหารมักจะมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมไม่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม เพราะผู้นำใช้อำนาจไม่เป็นธรรม ผู้นำขาดความรู้ในธรรมที่ดี การนำไปใช้จึงไม่เกิดผมที่ควร[๑๓]

ดังนั้นการนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ก็น่าจะเอื้อกับวัฒนธรรมไทยไม่มากก็น้อย การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ก็เพื่อการเป็นผู้นำที่ดี และคำสั่งสอนที่สำคัญๆของพระพุทธองค์ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้นำที่ดี หรือวิถีทางของการที่จะเป็นผู้นำที่ดีเพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ, อธิษฐานธรรม ๔, พรหมวิหารธรรม ๔, อคติ ๔, คหิสุข ๔,สังคหะวัตถุ ๔, ขันติโสรัจจะ หิริโอตัปปะ, อิทธิบาท ๔, เวสารัชกรณะ ๕, ยุติธรรม ๕, อปริหานิยธรรม ๗,นาถกรณธรรม ๑๐, กัลยาณมิตร

---

[๑๑]สายฝน วังสระ,**การวิจัยและพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

[๑๒]สงบ ประเสริฐพันธ์,**การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการบริหาร,**(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,๒๕๔๕), หน้า ๒๔๘.

[๑๓]มงคล ภาธุวานนท์, **หลักพุทธธรรมกับการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙),หน้า ๕.

ธรรม ๗ และบารมี ๑๐ ประการ(ทศบารมี) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารและจัดการสมัยใหม่โดยเฉพาะผู้บริหารได้ [๑๔]

ตัวอย่างเพียงบางหลักธรรมมาอธิบาย ดังนี้สังคหวัตถุ ๔[๑๕] (Base of sympathy) ธรรมเพื่อให้คนเป็นที่รักของคนทั่วไป ซึ่งได้แก่ ๑. ทาน (givingoffering) คือการให้ เสียสละแบ่งปันแก่ผู้อื่น เช่น การให้รางวัล สวัสดิการที่ดี เป็นต้น ๒. ปิยวาจา (Kindly speech) คือ พูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ นุ่มนวล เหมาะแก่บุคคล เวลา สถานที่ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดในทางสร้างสรรค์ และเกิดกำลังใจ เช่น การควบคุม การจูงใจ เป็นต้น ๓. อัตถจริยา (useful conduct) ทำตนให้เป็นประโยชน์ ตามกำลังสติปัญญา ความรู้ความสามารถ กำลังทรัพย์ และเวลา เช่น การพัฒนาคน การบริหารงานตามวัตถุประสงค์ เป็นต้น ๔. สมานัตตตา (even and equal treatment) คือทำตนให้เสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสมกับ ฐานะ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ร่วมทุกข์ร่วมสุข เช่น การสื่อสาร การมอบอำนาจ เป็นต้น หลักธรรมทั้งหลายนี้หากผู้นำและบุคคลใดนำไปปฏิบัติก็จะเกิดความมั่นคงและก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นที่รักและเคารพของผู้อื่น และเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนาคุณภาพคนให้มีความรู้ทักษะความสามารถทั้งจิตใจร่างกาย ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นผู้นำมีการคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบคอบทุกมิติอย่างสมดุล เพียบพร้อมทั้งด้าน “คุณธรรม”และ“ความรู้” ด้วยจิตสำนึกรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริตอดทนขยันหมั่นเพียรอันจะเป็น“ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น และสังคมที่สงบสันติสุขมีเสถียรภาพ และเป็นธรรมในการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมที่ร่มเย็นเป็นสุขจึงทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุขการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมให้มีความสุขควรต้องยึดหลักพุทธธรรม คือให้มีคุณธรรม มีความดีประจำใจ

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล องกับหลักภาวะผู้นำนั้น มีอยู่หลากหลาย และมีความเหมาะสมกับผู้นำในบริบทที่แตกต่างกันไป สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจหลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร จึงได เลือกศึกษาเฉพาะหมวดธรรมที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรง และสามารถนำไปใช้ได กับภาวะผู้นำสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักสัปปุริสธรรม ๗ เพื่อการครองตน หลักสังคหวัตถุธรรม ๔ เพื่อการครองคน และหลักอิทธิบาทธรรม ๔ เพื่อการครองงาน และสนใจศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในความเป็นผู้นำ รวมทั้งการศึกษาทัศนะของผู้บริหารในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหาร ทั้งนี้เพื่อทำให้ได แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐานอันจะเป็นประโยชนต่อผู้นำสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในการนำไปประยุกต์ใช้เป็นลำดับต่อไป

สรุปได้ว่าภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม มีความจำเป็นมากดั่งคำกลอนกล่าวไว้ว่า “ผู้นำดีผู้ตามดีต้องดีแน่ ผู้นำดีผู้ตามแย่พอแก้ไข ผู้ตามแย่ผู้นำดีมีทางไป ผู้นำไม่เอาไหนบรรลัยเลย”[๑๖]โดยเฉพาะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรนักเรียน นักศึกษาหรือเยาวชนในอนาคตต่อไป ควรได้รับการ

---

[๑๔]ผู้นำตามหลักธรรม, [ออนไลน์],ที่มา : http://www.rin.ac.th/article, (เข้าถึงวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๗).

[๑๕]สำ.ส. (ไทย)๑๕/๗๒/๘๐.

[๑๖]นิกร สิทธิจริยาภรณ์,**พื้นฐานของความจริง.**,วารสารวิชาการ,ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๒): ๒๙.

ปลูกฝังด้วยหลักพุทธธรรม ซึ่งเน้นความมีคุณธรรมทั้งด้านการครองตน การครองคน และการครองงานให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ถ้ามีผู้บริหารที่ไม่ดีก็จะเกิดความเสียหายต่อครอบครัวสถาบันสังคมและประเทศชาติเป็นลำดับไป การวิจัยครั้งนี้จึงมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านจิตใจแก่ผู้นำ ให้มีการพัฒนาคุณธรรมศีลธรรมจริยธรรมตามหลักพุทธธรรม สำหรับไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดผลเป็นรูปธรรม เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของประเทศไทยต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๒๐ คนเพื่อ ๑.) ด้านครองตน (หลักสัปปุริสธรรม)๒.) ด้านครองคน (หลักสังคหวัตถุธรรม) ๓.) ด้านครองงาน (หลักอิทธิบาทธรรม)และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน

๔.สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๕ และเพศชาย จำนวน ๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๕ มีกลุ่มอายุ ๔๐-๕๐ ปี จำนวน ๑๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙ รองลงมา คือ อายุ ๓๐-๔๐ ปี จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๕ และน้อยที่สุด คือ อายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๖ มีประสบการณ์การทำงาน ๕-๑๐ ปี จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๕ รองลงมา คือ มีประสบการณ์การทำงาน ๑๑-๑๕ ปี จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๑และน้อยที่สุด คือ มีประสบการณ์การทำงาน ๑๖-๒๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๓๖ คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๔ และมีรายได้๑๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐บาท จำนวน ๑๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๙ รองลงมา คือ มีรายได้๒๐,๐๐๐บาทขึ้นไป จำนวน ๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๒และน้อยที่สุด คือ มีรายได้๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐บาท จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๙

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารและการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับปัญหาภาวะผู้นำและการแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนา

ภาวะผู้นำของผู้บริหารแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารและข้อมูลที่มาจากการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยได้พัฒนาและสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่เป็นรูปแบบในการแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร

อธิบายได้ว่า**ด้านการครองตน** คือ คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีนั้น เกิดจากการที่บุคคลได้เคยศึกษา หาความรู้ ฝึกฝน อบรม บ่มนิสัย และเคยปฏิบัติพัฒนาสภาวะความเป็นผู้นำที่ดี มาแต่ปางก่อน คือ แต่อดีตกาลจนหล่อหลอมบุคลิกภาพและสภาวะความเป็นผู้นำที่ดี ปลูกฝังเพิ่มพูน อยู่ใน จิตใจยิ่งขึ้นต่อๆมาจนถึงปัจจุบัน และการวางตนให้เข้ากับผู้อื่นอย่างเสมอภาค กล่าวคือ ผู้บริหารควรปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ ผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมต่อทุกคนในเรื่องต่างๆ เช่นการพิจารณาความดี ความชอบ เป็นต้น เป็นผู้มีใจเมตตากรุณา มีคุณธรรมจริยธรรม ยึดถือความถูกต้องดีงาม และซื่อสัตย์สุจริตเป็นหลักตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ธรรมสำหรับสัปปุริสชนหรือคนดี

ส่วนด้านการครองคนคือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องตระหนักถึงความรู้สึกอันละเอียดอ่อนของบุคคลเป็นหลัก ใช้วิธีการพูดอย่างมีวาทศิลป์ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และในการบริหารงานบุคคลควรใช้วิธีการจูงใจบุคลากรให้ปฏิบัติงานตามที่มอบหมายมากกว่าสั่งการตามหลักธรรมข้อว่า ปิยวาจา คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำที่เป็นประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลัก ควรใช้วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่หลากหลายอย่างสร้างสรรค์ เช่น การบริหารงานหรือการให้บริการที่รวดเร็วก็เป็นการสร้างความประทับใจแก่ผู้ร่วมงาน และไม่ควรเย่อหยิ่ง หรือวางตัวสูงกว่าผู้ใต้บังบัญชามากจนเกินไป และควรสร้างความสามัคคีในหมู่คณะให้เกิดขึ้น สร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับสังคมหรือองค์กรภายนอกเพื่อประสานสัมพันธ์ไมตรีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือองค์การให้เกิดขึ้นสอดคล้องตามหลักธรรมเวยยาวัจจะ ในอัตถจริยา คือ ขวนขวายช่วยเหลือให้งานสำเร็จ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งด้านกำลังความคิด กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ เช่น การช่วยเหลือกันในครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับลูกๆการช่วยเหลือระหว่างญาติต่อญาติ เพื่อนต่อเพื่อน รวมทั้งเพื่อนบ้านต่อเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมชาติต่อเพื่อนร่วมชาติ หรือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง

และด้านการครองงานคือ ผู้บริหารจะต้องคอยดูแลเอาใจใส่ “ติดตามผลงาน และ/หรือตรวจงาน” หน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กรของตน เพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัย ตัดสินใจ และสั่งการ ให้กิจการงาน ทุกหน่วยดำเนินตามนโยบายและแผนงาน ให้ถึงความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นผู้รักงานที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ และทั้งจะต้อง เอาใจใส่กระตือรือร้นในการเรียนรู้งาน และเพิ่มพูนวิชาความรู้ความสามารถในการทำกิจการงาน และ มุ่งมั่นที่จะทำงานในหน้าที่รับผิดชอบหรือกิจการงานอาชีพของตนให้สำเร็จเรียบร้อยอยู่เสมอควรส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเรื่องการทำงานตามหลักพุทธธรรม โดยใช้หลักพุทธธรรม ทั้ง ๓ ด้าน ในสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด และเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติให้กับครูผู้สอน บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน ตลอดจนชุมชนและรณรงค์ให้ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานในองค์กรอย่างกว้างขวางและจริงจัง สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้ตระหนักถึงการปฏิบัติงานตามหลักธรรมและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรทั้ง ๓ ด้าน ที่ประกอบด้วยด้านครองตน (หลักสัปปุริสธรรม)ด้านครองคน (หลักสังคหวัตถุธรรม)ด้านครองงาน (หลักอิทธิบาทธรรม)โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

ความคิดเห็นครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อ ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อ ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๕๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์**[๑๗] วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ =๓.๖๒)

เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าครูและบุคลากรมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม ในด้านครองคน (สังคหวัตถุธรรม) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = ๓.๕๙) ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมของ **รภัสสา พานิกุล** ทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการจัดหางานของรัฐตามหลักสังคหวัตถุ ๔ : กรณีศึกษาศูนย์จัดหางาน กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน”ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ทุกด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากส่วนในด้านครองตน (สัปปุริสธรรม) และด้านครองงาน (อิทธิบาทธรรม)มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\overline{X}$ = ๓.๕๖)ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อาตีก๊ะ จรัลศาส์น**[๑๘] ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำสตรี จังหวัดปัตตานี” ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำสตรีจังหวัดปัตตานีโดยรวมมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ความยุติธรรมมากที่สุด รองลงมาคือ ความมีวินัยในตนเอง และความมีใจกว้าง ความรับผิดชอบ ความรอบคอบ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้นำสตรีที่มีอายุ สถานภาพ ประเภทของผู้นำสตรี ระดับการศึกษา รายได้ ศาสนา

๖.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้ข้อสรุป และการเสนอแนะไว้ดังนี้

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเรื่องการทำงานตามหลักพุทธธรรม โดยใช้หลักพุทธธรรม ทั้ง ๓ ด้านในสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างให้กับครูผู้สอน บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน ตลอดจนชุมชน

---

[๑๗]อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณลงราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

[๑๘]อาตีก๊ะจรัลศาส์น,.“ภาวะผู้นำสตรีจังหวัดปัตตานี”, .**วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

๒. รณรงค์ให้ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานองค์กรอย่างกว้างขวางและจริงจัง สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้ตระหนักถึงการปฏิบัติงานตามหลักธรรม และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

๓. ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบาย มีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร มีร่องรอยตรวจสอบได้

๔. ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันการดำเนินงานต่างๆ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ พัฒนาบุคลากรให้สามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ

๕. ควรประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนหรือบุคลากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนธรรมะเพิ่มขึ้น

๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรนำผลการศึกษานี้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการวางแผนการปฏิบัติงานพัฒนาบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒. ควรนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน และบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนให้สอดคล้องรับกับแนวคิดการบริหารโรงเรียนตามหลักพุทธธรรม

๓. ควรรายงานผลให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับที่สูงขึ้น ได้ทราบปัญหาต่างๆ ของโรงเรียน และให้การสนับสนุนโรงเรียนที่ยังขาดความพร้อมในด้านปัจจัยต่างๆ ต่อการพัฒนาสถานศึกษา และอำนวยความสะดวก ในด้านการประสานงานขอความช่วยเหลือจากเครือข่าย ผู้อุปถัมภ์ต่างๆ ให้มากขึ้น

๔. ควรสร้างบรรยากาศ พัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงาน ให้เอื้อต่อการทำงานตลอดจนการพัฒนาการจัดกิจกรรมขององค์การ ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับหลักธรรม และให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

๕. ควรกำหนดการเลื่อนระดับ การเลื่อนตำแหน่ง การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การพัฒนาความรู้ความสามารถ ตามลำดับอาวุโส และความรู้ความสามารถอย่างยุติธรรม เพื่อการเพิ่มความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรให้มากขึ้น

๖.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ในกลุ่มประชากรที่กว้างและหลากหลายมากขึ้น เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป เป็นต้น

๒. การศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ควรเปลี่ยนจากการวิจัยเชิงปริมาณเป็นเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม ในเชิงลึกมากขึ้น

๓. ควรเพิ่มการศึกษาวิจัยด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่หลากหลายมากขึ้น เช่นหลักอริยทรัพย์ ๗ หลักยุติธรรม 5และหลักพรหมวิหารธรรม ๔

๔. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของผู้บริหาร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพของผู้บริหาร

๕. ควรทำการศึกษาวิจัยกระบวนการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนที่กำลังได้รับผลกระทบจากสภาพปัญหาทางสังคม ปัญหาความรุนแรง ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางครอบครัว ทั้งสิ่งยั่วยุและอบายมุขต่างๆ

๖. ควรมีการเพิ่มเครื่องมือในการวิจัยให้กว้างมากขึ้น นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตพฤติกรรม หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้ได้ผลตรงกับความเป็นจริงที่สุด

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ** ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

นงลักษณ์ สิทธิวัฒนพันธ์. **พัฒนาบุคลิกผู้นำและนักบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพ, ๒๕๕๔.

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

นิกร สิทธิจริยาภรณ์.**"พื้นฐานของความจริง**.วารสารวิชาการ.ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๒) : ๒๙.

มงคล ภาธรธุวานนท์. **หลักพุทธธรรมกับการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)**. พุทธวิธีบริหาร**. พิมพ์พิเศษ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).**ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุสลจิตฺโต). **พุทธศาสนาประยุกต์สงฆ์ผู้นำสังคม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

สงบ ประเสริฐพันธ์. **การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

สายฝน วังสระ. **การวิจัยและพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

เฉลิมชัย สมท่า. "การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฏิบัติการสอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลยเขต ๑".**วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗.

พระครูนวการสุนทร (สุนทร ญาณสุนฺทโร). "การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนเสสะเวชวิทยา สำนักเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยใช้หลักสังควัตถุ ๔". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์. "ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณลงราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ผู้นำตามหลัธรรม.[ออนไลน์],ที่มา : http://www.rin.ac.th/article.เข้าถึงวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๖.

David J. (1944). **Organizational Behavior**. nd ed : United States of America, p. 635.

Emory S. Bogardus. **Leaders and Leadership**. New York : Appleton-century - Croffs,1934.

Gibson, J.L. Ivancevich, J.M., & Donnelly, J.H. **Organization Behavior Structure Process. (9th ed)**. New York : McGraw-Hill, 1997.

บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

THE ROLE OF SANGHA LEADERS TO DEVELOP SUSTAINAABLE COMMUNITY IN MUANG DISTRIC NAKHONSAWAN PROVINCE

พระมหาสุนทร สุจิณฺโณ[๑๙]

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของ พระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า

๑) บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก (= ๓.๖๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร(= ๓.๖๙) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (= ๓.๖๗) ด้านการตัดสินใจ (= ๓.๕๙)

๒) ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มี พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

๓) ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระสังฆาธิการโดยรวมยังขาดการตอนรับปฏิสันถารแก่ผู้มาเยือน ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องบทบาทของตนว่าควรทำควรเป็น ไม่ได้มีส่วนรวมในการตรวจชุมชนและกิจกรรมของชุมชน ยังขาดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับองค์กรอื่น ไม่ได้มีการเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ไม่มีความเด็ดขาดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่มีการปรับปรุงบุคลากรภายในองค์กรให้ดีขึ้น ไม่มีส่วนในการจัดสรรทรัพยากรภายในชุมชนเท่าที่ควร ไม่สามารถขจัดความวุ่นวายภายในชุมชน

---

[๑๙]นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the role of Sangha Leaders to develop sustainable community in Muang District, Nakhonsawan Province 2) to compare the role of Sangha Leaders to develop sustainable community in Muang District, Nakhonsawan Province, and 3) to study the problems, obstacles and suggestions for the role of Sangha Leaders to develop sustainable community in Muang District, Nakhonsawan Province.

Results of the Research

1. Overall, the level of the role of Sangha Leaders to develop sustainable community in Muang District, Nakhonsawan Province was at the high level (= 3.65). When considering each aspect, sorting arithmetic mean from highest to lowest were Information (= 3.69), interpersonal (= 3.67), and decision making (= 3.59).

2. The comparison of the role of Sangha Leaders to develop sustainable community in Muang District, Nakhonsawan Province was classified by individual factors. It is found that the sangkhas having different age, year of monkhood, education, Dhamma Scholar, and Pali Scholar took no different opinion. However, Sangkhas who had different age, having different opinions toward the role of Sangha Leaders to develop sustainable community in Muang District, Nakhonsawan Province with statistical significance at the level of 0.05

3. The guideline for development the role of Sangha Leaders to develop sustainable community in Muang District, Nakhonsawan as follows : in overall for the Sangkha Leader, lack in greeting and misunderstanding in the role of oneself, no participating or examining with community, lack in exchange experience with others organizations, lack of propagation Buddhism in community, lack in determination for solving problem, sangkhas have not been improving within temple, lack in allocation of resources in the community and some chaos is occurring in the community. The suggestions for improving were the Sangkha Leaders should have a leadership and be a good role model of leader, lecture Dhamma to monks and people, promote novice and monks study Dhamma or Pali Scholar, solve all problem with manhood and everyone get along well; Finally, encourage and develop people be good a shape, mental health and live happily in the community

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระสงฆ์ในระดับพระสังฆาธิการเปนองคประกอบหลักของสถาบันพระพุทธศาสนา เพราะเปนผูทำใหเกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง เปนผูที่ทำใหพระพุทธศาสนาหยั่งรากฝงลึกลงในสังคมจนเปนสถาบันสำคัญหนึ่งของสังคม เมื่อศึกษาวิเคราะหองคประกอบของความเปนสถาบันทางศาสนาองคประกอบที่มีความสำคัญยิ่ง คือวัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและมีบทบาทต

อวิถีชีวิตชุมชน และประชาชนมาก เพราะวัดและพระสงฆเปนศูนยรวมทางจิต ศีลธรรมและพฤติกรรมตาง ๆ

พระสงฆนอกจากจะเปนที่เคารพของชาวบานในชุมชนแลวยังนับ วาเปนทรัพยากรบุคคลที่มีคุณคาในการมีสวนรวมพัฒนาสังคมชุมชน หากนักวิชาการนำความรู รูจักทรัพยากรและแรงงาน มาใชอยางถูกตองจะชวยเสริมสรางความเจริญอยางมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชนอยางถูกตองจะ ชวยเสริมสรางความเจริญอยางมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชนอยางสูงสุด ในที่นี้การใชหลักวิชาและความคิดริเริ่มสรางงานที่อาจดูไมใหญโตนัก แตประสิทธิภาพสูงและอำนวยประโยชนโดยตรงไดมาก โดยการนำเอาทรัพยากรตามธรรมชาติความรูความสามารถตลอดจนแรงงานของคนสวนใหญใหไดเต็มเม็ดเต็มหนวยและใหเกิดความเสียหายหรือสูญเปลา นอยที่สุด การสรางความเจริญในลักษณะนี้จะชวยสรางความเจริญของกิจการสวนรวมไดแนนอน

พระสังฆาธิการจะตองพยายามสรางเครือขายประสานงานและเชื่อมโยงความสัมพันธระหวางคณะสงฆและประชาชนในชุมชน หรือกลุมเพื่อที่จะทำใหสังคมหรือชุมชนรอบขางยอมรับจึงจะทำใหการพัฒนาชุมชนนั้นมีการเรียนรู องคความรูซึ่งเปนบทบาทที่จะตองชี้นำทางในการพัฒนาไม่วาจะเปนดานแนวความคิด แนะนำ สั่งสอน เปนแบบอยางที่ดีเปนผูนำทางดานจิตวิญญาณอันเป็นการชักนำแนวทางไปสูการพัฒนาสังคมชุมชน ใหเกิดความเข้มแข็งทางดานจิตใจทางดานเศรษฐกิจเพราะคณะสงฆมีการสรางเครือขายความสัมพันธสามัคคีกันดี เปนรูปแบบและระบบการจัดการ การบริหารชุมชน การปกครองก็เอื้ออำนวยตอการพัฒนาสังคมกลุมยอย ๆ ไปสูการพัฒนาสังคมขนาดใหญขึ้น เจริญขึ้น ดีขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะทำการวิจัย เรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผลของการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนที่ส่งผลหรือเอื้อต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนโดยรวมให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการ ปรับปรุง แก้ไขให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ระหว่างคณะสงฆ์และองค์กรภาครัฐ เพื่อนำมาซึ่งความผาสุกร่มเย็นสืบไป

๒.วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

๓. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากทฤษฎีของเฮนรี มินต์ซเบอร์ก (Henry Mintzberg)ตุลา มหาพสุธานนท์(๒๕๔๖)นำมากล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑.กลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๒.กลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ๓.กลุ่มบทบาทการตัดสินใจ

ขอบเขตด้านประชากร (Population)ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีจำนวน ๑,๖๗๕ รูป

ขอบเขตของตัวแปรตัวแปรต้น (Independent Variables)จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมตัวแปรตาม (Dependent Variables)ได้แก่ บทบาทในการปฏิบัติงาน แบ่งเป็น ๑) บทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๒) บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ๓) บทบาทด้านการตัดสินใจ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ ท่าน

ขอบเขตด้านพื้นที่พื้นที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ในอำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗ ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๔.วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ของอำเภออำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ คือ จำนวน ๓๒๓ รูป จากจำนวนพระสงฆ์ ๑,๖๗๕ รูป โดยการคำนวณจากสูตรทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๗๙๙ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) คำถามปลายเปิดนำเสนอเป็นบทความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative.Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth.Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

๕.สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์และข้อมูลที่มาจากการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมถึงข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์โดยรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๑ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๔๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลระดับบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๗ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๐๒และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าระดับบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระดับบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๙ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๘๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าระดับบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ด้านการตัดสินใจระดับบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ด้านการตัดสินใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๙ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๕๐๖และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าระดับบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ด้านการตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ

การวิจัยครั้งนี้ได้ทราบบทบาทของพระสังฆาธิการทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ด้านการตัดสินใจ เพื่อให้แต่ละด้านเป็นไปด้วยความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาของชุมชนให้เป็นรูปธรรมเห็นได้อย่างเด่นชัดมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยตามรายด้านทั้ง ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พระสังฆาธิการมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนเพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับชุมชนและอยู่ภายในชุมชนวัด ดังนั้นท่านพระสังฆาธิการจึงควรเป็นผู้เกื้อกูลต่อการพัฒนาจะต้องใส่วิญญาณสื่อตัวนี้ลงไป สื่อรักวัดเหมือนบ้าน รักงานเหมือนชีวิต รักลูกศิษย์เหมือนลูกหลาน รักชาวบ้านเหมือนญาติพี่น้อง ใส่วิญญาณตัวนี้ไปเป็นเหมือนผู้ค่อยขับเคลื่อนชุมชน เป็นผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือชุมชนให้มีการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการรับนิมนต์ไปเป็นประธาน ในการประชุมงานขององค์กรการปกครอง สถาบันการศึกษาต่างๆ หรือแม้แต่ตามบ้านเรือนไม่ว่าจะเป็นงานแต่ งานบวช งานศพ เป็นต้นทั้งยังเป็นผู้ช่วยเหลือวัตถุสิ่งของแก่ประชาชนผู้ไม่มีที่พึ่ง หรือประสบปัญหาต่างๆไม่ว่าจะเป็นอันคาดไม่ถึง เช่น ภัยจากธรรมชาติ ภัยจากอุบัติเหตุ ความเจ็บป่วย เป็นต้น ความเป็นผู้นำของท่านยังเป็นที่น่าเคารพนับถือของประชาชน เพราะท่านเป็นผู้มีเมตตา มีความเสียสละ สละความสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวมเพื่อสังคมเป็นผู้มีการประพฤติปฏิบัติที่เป็นระเบียบร้อย ด้วยการเห็นได้จากการมีสีลาจารวัตรของท่านปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือและน่าเคารพเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องการเคารพเชื่อฟัง และควรประพฤติปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่ทางคณะสงฆ์ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดทุกประการ

๒) ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้วยการ เผยแผ่ธรรมเป็นประจำทุกวัน การเข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน การเผยแผ่ธรรมะทางเสียงตามสายของวัดในแต่ละวัด จัดสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมะเพื่อแจกจ่ายให้กับประชาชน วัดแต่ละวัดมีนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเผยแผ่ธรรมะให้มากขึ้น เช่น การเผยแผ่ธรรมะออนไลน์ โดยการใช้คอมพิวเตอร์เชื่อมโยงกับระบบอินเทอร์เน็ต ทั้งยังฝึกในใช้สติในการพินิจพิจารณาข่าวสารที่ได้รับฟังอย่างมีปัญญา ไม่เป็นคนตื่นข่าวเป็นต้น รับนิมนต์เป็นพิธีกร

เป็นวิทยากร เป็นโฆษก ในงานการอบรมเยาวชนประชาชนผู้สนใจในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม เป็นผู้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบในงานด้านการพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการแสดงความคิดความเห็นการสนับสนุนในด้านสถานที่ใช่สอยที่เกิดประโยชน์กับชุมชนประชาชน การจัดหาจัดสร้างสถานที่ในศึกษาให้พอเพียงต่อการศึกษาของพระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์เจ้าอาวาสควรให้การสนับสนุนการศึกษาพระธรรมวินัยตามที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ และส่งเสริมให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมชั้นตรี โท เอกแผนกบาลีและทางโลก ให้เป็นผู้รู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาใช้ให้เป็นผู้รักษาตนรักษาสังคมชุมชน นำพาสังคมได้อย่างเต็มความสามารถตามกำลัง

๓) ด้านการตัดสินใจ พระสังฆาธิการมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์การให้ดีขึ้นด้วยการสรรหาและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถความเข้าใจต่อสถานการณ์ การจัดกิจกรรมและโครงการที่เน้นไปในด้านคุณธรรมความสามัคคีใหม่ๆอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นโครงการบรรพชาสามเณร ค่ายพุทธบุตร โครงการรักษาศีล ๕ โครงการดูแลส่งเสริมสุขภาพภายในวัด เช่น การอบสมุนไพร การทำที่ออกกำลัง การนวดเพื่อสุขภาพ การทำวัดเป็นล้านบุญลานกีฬา การทำถนนชุมชน การจัดตั้งกลุ่มสัจจะ การประกอบอาชีพเสริม การทำเกษตรอินทรีย์ การจัดการน้ำให้พอต่อการบริโภค การเป็นผู้มีส่วนอย่างยิ่งในการขจัดปัญหาความวุ่นวายที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะด้านการเมือง การเข้าใจผิด การประกอบอาชีพการแบ่งที่แบ่งทาง ที่อยู่ใกล้เคียงกับวัดที่อยู่ในการรับผิดชอบ และปัญหาความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะปัญหาสังคมที่มีความคิดความเห็นที่แตกต่างกันในปัจจุบัน ท่านจึงเป็นผู้มีส่วนสำคัญยิ่งเพราะเป็นที่น่าเคารพที่ศรัทธาของประชาชนเดิมอยู่แล้ว จึงเป็นที่ยอมรับของประชาชนในการขจัดปัญหาความวุ่นวาย มีส่วนร่วมในการขจัดปัญหาความวุ่นวาย และไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เป็นที่ยอมรับของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

๖.อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์มีระดับบทบาทการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับมากทุกด้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิเชียรชาญณรงค์ (๒๕๔๗)ผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนด้วยการกระตุ้นปลูกจิตสานึกนำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชนการสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศนาบรรยายป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่มซึ่งตั้งหมายไว้คือชุมชนปลอดจากอบายมุขโดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองการชี้ให้ประชาชนเห็นโทษของอบายมุขการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยมุ่งให้มีการปฏิบัติจริงส่งเสริมขบวนการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนได้ดำเนินการฝ่ายกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนผลจากการศึกษาปรากฏว่าบทบาทของพระครูศีลาวราภรณ์ได้ส่งผลให้ชุมชนได้ร่วมมือทำกิจกรรมด้วยกันเพื่อมุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนอยู่รอดและพึ่งพากันเองในชุมชน

ผลการวิจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง มีการจัดประชุมพระภิกษุ เพื่ออบรมสั่งสอนด้านวัตรปฏิบัติตาม

หลักธรรมวินัยมีการออกระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะมีการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันดีงามมีการกำกับดูแลจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมีความมั่นคงการวางแผนการดำเนินงานและโครงการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการชรัตน์ ฐิตคุโณ (มีแก้ว) (๒๕๕๔)ผลการวิจัยพบว่าพระภิกษุและสามเณรผู้อยู่ภายใต้บังคับบัญชา ส่วนใหญ่ยังไม่เห็นผู้บริหารหรือผู้ปกครองทำหน้าที่ในการบริหารอย่างเต็มกำลังความสามารถ แต่กล่าวโดยภาพรวมถึงหน่วยงานต่างๆ ต่อบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อยู่ในระดับมาก แสดงว่ามีการวางแผนนโยบายและวัตถุประสงค์ ในการบริหารงานได้เป็นอย่างดีตลอดถึงการวางตัวบุคคลในการทำงานได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น พระภิกษุและสามเณรหรือผู้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาต้องการให้ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นมีภาวะความเป็นผู้นำที่ดีและทำงานอย่างเต็มความสามารถของตนเอง ด้วยความเสียสละ สามัคคี อดทนและเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญมีความคิดเห็นพระภิกษุสงฆ์ต่อบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อยู่ในระดับมากโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง มีการดูแลเร่งรัดให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร จัดให้มีการเรียนการสอนนักธรรมและเปรียญธรรมตามหลักสูตรมหาเถรสมาคม มีการสรรหาและพัฒนาครูผู้สอนนักธรรมและเปรียญธรรม มีการจัดทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุที่เรียนนักธรรมและเปรียญธรรม มีการควบคุมการสอนนักธรรมและเปรียญธรรม มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูพระผู้สอนให้มีขวัญและกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์ศิริชัย ฐานุตฺตโร (เพ็ชรรัตน์) (๒๕๕๒)ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้ปกครองมีความคาดหวังว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรแสดงบทบาทในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ และมีความคิดเห็นต่อบทบาทที่เป็นจริงว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้แสดงบทบาทโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง ที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาและรายได้ มีผลทำให้ความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยด้านการตัดสินใจพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านการตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองเป็นผู้มีส่วนในรับผิดชอบเพื่อการช่วยขจัดปัญหาความวุ่นวายหรือช่วยระงับอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นทั้งภายในวัดภายนอกวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและความเห็นอกเห็นใจกันการประณีประนอมของฝ่ายคู่กรณีมีการสนับสนุนในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บริเวณรอบวัด และจัดกิจกรรมที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาภายในบริเวณวัดทั้งยังสนับสนุนในเรื่องของการรักษาศีล ๕ อย่างเอาจริงเอาจังซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมาณี ไชยธีรานุวัฒศิริ และคณะ(๒๕๔๑)ผลการวิจัยพบวากลุมตัวอยางสวนใหญเห็นวา บทบาทของพระสงฆในยุคโลกาภิวัตน คือ บทบาทดานการอบรมตนทำวิปสสนากรรมฐานการอบรมสั่งสอนใหประชาชนฝกปฏิบัติวิปสสนากรรมฐาน การอบรมสั่งสอนจริยธรรมแนวทางการดำรงชีวิตที่ดีการอบรมตนการทำวิปสสนา

กรรมฐาน การสงเคราะหประชาชน บทบาทในการอนุรักษทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล่อม สงเสริมวัฒนธรรมไทย การสอนประชาชนในฝกปฏิบัติวิปสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงเด็กโรงเรียน โรงพยาบาลถนนหนทางการแตงหนังสือพุทธศาสนา การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณรและการสงเสริมวิชาชีพใหชาวบาน

๗.ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง“บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑)พระสังฆาธิการยังไม่รู้บทบาทหน้าที่ที่จะปฏิบัติตน ให้ส้อดคล้องกับชุมชนและตามหลักพระธรรมวินัยกฎหมายกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม

๒) ควรมีการเผยแผ่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในเชิงรุกมากขึ้นเพื่อให้ประชาชนให้เห็นความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา มีการประสานงานกันระหว่างสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำอำเภอและประจำจังหวัด ให้มีการประชาสัมพันธ์หลักธรรมผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อระบบออนไลน์ เป็นต้น

๓) ควรมีการติดต่อประสานงานกับทางราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆในการส่งเสริมการศึกษาให้ประชาชนเยาวชน นักเรียน นักศึกษาได้เรียนในทางพระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมไว้ดำรงชีวิต

๔) ควรมีการช่วยเหลือประชาชนด้วยส่งเสริมการศึกษา กองทุนช่วยเหลือยามเกิดภัยธรรมชาติ และเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพกายสุขภพจิต

๕) ควรจัดตั้งห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชนและมีการแสดงพิพิธภัณฑ์โบราณที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาวัฒนธรรมเพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑)ควรนำผลของการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์เพื่อให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และความเรียบร้อยดีงามตามกฎของมหาเถรสมาคมที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน

๒)ควรนำปัญหาและอุปสรรคที่ได้จากการศึกษานี้มาประชุมเพื่อปรึกษาหารือเพื่อปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่โดยให้พระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ

๓)ควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์และบูรณาการในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ให้เข้ากับยุคโลกาภิวัฒน์โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย แต่ต้องควรยึดหลักพระธรรมวินัยให้เป็นหลักสำคัญในการพัฒนาชุมชนมากที่สุด

๗.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะศึกษาเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์โดยมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมให้มากขึ้นเพื่อจะได้เปรียบความคิดเห็นพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในพัฒนาชุมชนและควรมีการเพิ่มกลุ่มประชากรให้มากยิ่งกว่าเดิม คือจากที่เป็นการแบบสอบถามเฉพาะพระสงฆ์อย่างเดียวแต่ให้เพิ่มกลุ่มประชากรที่เป็นประชาชนเข้ามาด้วยเพื่อความชัดเจนและหลากหลายมากยิ่งขึ้น

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเรื่องระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นให้กว้างมากขึ้นจะได้เป็นการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการในแต่ละวัดหันมาสนใจเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการให้มากยิ่งขึ้นและเปลี่ยนกลุ่มประชากรจากระดับอำเภอไปเป็นกลุ่มประชากรในระดับจังหวัด

๓) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาและประยุกต์หลักธรรมอื่นๆที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการเข้ามาเพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยยิ่งขึ้นเช่นหลักอิทธิบาท๔, หลักสาราณียธรรม ๖, หลักอปริหานิยธรรม๗,ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ , เป็นต้น และนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

๔) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ยุทธศาสตร์หรือเทคนิคในบทบาทของพระสังฆาธิการเพื่อจะได้ทราบเทคนิคกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่สามารถนามาใช้เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

๕) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในบทบาทของพระสังฆาธิการโดยเฉพาะในด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์เฉพาะด้านการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ตุลา มหาพสุธานนท์.หลักการจัดการหลักการ.ท่าเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANG PORT. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์.บทบาทพระสงฆ์ในการนาหลักธรรมมาใช้ทากิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อลดละเลิกอบายมุขศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลาวราภรณ์ (เฉลิมฐิติสีโล)**. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตฺตโร (เพ็ชรรัตน์). “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระอธิการชรัตน์ฐิตคุโณ (มีแก้ว). บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.**วิทยานิพนธพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

มาณี ไชยธีรานุวัฒศิริ และคณะ.**บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน: กรณีศึกษาภาคกลางและภาคตะวันออก**.นครปฐม : คณะสังคมศาสตรและมนุษยศาสตร มหาวิทยาลัยมหิดล,๒๕๔๑.

การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

PERFORMANCE WORKING IN ACCORDANCE WITH IDDIPADADHAMMA BY THE PERSONNELS OF DEVELOPMENT DIVISION'3 SAMORKHAE SUB-DISTRICT MUANG DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

จ่าสิบเอกดนุชัช กองแก้ว[๒๐]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปญหา อุปสรรค และข่อเสนอแนะการปฏิบัติงานของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามหลักอิทธิบาทธรรม และ ๔) เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ดำเนินการวิจัยโดยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกานวิจัยคือ กำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ค่ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กองบัญชาการกองพลพัฒนาที่ ๓ ซึ่งมีจำนวน ๑๔๑ นายจากจำนวนประชากร ๒๑๘ นาย โดยการคำนวณจากสูตรทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๘๔ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) และนำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๗๒) พิจารณา

---

[๒๐]นิสิตปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์.

เป็นรายด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านฉันทะ ($\overline{X}$ = ๓.๘๖) ด้านวิมังสา ($\overline{X}$ = ๓.๗๗) ด้านจิตตะ ($\overline{X}$ = ๓.๖๔) และด้านวิริยะ ($\overline{X}$ = ๓.๕๑)

๒) การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับชั้นยศ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของบุคลากรกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

คำสำคัญ : การปฏิบัติงาน, กำลังพล, อิทธิบาทธรรม

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1. To study the performance of the troop in Personnel Development Division 3, Samorkhae Sub-district, Muang District, Phitsanulok Province; based on Iddipadadhamma for success, 2. to compare the performance of the troop in Personnel Development Division 3,Samorkhae Sub-district, Muang District, Phitsanulok Province; sorted by personal factor, 3. to study the problems, obstacles and suggestions for the performance of the troop in Personnel Development Division 3, Samorkhae Sub-district, Muang District, Phitsanulok Province; based on Iddipadadhamma for success, and 4. to study the guidelines for the performance of the troop in Development Division 3 Personnel , Samorkhae Sub-district, Muang District, Phitsanulok Province; based on Iddipadadhamma for success.

The research method used in this study was Mixed Research Method: Quantitative and Survey Research Method. The sampling cluster was the population of 141 the soldiers from 218 in Headquarters of Personnel Development Division 3, in the area of King Baromtrailoknat Camp, Samorkhae Sub-district, Muang District, Phitsanulok Province. Taro Yamane Formula was used to calculate datum from questionnaires which have reliability at 0.884. Statistics for datum analysis are Frequency, Mean and Standard Deviation. Hypotheses was proved by F-test and One Way Anova.Least Significant Difference Method was used for testing paired differences. Make a presentation through frequency distributing schedules of open-ended questions respondents, in addition with description. Indepth-Interview with 7 Key Informants was done by using Content and ContextAnalysis Technique for Qualitative Research.

The findings indicated that : 1 The performance level of the troop inPersonnel Development Division 3, Samorkhae Sub-district, Muang District, phitsanulok Province; based on Iddipadadhamma for success, was at high for overall paths. ($\overline{X}$ = 3.72) Considering each path, Passion ($\overline{X}$ = 3.86), Investigation ($\overline{X}$ = 3.77), Mind ($\overline{X}$ = 3.64) and Diligence ($\overline{X}$ = 3.51) were descending sequence by average. 2. Sorted by personal factor, the comparison of the performance level of the troop in Personnel Development Division 3,

Samorkhae Sub-district, Muang District, Phitsanulok Province; based on Iddipadadhamma for success, was found that the soldiers in Personnel Development Division 3 , who were different in gender, age, education level, position and income; had indifferent points of view. This hypotheses was rejected.

The problems and obstacles of the performance of the troop in Personnel Development Division 3 ; based on Iddipadadhamma for success, were revealed that they lacked of motivation to work due to higher cost of living but insufficient income, effort to deal with unfamiliar mission, prudence which often caused errors in filing system, initiative because subordinators must follow the order of the commanders in military administration. Moreover, some materials and accessories were shortage and some were incomplete to use. And military disciplines didn't encourage to work.

The suggestions were proposed that the commanders should: provide extra jobs for the troop so as to increase income for daily expense. supply enough materials and accessories in good condition. create motivation and reinforce the diligent ones. clarify military disciplines to the troop and let them participate in the mission. organize workshops and training about filing system in the office. negotiate and reconcile the troop's notion in working replacement. be broad-minded to provide opportunity for the troop to expose useful opinion in working.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บุคลากรนับเป็นทรัพยากรทางการบริหารที่สำคัญที่จะนำพาให้องค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ดังนั้นการพัฒนาบุคลากรจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกองค์การควรให้ความสำคัญเพราะโลกในยุคปัจจุบันวิทยาการเทคโนโลยีต่างๆ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วซึ่งในสังคมของการบริหารย่อมต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนตนเองให้รองรับกับสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในแวดวงการศึกษาอาจารย์นับเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่สำคัญเพราะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทักษะวิทยาการต่างๆ ตลอดจนอบรมบ่มนิสัยให้ลูกศิษย์เป็นคนดีมีความสามารถและพร้อมที่จะออกไปรับใช้สังคมใช้ชีวิตอยู่ ในสังคมได้อย่างมีความสุขดังนั้นการพัฒนาตนเองอยู่ เสมอจะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทักษะด้านต่างๆ ให้เกิดความชำนาญและความเชี่ยวชาญรวมไปถึงเป็นการสร้างพลังและแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดความพร้อมและความมั่นใจที่จะแสดงศักยภาพของตนเองออกมาในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่

ทหารมีหน้าที่ปกป้องประเทศและปกป้องคุ้มครองประชาชน ให้มีชีวิตอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขหน้าที่นี้ถือว่าสำคัญมาก โดยเฉพาะในปัจจุบันสถานการณ์ในบ้านเมืองนั้นอาจจะกล่าวได้ ว่าไม่น่าไว้วางใจเหตุภัยอันตรายและความไม่เป็นปกตินานาประการ ฉะนั้นทหารจึงต้องมีจิตสำนึกในหน้าที่ของตนเองอย่างเข้มแข็งหนักแน่นรักในเกียรติศักดิ์ ความเป็นทหารของกองทัพไทยเพื่อความเป็นอยู่รอดปลอดภัยของบ้านเมือง และเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติเพื่อพิทักษ์

รักษาเอกราชความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของทหาร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะผู้วิจัยเชื่อว่าองค์กรจะมีประสิทธิภาพก็ต้องเริ่มต้นด้วยการพัฒนากำลังพล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ

๒.วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปญหา อุปสรรคและขอเสนอแนะการปฏิบัติงานของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามหลักอิทธิบาทธรรม

๒.๔ เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๓.ขอบเขตการวิจัย

สำหรับขอบเขตด้านเนื้อหาผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากพระไตรปิฎก ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านฉันทะ ๒. ด้านวิริยะ ๓. ด้านจิตตะ และ ๔. ด้านวิมังสา

ขณะที่ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาถึงการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๔ ด้าน ได้แก่ ๑.ด้านฉันทะ คือ ความพึงพอใจ ๒.ด้านวิริยะ คือ ความพยายาม ๓.ด้านจิตตะ คือ ความเอาใจใส่ ๔.ด้านวิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล

สำหรับขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นมุ่งเจาะจงประชาชนในพื้นที่กองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

นอกจากนั้นขอบเขตด้านพื้นที่ได้ศึกษาวิจัยในพื้นที่กองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีขอบเขตด้านระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๔.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qulitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) กลุ่ม

ตัวอย่างได้แก่ กำลังพลในพื้นที่กองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๒๑๘ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและมาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๘๔ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

๕.สรุปผลการวิจัย

การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๐.๑๘๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านฉันทะ ระดับการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๓๒๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มี ๒ ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับมาก

๒) ด้านวิริยะ ระดับการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้านวิริยะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๓๙๑ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ด้านจิตตะ ระดับการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้านจิตตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๒๘๔ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) ด้านวิมังสา ระดับการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้านวิริยะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๙๔ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากทุกข้อ

กำลังพลผู้ปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยอาศัยกรอบความคิดเห็นของกำลังพลในการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของกองพลพัฒนาที่ ๓ โดยผ่านขั้นตอน คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ทั้งหมดแล้วแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ โดยขั้น

ตอนนี้จะเป็นการบริหารงานซึ่งหมายถึงการปฏิบัติงานตามเป้าหมายของหน่วย ตรวจตามวัตถุประสงค์ ผลของการปฏิบัติงานที่ได้รับบรรลุวัตถุประสงค์ของผู้บังคับบัญชากำลังพลนำไปประยุกต์และพัฒนาให้ใช้งานได้จริง ให้เกิดผลจริง แต่ถ้าหากผ่านกระบวนการดังกล่าวแล้ว ผลที่ได้ของการปฏิบัติงานไม่คุ้มค่าหรือบรรลุวัตถุประสงค์ กำลังผลก็นำไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อทบทวนหาข้อผิดพลาด โดยผ่านกรอบการดำเนินงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ทำเช่นนี้จนผลลัพธ์นั้นจะออกมามีประสิทธิภาพเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานจริง อนึ่งหากกำลังพลใช้ความละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมแล้ว ผลของการปฏิบัติงานก็จะบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงานก่อให้เปิดประสิทธิภาพ นอกจากนี้การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมยังช่วยให้กำลังพลเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าของกองทัพและสามารถทำประโยชน์ต่อกองทัพให้มีความเข้มแข็งและเกิดผลคุ้มค่าสูงสุด ผู้บังคับบัญชาก็ไม่ต้องใช้ระเบียบวินัยมาบังคับ เพราะกำลังพลทุกนายมีอิทธิบาทธรรมในการปฏิบัติงานของตนเอง

การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สามารถสรุปผลการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

๑) ด้านฉันทะ พบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรในหน่วยงานนั้นเมื่อสร้างให้เกิดขึ้นแล้วย่อมก่อให้เกิดประสิทธิภาพต่องานที่ทำและปรับใช้ต่อการปฏิบัติงานจนก่อเกิดเป็นนิสัยในงานที่เราปฏิบัติและยังเป็นการทำให้เกิดคุณภาพของงานเพราะทำด้วยใจรัก ทำจนสร้างเป็นนิสัยโดยไม่ต้องบังคับสามารถประยุกต์ใช้ในงานที่ตนเองทำได้ทุกหน้าที่และไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการทำงาน

๒) ด้านวิริยะ พบว่า ความพากเพียรเป็นเครื่องมือแห่งความสำเร็จ และต้องมีความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้ในงานที่ตนเองได้รับมอบหมาย ต้องมีความมานะอุตสาหะต่องานที่ตนเองปฏิบัติ และเกิดจากความพยายามใคร่รู้ในงานตนเองทำ นอกจากนี้ต้องสร้างการหมั่นฝึกฝนตนเองสม่ำเสมอ และความพากเพียรที่กำลังพลปฏิบัติเป็นระยะยาว จนเกิดผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานหรือองค์กรที่กำลังพลสังกัดอยู่

๓) ด้านจิตตะ พบว่า ความเอาใจใส่ในการทำงานนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนควรมีอยู่ในการปฏิบัติงานในทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงผู้ใต้บังคับบัญชา และต้องเอาใจใส่ต่อการทำงานเพื่อส่งผลดีในการบรรลุเป้าหมายให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และยังเป็นการแสดงถึงความใส่ใจในหน้าที่รับผิดชอบนั้นเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดของการทำงาน และก่อให้เกิดความมุ่งมั่นเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นการเอาใจใส่ต่อภารกิจที่สำคัญ และยังเป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบในงานหน้าที่ของตนเองว่ามีความสนใจมากน้อยเพียงใด

๔) ด้านวิมังสา พบว่า ความการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ในการปฏิบัติงานของเรานั้นย่อมส่งผลสำเร็จที่ไร้ข้อผิดพลาดในงานที่ตนเองปฏิบัติ และยังเป็นการทำงานมีความปราณีตละเอียดรอบคอบเพื่อบรรลุเป้าหมาย และย่อมส่งผลในชิ้นงานที่ออกมาได้ผลสมบูรณ์แบบและยังเป็นการไตร่ตรองคิดวิเคราะห์ให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาตนเองมากขึ้น คิดวิเคราะห์ได้เป็นระเบียบแบบแผน เป็นการส่งเสริมให้กำลังพลได้พัฒนาสติปัญญาควบคู่กับการทำงาน เกิดความผิดพลาดได้น้อยเพราะคิดวิเคราะห์ในงานก่อนลงมือทำ

๖.อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยโดยภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน พบว่า การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีระดับการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของบุคลากรกองพลพัฒนาที่ ๓ โดยภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญก์วฬาภรณ์ กลิ่นนิ่มนวล ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก ตามหลักอิทธิบาทธรรม” ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ นันทวัชร์สุพัฒนานนท์ ว่าหากผู้ปฏิบัติงานพอใจ ความรักงานและเห็นความสำคัญของงานแล้วก็จะเกิดความมุ่งมั่นที่ปฏิบัติงานให้สำเร็จ เมื่อพิจารณาเป็นด้านแล้วสามารถอภิปรายได้ดังนี้

๑. จากผลการวิจัยด้านฉันทะ

จากการศึกษาพบว่ากำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านฉันทะอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กำลังพลให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านฉันทะมาก โดยกำลังพลมีความพอใจที่ทำการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์รักและพอใจในการที่จะได้รับการพัฒนาตนเอง พึงพอใจในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ มีความพร้อมที่จะให้มีการพัฒนาตนเองทั้งกายและใจ มีส่วนร่วมในการพัฒนางานในกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีความพอใจที่จะมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกยังเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานในหน่วยกองพลพัฒนาที่ ๓ มีการสนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการจัดให้ข้าราชการฝ่ายอัยการไปรับการฝึกอบรมภายนอกสถานที่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ วิชัย ธัญญพานิชย์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่าการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกจะสำเร็จตามเป้าหมาย อยู่บนพื้นฐานของความพอใจของผู้ปฏิบัติงานทั้งนี้เพราะฉันทะมีความหมายว่า ความพอใจความรัก ความชอบ ความสนใจในสิ่งที่ทา คือ มีใจรักการทา งาน เมื่อมีหน้าที่รับผิดชอบในกิจการงานใดแล้วก็มีจิตใจรักในกิจการงานนั้น มีความตั้งใจที่จะทำงานพอใจที่ได้ทำงานชิ้นนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาตรี แนวจาปา ได้ทำ การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” พบว่า ฉันทะ เป็นเรื่องของความพึงพอใจในงานที่จะปฏิบัติงานและถือว่าตนเองเป็ นส่วนหนึ่งขององค์การมีใจฝักใฝ่ รักใคร่งานที่ได้รับมอบหมาย

๒. จากผลการวิจัยด้านวิริยะ

จากการศึกษาพบว่ากำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้านวิริยะอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านวิริยะมาก โดยกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาข้กำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ให้มีความพร้อมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ ชุติชัย สาขากร ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า กำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีความขยันหมั่นเพียรเป็นคุณสมบัติที่ติดตัวมาของแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน แต่สามารถฝึกฝนได้ ด้วยการสร้างนิสัยไม่หยุดนิ่งทำงานตลอดเวลา แม้งานเราเสร็จก็ช่วยงานคนอื่นต่อไป นอนน้อยแต่เป็นเวลา ตื่นแต่เช้ากระตือรือร้นที่จะทำงานเดิมให้เสร็จและหางานใหม่ๆมาทำ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นอกจากนี้กำลังกองพลพัฒนาที่ ๓ ยังมีการจัดนิเทศงานภายใน

หน่วยอย่างสม่ำเสมอ มีการกระตุ้นให้ตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง มีความกระตือรือร้นในการทำงานตลอดเวลา พยายามพัฒนาตนเองให้เกิดความชำนาญในหน้าที่ พยายามศึกษาเพิ่มเติมในงานที่ตนเองปฏิบัติเพื่อเพิ่มศักยภาพ จัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำให้สานักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้หลักพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนางาน ทั้งนี้เพราะวิริยะมีความหมายว่า ความขยัน ความพยายามทำงาน มีความมุ่งมั่นทำงานด้วยความอุตสาหะ อดทน ทำงานเต็มความสามารถอย่างสม่ำเสมอ

๓. จากผลการวิจัยด้านจิตตะ

จากการศึกษาพบว่ากำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกด้านจิตตะอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและข้าราชการฝ่ายอัยการสานักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านจิตตะมาก สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ นันทวัชร์ สุพัฒนานนท์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยทางกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทางาน หน่วยงานมีความเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเอง หมั่นตรวจสอบขอ้บกพร่องของตนเพื่อพัฒนาการทำงานในคราวต่อไป กำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สนับสนุนให้กำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อกลับมาพัฒนางานของตน กำลังพลมีการฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำ เสมอ หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนางานในกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ทางานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ สามารถปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

๔. จากผลการวิจัยด้านวิมังสา

จากการศึกษาพบว่ากำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกด้านวิมังสาอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกให้ความสาคัญกับการการปฏิบัติงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านวิมังสามากที่สุด สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ สุรศักด์ ศรีสอาด ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ว่าในการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นคน เครื่องมือ การตรวจตรานอกจากเป็นกระบวนการที่ผู้บังคับบัญชาตรวจสอบ แล้วตัวผู้ปฏิบัติงานหากมีขบวนงานการตรวจตราที่ดีก็ยิ่งเพิ่มความถูกต้องยิ่งขึ้น ก่อนดา เนินการในลา ดับต่อไป เพราะหากตรวจสอบแล้วพบว่าไม่ถูกต้อง ก็ดา เนินการแก้ไขหรือปรึกษาผู้มีความรู้แก้ไข ปรับปรุงต่อไป โดยมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกอย่างเหมาะสม มีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานของข้าราชการกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกเพื่อให้เกิดการพัฒนามากขึ้น ส่งเสริมให้มีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น พยายามหาวิธีการต่างๆ มาพัฒนากำลังพลทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพิจารณาไตร่ตรองในการทางานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอ มีการแก้ปัญหาโดยใช้สติปัญญาในการทางานของตน หาวิธีการที่จะปรับปรุงการทางานให้มีประสิทธิภาพทั้งนี้เพราะวิมังสา หมายถึงพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้ปัญญาหาวิธีแก้ไขปรับปรุงการทำงานให้ดีมากยิ่งขึ้น

๗.ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของกำลังพลกองพลพัฒนาที่ ๓ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑)ด้านฉันทะ จัดให้มีการสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา จัดระบบการทำงานแบบให้มีการรวมตัวกันเป็นทีม ซึ่งจะสร้างวัฒนธรรมที่เข้มแข็งขององค์การ

๒)ด้านวิริยะ ควรนำเทคโนโลยีทีทันสมัยมาใช้งาน และมีการส่งเสริมสนับสนุนโดยการจัดอบรมให้ความรู้ ให้ทุนการศึกษา

๓) ด้านจิตตะ ส่งเสริมสนับสนุนการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดและเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อเป็นการสร้างขวัญกาลังใจให้ผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารเองก็ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการมีคุณธรรมจริยธรรม

๔) ด้านวิมังสา ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพบุคลากรเป็นประจาโดยจัดให้มีการฝึ กอบรมสัมมนา การประชุมชี้แจง การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน รวมทั้งการเชิญบุคคลภายนอกมาช่วยพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมาก

๗.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ด้านฉันทะ จากผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีความสุขและจริงจังกับงานที่ปฏิบัติอยู่เสมอแม้งานจะมีปัญหาอย่างมาก ดังนั้นควรจัดให้มีการสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา จัดระบบการทำงานแบบให้มีการรวมตัวกันเป็นทีม ซึ่งจะสร้างวัฒนธรรมที่เข้มแข็งขององค์การ โดยเน้นการทำงานที่มีคุณภาพและการทำงานร่วมกันด้วยความเข้าใจอันดีระหว่างกันการปฏิบัติงานก็จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น

๒. ด้านวิริยะ จากผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การปฏิบัติงานที่ต่อเนื่องยาวนานไม่เบื่อหน่าย ดังนั้นควรนำเทคโนโลยีทีทันสมัยมาใช้งาน และมีการส่งเสริมสนับสนุนโดยการจัดอบรมให้ความรู้ ให้ทุนการศึกษา ให้มีโอกาสก้าวหน้าในการเลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนค่าจ้าง ค่าตอบแทน และจัดให้มีการประกวดแข่งขัน ให้รางวัล โบนัส และมีสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ

๓. ด้านจิตตะ จากผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ จิตใจแน่วแน่ มั่นคงต่องานหรือภารกิจไม่คิดเรื่องอื่นจนกว่างานจะสำเร็จ ดังนั้นควรจัดอบรมปลูกฝังจิตสำนึกรักงาน เอาใจใส่และเสียสละเพื่อส่วนรวม ส่งเสริมสนับสนุนการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดและเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อเป็นการสร้างขวัญกาลังใจให้ผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารเองก็ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการมีคุณธรรมจริยธรรม ถือปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมโดยเคร่งครัด มีมาตรการป้องกันและไม่สนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานโดยทุจริตอยู่ในตำแหน่งที่แสวงหาผลประโยชน์ รวมทั้งใช้มาตรการลงโทษอย่างเฉียบขาดทางวินัยและกฎหมาย

๔. ด้านวิมังสา จากผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ วัดผล ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพบุคลากรเป็นประจาโดยจัดให้มีการฝึ กอบรมสัมมนา การประชุมชี้แจง การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน รวมทั้งการเชิญบุคคลภายนอกมาช่วยพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมาก ถือเป็นการพัฒนาทักษะหรือความชำนาญ และกำหนดตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงาน

๗.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรเปลี่ยนประชากรกลุ่มตัวอย่างและสถานที่ในการศึกษาวิจัย เพื่อเปรียบเทียบกับการวิจัยในครั้งนี้

๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรเอกชนและพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ในองค์กรภาครัฐ

๓) ควรศึกษาความสัมพันธ์หลักพุทธธรรมกับหลักการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

๔) ควรทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างปัจจัยภายใน (ข้าราชการฝ่ายอื่นภายในองค์การ) และปัจจัยภายนอก (ข้าราชการฝ่ายอื่นที่มารับบริการ)

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมะกับการทำงาน.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ที.ป.ไทย.

กิติพันธ์ รุจิรกุล. **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๒๙.

ชม ภูมิภาค. **การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม.** กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖.

ชุติระ ระบอบ และคณะ. **ระเบียบวิธีวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตร, ๒๕๔๑.

ดารณี จุนเจริญวงศา. **การจัดการความรู้**. ชลบุรี : สานักงาน ป้องกันควบคุมโรคที่ ๓ จังหวัดชลบุรี,กลุ่มส่งเสริมสนับสนุนวิชาการ. ถ่ายเอกสาร, ๒๕๔๘.

ทองหล่อ เดชไทย. **เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารสาธารณสุขทั่วไป มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. **การวิเคราะห์และวิจัยข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS.** พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพมหานคร : บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑.

นพพงษ์ บุณจิตราดุล. **หลักการบริหารการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

บัญชา เกียรติจรุงพันธ์. **มนุษย์กับความต้องการ.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔.

บัญชา แก้วเกตุทอง. **ผู้นำการบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๒๓.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่ง – เสริมสุขภาพ, ๒๕๓๕.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **จิตวิทยาการบริหารบุคคล.** กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕.

ปิ่น มุทุกันต์. แนวสอนธรรมะ **ตามหลักสูตรนักธรรมตรี.** กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๔.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทำอย่างไรจึงเรียนเก่ง.** กรุงเทพมหานคร ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

----------, **ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ.** หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, ๒๕๕๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). **พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต). **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทางาน.** พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.

พุทธทาสภิกขุ. **คู่มือมนุษย์ (ฉบับสมบูรณ์).** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

ไพบูลย์ ช่างเรียน และสมปราชญ์ จอมเทศ. **การจัดองค์การและการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๑๙.

ไพเราะ ไตรตลานันท์. **พัฒนาความคิด พัฒนาคน พัฒนาคุณภาพชีวิตจังหวัดฉะเชิงเทรา .**ฉะเชิงเทรา: สาธารณสุขจังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒๕๔๑.

วัชรี ธุวธรรม และคณะ. **ระบบพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน.** (กรมการฝึกหัดครู

ภาค ๕

บทความวิทยานิพนธ์

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

PERSONNEL ADMINISTRATION OF THE PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL'S IN MUANG DISTRICT, NAKHONSAWAN PROVINCE

พระมหาพนมเทียร ปุญญชาโต (ฉัตรโชติกมาก)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลที่พึงประสงค์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ แยกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมืองจัง หวัดนครสวรรค์

ในการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีที่มีความสอดคล้องกับการบริหารงานบุคคล และผู้วิจัยได้วิจัยภาคสนามโดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและลงมือสัมภาษณ์ผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการบริหารงานบุคคลในด้านต่างๆ ดังกล่าว

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว แสดงการเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านทั้งหมด ๔ ด้าน ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๕

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Spearman Rank มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก นั่นคือ ด้านต่างๆ ทั้ง ๔ ด้าน มีความสัมพันธ์กันภาพรวมในการบริหารงานบุคคลที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .๙๔๗, .๙๔๖, .๙๖๐, และ .๙๔๔ ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ABSTRACT

The purposes of this study 1) to study the Personnel Administration of Buddhist Scripture schools Department of General of Education AmphoeMuangNakhonsawan Province. 2) to study the best practice of Personnel

Administration of Buddhist Schools Department of General of Education AmphoeMuangNakhonsawan Province. 3) to study the guidelines and recommendations for the Personnel Administration of Buddhist scripture schools Department of General of Education AmphoeMuangNakhonsawan Province.

The research method was Mixed Methods Research. The study of documents has been performed to understand the concept and theories that were consistent with the administration. The field research has been done by collecting data from Questionnaires and In-Depth Interview. The directors of Buddhist scripture schools Department of General Education have been interviewed. Therefore, the study would be determined the guidelines for the personnel Administration of these aspects.

The research found that personnel's opinions towards personnel Administration by overall were in high level as well as in all aspects. The One Way Analysis of Variance has been computed for Comparison; it was found that as a whole and in all 4 areas did not differ statistically at 0.05 levels.

The spearman Rank correlation coefficients were related to higher level with the overview of personnel administration at the level of statistical significance 0.01. The correlation coefficients were 0.947, 0.946, 0.960 and 0.944 Therefore the hypotheses were accepted.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการดำเนินงานขององค์กรหรือหน่วยงาน ภารกิจขององค์กรหรือหน่วยงานจะสำเร็จ ได้ก็ด้วยการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นสำคัญ ถึงแม้องค์กรหรือหน่วยงานจะมีเครื่องมือเครื่อง อำนวยความสะดวก หรือปัจจัยอื่นที่สนับสนุนในการปฏิบัติงานก็ตาม แต่ภารกิจเหล่านั้นจะสำเร็จ ลุล่วงไปได้ก็ต้องอาศัยคนเป็นผู้ปฏิบัติ ผู้ควบคุม ผู้ดูแล คนจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากใน การดำเนินงานขององค์กรหรือหน่วยงาน โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาระดับปฏิบัติการ ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีคนมาปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และปัจจัยในการบริหาร "คน" เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหาร เพราะคนเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการบริหารอื่นๆ ไม่ว่าจะ เป็นเงิน วัสดุ และวิธีการจัดการ ดังนั้น หากองค์กรหรือหน่วยงานใดสามารถหาคนดี มีความรู ความสามารถ เข้าปฏิบัติงานในองค์กรให้นานที่สุดเท่าที่จะนานไต้ ก็เป็นการแน่ใจว่า การบริหารงาน ในองค์กรหรือหน่วยงานนั้นจะต้องเจริญก้าวหน้า สามารถบรรลุเป้าหมายไต้อย่างมีประสิทธิภาพ และประหยัด

การบริหารงานบุคคล ถือเป็นการจัดระบบ ระเบียบ และดูแลให้บุคคลทำงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด งานบริหารบุคคลเป็นงานที่สลับซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในแต่ละประสบการณ์ ได้กล่าวยืนยันไว้ว่า “มนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการบริหารถึงแม้ว่า คุณค่าของมนุษย์จะเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้และไม่สามารถใช้หลักเกณฑ์กำหนดคุณค่าได้เช่นเดียวกันกับวัตถุ หรือสินค้าอื่นได้แต่ก็ยังถือว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีคุณค่า และเกียรติภูมิ” ประสิทธิภาพของการทำงานของบุคคล จะเกิดขึ้นและคงอยู่ได้ก็ด้วยความสามารถของนักบริหาร ในอันที่จะนำทางและเสริมสร้างสภาวะการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพ ถ้าหน่วยงานหรือองค์การใดขาดบุคคลที่มีสมรรถภาพ หรือมีแต่บุคคลที่ไม่ได้รับการฝึกฝน อบรมมาอย่างเพียงพอแล้ว ก็เชื่อว่าแผนการที่ดีหรือการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินจำนวนมากนั้นจะไม่สามารถทำให้การบริหารงานขององค์การบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ที่เป็นดังนี้เพราะว่าถ้ามีบุคคล พอสมควร มีสามารถเหมาะสมกับหน้าที่การงาน และมีการจัดการที่ดีแล้วโอกาสที่บุคคลจะทำงานให้ได้ผลและประหยัด ย่อมง่ายขึ้นเป็นอันมาก เพราะบุคคลเป็นผู้รวบรวมสารสนเทศ ตัดสินใจดำเนินการก่อให้เกิดการผลิต การจัดการ การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมรวมทั้งการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ อย่างประหยัด ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

การจัดการศึกษาในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ต้องมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นคนเก่ง คนกล้าและคนดี เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีทักษะหลากหลาย มีคุณธรรมและเจตคติที่ดีมีความรับผิดชอบ พึ่งตนเองได้ รู้จักตนเองและเข้าใจตนเอง มีพลังในการคิด การตัดสินใจ และการปรับตัวทั้งด้านการเรียน การดำเนินชีวิต การเลือกอาชีพด้วยความรอบคอบชาญฉลาด สมเหตุสมผล รักการทำงาน เอางานเป็นชีวิตและดำเนินชีวิตใน สังคมสมัยใหม่อย่างมีแบบแผน มีหลักเกณฑ์ มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ตลอดจนมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนเพิ่มพูนพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพและพัฒนาสังคมให้ทันสมัยอยู่เสมอ จึงจะมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จและสงบสุข ท่ามกลางปัญหาอันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วฉับพลันทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและเทคโนโลยี

การศึกษาของไทยแต่เดิมมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดกับวัง มีประเพณีการบวชเรียนและใช้วัดเป็น แหล่งการศึกษา จึงมีการจัดการศึกษาซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้กับคณะสงฆ์ที่อยู่ในวัดสอนทั้ง วิชาหนังสือและวิชาธรรมวินัย ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นสำนักเรียน พระปริยัติธรรม โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางธรรม และรู้หนังสือ เพื่อเป็นศาสนทายาทสืบต่อ พระศาสนา จะได้มีการสานต่อการสั่งสอนอบรมหลักธรรมแก่ประชาชนทั่วไป ให้เป็นพลเมืองดีของ บ้านเมือง ใช้แนวทางของศาสนาและศีลธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การจัดการศึกษาให้ คณะสงฆ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และที่สำคัญพระสงฆ์เป็นผู้นำทางศีลธรรม จริยธรรม อันเป็น แบบอย่างที่ดีงามของชุมชนเป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นั้นก็ได้มีการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้วิชาที่เหมาะสมกับสภาวะของความ

เป็นพระภิกษุสามเณรที่จะศึกษาได้ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและเป็นวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา เป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษาวิชาพระปริยัติธรรม ควบคู่กับวิชาสามัญ ได้แก่ ภาษาบาลี ธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สุขศึกษา ศิลป์ การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนจัดขึ้นและจบได้ในตนเอง หรือเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ มุ่งให้พระภิกษุสามเณรมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามสมเพศ ช่วยให้เป็นผู้ที่มีความรู้ควบคู่กับความมีคุณธรรม จริยธรรมปรับตัวเข้ากับสังคมได้ และไม่ขัดต่อวินัยสงฆ์ มุ่งให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาในระดับสูงขึ้นไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยมีความประสงค์ในการศึกษารูปแบบของการจัดการด้านการบริหารงานบุคคลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพราะในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นั้นจะมีบุคลากรทางการศึกษาที่ดำรงตำแหน่งเป็นทั้งผู้อำนวยการ ครูสอน ซึ่งมีบทบาทในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษา ต้องการทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลแตกต่างกันอย่างไร ครู เจ้าหน้าที่ และพนักงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มี ข้อเสนอแนะในการบริหารงานบุคคลอย่างไร เพื่อให้ระบบการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนเอกชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียนและหน่วยงานระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับประเทศรวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำข้อมูลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลที่พึงประสงค์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ แยกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยวิจัย และได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อ

สัมภาษณ์ผู้จัดการ และผู้อำนวยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่ใช้ในเก็บรวบรวมข้อเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ มีดังนี้ เอกสารทางหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน บทความทางการศึกษา และตลอดถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารการศึกษาทั้งทางโลกและทางพระพุทธศาสนา

๒. ศึกษางานวิจัย ได้แก่ รายงานการวิจัย หนังสือจากการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยเป็นรูปเล่มจากสถาบันการศึกษาหลายๆ สถาบัน ตลอดถึงบทความทางการศึกษาที่ได้จากการวิจัย

๓. ศึกษาหลักเกณฑ์ในการสร้างคำถามตามแบบลิเคิร์ท (likert-type Rating Scale) แล้วนำมากำหนดเป็นเนื้อหา จำนวนข้อของเครื่องมือ ตามแนวคิดเรื่องการบริหารงานบุคคล

๔. นำแบบสอบถามให้กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณา

๕. นำข้อเสนอจากคำแนะนำของคณะกรรมการมาปรับปรุงแก้ไข

๖. นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และหาค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งต้องได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป ถ้า มีบางข้อที่ได้ดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า ๐.๕ ต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๗. พิมพ์ แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์แล้วนำมาใช้ทดลอง (try - out) กับผู้บริหาร และครู ในโรงเรียนบ้านแก่งชัชวลิต ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๓๐ คน ซึ่งมิใช่กลุ่มประชากร เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถามโดยวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของ ครอนบาค (cronbach) นำผลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาให้แบบสอบถามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

๘. นำแบบบันทึกให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ให้รอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๙. นำแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบเรียบร้อยไปเก็บข้อมูล แล้วนำมาสรุปวิเคราะห์

๑๐. การสัมภาษณ์ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์

๑๑. สรุปวิเคราะห์ ได้แก่ สรุปและวิเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์

๔.สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จากการส่งแบบสอบถามไป จำนวน ๑๔๗ ฉบับ ได้รับคืนมา ๑๔๒ ฉบับ ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามนั้นมีรายละเอียด ดังนี้

มีผู้ที่เป็นบรรพชิต จำนวน ๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑๐ เป็นชาย จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๖๐เป็นหญิงจำนวน ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓๐ มีผู้ที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๕ ปี จำนวน ๔๐ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๒๐

มีผู้ที่มีอายุระหว่าง ๒๖-๓๐ ปี มีจำนวน ๒๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๔๐ มีผู้ที่มีอายุระหว่าง ๓๑-๓๕ รูป/คน จำนวน ๓๗ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑๐ มีผู้ที่มีอายุ ๓๕ ปี จำนวน ๓๖ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔๐

มีผู้ที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๐ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๐๐ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๐๘ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๑๐ มีระดับการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน ๒๐รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑๐ มีระดับการศึกษาปริญญาเอก จำนวน ๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๘

มีผู้ที่มีตำแหน่งเป็นผู้บริหาร จำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๐ ผู้มีตำแหน่งเป็นครู จำนวน ๑๒๐ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๕๐ผู้มีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ จำนวน ๑๔๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๙๐

๔.๒ การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมทั้งหมด อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการธำรงรักษาบุคลากร ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร

เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน จะมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านการสรรหาบุคลากร

การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมบุคลากรภายในให้ได้รับตำแหน่งที่ว่างลงก่อนเสมอ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารมีการวิเคราะห์ปริมาณงาน เพื่อเป็นข้อมูลในการสรรหาบุคลากร

ด้านการพัฒนาบุคลากร

การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ

ผู้บริหารจัดให้มีการสรรหาวารสารหรือหนังสือตำราข้อมูลใหม่ๆ เพื่อให้บุคลากรได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้น

ด้านการธำรงรักษาบุคลากร

การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารมีส่วนในการสร้างแรงจูงใจ มีความเข้าใจ และสนองความต้องการของบุคลากร ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารจัดให้มีระบบการสื่อสารที่คล่องตัวและทั่วถึงให้กับบุคลากรในโรงเรียน

ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารมีแผนการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรไว้อย่างชัดเจน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยความเป็นจริงและเป็นธรรม

๕.อภิปรายผลการวิจัย

การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะการบริหารงานบุคคลด้านต่างๆ ผู้บริหารอาจจะมีการดำเนินการที่เหมาะสมกับบุคลากร แต่บางครั้งการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ยังไม่มีความชัดเจนและไม่เป็นไปตามความคาดหวังของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน ทำให้การบริหารงานมีปัญหาอยู่บ้าง ส่วนมากผู้บริหารต้องหางบประมาณเองโดยอาศัยแรงศรัทธาจากพุทธศาสนิกชน เนื่องจากเงินสนับสนุนจากรัฐมีไม่พอเพียงที่จะจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้และไม่อาจจัดระบบการบริหารให้ถูกใจบุคลากรทุกคน อีกอย่างหนึ่ง อาจเป็นเพราะผู้บริหารไม่ได้ตั้งเป้าหมายในการบริหารโรงเรียนไว้สูงนัก หากโรงเรียนสามารถตั้งอยู่ได้นานและมีนักเรียนอยู่ในระดับที่สามารถเปิดการเรียนการสอนได้ก็เป็นที่น่าพอใจแล้ว แต่สิ่งเหล่านี้ก็ยังทำให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานไปได้สะดวกอยู่ ถึงแม้ว่าจะยังมีปัญหาอยู่บ้าง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิบูรณ์ สิงห์คราม[๑] ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๓ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

---

[๑]วิบูรณ์ สิงห์คราม, ประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๓, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๓).

ด้านการสรรหาบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจากการแสดงความคิดเห็นได้มีผู้เสนอแนวคิดว่าควรมีการคัดเลือกบุคลากรใหม่ในรูปของคณะกรรมการ ดูความเหมาะสมกับความต้องการของโรงเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ วิไลวรรณ ยะสินธ์[๒] การบริหารงานบุคลากรโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภายหลังการย้ายไปสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผลการวิจัยพบว่า การสรรหาบุคลากร หรือ การคัดเลือกบุคลากร มีการคัดเลือกบุคลากรใหม่ในรูปของคณะกรรมการ และมีกระบวนการคัดเลือกบุคลากรใหม่ด้วยความโปร่งใส ส่วนปัญหาที่พบ คือมีการปรับเปลี่ยนบุคลากรบ่อย ทำให้เกิดความยุ่งยากในการสรรหา หรือคัดเลือกบุคลากรการประชาสัมพันธ์การรับบุคลากรใหม่ยังไม่ทั่วถึง ทำให้มีผู้มาสมัครน้อย ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาคือ การสรรหาหรือการคัดเลือกบุคลากรควรพิจารณาคนในพื้นที่ก่อน เพื่อป้องกันการย้ายของบุคลากร และควรมีการประชาสัมพันธ์การรับบุคลากรใหม่อย่างทั่วถึง

ด้านการพัฒนาบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจากการแสดงความคิดเห็นได้มีผู้เสนอแนวคิดว่า ควรจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้เพียงพอควรมีการวางแผนพัฒนาบุคลากรไว้ล่วงหน้าควรจัดอบรมบุคลากรอย่างต่อเนื่องควรมีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง และควรส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น หรือตรงกับสายวิชา ซึ่งมีความสอดคล้องกับ วิไลวรรณ ยะสินธ์[๓] เปิดโอกาสให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มีการประชุมชี้แจงหรือปฐมนิเทศผู้ได้รับการบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรของโรงเรียนก่อนเริ่มปฏิบัติงาน ส่วนปัญหาที่พบ คือ ขาดการนิเทศการปฏิบัติงานบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ขาดงบประมาณในการพัฒนาบุคลากร มีการพัฒนาบุคลากรเพียงบางกลุ่มไม่ทั่วถึง ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาคือ ควรจัดทำแผนการนิเทศบุคลากรและดำเนินการนิเทศการปฏิบัติงานบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ควรสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรให้เพียงพอและควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้มีการพัฒนาตนเองอย่างทั่วถึง

ด้านการธำรงรักษาบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจากการแสดงความคิดเห็นได้มีผู้เสนอแนวคิดว่า ควรสร้างขวัญและกำลังใจ ตามโอกาสอันควร ควรมีเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบที่ชัดเจน ควรจัดอบรมบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ควรมี

---

[๒] วิไลวรรณ ยะสินธ์, การบริหารงานบุคลากรโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภายหลังการย้ายไปสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

[๓] วิไลวรรณ ยะสินธ์, การบริหารงานบุคลากรโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภายหลังการย้ายไปสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

การนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับ วีระ สุรินทร์[๔] ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคลากรโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ขณะที่การปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคลากร ในการธำรงรักษาและการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ให้ข้อมูลว่า ควรมีคณะกรรมการในการพิจารณาความดีความชอบ และได้สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ขณะเดียวกันผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้ให้ข้อมูลว่า ควรให้การยกย่องบุคลากรที่ปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ และปกครองบุคลากรแบบประชาธิปไตย และยังได้สอดคล้องกับ วิไลวรรณ ยะสินธ์[๕] ที่ได้ศึกษาวิจัยแล้วพบว่า การธำรงรักษาบุคลากร ควรมีการจัดสวัสดิการด้านต่างๆโดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมและมีการยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากรที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีผลงานดีเด่นเป็นที่ประจักษ์ส่วนปัญหาที่พบ คือ ขาดการเผยแพร่ผลงานของบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น ขาดความเอาใจใส่ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาคือ ควรจัดให้มีการแสดงนิทรรศการผลงานของครู ที่มีผลงานดีเด่น เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ เป็นตัวอย่าง แก่บุคลากรคนอื่น และเอาใจใส่ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาการแสดงความคิดเห็นได้มีผู้เสนอแนวคิดว่า ควรมีการวางแผนการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรไว้ล่วงหน้า ควรมีการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ควรสร้างเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างชัดเจน ควรนำผลการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรไปใช้ในการวางแผนพัฒนาในปีการศึกษาต่อไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับ วิไลวรรณ ยะสินธ์[๖]ว่าควรมีการพิจารณาความดีความชอบในรูปของคณะกรรมการและมีการแจ้งเกณฑ์ในการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนทุกครั้ง ส่วนปัญหาที่พบคือ บุคลากรในโรงเรียนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์และไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองและผู้อื่น ระบบการพิจารณาความดี ความชอบ ยังไม่โปร่งใส ไม่เป็นที่ยอมรับของบุคลากร ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา คือ เปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์

---

[๔]วีระ สุรินทร์, การบริหารงานบุคลากรโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓).

[๕]วิไลวรรณ ยะสินธ์, การบริหารงานบุคลากรโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภายหลังการย้ายไปสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

[๖]วิไลวรรณ ยะสินธ์, การบริหารงานบุคลากรโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภายหลังการย้ายไปสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองและผู้อื่น ควรสร้างเกณฑ์การประเมินให้เป็นที่ยอมรับของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน

๖.ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

๑.๑ การสรรหาบุคลากร ควรมีการพิจารณาคนในพื้นที่ก่อนเพื่อป้องกันปัญหาการย้ายของบุคลากร และควรมีการประชาสัมพันธ์การรับสมัครบุคลากรใหม่อย่างทั่วถึง

๑.๒ การพัฒนาบุคลากร ควรจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้เพียงพอ และควรจัดทำแผนการนิเทศบุคลากรและดำเนินการนิเทศการปฏิบัติงานบุคลากรอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรให้เพียงพอส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการพัฒนาตนเองอย่างทั่วถึง และควรมีคณะกรรมการดูแล ชี้แจงในการทำวิทยฐานะแก่บุคลากร

๑.๓ การธำรงรักษาบุคลากร ควรสร้างขวัญและกำลังใจ ตามโอกาสอันควรและควรมีเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบที่ชัดเจนควรจัดให้มีการเผยแพร่ผลงานของบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น และเอาใจใส่ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

๑.๔ การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลกร ควรมีการวางแผนการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรไว้ล่วงหน้า ควรมีการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่องหลังจากการประเมินผลการปฏิบัติงานเรียบร้อยแล้ว ควรมีการแจ้งผลการประเมินให้บุคลากรทราบ เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข พัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานและควรสร้างเกณฑ์การประเมินให้เป็นที่ยอมรับของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน

๖.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑.๑ ศึกษาเรื่องความต้องการการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนสามัญศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นรายกลุ่ม

๑.๒ ควรมีการศึกษา การบริหารงานบุคลากรเฉพาะด้าน เช่น ด้านการสรรหาบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการธำรงรักษาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นต้น

๑.๓ ควรศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์.**ข้อมูลสัมภาษณ์**, สัมภาษณ์ ณ วันที่ ๒๐–๒๒ มีนาคม ๒๕๕๖.

วิบูรณ์ สิงห์คราม. ประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๓.**วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๓.

วิไลวรรณ ยะสินธ์. การบริหารงานบุคลากรโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภายหลังการย้ายไปสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

วีระ สุรินทร์. การบริหารงานบุคลากรโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

ความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

THE OPINIONS OF STUDENTS TOWARDS THE ACHIEVEMENT IN BUDDHISM CHARITY SCHOOL OF BUDDHIST TEMPLES PHINITANUSORN SCHOOL TAKHLI DISTRICT NAKHONSAWAN PROVINCE

พระมหาสงกรานต์ สำรุทโฆ

บทคัดย่อ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา ความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑)เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์๒)เพื่อเปรียบเทียบศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓)เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

ดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม (Mixed Research) เก็บข้อมูลเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ๒๕๕๗ จำนวน ๑๗๘ คน และเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๖ รูป/คน โดยเลือกจากผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครูพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ .๘๘๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้การทดสอบที (t - test) ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีตัวแปรต้นสองตัว ใช้การทดสอบเอฟ (F – test) หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) กรณีที่มีตัวแปรต้นสามตัวขึ้นไป และเมื่อพบความต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content

Analysis Technique) ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประกอบกับบริบทของเอกสารที่ได้ศึกษา เพื่อให้เห็นภาพรวมและสรุปแนวทางความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

๑) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ =๔.๐๗)เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับมากทุกด้านด้านกระบวนการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ =๔.๒๗) ส่วนในด้านวิธีการสอนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ =๓.๙๒)ตามลำดับ

๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า นักเรียนที่มีตัวแปรต้นแตกต่างกัน ได้แก่ เพศ ระดับช่วงชั้นการศึกษา ผลการเรียน การเรียนพิเศษวิชาพระพุทธศาสนา มีความคิดเห็นต่อ ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานทุกข้อ

๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรจะมีการดำเนินการในระดับปฏิบัติการ ๓ ด้านได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการ เพราะพบว่า ยังมีบุคลากรไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอน อีกทั้งบริบทของโรงเรียนที่ไม่สนองต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาจริยธรรม อีกทั้งรูปแบบการบริหารที่ยังไม่ค่อยมีความชัดเจนมากนัก จึงควรได้รับการปรับรูปแบบการดำเนินงานเสียใหม่ เพื่อก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างตรงเป้าประสงค์

ABSTRACT

In this research, the researcher has been studied, “Opinions of Students towards the Achievement in Buddhism Charity School of Buddhist Temples Phinitanusorn School Takhli District Nakhonsawan Province”. The objectives were as follows : 1) to study Opinions of Students towards the Achievement in Buddhism Charity School of Buddhist Temples Phinitanusorn School Takhli District Nakhonsawan Province 2) to compare the Opinions of Students towards the Achievement in Buddhism Charity School of Buddhist Temples Phinitanusorn School Takhli District Nakhonsawan Province classified by

personal factors 3) To study problems barriers and suggestions guidelines for the debelopment of Buddhist learning achievement in Charity School of Buddhist Temples Phinitanusorn School Takhli District Nakhonsawan Province.

The research conducted by Mixed Research and Survey Research. The tools used Questionnaire from a sample of students in Charity School of Buddhist Temples Opinions of Students towards the Achievement in Buddhism Charity School of Buddhist Temples Phinitanusorn School Takhli District Nakhonsawan Province in 2557 B.E. by the number of ๑๗๘ bodies. And collecting data by using Qualitative Research from ๖ key Informants, selected by the director, deputy director and Monk teachers of Phinitanusorn School with In-Depth Interview. The instrument used in this study were interviews. The analysis of data had been done by SPSS Program with the reliability of .๘๘๗. The statistic used Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation. The test of hypotheses were analyzed by t-test, F-test (One Way ANOVA) and Multiple Comparison (Least Significant Difference : LSD). Using Content Analysis Technique in an analysis of data collected from interviews with the context of the document that have been studied for and interview and conclusion opinions of students towards the Achievement in Buddhism Charity School of Buddhist Temples Phinitanusorn School Takhli District Nakhonsawan Province.

The results were as follows :

1) Opinions of Students towards the Achievement in Buddhism Charity School of Buddhist Temples Phinitanusorn School Takhli District Nakhonsawan Province overall in high level ($\bar{x} = 4.07$). When considering in each aspect it was found that Opinions of students towards the Achievement in Buddhism Charity School of Buddhist Temples Phinitanusorn School Takhli District Nakhonsawan Province in high level all aspect. The most was teaching ($\bar{x} = 4.27$). The least was the method of teaching ($\bar{x} = 3.92$)

2) The opinions of students towards the Achievement in Buddhism Charity School of Buddhist Temples Phinitanusorn School Takhli District Nakhonsawan Province. It was found that student with different variable, including gender, grade, school record, special education Buddhism toward the achievement in Buddhism not different. The hypotheses were rejected.

3) The guidelines to develop the achievement in Buddhism Charity School of Buddhist Temples Phinitanusorn School Takhli District Nakhonsawan Province. It should be conducted at 3aspects : Physical, learning and teaching and administration. There was not enough personnel to teaching. The context of the school did not meet the teaching and moral development. The administration style is unclear, therefore they should be organized the operation that contributed to the achievement of the objectives.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาจัดว่าเป็นองค์ความรู้และเป็นสิ่งเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้มีศักยภาพเป็นคนเก่งคนดีมีประโยชน์ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่ามีความสุข มีความก้าวหน้าอย่างมั่นคงในด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาติพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ[๗]พุทธศักราช๒๕๔๒มาตรา๔ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้การอบรมการฝึกฝนการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีการสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการตลอดจนสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช๒๕๐๕แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช๒๕๓๕ได้ระบุถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบันไว้๖ภารกิจคืองานปกครองคณะสงฆ์งานศาสนศึกษางานศึกษาสงเคราะห์งานเผยแผ่ศาสนธรรม งานสาธารณูปการและงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อให้เป็นแนวทางแก่พระสงฆ์ได้นำไปสู่การปฏิบัติ[๘] นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาสังคมในหลายๆด้านเช่นการพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนการอบรมประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมการพัฒนาจริยธรรมคุณธรรมเป็นต้นพระสงฆ์จะใช้วิธีการเผยแผ่พระธรรมวินัยในหลายรูปแบบเช่นการปาฐกถาธรรมการเขียนบทความและการเป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้วยในปัจจุบันเด็กและเยาวชนห่างเหินจากวัดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมละทิ้งหลักคำสอนทางศาสนาและเห็นว่าการเข้าวัดเป็นสิ่งล้าสมัยและเป็นสิ่งงมงายทำให้เด็กและเยาวชนขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจขาดศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของพระ

---

[๗]สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา ๒๕๔๒), หน้า๓.

[๘]พระมหากฤษฎานันทเพชร. ๒๕๔๐. **ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม.** วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการจัดการการพัฒนาสังคมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พุทธองค์[๙]พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๒ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมแห่งความเป็นคนไทยในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขเปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา[๑๐]พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง[๑๑]เมื่อว่าโดยเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๒สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของสถานศึกษาแต่ละแห่งน่าจะมีหลักสูตร๒ส่วนคือส่วนแรกเป็นหลักสูตรแกนกลางที่นักเรียนทั่วประเทศจะได้เรียนพระพุทธศาสนาเหมือนกันหมดส่วนที่สองเป็นสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่สถานศึกษาแต่ละแห่งจะเพิ่มเติมเข้าไปในหลักสูตรแกนกลางเพื่อปรับให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นดังนั้นหลักสูตรส่วนที่สอง จึงมีส่วนทำให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนายืดหยุ่นและมีความเป็นท้องถิ่นมากขึ้น[๑๒]จึงปรากฏว่าปัจจุบันนี้พระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนเป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาหรือเป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ การที่พระสงฆ์เข้ามามีส่วนเป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเป็นความคาดหวังของกระทรวงศึกษาธิการโรงเรียนครูและผู้ปกครองซึ่งพระสงฆ์ผู้เป็นครูสอนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาระพื้นฐานแนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามกรอบและขอบข่ายของวิชาอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางตรงตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. ๒๕๔๔ของกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการต้องเข้าใจถึงสาระสำคัญวิสัยทัศน์พื้นฐานแนวคิดของการเรียนรู้คุณภาพของผู้เรียนกระบวนการเรียนรู้การวัดและการประเมินผลตลอดถึงการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมและปัจจัยที่สำคัญคือนักเรียนจากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าถ้ามีการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการเป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนพินิจอนุสรณ์อำเภอตาคลีจังหวัดนครสวรรค์ใน๔ด้านได้แก่ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาด้านการจัดสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาด้านการจัดกิจกรรมเสริมลักสูตรและด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาก็จะทำให้ทราบบทบาทและปัญหาในการเป็นครูสอนของพระสงฆ์ซึ่งจะ

---

[๙]พระครูปริยัติธรรมาวุธ (วิรัชต้นข้วน). ๒๕๔๘. **บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ตรังและพังงา.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

[๑๐]กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๕). **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา.**กลุ่มสาระการเรียนรู้ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

[๖]เรื่องเดียวกัน.

[๑๑]กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๕). **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา.**กลุ่มสาระการเรียนรู้ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

[๖]เรื่องเดียวกัน.

เป็นแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมปรับปรุงการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้กับโรงเรียนมัธยมศึกษาอื่นๆที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้

โรงเรียนเอกชนของวัดในพระพุทธศาสนา เป็นสถาบันหนึ่งที่มีการดำเนินการจัดการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน[๑๓] ภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของวัดในพุทธศาสนาก็คือการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนในท้องถิ่นที่วัดนั้นๆตั้งอยู่เจ้าอาวาสและพระภิกษุในวัดเหล่านั้นเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนหรือให้ที่ดินแก่รัฐในการจัดตั้งโรงเรียนดังนั้นโรงเรียนส่วนมากจึงตั้งอยู่ภายในวัดหรือใช้ที่ดินของวัดตั้งเป็นโรงเรียนของรัฐในขณะเดียวกันก็มีวัดบางแห่งจัดตั้งเป็นโรงเรียนเอกชนดำเนินการจัดจ้างครูให้มาทำหน้าที่สอนหนังสือการสอนอาจให้เปล่าหรือเก็บค่าเล่าเรียนโดยใช้เงินงบประมาณของวัดเองในการดำเนินการ

วัดจัดว่าเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทยเป็นแหล่งคำสั่งสอนและการฝึกอบรมกิจกรรมที่สำคัญของรัฐหรือชุมชนจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยเสมอทั้งนี้เพื่อเป็นการเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจ[๑๔] ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่กล่าวไว้ในหนังสือความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติว่า “พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยมีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยและวัฒนธรรมไทย” นอกจากนี้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามีลักษณะที่เหมาะสมกับกาลสมัยและสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบุคคลเวลาและสถานที่กล่าวคือการปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาพุทธมีความกลมกลืนไปกับธรรมชาติและช่วยให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมมีความสงบสุขด้วยความสำคัญของพระพุทธศาสนาดังกล่าวแล้วการศึกษาของไทยจึงกำหนดให้บรรจุวิชาพระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรทุกระดับการศึกษาโดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. ๒๕๔๔ซึ่งระบุจุดหมายข้อแรกไว้ว่า “ต้องการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนองมีวินัยในตนเองปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์” จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจึงปรากฏสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ๕ สาระและเรื่องของศาสนาศีลธรรมจริยธรรมจัดเป็นสาระที่๑และเป็นสาระหลักที่ต้องเรียนรู้ทุกช่วงชั้น (ป.๑-ม.๖) ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา๖เรื่อง[๑๕] ๑) ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา๒) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา๓) ประวัติพุทธสาวกพุทธสาวิกา๔) หน้าที่ชาวพุทธ๕) การบริหารจิต๖) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในระดับช่วงชั้นที่๓และช่วงชั้นที่๔คือมัธยมศึกษาปีที่๑ - มัธยมศึกษาปีที่๖เพิ่มเติมเรื่องที่ต้องเรียนอีก๑เรื่องคือ “สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา”

---

[๑๓] กรมวิชาการ, **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว ,๒๕๔๕), หน้า๑.

[๑๕] เรื่องเดียวกัน, หน้า๑๙ - ๒๗.

กรมศาสนากระทรวงวัฒนธรรมมีอำนาจหน้าที่ตามกฎกระทรวงในการดาเนินงานด้านศาสนามีหน้าที่ทำนุบำรุงส่งเสริมและให้ความอุปถัมภ์คุ้มครองกิจการด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆที่ทางราชการรับรองส่งเสริมพัฒนาความรู้คู่คุณธรรมส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสร้างความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนารวมทั้งดำเนินการเพื่อให้คนไทยนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นคนดีมีคุณธรรมตระหนักดีว่าในวิถีชีวิตของคนไทยมีความผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดระยะเวลาอันยาวนานโดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นปูชนียบุคคลที่มีบทบาทในการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาและเสริมสร้างคุณค่าทางจิตใจให้แก่ประชาชนสืบต่ออย่างหนาแน่นในรากฐานทางวัฒนธรรมของไทยแต่การนาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่เยาวชนโดยมีหน่วยงานที่ทาหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมสู่เด็กและเยาวชนตลอดจนประชาชนภายหลังการปฏิรูประบบราชการเมื่อวันที่๒ตุลาคม๒๕๔๕ได้มีการแยกงานศาสนาออกจากกระทรวงศึกษาธิการทำให้กรมศาสนาสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมไม่สามารถเชื่อมต่อในเรื่องการนาหลักธรรมเข้าไปในโรงเรียนหรือสถานศึกษาได้ทั้งๆที่กรมศาสนามีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมให้คนไทยนำหลักธรรมทางศาสนาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมเป็นคนดีมีศีลธรรมจึงจัดให้มีโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนขึ้นโดยความร่วมมือของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกระทรวงวัฒนธรรมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปีพ.ศ.๒๕๔๑โดยจำนวนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเพียง๑๐๐รูปและมีการขยายจานวนต่อมาทุกปีจนถึงพ.ศ.๒๕๔๘กรมศาสนาได้งบประมาณอุดหนุนครูพระจำนวน๖๐๐รูปเท่านั้นซึ่งไม่เพียงพอกับการแก้ไขปัญหาของสังคมในปัจจุบันและไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมกล่าวคือความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนเฉพาะในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า๕๘,๐๗๓รูปกรมศาสนาจึงมีแนวคิดที่จะขยายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ๑ตำบลต่อ๑รูปเป็นอย่างต่ำเพื่อให้สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการในปี๒๕๔๘กรมการศาสนาได้จัดทำโครงการพระสอนศีลธรรมขึ้นเป็นพิเศษโดยของบจากงบกลางประจำปี๒๕๔๘โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติเงินงบประมาณกลางจำนวน๕๓,๙๖๔,๐๐๐บาทเมื่อวันที่๒๖เมษายน๒๕๔๘ให้กรมศาสนากระทรวงวัฒนธรรมนำไปขยายโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีจำนวนพระสอนศีลธรรมในอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้นจากเดิมมีเพียง๖๐๐รูปในปี๒๕๔๗เป็น๔,๐๐๐รูปในปี๒๕๔๘โดยให้ค่าอุดหนุนเป็นค่าตอบแทนให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจำนวน๔,๐๐๐รูปและเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดทำอุปกรณ์สื่อสารการเรียนการสอนประกอบการอบรมถวายความรู้พระสอนศีลธรรมและปรับปรุงหลักสูตรเพื่อสร้างศักยภาพในการทำหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมทั่วประเทศให้มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือศรัทธาของสถานศึกษานอกจากนี้รัฐบาลยังมีนโยบายที่จะขยายพระสอนศีลธรรมให้ครบทุกตำบลทั่วประเทศอีกด้วยโดย

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีทั้งหมด๒๒,๐๐๐รูป[๑๖]ซึ่งรูปแบบของโครงการยังต้องอาศัยความร่วมมือจากโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปดำเนินการสอนศีลธรรม

ดังนั้นพระภิกษุผู้ที่ทำหน้าที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงมีบทบาทที่จะสนองตอบต่อนโยบายในอันที่จะเข้าไปมีบทบาทการมีส่วนร่วมสอนศีลธรรมในโรงเรียนตามที่หน่วยงานต้นสังกัดได้มอบหมายให้ดำเนินการถือว่าเป็นหน้าที่ต้องกระทำปัจจุบันโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้มีหน่วยงานคือมหาวิทยาลัยมงกุฎราชวิทยาลัยเข้ามามีส่วนช่วยในการบริหารจัดการโดยแยกจำนวนพระสอนศีลธรรมส่วนหนึ่ง ไปบริหารจัดการด้วยตนเองตามนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการด้วยสาเหตุดังกล่าวทำให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ยังสังกัดของมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ขึ้นตรงกับวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์มีสภาพที่หลากหลายทั้งอายุวุฒิการศึกษาจำนวนพรรษาสถานภาพทาง คณะสงฆ์และจำนวนปีที่สอนทำให้เกิดความหลากหลายในเรื่องของการสอนศีลธรรมในโรงเรียนและจากผลออกนิเทศ โดยใช้ระบบไม่เจาะจงพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่สังกัดของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ในแต่ละปีทำให้พบว่าโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปสอนศีลธรรม โรงเรียนกลับมอบบทบาทการมีส่วนร่วมในงานหลายอย่างให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนอกจากบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเช่นเป็นครูประจำรายวิชาพระพุทธศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนทั้งหมดเป็นต้น

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

---

[๑๖]คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, ๒๕๕๑, หน้า๗-๘

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Research)โดยศึกษาจากวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการค้นคว้าข้อมูลและการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) และสร้างข้อคำถามในแบบสอบถาม (Questionnaire) ของงานวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research)ใช้วิธีการสำรวจ(Survey Research)เพื่อให้การวิจัยเรื่องความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ มีสาระครอบคลุมครบถ้วน เหมาะสำหรับนำไปพัฒนาต่อไป

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นได้แก่ นักเรียนโรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดในปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวน ๑๗๘คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนโรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดในปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวน ๑๒๑ คนในปีการศึกษา ๒๕๕๗ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ R.V.Krejcie&D.W.Morgan

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

๑) นำแบบสอบถามมาตรวจแล้วคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์และถูกต้องเพื่อนำมาวิเคราะห์

๒) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์

๓) การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑)วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage)

๓.๒) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

๓.๓) ทดสอบสมมติฐาน

๓.๓.๑) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์โดยใช้สถิติตามลักษณะของตัวแปร คือ การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว และการทดสอบเอฟโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test /

One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

๓.๓.๒) ทดสอบสมมติฐานที่ว่าตัวแปรย่อยในขอบการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน มีความสัมพันธ์กับภาพรวมความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของสเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient)

๓.๔)แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ดังนี้[๑๗]

ค่าเฉลี่ย๔.๕๐ – ๕.๐๐กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย๓.๕๐ – ๔.๔๙กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มาก
ค่าเฉลี่ย๒.๕๐ – ๓.๔๙กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย๑.๕๐ – ๒.๔๙กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อย
ค่าเฉลี่ย๑.๐๐ – ๑.๔๙กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

๓.๕) วิเคราะห์และสรุปผลแบบสอบถามปลายเปิดของความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์และข้อเสนอแนะอื่นๆ

๓.๖)) สำหรับแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content AnalysisTechnique)ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

๔.สรุปผลการวิจัย

๑) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ =๔.๐๗)เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับมากทุกด้านด้านกระบวนการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ =๔.๒๗) ส่วนในด้านวิธีการสอนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ =๓.๙๒)ตามลำดับ

---

[๑๗] อ้างแล้ว. หน้า ๑๐๒.

๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า นักเรียนที่มีตัวแปรต้นแตกต่างกัน ได้แก่ เพศ ระดับช่วงชั้นการศึกษา ผลการเรียน การเรียนพิเศษวิชาพระพุทธศาสนา มีความคิดเห็นต่อ ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานทุกข้อ

๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ ในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรจะมีการดำเนินการในระดับปฏิบัติการ ๓ ด้านได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการ เพราะพบว่า ยังมีบุคลากรไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอน อีกทั้งบริบทของโรงเรียนที่ไม่สนองต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาจริยธรรม อีกทั้งรูปแบบการบริหารที่ยังไม่ค่อยมีความชัดเจนมากนัก จึงควรได้รับการปรับรูปแบบการดำเนินงานเสียใหม่ เพื่อก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างตรงเป้าประสงค์

๕.ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนพินิจอนุสรณ์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาต่อยอด และแนวทางการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ขยายขอบเขตในการศึกษาไปยัง โรงเรียนภาครัฐบาลและเอกชน ถึงระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

๒. ขยายขอบเขตในการศึกษาไปยัง ระดับการศึกษาขั้นมัธยมและอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นหลักในการเก็บข้อมูล

๓. ควรศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อผลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยวิธีวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) ว่ามีอะไรบ้าง ที่เป็นปัจจัยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีผลต่อความพึงพอใจทางการเรียนเป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

พระมหากฤษฎานันทะเพชร. ๒๕๔๐. ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**,สาขาการจัดการการพัฒนาสังคมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา ๒๕๔๒.

พระครูปริยัติธรรมาวุธ (วิรัชตั้นช้วน). ๒๕๔๘. **บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ตรังและพังงา.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา.**กลุ่มสาระการเรียนรู้ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต,๒๕๔๕.

กรมวิชาการ, **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว ,๒๕๔๕.

ฝ่ายวิชาการ, **คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.**พิษณุโลก: วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช๒๕๕๑.

การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

THE PESONNEL ADMINISTRATION ACCORDING TO SAPPURISADHAMMA VII OF SECONDARY SCHOOL ADMINISTRATORS

พระมหาสงกรานต์ เทวนฺโท (เทพเวียง)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา (๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล(๓) เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักหลักสัปปุริสธรรม ๗ กับภาพรวมในการนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาใช้ในการบริหารงานบุคคล และ (๔) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านอัตตัญญุตาด้านปริสัญญุตาด้านอัตถัญญุตาด้านปุคคลัญญุตาด้านกาลัญญุตาด้านธัมมัญญุตา และด้านมัตตัญญุตา

๒. บุคลากรที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ตัวแปรย่อยในหลักสัปปุริสธรรม ๗ ทุกตัว คือ ด้านอัตตัญญุตาด้านปริสัญญุตาด้านอัตถัญญุตาด้านปุคคลัญญุตาด้านกาลัญญุตาด้านธัมมัญญุตา และด้านมัตตัญญุตามีความสัมพันธ์สูงกับภาพรวมในการนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาใช้ในการบริหารงานบุคคลอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. แนวทางในการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษามีดังนี้คือ ๑) ด้านธัมมัญญุตาวางแผนการบริหารงานบุคคลให้เป็นระบบทั้งด้านการสรรหาการกำหนดหน้าที่การประเมินงานเป็นต้น๒) ด้านอัตถัญญุตากำหนดเป้าหมายในการบริหารงานบุคคลให้ชัดเจนส่งเสริมขับเคลื่อนงานและตรวจสอบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้๓) ด้านอัตตัญญุตาผู้บริหารควรมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือสร้างศรัทธาให้เกิดแก่บุคคลทั่วไปและควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม๔) ด้านมัตตัญญุตาผู้บริหารควรตั้งมั่นอยู่ในความพอเพียงและความพอดีทั้งการทำงานและการดำเนินชีวิต๕) ด้านกาลัญญุตาผู้บริหารควรตรงต่อเวลาและรู้กาลเทศะจัดสรรเวลาให้เหมาะสมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นและสร้างจิตสำนึกให้

เกิดแก่คนในองค์กร๖) ด้านปริสัญญุตาผู้บริหารควรสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนให้ความร่วมมือและทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน๗) ด้านปุคคลัญญุตาผู้บริหารควรศึกษาและทำความเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคลเพื่อให้การบริหารงานบุคคลมีประสิทธิภาพ

ABSTRACT

The rescarch entitled “Personnel Administration According to Sappurisadhamma7 of School Administrations in Secondary Schools”. The objectives of this study were :1) To study Personnel Administration According to Sappurisadhamma of School Administrations in Secondary Schools. 2) To compare the spinions on Personnel Administration According to Sappurisadhamma7 of School Administrators in Secondary School. 3) To find the correlation of sub-variables according to Sappurisadhamma7 with an overview of the keadingSappurisadhamma used in personal administration. 4) To provide guidelines for the development of Personal Administration According to Sappurisadhamma7 of School Administration in Secondary School.

The finding of the study were as follows :

1. The education personnel had the opiniors towards applying Sappurisadhamma๗ of school administrators in Secondary school by overall at high level. The descending order size Attanute, Parisanuta, Atthanuta, Puggatanuta. Kalannuta, Dhammannuta and Mattannuta.

2. The persons who had different: personal factors were not statistical significant of overall meanicore and each dimension at .05 level. There fore the hypotheses were rejected.

3. The sub-variable of Sappurisadhamma๗ had highly correlate with overall mean score There fore the hypotheses had been accepted

4. The guileline of best practice in personical administration accordiry to Sappurisadhamma๗ of School Administrators in Secoundary Schools were as follows:

1) Attanute knowing the law : knowing the cause.

2) Parisanuta knowing the meaning : knowing the purpose : knowing the consequence.

3) Atthanuta knowing the oneself.

4) Puggatanuta moderation : knowing how to be temperate.

5) Kalannuta knowing the proper time : knowing how to choose and keep time.

6)Dhammannuta knowing the assembly : knowing the society.

7)Mattannuta knowing the individual : knowing thedifferent individual.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ได้ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ไว้ครอบคลุมทั้งมิติด้านความมั่นคงสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเสาหลักของประชาคมอาเซียน แม้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จะไม่ได้กำหนด “ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมของประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” ไว้เป็นการเฉพาะก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง “แนวทางปฏิรูปประเทศไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง”[๑๘]เนื่องมาจากความร่วมมือกันระหว่างประเทศของสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้การประกอบการ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้การบริหารการศึกษาต้องมีการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งการศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้ ทักษะความสามารถและความเป็นผู้นำ ให้เพียบพร้อมทั้งด้าน “คุณธรรม” และ “ความรู้” ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบคอบและระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรมและคุณธรรม[๑๙] ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากในการส่งเสริมและการพัฒนาการศึกษา ก็คือ บุคลากรทางการศึกษาทั้งหลายตั้งแต่ระดับผู้บริหาร ข้าราชการครู และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

การศึกษาในปัจจุบันมีปัญหามากมายโดยเฉพาะการทุจริตในหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาก็ตาม ดังจะเห็นได้จากบทความตามหนังสือพิมพ์หรือสื่อแขนงอื่นๆ ที่มักจะพบเห็นได้บ่อยครั้งว่าบุคคลเหล่านี้ขาดคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้แก่ ครู ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษามีปัญหาเรื่องความรับผิดชอบ ติดอบายมุข ทำตัวไม่มีคุณธรรมมีการแสดงตนไม่เหมาะสมกับการเป็นครู เห็นแก่ตัว และมีเรื่องชู้สาวเกิดขึ้นบ่อย รวมทั้งปัญหาเอาเวลาราชการไปใช้งานส่วนตัว นอกจากนี้ยังพบว่าข้าราชการครูโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาถูกดำเนินการทางวินัยค่อนข้างมากเนื่องจากมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมโดยเฉพาะการทุจริตต่อหน้าที่[๒๐] สิ่งเหล่านี้มักก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมากทั้งต่อตัวเอง สังคมและประเทศชาติ เพราะเป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อตัวผู้เรียนโดยตรง ซึ่งผู้เรียนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

---

[๑๘]สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **ความเห็นและข้อเสนอแนะเรื่อง“แนวทางการปฏิรูปประเทศไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง”**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า๒๗๑-๒๗๒.

[๑๙]ภัสวรรณปรางค์พันธุ์, การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม๔ : ศึกษากรณีโรงเรียนสามพรานวิทยาอำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐม, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**,(บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

[๒๐]วรภาสประสมสุข, หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา),๒๕๔๙.

ที่บุคลากรทางการศึกษาทุกคนต้องเร่งส่งเสริมและพัฒนา เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปนั่นเอง

จากปัญหาที่มี การใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการก็ถือได้ว่าเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาได้ ซึ่งหลักธรรมมีให้ผู้บริหารได้เลือกใช้ตามความเหมาะสมในทุกเรื่องไม่ว่าในเรื่องการบริหารงานบุคคลก็ตาม หมวดธรรมที่ประยุกต์ใช้เป็นรากฐานคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ สัปปุริสธรรม ๗ เป็นธรรมของสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี มีข้อธรรม ๗ ข้อ คือ ๑) ธัมมัญญุตา ความรู้จักธรรม รู้หลักหรือรู้จักเหตุ ๒) อัตถัญญุตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือรู้จักผล ๓) อัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักตน ๔) มัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญุตา ความรู้จักกาล คือรู้กาลเวลาอันเหมาะสม ๖) ปริสัญญุตา รู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ๗) ปุคคลัญญุตา ความรู้จักบุคคล ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ เพื่อการครองตนประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคลและการตัดสินใจ[๒๑]

คุณธรรมและจริยธรรม จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้บริหาร หากผู้บริหารขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรม ย่อมจะทำให้ผู้บริหารนั้นขาดความชอบในการทำหน้าที่ในองค์กรนั้นต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ที่ทำให้ผู้บริหารสามารถได้รับการยอมรับความเชื่อถือ ตลอดจนความ นับถือจากบุคคลต่างๆ ทั้งในองค์กรและสังคมทั่วไป ดังนั้นปัญหาการขาดคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารย่อมทำให้ผู้บริหารไม่เป็นที่ยอมรับต่อบุคคลทั่วไปทั้งในองค์กรและในสังคม ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อหลักบริหารงานและภาพลักษณ์ขององค์กรให้เสื่อมลง และย่อมนำมาซึ่งความล่มสลายขององค์กรในอนาคตเช่นกัน[๒๒]

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นธรรมของสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี คือ ความรู้จักเหตุ ความรู้จักผลความรู้จักตน ความรู้จักประมาณ ความรู้จักกาล ความรู้จักชุมชน และความรู้จักบุคคล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาและประยุกต์ใช้ต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักสัปปุริสธรรม ๗ กับภาพรวมในการนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาใช้ในการบริหารงานบุคคล

---

[๒๑] อ้างแล้ว.

[๒๒] พระมหารุ่งโรจน์ธมฺมฏฺฐเมธี (ศิริพันธ์), การศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท,**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย),๒๕๕๐.

๒.๔ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่โรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ในปีการศึกษา ๒๕๕๖เป็นกลุ่มศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ อาร์ ซี เครจซี และดี ดับเบิลยู มอร์แกน (R.C.Krejcie and D.W.Morgan) ใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๑๗๐ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองพิจิตรสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) จำนวน ๗ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (interview) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๕๘

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ(F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และหาความสัมพันธ์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของสเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient)

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะหเนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน และสรุปแนวทางในการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

๔.สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มากที่สุด เป็นจำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๘ รองลงมาเป็นอายุระหว่าง ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๒ อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕ และอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี น้อยที่สุด จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทมากที่สุด จำนวน ๑๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๒ รองลงมาเป็นปริญญาตรี จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘ ไม่มีระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและไม่มีระดับการศึกษาปริญญาเอก ตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูสอนในโรงเรียน มากที่สุด เป็นจำนวน ๑๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๕ รองลงมาเป็นนิสิตปฏิบัติการสอน จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๕ และรองผู้อำนวยการโรงเรียน น้อยที่สุด จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙ประสบการณ์ในการทำงาน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน๑๕ ปีขึ้นไป มากที่สุด เป็นจำนวน ๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๗ รองลงมาเป็น ๑-๕ ปี จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖ ระหว่าง ๖-๑๐ ปี จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๓ และ ๑๑-๑๕ ปี น้อยที่สุด จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๔

๒. บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ = ๓.๘๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านอัตตัญญุตา ($\overline{X}$ = ๔.๐๑) ด้านปริสัญญุตา ($\overline{X}$ = ๓.๙๒) ด้านอัตถัญญุตา ($\overline{X}$ = ๓.๘๘) ด้านปุคคลัญญุตา ($\overline{X}$ = ๓.๘๕) ด้านกาลัญญุตา ($\overline{X}$ = ๓.๘๑) ด้านธัมมัญญุตา ($\overline{X}$ = ๓.๗๙) และด้านมัตตัญญุตา ($\overline{X}$ = ๓.๗๐)

๓. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่าบุคลากรที่มีอายุต่างกันมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยภาพรวม(F=๑.๖๑๗, Sig=.๑๘๗) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าด้านธัมมัญญุตา (F=๓.๓๒๘, Sig=.๐๒๑) มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ส่วนด้านอื่นพบว่าไม่แตกต่างกัน

๔. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมนระหว่างตัวแปรย่อยในหลักสัปปุริสธรรม ๗ กับภาพรวมในการนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาใช้ในการบริหารงานบุคคล พบว่าองค์ประกอบของธัมมัญญุตา, อัตถัญญุตา, อัตตัญญุตา, มัตตัญญุตา, กาลัญญุตา, ปริสัญญุตา, และวิมังสามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาพรวมอยู่ในระดับสูง ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของ Spearman ได้แก่(r_s=.๗๕๘), (r_s=.๘๑๖), (r_s=.๗๗๗), (r_s=.๘๒๘), (r_s=.๘๐๖), (r_s=.๘๑๑), (r_s=.๗๘๕) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ ๕,๖,๗,๘,๙,๑๐ และ ๑๑ และแสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้ทำมานั้น มีความสัมพันธ์ของความเที่ยงตรงภายใน สอดคล้องกับค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า(Alpha coefficient) ของครอนบาค(Cranach) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕. แนวทางการประยุกต์ใช้การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้เสนอแนวทางในการทำนโยบายการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม๗ในการบริหารงานบุคคลเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาและประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม๗ของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งอธิบายในรายละเอียดดังนี้

บูรณาการหลักธรรมสัปปุริสธรรม๗ในการบริหารงานบุคคลมีทั้งหมด๗ด้านคือ ด้านธัมมัญญุตาด้านอัตถัญญุตาด้านอัตตัญญุตาด้านมัตตัญญุตาด้านกาลัญญุตาด้านปริสัญญุตาและด้านปุคคลัญญุตามากำหนดเป็นนโยบายการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา คือ

๑)ด้านธัมมัญญุตาวางแผนการบริหารงานบุคคลให้เป็นระบบทั้งด้านการสรรหาการกำหนดหน้าที่การประเมินงานเป็นต้น

๒)ด้านอัตถัญญุตากำหนดเป้าหมายในการบริหารงานบุคคลให้ชัดเจนส่งเสริมขับเคลื่อนงานและตรวจสอบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้

๓)ด้านอัตตัญญุตาผู้บริหารควรมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือสร้างศรัทธาให้เกิดแก่บุคคลทั่วไปและควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม

๔)ด้านมัตตัญญุตาผู้บริหารควรตั้งมั่นอยู่ในความพอเพียงและความพอดีทั้งการทำงานและการดำเนินชีวิต

๕)ด้านกาลัญญุตาผู้บริหารควรตรงต่อเวลาและรู้กาลเทศะจัดสรรเวลาให้เหมาะสมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นและสร้างจิตสำนึกให้เกิดแก่คนในองค์กร

๖)ด้านปริสัญญุตาผู้บริหารควรสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนให้ความร่วมมือและทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน

๗)ด้านปุคคลัญญุตาผู้บริหารควรศึกษาและทำความเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคลเพื่อให้การบริหารงานบุคคลมีประสิทธิภาพ

๕.อภิปรายผลการวิจัย

ความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ = ๓.๘๕)แสดงว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการนำหลักสัปปุริสธรรม๗ด้านธัมมัญญุตา ด้านอัตถัญญุตา ด้านอัตตัญญุตา ด้านมัตตัญญุตา ด้านกาลัญญุตา ด้านปริสัญญุตา และด้านปุคคลัญญุตา มาใช้ในการบริหารงานบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุวรรณนา มีเดช** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอตาคลีจังหวัดนครสวรรค์” พบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม๗ของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอตาคลีจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวมมีความเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๔.๑๔) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่ามีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ**พระเมธีธรรมประนาท** ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า การนำหลักธรรม ๗ ประการนี้มาใช้ในการบริหารก่อให้เกิดผลดีต่อองค์กร เพราะยึดหลักความถูกต้อง ยุติธรรม ร่วมคิดร่วมทำ ทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า “คนก็สำราญ งานก็สำเร็จ” ผู้ร่วมงานก็มีความสุขในการทำงาน มีความเป็นระบบ ทำให้องค์กรมีความยั่งยืน ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อส่วนรวมการบริหารทั้งสองประการนั้นมีแนวทางและเป้าหมายเหมือนกัน แต่หลักธรรม ๗ ประการ เน้นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีการทุกฝ่ายด้วยหลักความยั่งยืน มีความสอดคล้องกับสถานการณ์สามารถปรับได้ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อความเป็นเลิศขององค์กรโดยทั่วไปแล้วการบริหารงานโดยหลักธรรมทั้ง ๗ ประการนี้ มีความเหมาะสมกับทุกองค์กร ทุกเวลา ทุกสถานที่ แต่บางท่านอาจจะไม่มีความเข้าใจอย่างท่องแท้ อาจจะเกิดปัญหาในการนำไปใช้ได้ ต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างถูกวิธี ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ปราศจากอคติ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่องค์กร การบริหารแบบองค์รวม ไม่แยกส่วนแนวโน้มการบริหารตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ประการนั้น สามารถนำมา

เป็นหลักในการบริหารได้เลย เพราะมีความเป็นระบบ มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน ดังนั้น การบริหารงานโดยยึดหลักธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **ความเห็นและข้อเสนอแนะเรื่อง "แนวทางการปฏิรูปประเทศไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง"**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

พระมหารุ่งโรจน์ธมฺมฏฺฐเมธี (ศิริพันธ์).การศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ภัสวรรณ ปรางค์พันธุ์.การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม๔ : ศึกษากรณีโรงเรียนสามพรานวิทยาอำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐม.**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

วรภาสประสมสุข. **หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม.วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๙.

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์

THE SCHOOL ADMINISTRATION OF BUDDHIST WAY SCHOOLS UNDER NAKHONSAWAN MUNICIPALITY

นายธเนศ เพียรกสิกรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ ของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือผู้บริหารและครูของโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์จำนวน ๘ โรงเรียน จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๑๙๒ คนใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๔.๐๙) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อมองในภาพรวม และแบ่งเป็นกลุ่มตามปัจจัยส่วนบุคคล คือเพศ,อายุ,วุฒิการศึกษา,ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ก็พบว่าไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานและยังพบว่าแตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐานการวิจัย เฉพาะสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้ อายุ คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และวุฒิการศึกษา คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้และตำแหน่งคือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้และส่วนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ก็ยังพบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปองค์ความรู้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์พบว่าบุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยอาศัยกรอบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อผ่านกรอบการปฏิบัติเรียบร้อยแล้วจะเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการบริหารซึ่ง หมายถึงการตรวจรูปแบบวัตถุประสงค์ผลที่คาดว่าจะได้รับและประโยชน์ของการดำเนินงาน หากผลที่ได้รับผ่านทุกหลักเกณฑ์และคุ้มค่าต่อการปฏิบัติก็จะนำผลงานที่ได้รับไปประยุกต์และพัฒนาให้ใช้งานได้จริงให้เกิดผลจริงตรงกันข้ามหากผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์งานแล้วผลที่ได้ไม่คุ้มค่ากับการปฏิบัติบุคลากรก็จะต้องนำงานกลับมาปรับปรุง/แก้ไขเพื่อทบทวนหาข้อผิดพลาดโดยผ่านกรอบการดำเนินงานทำเช่นนี้จนกว่าผลลัพธ์นั้นจะออกมามีประสิทธิภาพเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานจริง อนึ่งหากบุคลากรใช้ความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงานอย่างมีสติผลงานที่ได้รับก็จะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอนและยั่งยืนทั้งนี้ความมีประสิทธิภาพที่เกิดแก่ตัวบุคลากรก็จะเป็นเสมือนตัวชี้วัดที่ส่งผลให้การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

ABSTRACT

The purposes of this research were as follows :๑) to study the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhonsawan Municipality. ๒) to compare the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhonsawan Municipality classified by personal factors. ๓) to study problems, obstacles and development approach the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhonsawan Municipality. Administrators and teachers responsible for Buddhist Way Schools projects under Nakhonsawan Municipality. The sample consisted of administrators and teachers the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhonsawan Municipality by ๘ schools.

The sample size was ๑๙๒ persons. The sampling method used survey research. The data have been collected by questionnaires. Data were analyzed by Frequency, Percentage Mean and Standard Deviation. The tests of hypotheses had been done by t-test, F-test (One Way ANOVA) and Least Significant Difference : LSD. And summaried the problems, obstacles and suggestions by analyzing and synthesizing the data.

The results showed that : The administrators and teachers had the opinions towards the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhonsawan Municipality overall in high level ($\bar{X}$ = ๔.๐๙). When considering in each aspect it was found that in a high level for all aspect.

The comparison of School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhonsawan Municipality.Overall, no differences. When considering in each aspect it was no different. The hypotheses were rejected. When viewed as a

whole and divided into groups based on personal factors were gender, age, education qualification, position and work experience it found no significant difference in the statistical significance at .๐๕level. The hypotheses were rejected. Especially, the personal status ; age were physical, teaching and management it found significant difference in the statistical significance at .๐๑ level. The hypotheses were accepted. Education qualification : were physical, teaching and management it found significant difference in the statistical significance at .๐๑ level. The hypotheses were accepted. Position : were teaching, management and basic life activities it found significant difference in the statistical significance at .๐๑ level. The hypotheses were accepted. However, the atmosphere and the interaction it found significant difference in the statistical significance at .๐๕level. The hypotheses were accepted.

The cognitive approach to development the School Administration of Buddhist Way Schools under Nakhonsawan Municipality. There were found that the personal who perform the duties and tasks as assigned. Based on the framework principles of the School Administration of Buddhist Way Schools. When the framework successfully.Going into the analysis process. This process can be manage, which means the object model to link the effect is expected to be received and benefits. The result has been through all the rules. Practical and cost effective it will bring the work that has been applied and develop practical and real results actually provide. Conversely, if the process of analyzing it. The result was not worth the practice. Personnel will have to be reviewed and revised to errors. Through the framework do this until the results are going to be effective. Facilitate the practical even if the personnel used in personnel used in performance sensitive. The work that has been achieved, it is certainly powerful and sustaining the effectiveness of people as a measure that would result the school administration of Buddhist Way Schools effectively.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนถือว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศเพราะเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาความรู้และปลูกฝังค่านิยมทัศนคติความเชื่อต่างๆแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนโดยครูมีภาระหน้าที่ในการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนหรือกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้โดยเน้นทางด้านพุทธิศึกษาเป็นการให้ความรู้ในเนื้อหาวิชาต่างๆ๘กลุ่มสาระการเรียนรู้คือภาษาไทยคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมสุขศึกษาและพลศึกษาศิลปะการงานอาชีพและเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศในอดีตอันยาวนานของการศึกษาไทยมีรากฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่ง

สอน กุลบุตรธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายแต่อาจไม่เป็นระบบของการศึกษาบังคับอย่างในปัจจุบันแม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษาแต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษาทำให้พุทธธรรมเองเริ่มเหินห่างจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นเรื่อยๆซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรมจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัยประกอบกับตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอด ในอดีตอันยาวนานของการศึกษาไทยมีรากฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอนกุลบุตรธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายแต่อาจไม่เป็นระบบของการศึกษาบังคับอย่างในปัจจุบันแม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษาแต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษาทำให้พุทธธรรมเองเริ่มเหินห่างจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นเรื่อยๆซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรมจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัยประกอบกับตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอดกระทรวงศึกษาธิการจัดประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา” ณสถาบันราชภัฏสวนดุสิตเมื่อวันที่๒๕ธันวาคมพ.ศ.๒๕๔๕ได้มีที่ประชุมปรึกษาหารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคลเพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยให้ก้าวหน้าทัน การเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัดจึงได้มีแนวคิดจัดตั้งโครงการโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับโรงเรียนอื่นที่สนใจเข้ารวมโครงการ[๒๓]

โรงเรียนวิถีพุทธจึงถือเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดีคนเก่งของสังคมและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการจึงได้นำความเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้งดร.สิริกรมณีรินทร์รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการและคณะได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธจากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) วัดญาณเวศกวันเมื่อวันที่๑๔กุมภาพันธ์พ.ศ.๒๕๔๖ นอกจากนั้นยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จากพระเทพโสภณ (ประยูรธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรวมทั้งนิมนต์ท่านมาให้ข้อคิดในการประชุมระดมความคิดครั้งแรกในวันที่๒๕-๒๗กุมภาพันธ์พ.ศ.๒๕๔๖เป็นการประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธเป็นครั้งแรกมีพระภิกษุและฆราวาสผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมประชุมประมาณ๓๐รูป/คนได้ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธและในวันที่๑-๔เมษายนพ.ศ.๒๕๔๖เป็นการประชุมหารือครั้งที่๒ มีพระภิกษุและฆราวาสร่วมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมกำหนดแนวการดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้ข้อสรุปไว้แล้วประมาณ๕๐รูป/คนจากการประชุมใหญ่๒ครั้งทำ

---

[๒๓] คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, **ความสามารถในการแข่งขันทางการศึกษาของประเทศ.**๒๕๔๔. (อัดสำเนา)

ให้ได้ข้อสรุปโรงเรียนวิถีพุทธในเรื่องสำคัญคือกรอบความคิดแบบโรงเรียนวิถีพุทธและแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบันทั้งนี้เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้นักเรียนเป็นคนดีเก่งมีความสุขอย่างแท้จริง[๒๔]ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความสอดคลองกับเป้าหมายโดยแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้นโดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆในวงกว้างต่อไป

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทยจนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธคือวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ[๒๕]พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริงและฝึกฝนให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไปคือการกินอยู่ดูฟังจนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ในทุกระดับยังผลผู้ศึกษาเองมีความสุขช่วยให้สังคมมีความสุข[๒๖]พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา๓ประการเรียกว่าไตรสิกขาคืออธิศีลสิขาอธิจิตสิกขาและอธิปัญญาสิขาที่เรียกสั้นๆว่าศีลสมาธิปัญญาเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากายความประพฤติจิตใจและปัญญาไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัยอีกมีความง่ายยากตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้

ในฐานะที่ผู้ศึกษาเป็นครูได้ทำกิจกรรมกับโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์พบว่าครูมีความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นอย่างดีแต่เพื่อให้เกิดการดำเนินการเป็นมาตรฐานและเกิดแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)มากขึ้นจึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหารและครูผู้สอนทั้งในเรื่องความรู้เจตคติที่ดีและความพร้อมที่จะดำเนินงานตามวิถีพุทธซึ่งแนวทางการดำเนินงานควรอยู่บนพื้นฐานกรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขาอันได้แก่ศีลสมาธิและปัญญาด้วยเหตุนี้เองผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อนำผลที่ได้อันเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามแนววิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนในโรงเรียนและสังคมต่อไปรวมทั้งเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานที่

---

[๒๔]กระทรวงศึกษาธิการ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒,**(กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์คุรุสภา,๒๕๔๒),หน้า ๔๗.

[๒๕]กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ,** (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖),หน้า ๒๗.

[๒๖]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **สู่การศึกษาแนวทางพุทธ,** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๖.

เป็นเลิศ(Best Practice) ของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Research) มีการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) วิธีการเชิงสำรวจ (Survey research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์มีสาระครอบคลุมครบถ้วน เหมาะสำหรับนำไปพัฒนาต่อไป โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

ประชากรที่ใช้วิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จำนวน ๘ โรงเรียนประชากรจำนวน ๓๗๑ คน ในปีการศึกษา ๒๕๕๗

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์จำนวน๑๙๒ คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ R.V.Krejcie&D.W.Morgan[๒๗] ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น๓ตอนดังนี้

ตอนที่๑เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่เพศ อายุ ระดับการศึกษาตำแหน่งและประสบการณ์ทำงานซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยใช้แบบสอบถามชนิด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือผู้ศึกษาได้แจกแบบสอบถามให้แก่ พนักงานครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนเทศบาล ในเขตอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมี

---

[๒๗] Krejcie.Robert V. & Morgan.Daryle W. Determining Sample Size for Research Activities , (Educational and, Psychological Measurement. ๓๐(๓) ๑๙๗๐). P ๖๐๘.

คุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาจำนวน๓๐คนเพื่อทดสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามในแบบสอบถามอย่างชัดเจนหรือไม่เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาดังที่ได้กำหนดไว้แล้วในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

ตอนที่๓เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์(Item – Objective Congruence Index: IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่๐.๕ขึ้นไปทุกข้อ หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) ที่ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า(Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)[๒๘] ได้ระดับความเชื่อมั่น .๘๘๑

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t – Test)และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test / One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป

๔.สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยเลือกผู้อำนวยการ และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จำนวน ๘ โรงเรียน จำนวน ๓๗๑คนใช้ระเบียบวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) มีการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๙๒ คน ซึ่งได้จากการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รวบรวมมา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อย

---

[๒๘]Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing** (๔th ed.). New York: Harper & Row, ๑๙๗๑.:P. ๑๖๐.

ที่สุด (Least Significant Difference : LSD)และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ และสรุปข้อมูลแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศและข้อเสนอแนะ ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๔.๐๙) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อมองในภาพรวม และแบ่งเป็นกลุ่มตามปัจจัยส่วนบุคคล คือเพศ,อายุ ,วุฒิการศึกษา,ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ก็พบว่าไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานและยังพบว่าแตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐานการวิจัย เฉพาะสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้ อายุ คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และวุฒิการศึกษา คือ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้และตำแหน่งคือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ก็พบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้และส่วนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ก็ยังพบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปองค์ความรู้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์พบว่าบุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยอาศัยกรอบการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อผ่านกรอบการปฏิบัติเรียบร้อยแล้วจะเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์โดยขั้นตอนนี้จะเป็นการบริหารซึ่ง หมายถึงการตรวจรูปแบบวัตถุประสงค์ผลที่คาดว่าจะได้รับและประโยชน์ของการดำเนินงาน หากผลที่ได้รับผ่านทุกหลักเกณฑ์และคุ้มค่าต่อการปฏิบัติก็จะนำผลงานที่ได้รับไปประยุกต์และพัฒนาให้ใช้งานได้จริงให้เกิดผลจริงตรงกันข้ามหากผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์งานแล้วผลที่ได้ไม่คุ้มค่ากับการปฏิบัติบุคลากรก็จะต้องนำงานกลับมาปรับปรุง/แก้ไขเพื่อทบทวนหาข้อผิดพลาดโดยผ่านกรอบการดำเนินงานทำเช่นนี้จนกว่าผลลัพธ์นั้นจะออกมามีประสิทธิภาพเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานจริง อนึ่งหากบุคลากรใช้ความละเอียดอ่อนในการปฏิบัติงานอย่างมีสติผลงานที่ได้รับก็จะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอนและยั่งยืนทั้งนี้ความมีประสิทธิภาพที่เกิดแก่ตัวบุคลากรก็จะเป็นเสมือนตัวชี้วัดที่ส่งผลให้การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑) ผู้บริหารรวมทั้งครูผู้สอนควรจริงจังและเข้มงวดต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้มากขึ้นการมีจิตสาธารณะการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมนักเรียนควบคู่กันไปโดยเน้นผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ

๒) ควรนำหลักวิถีพุทธมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และความประพฤติพร้อมบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนให้เข้ากับหลักพุทธธรรม

๓) ผู้บริหารควรเพิ่มมาตรการส่งเสริมการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธและแนวทางการปฏิบัติงานด้านหลักการเป็นอยู่อย่างพอเพียงทั้งการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอย่างจริงจัง

๔) จัดให้ครูทุกกลุ่มสาระเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนามีความรู้ความเข้าใจมีความประพฤติเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี

๕) โรงเรียนควรจะกำหนดนโยบายเรื่องการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธไว้ในแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน

๖) กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธควรกระทำอย่างต่อเนื่องมีการนิเทศติดตามและประเมินผลเป็นระยะๆ

๗) ควรปรับปรุงกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธให้สอดคล้องกับวิถีประจำวันของบุคลากรภายในโรงเรียนให้มากและเข้มแข็งที่สุด

๘)โรงเรียนควรจัดกิจกรรมรณรงค์ปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมให้กับครูและนักเรียนให้มากขึ้น

๙) จัดให้ครูทุกกลุ่มสาระเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนามีความรู้ความเข้าใจมีความประพฤติเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี

๑๐)มีการประสานชุมชนและภาคีเครือข่ายให้มีบทบาทต่อโรงเรียนมากขึ้น

๑๑) จัดทำแผนบริหารที่ชัดเจนสามารถนำมาปฏิบัติได้ตามแนววิถีพุทธ

๕) เนื่องจากการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องให้การสนับสนุนให้นักเรียนได้รู้จักการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนั้นผู้รับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ควรให้ความสำคัญในการทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลไปวางแผนในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในปีต่อๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรศึกษาวิจัยแนวการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธแนวใหม่ เพิ่มเติมจากการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธจากที่เคยจัดแบบเดิม

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ.**ความสามารถในการแข่งขันทางการศึกษาของประเทศ.**๒๕๔๔. (อัดสำเนา)

กระทรวงศึกษาธิการ.**พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒,**(กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์คุรุสภา,๒๕๔๒).

กระทรวงศึกษาธิการ.**แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ,** (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖).

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).**สู่การศึกษาแนวทางพุทธ,** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖).

Cronbach. Lee J. **Essentials of psychological testing** (4th ed.). New York: Harper & Row, 1971.

Krejcie.Robert V. & Morgan.Daryle W. Determining Sample Size for Research Activities . Educational and, Psychological Measurement.

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

AN APPLICATION OF FOUR BRAHMAVIHARAS IN PERSONNEL ADMINISTRATION OF EDUCATIONAL ADMINISTRATORS UNDER NAKHONSAWAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

นางสาวปาริชาติ ประมูลทรัพย์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา (๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล(๓) เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักพรหมวิหาร ๔ กับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา และ (๔) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ในปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๓๐๘ คน ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้โดยสูตรของทาโร่ ยามาเน่ และใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากสุ่มเลือกโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ได้ขนาดตัวอย่างครบ ๓๐๘ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) จำนวน ๗ ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (interview) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) เท่ากับ ๐.๘๘๑

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และหาความสัมพันธ์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของ สเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient)

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน และสรุปแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านมุทิตา ด้านกรุณา ด้านเมตตาและด้านอุเบกขา

๒. ข้าราชการครูที่มีสถานภาพส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ตัวแปรย่อยในหลักพรหมวิหาร ๔ ทุกตัว คือ ความเมตตา ความกรุณา ความมุทิตาและความอุเบกขา มีความสัมพันธ์สูงกับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. แนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา **ด้านเมตตา**ผู้บริหารควรสร้างความสุขให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา โดยบริหารงานตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนของทางราชการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ,ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหาร,เป็นแบบอย่างที่ดีในทุกเรื่อง,สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ **ด้านกรุณา**ผู้บริหารควรให้ความช่วยเหลือบุคลากรในทุกเรื่อง, มีการสร้างขวัญและกำลังใจ, มีแผนพัฒนาบุคลากร**ด้านมุทิตา**ผู้บริหารควรยกย่องชมเชยผู้ที่ทำความดี, แสดงความยินดีกับบุคลากรที่ประสบความสำเร็จ, พัฒนาความรู้บุคลากรอย่างเสมอภาค **ด้านอุเบกขา**ผู้บริหารควรประเมินความดีความชอบอย่างยุติธรรม, ปฏิบัติงานในรูปของคณะกรรมการ, มีสวัสดิการให้บุคลากรตามความเหมาะสม, ตัดสินปัญหาอย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติ

ABSTRACT

The research entitled: “An Application Of Four Brahmaviharas In PersonnelAdministration Of Educational Administrators Under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office ๒” The objectives of this research were as follows: ๑) to study An Application Of four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators ๒) to compare the opinion about An Application Of Four Brahmaviharas In PersonnelAdministration Of Educational Administrators classified by personal factors ๓) to studythe relationship of the sub-variables An Application Of

Four Brahmaviharas with an overviewofAn Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators and ๔) to provide guidelines for the development of An Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators Under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office ๒.

The research used Mixed Methods Research. The sample used quantitative research were teachers Under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office ๒, in 2556 B.E. by the number of ๓๐๘ bodies. Derived from determining the sample size by using Taro Yamane and Simple Random Sampling.By lottery randomly selectedschools to bring the sample to the full sample size of 308 bodies. The sample used qualitative research wereEducational Administrators UnderNakhonsawan Primary Educational Service Area Office 2 used Purposive Sampling by the number of 7 bodies.

The tools used in this research were questionnaire and interview with an equal level of reliability at 0.881.

The statistics used in data analysis were Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, F-test (One way ANOVA) and Least Significant Difference (LSD) and find Spearman rank-order Correlation Coefficient.

The results showed that

1) Teachers' opinions towards An Application Of Four Brahmaviharas In PersonnelAdministration Of Educational Administrators as a whole in high level. The mean average of descending order wereMudita, Karuna, Metta and Upekkha.

2) Teachers with different personal status had an opinion towards An ApplicationOf Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators overalland each aspect were not difference statistically significant level at .๐๕ . The hypotheses were rejected.

3) Sub-variables in Four Brahmaviharas: Metta, Karuna, Mudita and Upekkha were highly correlated with the overall and Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators statistically significant level at .01. The hypotheses were rejected.

4) The development to Application Of Four Brahmaviharas In Personnel Administration Of Educational Administrators ; Metta: should be managed according to the rules and regulations of the government scheme. Taking into account the

interests of the students and school were important. Personnel involved in the administration, set a good example in all things, create harmony in company. Karuna: should assist personnel in all matters, create the morale, there are plans to develop the personnel.Mudita: should praise the good person, congratulations on a successful personnel.Develop knowledge equally personnel. Upekkha: should assess the merit equally.Performance in term of the committee. There are benefits to the appropriate personnel. Fairly decide the issue without bias.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินงานต่างๆ ขององค์กรให้เจริญก้าวหน้าและบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้นั้น ย่อมต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร นั่นก็คือ ผู้บังคับบัญชา หรือผู้บริหารในองค์กร ซึ่งความสามารถและลักษณะของผู้นำนั้นมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับปริมาณ คุณภาพ และคุณค่าขององค์กร สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในหน่วยงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งพฤติกรรมของผู้นำนั้นจะเป็นเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงาน ความรักความสามัคคี และความพึงพอใจในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าองค์กรใดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนถ้าผู้นำหรือผู้บริหารไม่มีหลักธรรมในการครองใจคน ไม่มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาแล้วนั้นย่อมส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทำให้ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การดำเนินงานขององค์กรก็จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

ในการบริหารจัดการของสถานศึกษานั้นผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่จะ ชี้วัดความสำเร็จและความล้มเหลวของสถานศึกษา เพราะการบริหารจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่ความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา และดุลยพินิจในการเลือกใช้บุคลากรให้เหมาะสมกับงาน แต่นั่นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะบางครั้งการบริหารงานระหว่างผู้บริหารกับคณะครูก็ไม่ราบรื่นนัก อาจต้องเผชิญกับการต่อต้านทั้งที่รุนแรงและไม่รุนแรง อาจจะแสดงออกในรูปการขอย้ายสถานศึกษาเนื่องจากไม่พอใจในการบริหารงานของผู้บริหาร หรือไม่ได้รับความร่วมมือจากครูในการพัฒนางานทำให้ผลงานทางวิชาการไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน หรือการรวมตัวกันเพื่อประทวงขับไล่ผู้บริหาร เป็นต้น ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารควรจะระลึกไว้เสมอคือการใช้ความอดทนในการแก้ปัญหา ผู้บริหารที่ดีต้องบริหารได้ทั้งงานและน้ำใจของเพื่อนร่วมงาน การใช้อำนาจหรือพระเดชในการทำงานเพียงอย่างเดียวคงจะไม่เพียงพอ ควรใช้พระคุณให้มากกว่าพระเดช หรือใช้อำนาจบารมีให้มากกว่าอำนาจทางกฎหมาย ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการบริหารเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครู วิธีนี้จะสร้างความรัก ความศรัทธา ความเชื่อถือและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตัวผู้บริหาร และเป็นแรงจูงใจให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

หลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมในการครองใจคน เป็นหลักธรรมประจำใจอันประเสริฐของผู้เป็นใหญ่ที่ควรปฏิบัติต่อผู้น้อย และเป็นหลักธรรมที่นักปกครองต้องมีไว้ประจำใจและประพฤติปฏิบัติตาม นั่นคือ หลักพรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในโทณพราหมณสูตร พรมณวรรค ปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย ว่า “เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผู้เจริญพรหมวิหาร ๔ ประการนี้ ได้ชื่อว่า เป็นผู้เสมอด้วยพรหม”[๒๙] การที่ผู้บริหารมีพฤติกรรมโดยเมตตาอยากให้ผู้อื่นมีความสุข มีกรุณาอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์เมื่อได้รับความทุกข์ร้อน มีมุทิตารู้สึกชื่นบานใจในเวลาที่ผู้อื่นได้รับความดี และมีอุเบกขา รู้จักวางเฉย ไม่เสียใจ ไม่ดีใจ ไม่ตัดสินใจเอนเอียง เพราะอำนาจอคติผิดๆ ถือว่าเป็นการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดี

ผู้บริหารที่ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นแนวทางในการบริหารงาน ย่อมเป็นศูนย์รวมจิตใจ รวมงาน เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ และสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานตามมา กล่าวได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และหลักธรรมในการครองใจคน ย่อมเป็นผู้บริหารที่สมบูรณ์แบบ ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการดียิ่งขึ้น ช่วยทำให้คุณภาพการศึกษาไทยได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้นในทางกลับกันถ้าผู้บริหารสถานศึกษาขาดหลักธรรมข้อนี้ ยอมเกิดความลำเอียงได้ง่าย ความลำเอียงเป็นปญหาอุปสรรคอย่างแรงทั้งในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน อีกทั้งยังทำลายกระบวนการยุติธรรมที่ทุกคนต้องการ จึงเปนสาเหตุให้เกิดความขัดแย้ง ผลกระทบของปญหานี้ นอกจากจะทำให้กระบวนการบริหารงานต่างๆ ภายในโรงเรียนไม่เข้มแข็ง และทำลายขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนแล้ว ยังส่งผลกระทบไปถึงการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อันจะทำให้คุณภาพดานการเรียนการสอนของโรงเรียนไม่ได้มาตรฐานอีกด้วย

จากความสำคัญของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา และคุณประโยชน์จากการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหาร ๔ ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครูแล้วนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ และกำลังศึกษาปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จึงสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้วิจัยและสำนักงานเขตฯ ในการกำหนดนโยบาย วางแผน และแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริมเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมทาง

---

[๒๙]กรมการศาสนา อ้างใน วิเชียร บุญกล้า, “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐).

พระพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดอีกด้วย

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักพรหมวิหาร ๔ กับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

๒.๔ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจับในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ในปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๓๐๘ คน ใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากสุ่มเลือกโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ได้ขนาดตัวอย่างครบ ๓๐๘ คน และผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ จำนวน ๗ ท่าน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และหาความสัมพันธ์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีของ สเปียร์แมน (Spearman rank-order Correlation Coefficient)สำหรับข้อมูลที่ได้จาการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทและประมวลผลเข้าด้วยกัน

๔. สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๕ และเพศชาย จำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๕ เมื่อพิจารณาถึงอายุพบว่าเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มากที่สุด เป็นจำนวน ๑๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘ รองลงมาเป็นอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘ อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖ และอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี น้อยที่สุด จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๗เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาพบว่าระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน ๒๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๔ รองลงมาเป็นปริญญาโท จำนวน ๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖ และไม่มีระดับการศึกษาปริญญาเอก เมื่อพิจารณาประสบการณ์การทำงานพบว่าระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี มากที่สุด เป็นจำนวน ๑๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘ รองลงมาเป็นต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙ ระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑ และ ๓๑ ปีขึ้นไป น้อยที่สุด จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =๔.๘๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน รายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านเมตตา พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ด้านเมตตา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =๔.๘๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุดทุกข้อ

ด้านกรุณา พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ด้านกรุณา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =๔.๘๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุดทุกข้อ

ด้านมุทิตา พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ด้านมุทิตา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =๔.๘๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมากที่สุดทุกข้อ

ด้านอุเบกขา พบว่า ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ ด้านอุเบกขา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =๔.๗๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับมาก ๑ ข้อ ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

๔.๓ ผลเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา

เพศ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม (t=.๗๑๑, Sig=.๔๗๘) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

อายุ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม (f=.๘๐๒, Sig=.๔๙๔) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม (t=-๑.๑๗๙, Sig=.๒๓๙) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยภาพรวม (f=.๐๖๕, Sig=.๙๗๘) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔.๔หาความสัมพันธ์ของตัวแปรย่อยในหลักพรหมวิหาร ๔ กับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรย่อยในหลักพรหมวิหาร ๔ ในด้านความกรุณา (r_s= .๙๓๐)มีความสัมพันธ์ระดับสูงมากกับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ส่วนด้านความเมตตา (r_s= .๘๓๘)ความมุทิตา (r_s= .๘๐๙)และความอุเบกขา (r_s= .๘๔๒)มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน สามารถสรุปภาพรวมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ได้ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ยึดความยุติธรรม ถูกต้อง โปร่งใส เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนที่วางไว้ โดยยึดประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ลงมือทำและรับผิดชอบร่วมกันอย่างเสมอภาค รู้จักนำเทคนิคการจูงใจมาใช้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร นอกจากนี้ผู้บริหารยังเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาความรู้ความสามารถจนประสบความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ให้คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรที่เดือดร้อนหรือประสบปัญหาด้วยความยินดี ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษานี้ทำให้การปฏิบัติงานและภารกิจต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่นจึงควรส่งเสริมให้ผู้บริหารนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาเป็นแนวทางในการบริหารงานเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากร วิธีนี้จะสร้างความรัก ความศรัทธา ความเชื่อถือและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตัวผู้บริหาร และเป็นแรงจูงใจให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒” ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๕.๑ การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒

จากการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๘๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามุ่งปฏิบัติในกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรเพื่อให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจ เกิดความพึงพอใจในการทำงาน รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรพร้อมที่จะร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงาน

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และความต้องการขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความพึงพอใจ และมีความสุข โดยนำหลักพรหมวิหาร ๔ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตาและด้านอุเบกขา มาประยุกต์ร่วมกับการบริหารงานบุคคล โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้บริหาร จำนวน ๗ ท่าน ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ยึดความยุติธรรม ถูกต้อง โปร่งใส เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนที่วางไว้ โดยยึดประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ลงมือทำและรับผิดชอบร่วมกันอย่างเสมอภาค รู้จักนำเทคนิคการจูงใจมาใช้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร นอกจากนี้ผู้บริหารยังเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาความรู้ความสามารถจนประสบความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ให้คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรที่เดือนร้อนหรือประสบปัญหาด้วยความยินดีผลการวิจัยสอดคล้องกับ **พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)** กลาวไวว่า พรหมวิหาร ๔ ในหนังสือมณีแหงปญญาตอนคุณธรรมสำหรับนักบริหาร สามารถสรุปความไดวา นักบริหารตองมีพรหมวิหาร ๔ ธรรม คือธรรมสำหรับผูใหญ ๔ ประการ เพราะเมตตาจะทำใหนักบริหารรูจักมองแงดีของเพื่อนรวมงานและจดจำไวเพื่อจะไดใชคนใหเหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา กรุณาจะทำใหนักบริหารเปดใจกวางรับฟงปญหาของคนอื่น มุทิตาทำใหนักบริหารสงเสริมใหคนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรูความสามารถจนได้เลื่อนตำแหนงสูงขึ้นและอุเบกขาจะทำใหผู้บริหารมีความยุติธรรมในการให รางวัลและลงโทษ โดยรูเทาทันคนรวมงานทุกคน และยังสอดคลองกับงานวิจัยของ **ณัฐพร ภูทองเงิน** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักพรหมวิหาร ๔ในกลุ่มสถานศึกษาเขตพื้นที่ ที่ ๑ - ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑” พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักหลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในกระบวนการของผู้บริหารที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวข้องกับบุคลากรในสถานศึกษาร่วมทั้งใช้ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ พร้อมทั้งดำเนินการธำรงรักษาพัฒนาให้บุคลากรมีศักยภาพที่ เหมาะสมในการปฏิบัติงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อการทำงานเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาบุญญวัฑฒ์ปณฺญาวุฑฺโฒ (อ่อนดี)**ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหารงานบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนประถมศึกษาเขตบางกอกใหญ่กรุงเทพมหานคร” พบว่าการศึกษาการบริหารงานบุคลากรตามหลักหลักพรหมวิหาร ๔ นี้เป็นแนวทางที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องรู้จักส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรให้ได้ใช้ความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการปฏิบัติงานในการกำหนดค่าตอบแทนและประโยชน์ที่เกื้อกูลแก่บุคลากรตามผลงานที่ได้ปฏิบัติ การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพอย่างยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ การให้ความรักความเมตตาเป็นกันเองคอยช่วยเหลือเกื้อกูลยกย่องชมเชยบุคลากรที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานการวางตนเป็นกลาง ไม่เอนเอียงในการจัดบุคลากรให้เหมาะแก่ตำแหน่งหน้าที่

การงาน ส่งเสริมให้บุคลากรไปฝึกอบรมความชำนาญเฉพาะด้านมีการประพฤติตนเป็นกลางเหมาะกับกาลเทศะ ตลอดถึงให้การสนับสนุนในการเลื่อนตำแหน่งหรือปรับระดับความสามารถตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

๕.๒ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต ๒ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

จากการวิจัย พบว่า ข้าราชการครูที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจจึงปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแสดงออกถึงความรัก ความหวังดี ปรารถนาให้บุคลากรมีความสุขและประสบประโยชน์ มีความสงสารและพยายามหาทางช่วยเหลือบุคลากรให้พ้นจากความทุกข์ยาก มีความยินดีไม่คิดอิจฉาริษยาเมื่อบุคลากรเมื่อประสบความสำเร็จและปฏิบัติต่อบุคลากรทุกคนอย่างเสมอภาคด้วยความยุติธรรม ทำให้บุคลากรภายในสถานศึกษาประเมินได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลอย่างชัดเจน โดยสอดคล้องกับการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารทั้ง ๗ ท่าน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ภายในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ยึดความยุติธรรม ถูกต้อง โปร่งใส เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแบบแผนที่วางไว้ โดยยึดประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ลงมือทำและรับผิดชอบร่วมกันอย่างเสมอภาค รู้จักนำเทคนิคการจูงใจมาใช้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร ไม่สร้างความแตกแยกให้เกิดแก่บุคลากร นอกจากนี้ผู้บริหารยังเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือบุคลากรในสถานศึกษาตามความสามารถของตน ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาความรู้ความสามารถจนประสบความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ให้คำแนะนำช่วยเหลือบุคลากรที่เดือดร้อนหรือประสบปัญหาด้วยความยินดี มีการวางแผนปรับปรุงพัฒนาบุคลากรเพื่อให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำผลการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาบุคลากร และสามารถจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากรอย่างเหมาะสมด้วยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษานี้ทำให้การปฏิบัติงานและภารกิจต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่น ผลการวิจัยสอดคล้องกับ **พระธรรมปิฎก**ที่กล่าวไว้ว่าการบริหารโดยมีหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ จะเป็นการบริหารที่มีคุณธรรมดำเนินการปกครองด้วยความเป็นธรรม ทำให้สังคมมีสุขคุณธรรม ๔ อย่างนี้ส่งเสริมการบริหารสนับสนุนการบริหารด้วยความเรียบร้อยสมประสงค์ ในการที่ผู้บริหารจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารจะต้องมี

คุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติด้วยเพื่อให้ผู้ตามเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ด้วยดีและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มุกดา อนุกานนท์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม เขต ๑๗” พบว่า คุณธรรมของผู้บริหาร ตามหลักพรหมวิหาร ๔ ตามการรับรู้ของครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านมุทิตา ด้านเมตตา ด้านอุเบกขา และด้านกรุณา ส่วนการเปรียบเทียบคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักพรหมวิหาร ๔ โดยจำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของโรงเรียนทั้งโดยรวมและรายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วิเชียร บุญกล้า. “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐.

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘ ISSN : 2286-9301

ภาคผนวก

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ห้อง ๒๑๐๘ อาคารหลวงพ่อคูณ ปริสุทฺโธวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๙๙๙ ม.๖ ถนนพวงทอง ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐
โทร.๐๕๖-๒๑๙๙๗๐ , ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙,๐๘๔-๖๑๙-๖๙๙๔

ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

๑. บทความพิเศษบทความพิเศษทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้นและผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

๒. บทความทางวิขาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการไม่เข้มข้นนัก เน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่วไป

๓. บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

๔. บทความปริทรรศน์(Review article)เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

๕. ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

ทุกบทความให้ส่งจดหมายนำส่งพร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ ๓ ชุด

กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้องซีดีรอม (CD ROM) ที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้

การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารเสียก่อน

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร ๑๖ จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สั้นขนาดเอสี่ (A ๔) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน ๑ นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง ๑ นิ้ว พร้อมใส่หมายเลยหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้าบทความไม่ควรยาวเกิน ๑๕ หน้า กระดาษพิมพ์สั้น โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

บทความอาจพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ ในกรณีที่บทความเป็นภาษาไทย การใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษควรใช้เฉพาะคำที่แปลไม่ได้ หรือแปลแล้วทำให้ได้ใจความไม่ชัดเจน ถ้าเขียนทับศัพท์ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถานแล้ววงเล็บภาษาเต็มไว้ในครั้งแรก ศัพท์ทางวิชาการที่รับรองโดยราชบัณฑิตยสถานสามารถใช้ได้เลย

รูปแบบของการเตรียมบทความ

๑. ส่วนชื่อเรื่อง (Title page) และชื่อผู้นิพนธ์

ชื่อเรื่อง (title of the article) ควรมีลักษณะเป็นข้อความสั้น สื่อความหมายของเรื่องอย่างชัดเจน และไม่ควรใช้ตัวอักษรย่อ

หน้าแรก พิมพ์ด้วยภาษาไทย ประกอบด้วย

-ชื่อเรื่อง

-ชื่อผู้นิพนธ์ วุฒิการศึกษา ถ้ามีผู้นิพนธ์หลายท่านให้เขียนตามลำดับของการร่วมทำงานวิจัย

- ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน ของผู้นิพนธ์ทุกท่าน

- ชื่อผู้นิพนธ์ที่ให้ติดต่อเกี่ยวกับบทความ สถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ และโทรสาร รวมทั้งอีเมล์ (E-Mail)ที่สามมารถติดต่อได้สะดวกและรวดเร็ว

หน้าที่สองพิมพ์ด้วยภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ข้อความที่ตรงกับหน้าแรกทุกประการ

หน้าที่สาม ชื่อเรื่องภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ

๒. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน ๓๕๑ คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทัศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง โดยไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง ในบทคัดย่อภาษาไทยไม่ใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษ ให้แปลหรือเขียนทับศัพท์เป็นภาษาไทย และไม่ต้องวงเล็บคำเติม

บทคัดย่อที่เป็นภาษาเดียวกันกับภาษาที่ใช้ในบทความให้อยู่ตามหลังชื่อเรื่อง ส่วนบทคัดย่อที่ไม่ใช่ภาษาที่ใช้ในบทความให้อยู่ต่อจากเอกสารอ้างอิง

ลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียนเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

-**วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

-**วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวัสดุหรือผู้ป่วยที่นำมาศึกษา จำนวน ชนิด ประเภท วิธีการศึกษาหรือหัวข้อ และสถิติที่นำมาใช้

- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการศึกษา และค่าสถิติ (ถ้ามีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลการศึกษาที่สำคัญ

- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ ๓-๖ คำ ซึ่งต้องมีปรากฏอยู่ในบทคัดย่อ โดยเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

๓. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

๓.๑ บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทัศน์ (review) ข้อมูลจากราบงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมุติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

๓.๒ วิธีการศึกษา (methods)กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาที่ใช้ในการวิจัยให้ละเอียดพอที่ผู้อ่านสามารถทำการศึกษาซ้ำได้รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ ๓.๒ ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

๓.๔ วิจารณ์ (Discussion)เป็นการอภิปรายผลจากข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จำนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ด้วย

๓.๕ ข้อเสนอแนะ (Conclusion)การแนะแนวนำผลการวิจัยให้เกิดผล

๓.๖ กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กรหน่วยงานหรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

๓.๗ เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามมาตรฐานของคู่มือการทำวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถสืบค้นได้จาก http://www.mcu.ac.th/site/provide

๔. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ ๑ ภาพ หรือ ๑ ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสาร พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ กรุณาติดต่อ “กองบรรณาธิการสำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เลขที่ ๙๙๙ ม.๖ ถนนพวงทอง ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐ หรือประสานโดยตรงที่ ผศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง โทรศัพท์. ๐๘๔-๖๑๙๖๙๙๔

อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ ๓ ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ๑๕๐ บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ ๕๐๐ บาท

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘ ISSN : 2286-9301

แบบเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

เรียน บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ข้าพเจ้า (ชื่อ-สกุล ภาษาไทย) .....

(ชื่อ-สกุล ภาษาอังฤษ) .....

มีความประสงค์ส่งผลงานในนาม ☐**คณาจารย์/เจ้าหน้าที่** ☐ **นิสิตระดับ**.....

หน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

.....

โทรศัพท์.....**E-mail**.....

ประเภทผลงาน ☐ **บทความวิชาการ** ☐ **บทความวิจัย**

☐ **ปริทรรศน์หนังสือ** ☐**อื่นๆ** .....

ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) .....

.....

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) .....

.....

คำรับรองบทความวิจัยจากอาจารย์ที่ปรึกษา (กรณีเป็นบทความวิจัยของนิสิต/นักศึกษา)

ข้าพเจ้า.....และ.....อาจารย์ที่ปรึกษาของ

(นาย/นาง/น.ส.) .....เป็นนิสิต/นักศึกษาระดับ.....

สาขาวิชา.....หลักสูตร.....

คณะ.....ของมหาวิทยาลัย.....

ได้อ่านและพิจารณาบทความแล้วเห็นสมควรนำเสนอเพื่อตีพิมพ์และเผยแพร่ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

อาจารย์ที่ปรึกษา

...../...../.....

ข้าพเจ้าของรับรองผลงานที่เสนอตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ดังนี้

๑. ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบหรือแหล่งตีพิมพ์ใดๆ มาก่อน

๒. ไม่อยู่ระหว่างการนำเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารหรือแหล่งเผยแพร่อื่นใดพร้อมกัน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๓. ข้อความ/รูปภาพ/ข้อมูล ทั้งหมดที่ปรากฏ ขอรับรองว่าเป็นผลงานของข้าพเจ้า หากมีการอ้างอิงผลงานผู้อื่น ข้าพเจ้าได้มีการดำเนินการตามระเบียบกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และจรรยาบรรณทางวิชาการอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ แผนภูมิ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความให้เป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าแต่เพียงฝ่ายเดียว

๔. ข้าพเจ้ายอมรับหลักเกณฑ์การพิจารณาต้นฉบับ ทั้งยินยอมให้กองบรรณาธิการตรวจแก้ต้นฉบับตามที่เห็นสมควร พร้อมกันนี้ขอมอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อความทั้งหมดข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงนาม.....เจ้าของผลงาน

(.....)

วันที่...../...../.....

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘ ISSN : 2286-9301

ส่วนนี้สำหรับกองบรรณาธิการ

☐กองบรรณาธิการรับบทความและหนังสือนำส่ง วันที่ .....เดือน.....พ.ศ.....

☐ บรรณาธิการพิจารณาบทความเบื้องต้นแล้วมีความเห็นว่า

O ชำระค่าธรรมเนียม และดำเนินการต่อไป

O โปรดดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมและส่งต้นฉบับพร้อมชำระค่าธรรมเนียมภายในวันที่.....

O ไม่พิจารณาตีพิมพ์ เนื่องจาก .....

O อื่นๆ .....

ลงนาม .....เจ้าหน้าที่

(.....)

...../...../.....

ลงนาม .....บรรณาธิการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง)

...../...../.....

☐ รับบทความที่แก้ไขและชำระเงิน วันที่ .....

☐ ส่ง Peer Review ๑) ..../...../.....

รับคืนเมื่อ ...../...../.....

๒) ..../...../.....

รับคืนเมื่อ ...../...../.....

☐ แจ้งเจ้าของผลงานรับเอกสารแก้ไขหลังส่ง Peer Review

(โปรดดำเนินการแก้ไขให้แล้วเสร็จภายในวันที่.....หากพ้นกำหนดนี้กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ของท่าน)

☐ รับบทความที่แก้ไขหลังจากส่ง Peer Review วันที่.....

☐กองบรรณาธิการตรวจสอบการแก้ไขหลังส่ง Peer Review ผลปรากฏว่า

O ให้นำกลับไปแก้ไข

O ออกแบบตอบรับได้ ให้ลงวารสารปีที่..... ฉบับที่.....

O ยกเลิกการตีพิมพ์ เนื่องจาก.....

ลงนาม .....เจ้าหน้าที่

(.....)

...../...../.....

ลงนาม .....บรรณาธิการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง)

...../...../.....

หมายเหตุ .....

.....

.....

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘ ISSN : 2286-9301

แบบตอบรับเป็นผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ (Peer Review)
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ-นามสกุล/นาย/นาง/นางสาว.....

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ .....

๓. วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก .....

ปริญญาโท .....

ปริญญาตรี.....

๔. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ .....

เลขที่.....หมู่ที่.....ถนน .....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....

รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail : .....

๕. การตอบรับเป็นผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ (Peer Review)วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (โปรดระบุ โดยใส่เครื่องหมาย √ ใน ☐)

☐ ยินดีรับเป็นผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ

☐ ไม่สามารถรับเป็นผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ

ลงชื่อ.....

(.....)

...../...../.....

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘ ISSN : 2286-9301

แบบประเมินบทความทางวิชาการ
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.ชื่อเรื่อง

“.....”

๒. เกณฑ์สำหรับประเมิน

๒.๑ ความถูกต้องและความทันสมัยของเนื้อหา หมายถึง เนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาการของศาสตร์ในสาขาวิชานั้น ๆ และความถูกต้องนั้นเป็นที่ยอมรับว่าถูกต้องในปัจจุบัน สิ่งที่ควรพิจารณา เช่น ทฤษฎี สูตร กฎ การทดลอง ข้อมูล การตีความหมาย หลักฐานการอ้างอิง ศักราช ฯลฯ (ยกเว้นการเสนอทฤษฎีใหม่)

.....

.....

ผลการประเมิน ◯ ๑. ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ดี
◯ ๒. ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
◯ ๓. ไม่ผ่านเกณฑ์

๒.๒ การจัดเรียงลำดับเนื้อหา หมายถึง ลำดับขั้นตอนในการเสนอเรื่องราว เพื่อความเข้าใจง่ายของผู้อ่าน

.....

.....

ผลการประเมิน ◯ ๑. ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ดี
◯ ๒. ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
◯ ๓. ไม่ผ่านเกณฑ์

๒.๓ ความเหมาะสมและความถูกต้องในการใช้ภาษา หมายถึง การใช้ภาษาในการเขียนเป็นแบบแผนของภาษาไทย ใช้ศัพท์บัญญัติและใช้ศัพท์ทางเทคนิคถูกต้อง

.....

.....

ผลการประเมิน ◯ ๑. ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ดี
◯ ๒. ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
◯ ๓. ไม่ผ่านเกณฑ์

๒.๔ การเสนอแนวคิดของตนเอง หมายถึง การสอดแทรกความคิด ความเห็นเพิ่มเติม ในตอนต่างๆ ของเรื่อง อาจจะเป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ คำสรุป ข้อเสนอแนะ การประยุกต์เนื้อหาสาระต่างๆ รวมทั้งแนวคิดและความรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์

.....

.....

ผลการประเมิน ◯ ๑. ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ดี
◯ ๒. ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
◯ ๓. ไม่ผ่านเกณฑ์

๒.๕ คุณค่าของบทความ หมายถึง ประโยชน์ ความสำคัญและความเชื่อถือได้ ในการที่นำบทความไปใช้เป็นสื่อการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและใช้อ้างอิง

.....

.....

ผลการประเมิน ◯ ๑. ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ดี
◯ ๒. ยังต้องปรับปรุงแก้ไข
◯ ๓. ไม่ผ่านเกณฑ์

๒.๖ ความเห็นอื่นๆ

.....

.....

๓. ผลการประเมินบทความทางวิชาการ

◯ ๑. ผ่านเกณฑ์ในระดับ ☐ ดีเด่น ☐ ดีมาก ☐ดี
◯ ๒. ไม่ผ่านเกณฑ์

ลงชื่อ.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
(.....)
...../...../.....

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘ ISSN : 2286-9301

(กรณีเป็นบทความวิจัย)

บทความ เลขที่.....
Vol....., NO....., Y.....

แบบประเมินบทความวิจัย
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเบื้องต้น

๑.ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ .....

๒.ชื่อบทความ .....

.....

.....

ตอนที่ ๒ ผลการประเมินคุณภาพบทความ

ลำดับ	หัวข้อการประเมิน	ผลการประเมิน			ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
		เหมาะสม ไม่ต้องแก้ไข	เหมาะสม ควรแก้ไข	ไม่เหมาะสม ควรแก้ไข	
๑	ความชัดเจนของชื่อเรื่อง				....
๒	บทคัดย่อภาษาไทยถูกต้องตามหลักภาษา				....
๓	การเขียน Abstract ถูกต้องตามหลักภาษา				....
๔	บทนำที่แสดงถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา				....

ลำดับ	หัวข้อการประเมิน	ผลการประเมิน			ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
		เหมาะสม ไม่ต้องแก้ไข	เหมาะสม ควรแก้ไข	ไม่ เหมาะสม ควรแก้ไข	
๕	การใช้ภาษามีความชัดเจนและเข้าใจง่าย				....
๖	ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับชื่อเรื่อง				....
๗	การจัดเรียงลำดับของเนื้อหา				....
๘	ความทันสมัยและความถูกต้องในการเขียนเอกสารทฤษฎีและงานวิจัย				....
๙	ความชัดเจนของการออกแบบวิจัย/บทความ				....
๑๐	ความเหมาะสมและคุณภาพเครื่องมือที่ใช้				....
๑๑	ความเหมาะสมของวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล				....
๑๒	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย/บทความ				....

ลำดับ	หัวข้อการประเมิน	ผลการประเมิน			ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
		เหมาะสม ไม่ต้องแก้ไข	เหมาะสม ควรแก้ไข	ไม่ เหมาะสม ควรแก้ไข	
๑๓	การสรุปผลข้อมูลถูกต้องตาม ข้อมูลที่ได้รับ				....
๑๔	การอภิปรายผลข้อมูลมี เอกสาร/งานวิจัยสนับสนุน				....
๑๕	มีข้อเสนอแนะที่จะเป็น ประโยชน์ต่อผู้อ่าน				....
๑๖	การใช้เชิงอรรถเพื่อการอ้างอิง				....
๑๗	การเขียนบรรณานุกรม				....
๑๘	ความคิดเห็นอื่นๆ (เพิ่มเติม				....

ตอนที่ ๓ สรุปผลการพิจารณา

☐ เผยแพร่ได้ โดยไม่ต้องแก้ไข
☐ เผยแพร่ได้ โดยมีการแก้ไข
☐ ไม่สมควรเผยแพร่

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

วันที่.....เดือน..... พ.ศ. .....

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘ ISSN : 2286-9301

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....
(ชื่อภาษาอังกฤษ).....
ที่อยู่(ที่สามารถติดต่อได้).....
.....
.....
E-Mail.....
เบอร์โทรศัพท์.....**โทรสาร**.....**มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**

( ) สมาชิกประเภทรายปี ๓๐๐ บาท (จำนวน ๑ เล่ม)
( ) เล่มละ ๑๙๙ บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

( ) เงินสด
( ) ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)
( ) ตั๋วแรกเงินไปรษณีย์
( ) แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน
เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....
อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....
โทรสาร.....E-Mail.....

ลงชื่อ.....
(.....)

(สำหรับเจ้าหน้าที่)
ค่าบำรุงปี พ.ศ.....
เลขที่ใบเสร็จ.....
ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
ลงบัญชีแล้ว.....

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘ ISSN : 2286-9301

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คติธรรม
“มีใจ ใช้ปัญญา เสียสละ อดทนและกตัญญู”

โดย..พระเทพปริยัติเมธี,ผศ.ดร.
ผู้อำนวยการ

พุทธศาสตร์บูรณาการสังคมศาสตร์
พัฒนาจิตใจและสังคมที่ยั่งยืน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
999 ม.6 ถนนพวงทอง ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ จ.นครสวรรค์ 60000
โทร.056-219970 , 056-219999
เว็บไซต์ : www.nbc.mcu.ac.th Email : mcu.nakhonsawan@gmail.com